

ZAYMUS GYULA

BUJDOSÓ TALTOS

KORDA R.T.

ZAYMUS GYULA:
BUJIDOSÓ TÁLTOS

BUJDOSÓ TÁLTOS

REGÉNY SZENT GELLÉRT KORÁBÓL

IRTA:

ZAYMUS GYULA

BUDAPEST, 1947

KORDA R. T. KIADÁSA

Nihil obstat. Dr. Stephanus Kosztolányi censor diocesanus. Nr. 1645/1947.
Imprimatur. Strigonii, die 14. Mart. 1947. Dr. Joannes Drahos vic. generalis.

Nyomtatott: Korda R. T. nyomdájában, Budapest, VIII., Csepregy-utca 2.
(Felelős: Schaff Árpád.)

ELSŐ FEJEZET

Mélységes csend borult a Tisza partjára. A vaksötét éjben csak néhány csillag hunyorgott a felhők között. Bekecs a fejére húzott kámzsa alól belekémlelt az éjtszakába, mintha keresett volna valakit. Békák brekegtek a közelében és valahol messze egy nádifarkas vonított elnyujtott, keserves hangon. Az éjtszaka olyan hirtelen leszállt, hogy észre sem vette. A Tisza partját borító ingoványban eltévesztette az utat és most sehogy sem tudott kiigazodni, hogy hol is van. A harámi révnél kellett volna átkelnie a folyó túlsó partjára, de hol is lehet a harámi rév, merre keresse, mikor a sötétben nem tud tájékozódni és a talpába fúródott tüske annyira kínozza, hogy alig áll a lábán.

GyerekeMBER volt még Bekecs úrfi és a néhai csongorádi ispán tanácsura fiának nevezhette magát. Még nem volt tizenhét éves, de a betűvetés művészetében már olyan jártasságra tett szert, hogy Valter atya elismerését is kiérdemelte, pedig erre csak a legritkább esetben nyílt alkalom. Akire Valter atya egyszer azt mondta, hogy tud, annak valóban tudnia is kellett, mert a tisztelendő iskolamester nagyon büszke volt a marosvári iskola jóhírnevére. Ha a növendék nem mutatott kellő előhaladást, libapásztornak küldte vagy a kovácsműhelybe, mert a betűvetés iskolájában csak olyan gyerekeMBEREKNEK vette hasznát, akiknek jól fogott az agyuk és a lúdtollat könnyedén mártogatták a fekete tintába. De nemcsak írniok kellett szépen, hanem énekelniök is. Mert kótát is másoltak és amit leírtak, azt el is kellett kántálniok. Ez pedig a legnehezebb dolgok közé tartozott a világon. Bekecs azonban mindenhez értett és amit Valter atya ki akart csiholni belőle, az sikerült is. Szülei már nem éltek. Családját kiirtották a Surbán törzsé-

ből való besenyők, akik pogányságban leledzettek és mindent gyűlöltek, ami összefüggésben volt az új hittel. Amikor ez történt, még élt a jó István király, aki pártfogásába vette a szegény, árva gyereket és Valter atya gondjaira bízta, hogy neveljen embert belőle. Igazi neve Mihály volt, Ezt kapta a szent keresztségben, de mivel azon a gyászos éjtszakán, amikor szüleit megölték, bekecsben vitték a marosvári erődbe, elnevezték őt Bekecsnek és ez a név azután rajta is maradt. Most ökrösszekér hozta a harámi rév közelébe. A kíséret egyik lovasembere megmutatta neki az irányt, hogy merre menjen, aztán magára hagyták. De alig tett néhány lépést, egy tüske befúródott a lábába és az úgy megzavarta, hogy mire feleszmélt, már sötét volt és a magas sásban, mely a partot borította, letért a révhez vezető ösvényről.

Már úgy volt, hogy leheveredik a sásra és ott alszik, amikor hirtelen pásztortűz fénye csillant fel a szemében. Márpedig ahol tűz van, ott embernek is kell lennie s azért lassan sántikálva megindult a lobogó fény irányába. Óvatosan, lassan lépegetett. Előbb ki akarta kémlelni, vajjon ki süti húsát a rőzse tűzén.

Magános ember ült a tűz mellett és belebámult a fel-felcsapódó lángokba. Öregember volt. Fehér szakáll a mellét érte és hegyes, három sarkú süvege hátracsúszott a fején, szabadon hagyva magas homlokát. A süvege alól kilógó haja három csimbókba volt kötve, ami nyomban elárulta, hogy az öreg azok közé tartozik, akik még nem hajtották fejüket a keresztség alá, hanem a régi istennek hívséges szolgái.

Bekecs egyideig figyelte, majd nekibátorodva, illően ráköszönt az öregre.

— Atyámuram, — mondotta aztán, amikor az öreg szúrós tekintetével végignézett rajta és a felkapott szerkencét maga mellé fektette a földre, meggyőződván, hogy mitől sem kell tartania — a harámi révet keresném, de úgylátszik, eltévedtem, s most a sötétben sehogy sem akadok rá. No, meg egy tüske is befúródott a lábamba, úgy hogy alig tudok járni. A sarum mellett csúszott be a gonosz

jószág és ha nem húzom ki, reggelre talán még meg is dagad tőle a lábam.

— Ülj le ide mellém, — szólalt meg az öreg — és mutasd a lábadat, talán segíthetek rajtad.

Bekecs levetette a saruját és megmutatta a helyet, ahol a tüske a bőrébe fúródott.

Az öreg egyideig nézte, tapogatta a bőrt, aztán előkotorászott a ködmönéből egy hosszú, vékony tövist és ráfújva a sebre ügyes szorítással a tövis hegyével kiemelte az apró tüskét.

— Itt van ni, — mutatta fel diadalmasan — a fránya férge már nem fog zaklatni téged. — Fáradt mosoly suhant végig az arcán és révedező tekintete megpihent Bekecs kócos fején. — Aztán ki fia lennél? — tette hozzá — mert amint látom, az újhítűekhez tartozol.

— A marosvári iskola növendéke vagyok — válaszolta Bekecs — és jövőre, ha megérem, a király úr íródeákja leszek Esztergomban.

Az öreg rekedten felnevetett és bocskorával belerúgott a tűzbe. Mondani akart valamit, de aztán mintha meg gondolta volna magát, csak rábólintott.

Bekecs nyomban érezte, hogy ellenség közelében van, de nem ijedt meg. Az öreg szemében már a megbékélés nyugalma vert sátrát. Fáradt oroszlán volt, kopott karmokkal.

— Atyám a csongorádi ispán tanácsura volt, Csengez ölte meg, az erdélyi Gyulák családjából való, besenyők között élő sámán — szólt halkán Bekecs. — Legyen hozzá irgalmas az Isten. Véreskezű, gonosz embernek ismerik, aki csak akkor érzi magát jól, ha vérben gázolhat. Egész családukat kiirtotta. Azt, hogy én megmenekültem, egyedül a Boldogságos Szűz Máriának köszönhetem, akinek oltalmába ajánlott anyám — fűzte tovább mondókáját Bekecs, a tűzbe bámulva. Pedig ha akkor nem a tüzet nézi, a meglepődés lángját látta volna fellobbanni az öreg szemében. De ez a fellobbanás csak egy pillanatig tartott. Amikor a bozontos bajusza alól kibújt a hang, az már nyugodtan csengett.

— Csengez sámán is meghalt azóta, megölte a bánat.

— Te ismerted őt, atyám?

— Ismértem. Hajrás, vad legény volt, ő lett az utolsó táltosok egyike. De aztán belekeveredett az újhítűek közé és denevérhítű lett és nem találta helyét többé a világon. Az öreg isten üldözte, az új meg nem akarta befogadni. A puszták lázongó, kivert bikája lett. A régi haza után sóvárgott és a kőházakban fuldoklott a tüdeje, csak a szabad pusztán, ingoványokban, erdőkben érezte jól magát. Nyomorúság lett az élete.

Egyideig mélységes csend telepedett közéjük. A nádasból vadrucák surrogása hallatszott és egy kuvik vészjósló szava. A nádas és azon túl a pusztá alszik. Csak a feketeszárnyú cigánymadarak röppennek néha a lángok felé, mintha valami titokzatos hang hívogatná őket, de amint közelebb szállva észreveszik, hogy a tűz körül emberek ülnek, nyomtalanul eltűnnek a sötétben.

Az öreg lassan a tarisznyája után nyúlt és kihalászott a mélyéből egy darab szárított húst. Kettétépte és az egyik darabot odanyújtotta Bekecsnek.

— Egyél fiam, biztosan megéheztél, mert amint látom, harapnivalót nem hoztál magaddal.

A gyerekember a hús után nyúlt és beleharapott.

— Úgy volt, hogy a révésznél alszom és ott eszem majd valamit, de hogy eltévesztettem a járást, ínségben maradtam. Máskor majd okosabb leszek — tette hozzá telt szájjal és kimondhatatlan gyönyörűséggel.

Az öreg lassan eszegetett. Neki már nem volt sürgős. Most is csak azért evett, hogy megkínálhassa Bekecsét. A megmaradt húst hamarosan vissza is tette a tarisznájába.

— De hamar jóllakott, atyámuram — szólalt meg Bekecs, inge ujjába törölve a száját.

— Elég volt nekem. Öreg róka kevéssel is beéri. Csak a fiatalságban dévajkodik az éhség, az öregember már pihenni kíván a föld alatt, ahol nem bántja őt már semmi és senki. Meguntam az életet, nem találok benne örömet többé. Rájöttem, hogy nem érdemes verekedni és nagy

legénynek lenni, úgysem tudjuk megváltoztatni a világ folyását. Sodródunk, sodródunk, mint az iszalag meg a békanyál a vízen. Aztán egyszerre jön a halál és megfojt. Kiszorítja belőlünk az életet.

— A halál csak a testet öli meg, a lelket nem — tette hozzá Bekecs és egy nagyot nyelt. — Márpedig az ember testből és lélekből áll.

— Hát a lelket aztán ki öli meg? — horkant fel az öreg — mert hogy valaki azt is megöli, az biztos.

— A lelket a bűn öli meg.

— Milyen bűn?

— Amit életünkben elkövetünk. Valter meg Henrik kanonokok oktatgatnak minket ilyenekre meg a jó Gellért püspök, aki ha bevetődik a szállásházunkba, maga köré gyűjti a ház népét és nem fogy ki a beszédből. Csak az a baj, hogy legtöbbször latinul beszél és alig értünk meg belőle valamit. Másnap aztán Valter atya váltogatja apróra a mondottakat.

Bekecs égő vesszővel nyomkodta a parazsat. Szép kék szemében ragyogtak a fények.

— Láttad már atyám, Gellért püspököt?

— Néhányszor felforgattam nyomában a port, de szemtől-szembe még nem álltam véle. Azt mondják róla, hogy keménykötésű ember.

— Csak volt, de most, hogy öregedni kezd, a sok imádás és bőjtölés lassan felőrli őt. Ezért nem üli már a lovat sem. Szekéren viteti magát, de könyveit és írószerszámát mindig magával viszi. A könyv úgy kell neki, mint nekünk a kenyér.

— Aztán meg tudod-e te mondani, hogy mi van azokban a könyvekben? — kérdezte az öreg és közelebb húzódott Bekecshez.

— Némelyikben Isten szava van leírva, némelyikben a szentatyák tanítása, némelyikben meg István király parancsolatai, melyeket a kereszténység védelmére és a pogányság kiirtására hozott — válaszolta Bekecs.

— És ha Vatha vezér emberei majd őt fogják kiirtani, akkor mi lesz? A nép lázong és a régi istent kívánja vissza.

A magyarnak nem kell sem német, sem talján, maradjanak ők az isteneikkel ott, ahol vannak és nekünk hagyjanak békét. Péter úr nem a mi királyunk, nem Árpád apánk véréből való. Endrét meg Leventét kiűzték az országból, pedig ha valakinek joga van a fejedelemségre, akkor nekik joguk van.

Bekecs végignyúlt a haraszton és összehajtogatott sás-csomót nyomott a feje alá.

— Miért maradtak meg a hercegek a pogányságban, miért nem keresztelkedtek meg, — szólalt meg egy idő múlva Bekecs — most ők ülhetnének a királyi trónon és nem kellene bujdosniok. A mi Istenünk jobb, mint a régi. A mi Istenünknek szíve van, a réginek meg nincs. Az Úr Krisztus meghalt érettünk, hogy mi örökké élhessünk.

Az öreg megvakarta a füle tövét, mielőtt megszólalt.

— De kitanított téged abban a klostromban az a Valter kanonok. Úgy beszélsz, mintha legalább is te lennél a pécsi apát.

— Én nem leszek pap, — rázta a fejét Bekecs — én lovag leszek a király úr vitézei között és ha kell, irtani fogom a pogányságot én is.

Az öreg szomorúan nézett rajta végig, de nem válaszolt. Hanyatt dőlt ő is és nemsokára egyenletes, mély lélegzése jelezte, hogy elaludt.

A rőzse parazsát közben befödte a hamu és a hold vékony karéja kibújt a felhők mögül. Mélységes csend szunnyadt a pusztaságon.

MÁSODIK FEJEZET

Másnap reggel, mikor Bekecs magához tért, Bence bá', a tiszai révész állt előtte és a bajsát húzogatta.

— Felébredtél, úrfi? — kérdezte tőle.

A gyerekember felugrott és megdörzsölte a szemét. A hajnal hűvössége legyezgette arcát. Körülnézett.

— Hová lett az az öregember, aki az éjtszakát itt aludta át a rőzse parazsánál?

— Elvitte a hajnali pára — hangzott a válasz.

— Ne mókázzon kend velem, Bence bá'. Nem tündér formája volt annak, hogy a hajnali szellők elfújták volna. Harcok hevében megedzett ordas volt az.

A csimbókos hajú révész fürkészve nézett a fiatal-emberre.

— Ha kíváncsi vagy rá, megmondom neked, de nem sok örömed telik majd benne. Csengez volt ő, az utolsó táltosok egyike, aki nem találja helyét e világon és mindenkitől elhagyatva barangol a pusztaságokon.

Bekecs arca egy árnyalattal halványabb lett.

— Ő lenne az, aki megölte a szüleimet?

— Ő. Amikor megtudta, hogy ki fia vagy, úgy elszorodott, hogy a hajnal fényénél már nem mert a szemedbe nézni. Mielőtt felébredtél, útra kelt és engem küldött ide, hogy vezesselek el a révhez. Könnycsík úszott a szemében, amikor beszélt. Úgy láttam, nagyon megkedvelt téged.

— Szerencséje, hogy nem tudtam, kicsoda őkelme, mert bizony neki mentem volna — húzta ki magát Bekecs és egy arasznyival magasabb lett.

Bence bá' magához húzta szőke fejét és megsimogatta.

— No, nézze meg az ember, mit gondol magában ez a fiatal legény. Tán te akarnál vele kikezdeni? Tudod-é, hogy Csengez még mindig a legerősebbek közé tartozik és olyan titkos erők állnak a szolgálatára, hogy nincs emberfia, aki igájába tudná hajtani. Varázsló sámán ő, aki a tudományát még a kirgíz puszták rengetegéből hozta magával. Nem tanácsos ujjat húzni vele, csak bajt zúdítana a nyakadba. Bocsáss meg néki fiam, cselekedeted tetsző lesz az Istennek és ha az öreg Csengezzel még találkozol ez életben, akkor hálás szolgád lesz élete végéig. A bűnök büntetését mindenki magában hordja, vagy nem így mondotta a minap Gellért püspök, amikor összecsisztított minket Csanád ispán szállásházán. Szívünkre kötötte, hogy vessük ki magunkból a bosszú szellemét és ne kövessük a régi

tanítást, hogy fogat fogért meg szemet szemért, hanem ha valaki megüti az arcunkat, tartsuk oda néki a másikat is.

— A püspök úr szent ember — válaszolta elgondolkozva Bekecs — sok szép, igaz dolgot mond, de mégsem tudok neki mindent elhinni. Mert hát miként gondolja ő a dolgokat? Ne legyen virtus? Ha az ellen megböki az egyik felünket, akkor a helyett, hogy oda ütnénk, tartsuk oda neki a másik felünket is? Akkor minek a dárda, minek a kard? Vagy csak reánk vonatkozik a megbocsátás és az ellenségre nem?

— Ha majd visszatér Fehérvárról, kérdezd meg tőle, én nem tudok neked erre válaszolni — bólintott jóleső érzéssel Bence, mert ez a fiatalember a szívéből beszélt. Ezt valahogy jobban meg lehetett érteni, mint a püspök urat.

— Meg is kérdezem, és ő majd meg is adja a választ, mert szeret engem. A minap is azt kérdezte tőlem, nem akarnék-e papnak menni. Szívesen magával vinne Márton-hegyére és kitaníttatna engem és elküldene Rómába is a szentséges Atyához.

— S te mit válaszoltál neki?

— Azt válaszoltam neki, hogy előbb kissé ki szeretném magam verekedni, aztán szívesen beállnék papnak. Kis tartozásaim vannak, amiket le kell rónom, különben csorbás lesz a becsületem.

Az öreg pákász hunyorogva mosolygott.

— És a püspök úr mit szól hozzá?

— Mit mondott? Megveregette a vállamat és hüvelykével keresztet rajzolt a homlokomra. Szereti az egyenes beszédet és nem szíveli a sunyi szenteskedőket. A püspök úr belát az emberek veséjébe.

Lassan elindultak. Az égről már elszökdöstek a csillagok és a nap fényes korongja éppen kelőben volt. A hajnal hűvös szele cirógatta arcukat és néhány ragyogóan szép lepke szállt fel előttük lomha repüléssel. Az égen szétfoszlottak az éjszaka komor fellegei. Fejük fölött habfehéren villant fel egy selyemgém, jelezvén, hogy víz közelében járnak.

— Ritka szép madár, — mutatott a magasba Bence — ilyenkor szeret fürödni a hajnal sugaraiban. Olyan fehér, mintha hóból lenne, de ha meglapul a nádasban, olyan sárga lesz, mint a búzakalács.

Bekecs inkább sülve szerette volna látni maga előtt, mint fent a levegőben. Szörnyen éhes volt. Meg is kérdezte.

— Aztán mit ad enni, Bence bá'?

— Kecsketejet kapsz meg nyárson sült halat. Ez ilyenkor a legjobb. Nincs ideje megromlani és akkor van, ha megkívánja az ember. A tej megmarad a csuporban, a halat meg akkor kapja ki az ember a vízből, amikor a tűz már javában lángol. Van itt annyi hal, mint levél az avarosban, csak lenne aki pusztítja.

Bekecs nagyot nyelt. A kecsketej és a sült hal említésére összefutott szájában a nyál.

— Messze van még ide a rév?

— Ehun van ni — mutatott kerges kezével az öreg a vályogkunyhóra, amely alig egy kőhajításnyira púposodott előttük a folyó partján.

Kutyacsaholás hallatszott.

— Ez a Tövis. Érzi már a jöttünket. Velem akart jönni, de nem engedtem, valakinek csak otthon kell maradnia, hogy őrizze a jószágot. A sok rablónépségtől soha sincs errefelé biztonságban a szegény ember. Szélvészként jönnek, aztán felkapnak valamit és már el is viharzottak. Mire az ember előkotorássza a nyilát, már hetedhét országon is túl vannak. De a Tövis kifog rajtuk. Ez olyan kutya, amely harap, de nem ugat. Csak akkor ugat, ha ismerős közeledik a szállás felé. Idegenek előtt meglapul és akkor kap a bokájukba, amikor tovább akarnak állni. Olyan fogai vannak, mint a nádifarkasnak. A lábszárcsontot egyszerre kettérepeszti. Megérzi a tolvajt a szagáról, hasztalan dob neki oda malaccsontot, nem engedi magát lekenyerezni. Olyan esze van ennek, mintha oskolába járt volna.

Mire Bence a mondata végére ért, már ott is álltak a kunyhó előtt és Tövis kutya körülviháncolta őket. Szép, fehér komondor volt, hosszú lompos farokkal. Bekecset körülszaglásztá, de nem érezhetett rajta tolvajszagot, mert

a nyakába ugrott és végignyalta a képét. Reggeli mosakodásnak is beillett.

Amíg Bekecs megfejte a kecskét, Bence bá' már hozta is a halat. Nyomban rá fellobogott a tűz és a nyársra húzott hal sisteregni kezdett a parázs fölött. Olyan simán ment minden, mintha összebeszéltek volna. De alig láttak neki az evésnek, amikor Tövis hirtelen beleszaglászott a levegőbe és nyugtalanul felmordult.

— Valaki jár a közelben — szólt halkán Bence és felállt.

Négy birkabőr süveges lovas tűnt fel a bokrok között. Az egyik csillogó vértet viselt, ami úri voltárról tett tanúbizonyságot, a másik három meg amolyan szolgálégényféle lehetett, akik uruk málháját vitték.

Bence nyomban az úr felé lépett.

— Atal kelnénk a Tiszán, — vetette oda a szót a vasinges — te volnál a révész?

— Én volnék — válaszolta Bence és máris indult a partra húzott dereglye felé.

— Nem olyan sietős a dolgunk, — szólt utána az úrféle — a halpecsenye illata maradásra csábít. Fogj néhány halat és süsd meg nekünk.

Bence ráncos képe mosolygósra fordult. Sebhelyes arcán táncolni kezdtek a ráncok.

— Szálljanak le akkor kendtek a lóról és heveredjenek le, — mondotta Bence — csak füttyentek egyet és a halak már a kosaramban lesznek.

A lovasok lecihelődtek a nyeregről és oda telepedtek a tűz köré. Bekecs néhány száraz gallyat vetett a parázsra és olyan nyugodtan evett tovább, mintha misem történt volna. A páncélinges megigazította iszákját és végignézett az ifjú legényen.

— Hát te ki fia vagy? — kérdezte tőle.

— Ders nemből való, Benk fia, Mihály vagyok, kit Bekecsnek neveznek.

A páncélinges meglepődve nézett a gyerekeemberre, aki közben illő tiszteletadás céljából szintén felemelkedett guggoló helyzetéből.

— A csongorádi Benk fia lennél, akit megöltek a pogányok?

Az arca ellágyult, aztán se szó, se beszéd páncélingéhez szorította a fiú szőke fejét.

— Uradatyád leghívebb barátaim egyike volt — szakadt ki belőle a szó. — Én Tomor vagyok, a kalocsai ispán.

A szolgálomberek közül az egyik farkasbőrt terített a földre és melléje helyezte a borostömlőt, hogy a gazdájuk kezeügyében legyen, ha megkívánja.

Bekecs hamarjában nem tudta, hogy mit válaszoljon. Kibontakozott az ölelő karokból és kétlépésnyire hátrált.

— Gellért püspök úr oskolása vagyok, a marosvári monostorban — szólt és kiegyenesedett.

— Pap lesz belőled?

Bekecs vállat vont.

— Az is meglehet, de szívesebben lennék vitéz a királyi udvar szolgálatában.

Tomor ispán haragosan legyintett.

— Ette fene az ilyen királyt. Kóbor lovag volt az egész életében és az is marad. Arulója a magyarságnak. Egy szikrányi vére nem érez velünk és ott tör a vesztünkre, ahol csak teheti. Még Abánál is gonoszabb. S te akarnál ilyen urat szolgálni? Inkább búj ki a bőrdöböl. Atyádurad megfordulna a sírjában, ha megtudná odaát a másvilágon.

Bekecs már sok mindenfélét hallott a királyról, de csak úgy félfüllel, mert Valter atya nem szerette, ha a tanítványok országos ügyekbe avatkoztak.

— A gyerekember tanuljon és ne ártsa magát az olyan dolgokba, amikhez nem ért — jelentette ki sokszor, amikor a növendékek összeverekedtek az udvaron, lévén az egyik ilyen, a másik meg olyan nemzetbeli. Mert nevelkedtek az oskolában olasz meg német ifjak is, akikkel a magyar fiúk állandóan hadilábon álltak. Olasz és német kőműves mesterek gyerekei voltak. Szüleiket még István király hozta be az országba, hogy megtanítsák a magyarokat házat, templomot meg várakat építeni. A jó Valter atya hiába csitíttatta a háborgókat, szavának nem volt foga. A Vutuk, Ung, Deli ivadékokat nem tudta rövid pányván tartani,

mert nagy erőlködésükben inkább megfulladtak volna. Lassan bele is kellett nyugodnia a változhatatlanba. Meg is mondta a püspök úrnak, hogy az idegen fiakat más klastromba kellene áttelepíteni, mert így sohasem lesz békeség a szent falak között. A magyar csikók nem tűrik a hámot.

— Majd arra is sor kerül, csak legyetek türelemmel, mindent nem lehet egyszerre elintézni, — csitítgatta a püspök úr Valter atyát — a kötekedőket pedig állítsátok eléem, majd én beszélek a fejükkal. Okos szóval többet érünk el, mint dorgálással. A magyar szívét a kemény szó összetöri, a jó szó ellenben megpuhítja. Nem lesz itt baj, csak beszélni kell tudni velük. Harminc év alatt volt alkalmam megismerni őket.

Tomor ispán leheveredett a fűre és a borostömlő után nyúlt. A nap izzó dárdaival már ostromolni kezdte a földet.

— Ülj ide mellém a farkasbőrre — intett az álldogáló Bekecsnek Tomor ispán és a borostömlőt feléje nyujtotta.

— Ígyál fiam, a jó bor gyógyír ilyenkor.

Bekecs nem kínáltatta magát kétszer. A szájához emelte a tömlő csutoráját és néhány kortyot húzott belőle. A sült halra egészen jól esett neki.

A tömlő tovább vándorolt a szolgálégények nagy megelégedésére.

Bence már hozta is a halat. Szikár sügérek voltak, de mit tehetett róla, azt kellett hoznia, ami a hálóba keveredett.

Bekecs újabb rőzsét rakott a parázsra és ő is nekifogott a sütésnek.

Amíg a hal sült, Tomor ispán meglazította a páncélingét és posztónadrágja korcán is engedett egyet. Szép skarlátszínű nadrágja volt, szorosan tapadó, aminőt Bekecs még nem is látott. Csanád várában az ilyen újdonságszámba ment. A főemberek hordtak újabban ilyeneket, akiknek volt pénzük megvásárolni a finom olasz meg gallus posztót, amelyet idegen nemzetiségű kalmárok hoztak be az országba és mivel hozzáértő mesterrel jártak, mindjárt meg

is varrták. Elöl a hasítékjában tarsoly volt, amelyben az erszényét tartotta. A lábát hosszúszerű saru fedte.

— Kenyeret hoztak-e magukkal? — kérdezte Bence — mert azzal nem szolgálhatok.

Az egyik szolgalegény már szedte is a hevederről az iszákot és kiemelt belőle egy jókora cipót.

— Van itt kenyér elég. Tegnap sült Orosföldjén. Mára már meg is szikkadt egy keveset.

Kissé akadozva beszélt a legény, a nyelvéből hiányzott egy darabka. De jóképű, barátságos legénynek látszott.

Bence vályogkunyhója mögül ekkor óvakodott elő Tövis. Néhány lépést előre jött, aztán megállt. Komoran nézett maga elé, mintha gondolkozott volna.

— Mész hátra, tel — kiáltott rá Bence és a halas nyárssal megfenyegette.

A kutya megtorpant. Közelebb már nem mert jönni, de a kunyhó mögé bújni, úgylátszik, nem volt kedvére való, mert jó illatok kezdtek terjengeni a levegőben.

Bence az első sült halat, úgy a nyárssal együtt, átnyújtotta az ispánnak.

— Szolgáljon egészségére az úrnak.

Tomor lehúzta a halat a nyársról és beleharapott. Majd egy karéjt kanyarított a kenyérből és falatozni kezdett.

Amíg ettek, csend volt. Egyikük sem beszélt, mert aki halat eszik, annak nem kíváncsi a beszéd, egy szálla könnyen fennakadhat a torkán.

A reggeli falatozás vagy ahogy a német papok mondogatták, fröstök végeztével vízre tolták a dereglyét és lovastul együtt, ahányan voltak, rája telepedtek. Bence nekidőlt a lapátnak. Homlokán kidagadtak az erek és a nyikorgó gerendaalkotmány, mint álmából felzavart óriási állat, úszni kezdett a sekély vízen.

A Tisza ezen az erdős, lápos rónaságon széthajigálta magát, ezüstös darabjai nagy tükrökben ragyogtak a nádasok között.

— Aztán te hogy folytatod majd az utat Csanád felé? — kérdezte Tomor az egyik ló sörényébe kapaszkodó Bekecset.

— Hát csak úgy, gyalogosan. Nem hosszú az út, estvélig oda is érek szapora léptekkel.

— Ha szárnyad nőne, elhinném, de ilyen kopott sarkban, nehezen hiszem. Aztán hogyan kerültél el ily messzire hazulról? Se ijad, se szekercéd, hát mi a fenével akarod megvédeni magadat, ha rabló népek utadat állják?

— Volt ijam, nyilam meg tegezem is, de Szolnok ispán fia elkönnyörögte tőlem, mert hogy neki ilyen szép, remekbekészült fegyverzete sohasem volt. Egy máriás aranyérmet kaptam érte az apjától, akinek instáló levelet vittem Csanád úr fiától.

— Aztán Szolnok ispán csak így szélnek eresztett téged? — méltatlankodott Tomor, aki mint látszott, szívesen elbeszélgetett néhai barátja fiával.

— Mondogatta, hogy menjek vele, — magyarázkodott Bekecs — de én inkább Kapos úr szekérére kapaszkodtam.

— Mi volt azon a szekéren, hogy te inkább arra kapaszkodtál? — firtatta tovább a főember.

Bekecs füle egyszeriben piros lett. A szó mintha megakadt volna a torkán.

— No, mi az? Nincs mondanivalód?

Bekecs szégyenlősen felnevetett, de válaszolt:

— Azon a szekéren ült Bibor, azért.

— Ez egyenes beszéd — állapította meg komoly hangon Tomor. — És ki az a Bibor, ha nem veszed rossz néven a kérdésemet.

— Az egy kisleány, Pünkösöd úr háznépéből való. Árva gyerek, olyan árva, mint én.

— De ha Bibor, akkor pogány — folytatta Tomor.

— Már nem pogány. Amikor szüleit agyonverték, Pünkösöd úr magához vette az árvát és gyermekévé fogadva megkereszteltette. Most Annóknak hívják, de ő jobb szereti a Bibor nevet és nekem is jobban tetszik. De őnekiek aztán Pécsvárad felé vitt az útjuk és nekem búcsút kellett vennem tőlük, de megígértük egymásnak, ha majd meg-növünk, találkozzunk.

— Ha Valter atya kifaggat, neki is megmondod, ahogy

nekem bevallottad? — kérdezte az ispán és megrázta a gyerekember vállát.

— Ha kérdezi, megmondom az igazat. A Ders nemből valók nem szoktak hazudni.

— És ha beárul a püspök úrnál?

— Azt megteheti. A püspök úr el is várja tőle, hogy mindent elmondjon neki, amit rólunk tud. Én nem félek a püspök úrtól, mert egyenesben járok. Márpedig, aki egyenesben jár, annak nincs mitől tartania. A püspök úr kanonoknak szánt engem, mint a többi úrnemből valót, de én nem adtam rá a szavam. Én megmondtam neki nyíltan, hogy Fehérvárott vagy Esztergomban a királyi udvarban szeretnék szolgálni. És nem haragudott meg érte. Azt mondta rá, hogy kövessem mindig a lelkiismeretem szavát, akkor sohasem lesz bajom az életben.

Nagy beszélgetésükben észre sem vették, hogy a dereglye közben partot ért a zombékos füzesben. Vadrucák röppentek a magasba és egy nyíllövésnyire egy kardcsőrű gulipán iparkodott minél távolabb kerülni a dereglyétől.

Bekecs megvárta, amíg a lovasok nyeregbe szállnak. Szerette nézni a mindig harcrakész marcona alakokat. Tomor nehézkesen szállt a lovára. Súlyos páncélinge gátolta szabad mozgásában. De amikor már fent ült hatalmas fekete lován és megfelelően elhelyezkedett, hirtelen leszólt a fiú felé.

— Ülj mögém és kapaszkodjál a vállamba, a lovam majd elbir mindkettőnket.

Több sem kellett Bekecsnek. Elbúcsúzott Bencétől és egy ügyes lendülettel a lovon termett. Arca ragyogott a boldogságtól.

Bence egyedül maradt a dereglyénél és a távozók után nézett. Addig nézett, amíg csak el nem tűntek a szeme elől. Elnyelte őket a sás és a partmenti füzesek. Valahol a sűrűben vadludak gágogtak és egyszerre, mintha csak a zombékosból nőtt volna ki, Csengez termett előtte. Haja-donfótt állt és a homlokát törölgette. Lassú léptekkel jött előbbre. Hajlottan, öregesen.

— Látni akartam napvilágnál a gyereket, — szakadozott ki belőle a szó — ki tudja, hogy láthatom-e még ez életben. — Egyideig állt, aztán mint akinek nincs több mondanivalója, újból eltűnt a nádasok között.

HARMADIK FEJEZET

Sűrű, sötét éj borult a vidékre, amikor a fáradt lovasok megérkeztek a marosvári határba. Az életnek legkisebb nyoma sem látszott. Mintha csak egy koporsónak a fedele borult volna a földre, olyan dermedt némaságban aludt minden. A lovak súlyos terhükkel lassan poroszkáltak és a lovasokon erőt vett a bágyadság. Bekecs álomból riadt fel, amikor a ló megállt alattuk.

— Úgy látom, hogy a monostor közelében járunk, — dörmögte Tomor úr — csak azt nem tudom, hogy merre találjuk meg a kaput, mely a várba vezet.

— Meg kéne fuvatni a kürtöt, hogy a várat őrző kámszás világot gyújtson — javasolta Bekecs. — A vár kapuja emerről van, ni.

A sötétben meghúzódó falak és tetők fölött a székes-egyház négy tornya mint égfelé ágaskodó ordas nyúlt a magasba. Az avargát felé lejtő sáncok hosszú vonalban nyúltak a vízárók partján, mely beletorkollott a Marosba.

Ond, a szolgál emberek egyike megfújta az ökörszarv-kürtöt. A hang bődülve hasított a csendességbe.

Nyomban rá túlőkszó hallatszott a várfal mögül, majd nemsokára fellobbant egy fáklya fénye.

Bekecs lent termett a földön és kantáránál fogva vezette a lovat a sötétségbe vesző úton.

— Nyissátok ki a kaput, — kiáltott a fáklyás ember felé — Tomor úr van itt, a kalocsai ispán.

A kapu mögött mozgolódás támadt. Dörögve húzták ki a bejáratot védő gerendákat. De mielőtt a kapu csikorgva kitárult volna, hogy az utasokat beengedjék, Jákó kanonok, a kulcsár borzas feje bújt ki a nyíláson. Mögötte rőtlangú fáklyások álltak kardokkal és előreszegett dárdák-

kal, mert hát sohasem lehet tudni, hogy ilyen késő órában nem valami ellenséges had akar-e behatolni csellel vagy erőszakkal Csanád monostorába, hogy aztán kardélre hányja a békés alvókat. Az ország telve volt békétlenkedőkkel, akik napközben mutatkozni sem mertek, mert halál és megcsonkítás lett volna az osztályrészük. Péter király zsoldosai nem ismertek tréfát és ahol útjukba esett a lázadók valamelyike, ott nyomban a helyszínén kivégezték, lett légyen az úr vagy szolgálja. De a várnépe is megállta a helyét, ha az alkalom úgy adódott. Sok kóborló német zsoldos harapott a fűbe és adta meg az árát annak, hogy magyar földre jött garázdálkodni. De pusztította a magyart a magyar is. A pogányok nem szívelhették az újhítlűeket. A magyarság árulójának tartották őket, azért aztán nagyon megnézték a várbéliek, hogy kit engednek a falak közé.

— Csak nyissa ki bátran tisztelendőséged azt a kaput — lépett közelebb Bekecs a kanonokhoz. — Bekecs vagyok és mögöttem Tomor úr ül a lován meg a csatlósai.

Jákó kanonok karvaly nézése hirtelen lágyabbra változott. Kiálló, hosszú nyaka besüppedt a csuhájába és széles, lapos ajka szóra nyílt.

— Hozta Isten kendteket.

A vízárok hídjáról tompán szállt az éjbe a lovak patáinak a dübörgése.

Bekecs elsőnek ugrott be a várba és többé nem törődve a lovasokkal, végigloholt az udvaron a hatalmas gerendaház felé és eltűnt annak kapuja mögött. A gerendákból összeácsolt épület a monostor-iskola növendékeinek a szállásháza volt. Itt aludt az ifjak között Valter kanonok, meg a nemrég érkezett Henrik kanonok is, hogy a szilaj csikók még éjtszaka se maradjanak magukra. A bizánci Mária-kép előtt pislákoló olajmécses gyenge fénye világította meg a helyiséget és ragyogtatta meg a kép ragyás aranyát.

Bekecs ledobta magáról poros csuháját és egy tekintet vetve a Mária-képre, rádőlt a báránybőrökkel letakart fekvőhelyére.

Mire mély álmából magához tért, a hajnal fényei már

ott rajzottak az arasznyi ablakok pergamenlapjain. A torony harangja reggeli imára hívta a vár lakóit.

A hálóterem hirtelen méhkassá változott. Az ifjak percek alatt talpon voltak és nagy zsvajjal körülvették a vizes vödöröket, hogy megmosdjanak.

Valter atya nem győzte csitítani őket.

— Nyughassatok fiúk. Hányszor mondjam már nektek, hogy szilencium van. Az ébredés szép óráját nem illik zajongással elrútítani. Püspök atyánk egész éjjel virrasztva imádkozott a templom kórusában és ti most nem illő módon rakoncátlankodtok.

A fiúk zsibongása néhány percre alábbhagyott. Gellért püspök nevének említése varázserővel hatott az ifjú kedélyekre. Úgy szerették az ősz püspököt, hogy kivétel nélkül meg tudtak volna érte halni. A püspök úr hangját akkor is hallották, ha nem beszélt. Fekete szemének átható tekintetét még akkor is magukon érezték, amikor a sok bőjtől és virrasztástól meghajlott alakja nem állt előttük. Sokszor hónapokon át nem látták, mégis úgy érezték, hogy közöttük él és mindenről tud, ami a falakon belül történik. Gellért püspök kötelessége volt ellenőrizni az egész országban a monostorok, székesegyházak építkezését és elhárítani mindazokat az akadályokat, amelyek a keresztény hit terjedésének az útjában álltak. István király bízta reá halálos ágyán ezt a feladatot és Gellért püspök híven teljesítette a halott király parancsát. Téli éjtszakákon, amikor a tűzhely körül ültek, vagy nyáron, amikor a pásztortüzek hamvadó parazsa utolsókat pislákol, sokszor szóba került Gellért püspök neve. Orbán, az alamizsnás kanonok sok-sok érdekes dolgot tudott a püspök úrról és olyankor, ha az éjtszaka az égen felgyujtogatta lámpásait és a pihenés órája elkövetkezett, puha, bársonyos hangján megelevenítette a régmúlt idők csodás eseményeit.

— Püspök atyánk mindent tud ám, ami idehaza történik, még akkor is, ha távoli vidéken tartózkodik — kezdte beszédét a kanonok. — Ha imába merülten feje mélyen lehajlik, akkor lelke az Úr szent trónusa előtt áll és onnan mindent lát, ami idelent a földön történik. Nem is kell el-

mennie és mégis mindent megtud. Tudja, hogy mi van Bakonybélben, Zalaváron, Tihanyban, Mártonhegyén, Fehérvárott, Veszprémben, Kalocsán, Esztergomban és tudom is én, hogy még hol. Sőt az is való igaz, hogy néha magányában meglátogatja őt megboldogult király urunk és tanácsokat ad neki a nehézségek leküzdésére. Az ország szíve Gellért püspök atyánk kebelében dobog. Éjjeli virrasztáskor csak imádkozó alakjára kell néznem és rögtön visszatér belém az élet és tovatűnik a fáradtság. Ha az éjtszakai virrasztás után rám néz, nem bírom a tekintetét, olyan félelmetes erő sugárzik ki belőle. Mózes tekintete lehetett ilyen, amikor lejött a Sinai-hegyről, ahol Istennel beszélgetett. Szent ember ő, akiben Isten kedvét leli. A nép letérdel előtte, áldását kéri és ott csókolja köntösét, ahol éri. Kezének érintésével már sok beteget meggyógyított és szavának balzsamos ereje van. Megszárítja az árvák és özvegyek könnyeit és mindenét szétszítja a szűkölködők között. A mult télen is odaadta köpenyét egy didergőnek, ő maga pedig szalma közé ült a szekéren, hogy meg ne fagyjon. Nagy gondunkba került új köpenyt szerezni neki. Ő nem törődik azzal, van-e köpenye vagy nincs és szakadozott-e kámszája vagy sem. Aztán kényszeríteni kell, hogy egyék. Ha nem ternők eléje a fatálat és fakupáját, ő sohasem kérné. Tán napokig sem ennék.

Amikor megismertem őt, olyan idős voltam, mint ti most. Bonipertus pécsi püspök úr oskolása voltam és a latin nyelvben kezdtem első tapogatózásaimat. A püspök úr akkoriban olyan egyenes volt, mint egy marosmenti topolyfa. Haja, szakálla szőzfekete és a hangja dörgő, mint a viharé. Amikor megszólalt, mindent betöltött a szava. Latinul és olaszul beszélt, magyarul még nem tudott, de valahogy megértettük őt és szívesen hallgattuk, mert olyan dolgokat mondott, aminőket még soha ez életben nem hallottunk senkitől. Maga a mártonhegyi apátúr is, ki magával hozta őt az olasz honból, szívesen hallgatta és úgy lelkesedett érte, mint mi valamennyien. De sajnos, nem maradt soká köztünk. Anasztáz, a pécsváradi apátúr a monostorába invitálta őt és heteken át nem engedte továbbmenni. Csak

akkor búcsúzott el tőle, amikor Bonipertus, a pécsi püspök magával vitte Fehérvárra, Nagyboldogasszony ünnepén, amikor is minden honi püspöknek ott kellett lennie. Elkísértük őt egy jódarabig, aztán sok-sok éven át nem láttuk. Csak annyit hallottunk felőle, hogy Imrének, a király úr fiának lett a nevelője Esztergomban. Amikor pedig István király legyőzte Ajtonyt, Gellért lett Csanád úr marosvári monostorának első püspöke. Csanád vára azóta felvirágzott. Az ócska fapajtákat lebontatta. Székesegyházat épített, a kanonokok részére kőből rakott házat, amelynek építésénél ő maga, saját kezével volt segítségére a munkásoknak. A terveket maga készítette és mintha született kőműves lett volna, úgy látott neki a munkának. De úgy is nőttek a falak, mintha angyali kezek húzták volna a magasságok felé. Gizella királynőtől drága ruhákat és kézimunkákat kapott, a királytól meg olyan ezüst- és aranykelyheket, hogy elállt a szemünk, szánk, amikor megláttuk. Az adakozásban nem maradtak ki az ő kedvelt velencei ötvöseik sem, akik remekbe készült Őrmutatókat küldöttek néki. A kalmárok-tól arabiai tömjént szerzett és az oltáron égő mécsek helyébe viaszgyertyákat rakatott. A betegek és sebesültek részére ispotályokat emelt és a betegek ápolásából ő maga is kivette a részét.

Ilyeneket beszélt a jó, öreg Orbán kanonok a hamvadó tűz parázsánál és mindenki, aki hallgatta, örömét lelte benne.

A növendékek elkészültek a mosakodással és sorbállva várták a jelet az indulásra. De mielőtt a csengő megszólalt, Valter atya rövid fohászt olvasott fel vastag imakönyvből: Elmúlt az éj, új napra ébredtünk. Vessük hát el magunktól a sötétség cselekedeteit és övezzük fel lelkünket a világosság fegyvereivel. Járjunk tisztességgel az Úr útjain.

Behajtotta az imakönyvét, majd meghúzta a csengő zsinórját. És az Ungok, Jákók, Orosok, Kelék halálos csendben megindultak az Úr temploma felé.

Kint a vár kapuja előtt ugyanakkor az őrtálló barát ráripakodott egy csimbókos hajú magyarra és vállon bökte a dárdájával.

— Hordd el magad, te vén pogány, ha kedves az életed.

— Nem illik a dárda a kezedbe, barát — válaszolta az öreg és egy tapodtat sem mozdult a helyéről. Haragos elszántság bújkált a szemében.

— A ti Istenetek sohasem hordott fegyvert magánál. A ti papotok mondotta, hogy aki fegyverrel öl, fegyvertől fog meghalni. Nézd, engem pogánynak nevezel és nincs nálam fegyver — szolt az öreg és kitárta a karját.

A barát néhányszor végigmérte tekintetével a vén harcost, de nem lett tőle okosabb.

— Vagy tán nem lennél pogány? Dehát akkor miért hordod csimbókban a hajadat és miért nyírtad le elől kopaszra a fejedet?

— A ti papjaitok is lenyírják a hajukat, hát miért nem tehetném én is, ha kedvem lelem benne.

Talán még tovább is vitatkoztak volna, ha úrinemhez tartozó lovasok nem tűnnek fel az úton. Egyenesen a vár kapuja felé tartottak.

Az öreg magyar észrevette őket, s mint aki nem akar találkozni velük, sarkon fordult és ellenkező irányban neki-vágott az országútnak.

És bent a templomban ugyanakkor Bekecsnek eszébe jutott az öreg táltos. A püspök úr imádságba merült alakját nézte és amint nézte, úgy látta, mintha azon a tölgyfaterdeplőn nem Gellért püspök foglalna helyet, hanem az öreg Csengez, aki kiirtotta egykor a családját. S ekkor hirtelen úgy érezte, mintha valaki a fülébe súgta volna: — Imádkozzál ellenségeidért.

Bekecs lehajtotta a fejét és keresztet rajzolt a homlokára.

NEGYEDIK FEJEZET

Csanád várában e napokban tanácskozásra gyűltek össze az országnagyok, főemberek, seregnagyok, hogy az ország kátyuba jutott szekerét valahogy kiemeljék a partra. Ott volt a cipósárga színű lovon érkezett Budli fia, Beztur,

a somlói várúr, aztán Zambur fia, Bolug, a királyi haderő hadnagya, ott volt Zulta fia, Berend, a dunai naszádosok kapitánya és Opus fia, Turda, a szabad csikósok feje, aki legényeivel együtt hajtotta fejét a keresztvíz alá és még István korában állt a király úr szolgálatába. Nem hiányzott a díszes gyülekezetből Börmönd sem, a bakonyi ordas, aki kopjavégre fogta a menekülő Abát, amikor az a nép haragja elől menekült a mosonyi vár felé. És voltak ezeken kívül még vagy húszan, dehát ki tudná ezek nevét mind megjegyezni. Haragtól dobogó szívvel és kardra szorított ököllel jöttek össze, hogy meghányják, megvessék az ország állapotát. Mert készek voltak inkább a halált választani, mint Péter király garázdálkodását tűrni.

A tágas istállókban idegen lovak abrakoltak és harcok hevében megedzett legények táboroztak a térségeken. Hatalmas kondérokban rotyogott a jóillatú füstölthús. Odébb az asszonyok kopasztották a lábasjószágot és mártogatták a forró vízzel telt üstökbe. Az olasz pincemester legényei égetett agyagkorsókban bort hoztak fel a pincékből, mert a töméntelen sok embernek, akik összezsúrdultak Csanád várában, sok-sok enni- és innivalóra volt szüksége. Az éhes szolgálégyenyek, lovasok, csatlósok, íródeákok, akik uruk kíséretében jöttek, farkasétvágyról tettek tanúbizonyságot. Sokan közülük nem szívelhették a bort, azért inkább erjesztett kancatejet ittak vagy mézsört, amitől úgy berúgtak, hogy részegségükben elterültek a földön. A hadviselésben kifáradt nép nem ismert határt az evésben és ivásban. A hetekig tartó lovaglás sok-sok keservét és nyavalyáját ilyenkor öblögették, oltogatták és gazdáik nem is vették tőlük zokon. Szükségük volt ilyen nyújtózkodásra, hogy újból hasznukat vehessék. A csatlósok uruk fegyverzetét tisztogatták, íjakat húroztak, nyilakat edzetek, vesszőket vagdostak a pagonyban és puzdrákat, tegezeket javígtattak, mert hát a sok használatból bizony elkopott valamennyi.

A kardkovácsok műhelyében éjjel-nappal parázslott a tűz és zengtek a kalapácsok az üllőkön. Voltak, akik a kardjukat fenték és az elgörbült lándzsáik hegyét egyenesítgették vagy csiszolták lólábszár hosszúságú fenőköveiken.

A patkoló kovácműhely előtt sorban álltak a lovak, nehéz német ménnek, ürge, kabar lovak, sőt akadt köztük tisztavérű görög ló is, ami a bizánci császár udvarából származott át ide, Endre és Levente hercegek ajándékként.

Amíg a szolganép az udvarokon zsibongott, azalatt az egybegyűlt főemberek komoly tanakodásra gyűltek össze a füstös gerendájú nagy tanácskozóban, ahol egy részük a fal mentén húzódó lócákon, más részük meg fatuskókra terített farkasbőrökön helyezkedett el. Gellért püspök nem vett részt a tanácskozáson, csak kegyes szóval figyelmeztette őket, amikor tiszteletüket fejezték ki előtte, hogy tartózkodjanak minden erőszaktól és helyezzék fáradozásukat Isten oltalmába.

Az egybegyűlt főurakat a tanácskozóban fogadta.

— Tudom, hogy minémű dolgok megvitatására jöttek össze. Nem vagyok ellene, sőt szükségesnek látom én is, hogy a magyarság ügyét a kezetekbe vegyétek, mert Péter király nem méltó az ország bizalmára és megérdemelné az anathémát, amint azt boldogtalan elődje, Aba Sámuel is megérdemelte. Nem király ökegyelme, hanem tyrannus, saját népének a hóhéra. Mert akik csak azért uralkodnak, hogy király legyen a nevük és a népet felfalják, adókat szedjenek és a világ kívánsága szerint mindenkit hiú dicsőségre fordítanak, nem királyok, hanem néptiprók. Mégis mindamellett, azt tanácsolom néktek, hogy a bosszú és harag eszközét zárjátok ki a cselekedeteitekből és ne felfedkezzetek meg arról, hogy Endre és Levente hercegek még mindig a pogányság rabságában sínylődnek és visszakívánásukkal csak erősödik a Belus várában nyugtalanító Vatha úr hada. Márpedig István király hagyatékán csorba ne essék és a pogányság ne diadalmaskodjék a keresztén. Jó nem lehet abból, mit rosszal éltetünk. Nagyon meggondolandó hát az úrimivolton lévőik minden cselekedete. A király német zsoldosai nem ismernek irgalmat, a magyarok feje meg nem arra való, hogy a hóhér bárdja alatt hulljon a porba, amint porba hullott ötven elégedetlenkedő főemberé, akiket Aba haragja üzött a halálba éppen itt Csanádon.

Az urak szótlanul hallgatták a püspök beszédjét és csak akkor viharzott fel bennük az indulat, amikor magukra maradtak. Ami rossz szó a nyelvükre jött, azt mind ráhajgálták a királyra. Bérencnek, árulónak, császári zsoldosnak nevezték, aki megcsúfolja azt a magyarságot, amelyet anyja révén magáénak nevezhet, lévén István király húgának, Gizellának fia. Már hadnagy korában, amikor a királyi testőrség parancsnoka volt, ledér életével sok botrányra adott okot. Igazában sohasem szívelhette a magyart.

A kereszt alatt egy javakorabeli, nagyszakállú férfi ült. Hosszúra nőtt fonatos haja a vállát verdeste, viseltes bőrzekéjén mély, acélfényű barázdákat hagyott a sokáig hordott vasing szögletes éle. Derekat bőrov övezte és oldalán rövid kard lógott. Főember lehetett, mert amikor megszólalt, menten elcsendesedtek a többiek.

— Vissza kell állítani a jog rendjét, — mondotta lasan, meggondoltan — azt a rendet, amely István korában életben volt. Aba óta senki sem tudja, hogy mihez igazodjék. Mindenki azt teszi, amit akar. A gonoszság és ármány még sohasem dühöngött olyan mértékben, mint most. A nyomor és szenvedés meg napról-napra növekszik. Kényszeríteni kell a királyt, — kiáltott fel — hogy adott szavát megtartsa és ha másképen nem megy, tömlöcbe vele. Mert nem tűrhetjük, hogy az ország javait kevély szemmel és telhetetlen szívvel falassa a fenevadak módjára ordító németekkel és a fecskemódra csacsogó olaszokkal. Senki biztos nem lehet felesége tisztasága, leánya és húga szízsége felől a király testőreinek viselkedése miatt, akik büntetlenül erőszakoskodhatnak. — Ez utóbbi szavaknál már úgy harsogott, mint egy trombita. A helyeslők morajától nem tudott tovább beszélni. Egyideig várnia kellett, de amikor megszólalt, már halkabbra fogta a szót.

— Az özvegyi javakból kiforgatott királyné asszonyt pedig helyezze vissza jogos tulajdonába és a megvakított Vászolyért érje őt méltó büntetés. Mert noha Budot és Seböst, rossz tanácsadóit már felkoncolták, de őt magát még nem érte el Isten haragja. Ha pedig parancsoló sza-

vunknak nem lesz foganatja, akkor vasat a szemeinek, mert az országban rendnek kell lennie.

— Adja vissza jogtalanul elrabolt földjeinket — kiáltott fel egy borízű hang, amikor az előbbi felszólaló elhallgatott — és ne osztogassa szét a mellette döglődő német fattyaknak. Ha pedig baj lesz ebből, akkor a király ám vessen magára.

Ekkor a csallóközi Zobor ispán dörmögő hangja kondult a viharba. Úgy szólt, mint a veszprémi öregharang, amikor zivatar közeledtét jelzi.

— Az elhangzott sérelmek gyógyulásra várnak, ebben mindnyájan megegyezünk, — kezdte a beszédét — de most komolyabb dologról van szó. Valamennyien jól tudjuk, hogy Péter király halából, azért, mert Henrik visszasegítette őt a trónjához, meginvitálta Henriket Fehérvárra és pünkösd napján lemondva nemzetünk függetlenségéről egy aranyozott lándzsa képében átadta néki országunkat örök hűbérül. Ehhez ő nem kérte ki a mi hozzájárulásunkat és hogy mit tett akkor, az csak most tudódik ki, amikor a németek már a nyakunkon ülnek. Hát ez nem maradhat így, mert akkor inkább a halált választjuk, semhogy saját országunkban rabszolgákként éljünk.

Utolsó szavai túlharsogták az elégedetlenkedők moráját. A szemek dühösen kigyúltak. A homlokokon megdagadtak az erek és ha Péter ebben a pillanatban belép a terembe, darabokra kaszabolták volna.

Turda, a csikoshad feje belevágta rövid kardját a füstös gerendába és akkorát káromkodott, hogy alig győzte szusszal. Aztán a többiek felé fordult és a dühtől szinte habzott a szája.

— A magyarok királya senkinek sem lehet a szolgája, még akkor sem, ha ő maga kívánja is. Mert mi szolgakirályt nem ismerünk el urunknak és parancsolónknak. Ha az ő gondolatja más, mint a miénk, akkor pusztuljon közülünk, mert ha nem megy, akkor kardunkkal szerzünk igazat magunknak, még akkor is, ha beleveszünk.

Ozbor úr nagyot húzott a kumiszból és a kulacsot tovább adta, hogy körbe menjen. Kenegetni kellett a kerekeket, hogy símán forogjanak.

— Ez egyenes beszéd, egyenes, mint a nyíl útja a levegőben — tette hozzá markába törölve lompos bajszát, mely úgy lógott, mintha az is búbánatos lett volna.

— Én Endre mellett lennék, mi választásunk lehetne más — hangzott egy mély hang a terem sarkából. — A pogányságából meg majd kigyógyítjuk.

— Nem szabad elhamarkodni a dolgot, — jegyezte meg Szolnok ispán — mert könnyen Koppány sorsára juthatunk, kit négyfelé vágta és négy városban lógatták a testrészeit, kitéve az abajgó nép csúfságának. Pedig ő nagyobb úr volt, mint mi vagyunk, ő volt az erdős Somogy vajdája, ki szembe mert szállni még István királlyal is. Miatta került szolgáltságba egész Somogyország és még a pannonhegyi apátnak is tizedet kell fizetnie.

— Ha mi nem hívjuk meg, — szólalt meg újból Turda — akkor majd meghívja őt Vatha, márpedig, ha Vatha hívja meg, akkor mint pogány tér vissza, viszont ha mi menesztünk érte követet, akkor a mi szavunkra kell hallgatnia.

Turda beszédjében sok volt az igazság. Az ország népe Endrében látta az egyedüli menedéket. A honfoglaló Árpád vére csörgedezett az ereiben és ennek olyan varázseréje volt, hogy még a püspökök sem mertek ellentmondani, mert féltek, hogy a nép haragja ellenük fordul és az ügyis mindinkább növekedő pogányság zúgó viharként sőpör végig a még fiatal hajtásaiban élő Egyházon.

Gellért püspök maga sem tudta, mitévő legyen. Órák hosszat imádkozott és kérte Istent, hogy mutasson kiutat ebből a szörnyű zűrzavarból. Krisztus keresztje viharban állt. Tüzes mennykövek csapkodtak a közelében, árvizek nyaldosták a lábát, jégeső ostorozta, de a kereszt állt rendületlenül. A bakonyi, mecseki erdőkben, a fertői, ecsedi lápokban újból fellobogtak a táltosok tüzei és áldozathozatalra gyűltek össze az elégedetlenkedők. Az örökké üldözöttek csapatokba verődve éjjel támadtak a békén pihenő falvakra. Olyanok voltak, mint a nyest, mely nappal nem mozdul ki odvából, alszik. De amint az első csillag felragyog az égen, felébred és rabolni, fojtogatni indul. Teste

hajlékony és rugalmas, minden résen befér, orra finom, nézése biztos, foga rettenetes, tele van kegyetlenséggel. Nem annyit öl, mint amennyit megemészt, hanem mindent megöl, amit megölhet. Ehhez voltak hasonlóak azok a korlátokat nem ismerő, örökké szabadég alatt élő keleti népek, akik sehogy sem tudtak helyet biztosítani maguknak az új világban. Vad ménnek voltak, amiket csak a szeretet pányvájával lehetett megszelídíteni. Vagy ha már semmi sem használt, akkor a kard élével vagy a dárda hegyével.

Bekecs a tanácskozóterem nyitott ablaka alatt ült és hallgatódzott. Elszökött az iskolából és fülét hegyezve meghúzódott az árnyékosban. Szívében Endre-párti volt, és ha tőle kérdezték volna, ki légyen a magyarok királya, szível, lélekkel Endrét nevezte volna meg. Sokat gondolt rá, a regösök Csaba királyfinak nevezték, ki kardja erejével majd megvédi a népét. Szeretett volna bekiáltani az ablakon, hogy éljen Endre király, de nem mert megmozdulni, mert még könnyen fejbevághatták volna valamivel a dühükben toporzékoló főemberek.

Ugatóshoz hasonló hang hallatszott ekkor a zűrzavarból. Bekecs megismerte. Bodrog volt, István király egykori vadász mestere, akinek a torkán valamikor egy nyíl hatolt keresztül, s ezért csak hörögve tudott beszélni és beszédje hasonló volt az öreg juhászkutyák rekedt ugatásához.

— Endrét választom én is, de csak akkor, ha megígéri, hogy helyreállítja a jog rendjét és a kóborló, összevissza hadakozóknak hámot vet a nyakába, mert hogy az ember ne merészeljen kilépni a házból a sok rabló miatt, azt nem tűrhetjük tovább.

— A capite foetet piscis — kiáltotta közbe valaki.

— Ammodó vagyok én is, — ugatott az előbbi hang — azért kell megszabadulnunk a hozzánk nem illő fejtől. Feje tetején áll az ország. Minden jöttment német királynak képzelet magát és úgy bánik velünk, mintha ő lenne a honfoglaló és nem mi. A mi nyelvünket kívágják, ha megmondjuk az igazat, de nekik mindent szabad. Amikor pedig látják, hogy rablók tisztességes utasokat támadnak meg, nem-

hogy segítségükre sietnének, hanem gyáván odébbállnak. Most is, amikor idefelé tartottam, hallottam, hogy Kanizsa táján Urdug emberei megtámadták és kifosztották Pünkösd ispán családját és a kis cselédeket magukkal vitték. Hogy mi lett velük, csak az Isten tudja. Én már csak a síró úr-asszonnyal beszélgettem, akit úgy helybenhagytak, hogy alig állt a lábán. Német zsoldosok látták, amikor Urdug emberei rájuk törtek, de egyikük sem ment a segítségükre.

Bekecs riadtan ugrott fel a helyéről. Úgy érezte, mintha Bodrog szavai valóban fejbevégták volna.

— Bibor! — kiáltott és rohanni kezdett az álldogáló legényhad felé. — Bibort elrabolták.

Lihegve érkezett a térség közepére. Az első lovász legényt nyomban meg is szólította:

— Meg tudnád-e nekem mondani, urambátyám, hogy ki lenne itt a férfiak között Bodrog főember kíséző legénye?

A megszólított előbb végigméregette Bekecs tetőtől-talpig, aztán csak annyit mondott:

— Nem ösmérem.

Bekecs továbbrohant, de a vitézek, csatlósok, szolganépek között senki sem tudta megmondani, hogy Bodrog emberei merre lehetnek.

Tanáctalanul állt és kétségbeesve nézett maga körül, de senki sem törődött vele. Mindenki a maga dolgával volt elfoglalva. Végül is leült az itató vályú vastagjára és tenyerébe hajtotta fejét. A szíve vészesen dobogott és képzelete rémképeket rajzolt maga elé. Vad martalócok kezei közt látta Bibort. Ő már ismerte ezeket a kegyetlen embereket és tudta, hogy mire képesek elkeseredésükben.

A templom harangja imára hívta a szerzeteseket.

Bekecs felriadt. A harang hívó szava neki is szólt. Futásnak eredt és átugorva a csöbrökön, vödörökön elfoglalta helyét a templomban. Imádkozni kezdett, de olyan őszintén, mint fát még soha életében. A Boldogasszony szobra felé fordította a tekintetét.

— Ne hagyd el őt, Boldogasszony Anyánk. Vedd otlatmadba a szegény árva leánykát, akit én olyan nagyon sze-

reték. Ne engedd, hogy Urdug, a gyalázatos tetemrabló ártasson neki. Szabadítsd meg őt és vezérelj haza otthonába, hogy újból örvendhessen övéinek.

A kanonokok éneke visszhangzott a templom boltívei alatt.

— Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam . . .

Könyörülj rajtam, Istenem, a Te nagy irgalmasságod szerint.

— Amplius lava me ab iniquitate mea: et a peccato meo munda me — folytatták a kanonokok és Bekecs le nem vette szemét a Szent Szűz szobráról.

— Éhezni, fájni fog és tán még gyalázatot is kell elszenvednie — imádkozott tovább, majd egyszerre úgy érezte, hogy békés nyugalom szállja meg.

— Lehetséges, hogy az egész nem is igaz, — gondolta magában — és rosszul értette az ugató embert. De úgy kell neki, miért kíváncsiskodik és miért avatkozik a felnőtt emberek dolgába. Maradt volna az iskolában, most nem győtnék ilyen gondolatok.

Az ebéd előtt étekhordónak jelentkezett, pedig nem is ő volt a soron.

A konyhában nagy volt a sürgés-forgás. A kondérokban szortyogott a hal, csuka meg ponty meg az elmaradhatatlan csiklé káposztával, amelynek a szaga elkeveredett az állandó füst áporodott kesernyés szagával. A nyársakon harcsát sütöttek meg különféle húsokat, vadat, szárnyast, ami csak akadt erdőn-mezőn.

Bábeli zűrzavar honolt a füstös, kormos boltívek alatt.

Amikor a konyhamester az étkek hordására a jelet megadta, Bekecs felkapta az egyik borsólevessel telt tálat, melyben csukamájdarabok is úszkáltak és bevitte a refectóriumba, ahol a főemberek már összevissza ültek a hatalmas asztal körül és folytatták a vitát, amit csak az előbb hagytak abba.

Sietve letette a forró tálat az asztalra és körülnézett. Bodrog urat kereste, mert mindenáron beszélni szeretett volna vele, de nem látta sehol.

Az egybegyűltek nekiláttak az evésnek, kanalaikat bele-belemártva a közös tálba. Berend, a dunai naszádosok kapitánya megismerte Bekecsset. Reá mosolygott.

— De megnőttél, öcsém, hogy utoljára láttalak. Már a bajszod is serkedzik — mondotta nagy jóindulattal a szemében. — Aztán még mindig a király apródja akarsz lenni?

— Az én, de nem Péter úré, hanem Endréé.

— Halljátok, mit mond ez a gyerekeMBER? — kiáltott fel Berend. — Endre királyért lelkesedik ő is. Az apja vére csörgedezik benne.

Az urak közül egyesek rápassogtak Bekecsre.

— Ki fia lenne? — kérdezte közülük az egyik.

— A Ders nemből való Benknek a fia — válaszolta Berend. — Atyjaura a csongorádi ispán udvari embere volt és hívséges szolgája István királynak. Ő maradt egyedül az egész nemből.

Bekecs közelebb hajolt a kapitányhoz és megkérdezte tőle:

— Bodrog úrral szeretnék beszélni, hol akadnék reája, mert itt nem látom a főemberek között.

— Bodrog urat dühében megütötte a guta, ha sietsz, tán még életben találod, — válaszolta a kapitány — az ispotályban fekszik.

Bekecsset nem érdekelte, hogy mit beszélnek róla, amint elszabadult, az ispotály felé vette útját, mely a monostor északi sarkán terült el és a püspök úr személyes felügyelete alatt állott.

Lassan, résnyire kinyitotta a betegszoba ajtaját és az így keletkezett nyíláson belesett.

Négyen-öten álltak a félhomályos szobában és halkán beszélgettek. Henrik atya állt középen és valamit magyarázott. Bekecs tovább nyomta az ajtó szárnyát és csendben belépett. Ekkor vette észre a nyoszolyán nyugvó Bodrog urat. Hanyatt feküdt és mélyeket lélegzett. Közelebb lopakodott az ágyhoz.

Henrik kanonok reá mordult az ő érdes hangján.

— Mi keresnivalód van itt, hé?

Bekecs hajlott tartásából hirtelen felegyenesedett és úgy válaszolt:

— Az urak odabent szeretnők tudni, hogy minő Bodrog úr állapota?

— Mondd meg nekik, hogy hála Isten különös kegyelmének, Bodrog úr állapota javulóban van, csak békességre és nyugalomra van szüksége. Jelentsd azt is, hogy eret vágtunk rajta.

Bodrog ekkor hirtelen felült a nyoszolyán és körülnézett.

Az ott lévők nyomban körülvették.

— Innom adjatok, szomjas vagyok — vakogott. — De ne tejet, mert azt nem szívelem.

Henrik kanonok mosolyogva hajolt feléje.

— Bort meg nem adunk, még akkor sem, ha kívánja.

— Jó, savanyú, káposztás csiklevest hoznék — javasolta Bekecs — olyan finomat, hogy attól menten meggyógyulna.

— No, mit szól hozzá, öregúr? — kérdezte a kanonok.

— Ti a legszívesebben megmérgeznétek az embert, — bugyogott ki a szó Bodrogból — de ha más nincs, hát csak hozzátok. Elég a torkom, úgy gyötri a szárazság.

— Vért vettünk kegyelmedtől, ezért gyötri a szárazság a torkát.

— Bor ízlene a legjobban, — vakogott az öregúr — de ha nem adtok, akkor gyerek, hozd azt a csiklét, de tisztán, a halat most nem kívánom.

Bekecs sarkon fordult és már bent sem volt.

Bodrog hátrahanyatlott és a mennyezet füstös gerendáira tapadt a tekintete. Bozontos szakállja a mellén nyugodott és gyér haja úgy bokrosodott a fején, mint a szétzilált szarkafészek.

Bekecs egy bögre csiklével a kezében hamarosan ott termett a beteg mellett.

— Ígyék kegyelmed — szólt és oda tartotta a bögrét az öregúr szája elé. — Nincs benne csik, még a káposztát is kiszedtem belőle.

Az öreg feltápászkodott, megsimogatta szakállát és a bögrét reszkető kezébe fogva egy hajtásra kiitta a tartalmát.

— Jó volt? — kérdezte Henrik kanonok.

— Jó.

— Egy jókora csuporral majd félretétek, hátha még megkívánja.

De erre már az öreg harcosnak is felderült az arca.

— Egy nagy kupa mézsört tetessen félre vagy bort. Csíkléből elég volt.

— Azt majd holnap adunk, ha jobban lesz. Most szépen pihenjen tovább. Aludja ki az út fáradalmait és a nagy izgalmakat.

Bodrog megigazította a hiúzbőr vánkösát a feje alatt és arca egyszeriben megváltozott. Kívánsi figyelem telepedett rája.

— Mit határoztak az urak odabent?

— Úgy hallottam, — válaszolta a kanonok — hogy követeket küldenek Kiev városába és hazahívják Endre herceget.

— Ez beszéd, ezt akarom én is — bölintott rá az öreg és fal felé fordulva menten elaludt. Úgy látszott, hogy ebben a pillanatban egy nagy kő esett le a szívéről.

Az egybegyűltek egyideig még ott álltak a nyoszolya mellett, aztán egyenkint elszállingóztak. Henrik kanonok maradt utoljára. Bekecs a háttérben húzódott meg.

Henrik kanonok rápassogott bozontos szemöldöke alól.

— Hát te, nem mész el?

— Itt maradnék örködni, ha megengedné atyaságod.

— Rendben van, fiam — bölintott a kanonok és lassú léptekkel megindult a kijárat felé.

Bekecs magára maradt a beteggel. Lekuporodott az egyik hatalmas medvebőrre és elgondolkozva nézett maga elé. Hirtelenében nem tudta, hogy mihez is kezdjen. Fáradt volt. A hosszú, kényelmetlen lovaglás őt is kifárasztotta.

Az arasznyi kis ablakokon gyéren szűrődött a szobába a világosság. Zsongító csend vette körül. Legszívesebben ő

is elaludt volna. Bodrog úr a sarokban meg sem moccan. Olyan csendben aludt, mintha meghalt volna.

Egyideig figyelte a csendet, de aztán, hogy megnyugtassa magát, lábujjhegyére állva az ágyhoz lépett. Vigyázva az alvó fölé hajolt. Lélekben megkönnyebbülve látta, hogy Bodrog úr él és mégcsak nem is alszik. A szeme nyitva volt. A tekintetük találkozott.

— Mit leskelődsz itt reám? — mordult fel az öreg és komoran villant a szeme. — Azt nézed-e tán, hogy élek-e? Hát élek. Rajtam nem fog ki egyhamar a kaszás.

— Nagy, jó uram, olyan csendben feküdt, hogy valóban azt hittem . . .

— Mit hittél?

— Hogy meghalt.

— Meghalni még nem haltam meg, most egyelőre csak förtelmesen szomjazom. Hozz nekem szaporán egy kupa sört, ha szívességet akársz tenni. A magamfajta embert szörmentén kell gyógyítani. Nekem, úgylátszik, az a jó, ami másnak rossz.

Bekecs kérőn csapta össze a kezét.

— Én szívesen hoznék, — mentegetődzött — de ha megtudja a kanonok úr, akkor nekem jaj lesz. Ilyenben nem ismeri a tréfát.

Bodrog úr méltatlankodva hőkölt hátra.

— Mondd meg a kanonokodnak, hogy én szalasztotlak el érte. És azt is mondd meg neki, hogy én azt iszom, amihez kedvem van és nekem ebben nem parancsol még a várispán sem. Nem kell engem babusgatni, vén ordas vagyok én. No, hordd el magad és csak akkor lássalak viszont, ha sörös kupa lesz a kezeden. De a sör hideg legyen ám. Ha jégdarabok úszkálnak benne, az sem baj.

Bekecs megvakargatta a füle tövét és lassan kisomfordált a szobából. Nem tudta, mitévő legyen. Egyideig gondolkozott, aztán mintha jó ötlete támadt volna, a pince bejárata felé indult. Majd annak nyitott ajtaján lekiáltott.

— Hé, van odalent valaki?

— Van — hallatszott a mélyből egy borízú hang.

— Akkor ide figyelj. Bodrog úr, a király fővadász-

mestere azt üzeni, hogy nyomban vigyél neki a beteg-szobába egy nagy kupa hideg sört. Megértetted?

Dörmögő, értelmetlen hang hallatszott a pincéből.

Bekecs megleste a pincelegényt és csak akkor tért vissza a beteghez, amikor a sör már odabent volt.

Az öregúr felült és két kézre fogta a kupát. Aztán szájához emelte és addig ivott, amíg csak bírta szusszal. A nagy gyönyörűségtől kiharmatosodott a szeme.

— No, látod, fiam, ezt jól csináltad, — szuszogott — áldjon meg érte az Isten.

Bekecs átvette a kupát és egy kosár mögé rejtette, hogy Henrik atya észre ne vegye, ha be talál jönni.

Bodrog visszadőlt a vánkosára és magához intette Bekecs.

— Ülj ide mellém, aztán beszélj valamit, hallgatni foglak. Nekem így fekvé nehezemre esik a beszéd. Azt mondják a nagyszámú tisztelőim, hogy ugatni szoktam. De ment volna csak a torkukon keresztül a nyíl, mint az enyémen, akkor ők mán a tündérek országában rágnák az abrakot valahol és szívesen ugatnának, ha tudnának.

— Hallottam, hogy idejöttében is találkozott rablókkal — szólalt meg Bekecs.

— Helyesen nevezed őt rablónak, mert Urdug valóban a leggyalázatosabb rablók közül való, akit legszívesebben magam kötnék fel. Megleste a hazafelé tartó Pünkösöd úr családját és kifosztotta.

— A kis cselédkéekkel meg mi lett?

— Magával vitte őket. Kikapdosták a két kisleányt az anyjuk mellől és elvágtattak velük.

Bekecs remegő hangon kérdezte:

— És most aztán mi történik majd azokkal a kisleányokkal?

— Mi történik? Hát váltságdíjat fog értük kérni. Egy tarisznyára való aranymárkát vagy István-dénárt.

— És ha Pünkösöd úrnak meg nem lesz annyi aranya, akkor mi történik?

— Akkor majd alkudozni fog és tán megelégszik egy marokra valóval is.

— Nem öli meg őket?

— Az ilyen istentelen pogánytól az is kitelik. Sok ártatlan ember vére tapad a kezéhez.

Bekecs ajkát a sírás környékezte, amikor újból megszólalt.

— Ismerem őket. A harámi révig együtt jöttem velük. Szép kisleányok. Az egyik szőke, a másik meg barna.

— Neked melyik tetszik?

— A barna. Olyan a szeme, mint a kökény bogója és úgy fénylik, mintha csillag rejtőznék bennük.

— És a neve?

— Bibor. De Annóknak keresztelték.

— És a szőke milyen névre hallgat?

— Az Priszka, de Piroskának hívják. Annak meg olyan kék a szeme, mint a nefelejcs és a foga, mint a gyöngy. Ilyenek lehetnek a magasságbéli angyalok. Csak szárny kellene a vállukra és bizton menten felrepülnének az égbe.

Bodrog úr rekedten felnevetett.

— Majd meglátod, hogy idővel milyen angyalok válnak belőlük. Az enyém is ilyen volt. Azt hittem, hogy elrepül s aztán olyan nehéz lett, mint az agyag. Csak a nyelve maradt fűrge, az nem akart megöregedni.

Egyideig maga elé nézett, aztán mintha valami az eszébe jutott volna, a fejéhez kapott.

— Hozd csak ide azt a kupát, hadd iszom egyet.

Bekecs elővette a kupát a kosár mögül és átnyújtotta Bodrognak.

— Váljék egészségére az úrnak — szólott aztán és a kupát visszavitte a helyére.

— Okosabban tennéd, ha újra megtöltenéd, mert az én szomjúságom határtalan.

— Most nem merek a folyosón járni, könnyen szembejöhöt velem Henrik atya. Ha meglátna korsóval a kezemben, bezáratna a karcerbe.

— Mi az a karcer?

— Börtön az, a sanyarúságok helye. Mert az is van ám nálunk. Oda kerülnek a korhelyek, verekedők, tolvajok, no meg azok is, akik megszegik a törvényt.

— Ha én inni akarok, ki tilthatja meg nekem, — zsörtölődött az öregúr — Henrik kanonok nem parancsol nekem.

— De nekem parancsol.

— Hát ha félsz, majd hozok magamnak én. Miattam jöhet akár maga a püspök úr is, én nem félek tőle.

Bekecs megsimogatta az öreg vadász kezét.

— Nyughasson már, kegyelmed és maradjon szépen fekve, majd én elhozom, de csak akkor, ha az atyák az ebéd utáni hálaadó ájtatosság elvégzésére a templomba vonulnak. Akkor Henrik úr bizton nem zavar minket. Most inkább azt mondja meg, hogy az a gonosz Urduq hová vihette a kisleányokat.

— Ha én tudnám, akkor menten megmondanám neked. Az ilyen rablóknak sokfelé van búvóhelyük az országbar. Ember legyen az, aki rátalál. Hiszen ha tudnák, hogy hol rejtőzik, már régen kifüstölték volna vackából a király úr emberei.

— De valaki csak tudja, hogy hol rejtőzik, — firtatta tovább Bekecs — mert nem tűnhetik el úgy, mint a nap jöttével a tündérek. Valahol kell egy barlangjának lennie, ahol a rablott holmit rakásra gyűjti.

Bodrog úr szempillája lekókkadt. Lassan elhatalmasodott rajta az álom.

— Keresd meg valahol Bódog szolgámat, — mondotta akadozva — ő talán többet tud felőle.

— De hol lelem meg, amikor senki sem ösméri.

— Valahol az istállóban alva vagy a pincék táján rálelhetsz. Könnyű megismerni. Mind a két füle hiányzik és az orrlíkain keresztül beláthatsz a fejibe. Az orrából is levágtak a cimborái egy darabot. De most aztán menj. Hagyj magamra, aludni szeretnék.

Bekecs lecsúszott a kerevetről és a kijárat felé indult. De még oda sem ért, amikor kinyílt az ajtó és belépett rajta Henrik kanonok.

— Hogy van a betegünk? — kérdezte.

— Most fordult a fal felé. Azt mondta, hagyjam magára, aludni szeretne.

A kanonok állva maradt, Bekecs pedig a nyitott ajtón keresztül kiszökött a folyosóra.

ÖTODIK FEJEZET

Bekecs olyan volt, mint a kullancs. Ha egyszer elkapott valamit, nem engedte el. Először a pincék tájékára vetette magát, de ott már nem volt élet. A pince bejáratának hatalmas, vaspántos ajtaja zárva volt, és holnap reggelig ki sem nyílik. A várnagy úr parancsa az, hogy a várnépek az éj folyamán ne duhajkodjanak és a pihenésre szánt órákat ne töltsék el dorbézolással. Aki inni akar, az menjen le a faluba, de akkor reggelig ott kell maradnia, mert a monostor kapuját senki fiának ki nem nyitják.

Bekecs, amikor látta, hogy errefelé hiába keresi, az istállók felé rohant. Ott még mindig nagy volt a sürgés-forgás. Legtöbbjük útra készülődött. Nyergelték a lovakat és akkorákat kiáltoztak, hogy hangos volt tőlük az udvar.

Bekecs szétterpesztett lábakkal állt meg a lovászok előtt.

— Ki ismeri közületek Bodrog úr csatlósát, a fületlen és orrtalan Bódogot?

— Hogy kinek a csatlósa, azt nem tudom, — jelentkezett az egyik bocskoros — de egy orrtalan ember bent alszik az almon. Kérdezd meg tőle, lehet, hogy ő lesz.

Bekecs belépett a szalmatetős, vályogfalú istállóba és körülnézett.

Két ló abrakolt benne és a sarokban egy különös arcú rémség foltozgatta lyukas ködmönét. Már nem aludt.

— Kend hallgat a Bódog névre? — kérdezte Bekecs.

— Kis kölyök korom óta tészem. Tán szolgálatodra lehetek valamiben?

— Kend a Bodrog úr csatlósa? — folytatta a kérdezősködést Bekecs, le nem véve a tekintetét a szörnyűséges ábrázatról.

— Én volnék. De miről legyen szó? Tán a gazdám hívat?

— A gazdáját a sár széléről kapták el, kend meg itt nyugodtan pöszmötöl. Hívségesebb szolgát hozhatott volna magával a gazdája, azt mondhatom — szólott Bekecs és csóválta a fejét.

— Mi ketten már megszoktuk a sárszélén való kujtorgást — nevetett fel Bódog, mire az arca még szörnyűbbé vált. Gazdája szomorú állapota semmiféle hatással sem volt reá. Vagy tán nem vette komolyan a legényember beszédét. — Hívségesebb szolgát nem talál nálam széles e világon, én pedig jobb gazdát nála — folytatta. — Mi egymásnak teremtdtünk és minket a halál sem választ el egymástól, mert még a másvilágra is együtt megyünk és egymásra támaszkodva adunk jelentést a Mindenhatónak viselt dolgainkról.

Lassan feltápáskodott az összetüport alomról és ki-nyujtózzkodott. Olyan hatalmas ember volt, hogy kezével könnyen elérte a mestergerendát. Hallani lehetett csontjai ropogását. Bekecs szinte eltörpült mellette, pedig szép, nyurga növésű suhanc volt ő is.

— Aztán most mi volna a kívánságod, hogy itt felkerestél, az istállóban? — kérdezte és két hatalmas öklét leengedte a magasból. — Tán hívat a gazdám?

— A gazdája most alszik. Megívott egy kupa mézsört és az elálmosította — mondta Bekecs és leült az alomra. — Kérdezni szeretnék kendtől valamit.

Erre Bódog is melléje heveredett az alomra és kegyetlenül elcsúfított képét Bekecsre szegezte.

— Ismer kend egy Urdug nevű haramiát?

— Ismerek.

— Meg tudná nekem mondani, hogy hová rejthette el Pünkösöd úr kis cselédkéit?

Bódog megvakarta szőrös arcát és bozontos szemöldöke alatt nagyot villant a szeme.

— Ha én tudnám, akkor tudná azt más is. Márpedig ha más is tudná, akkor az már nem volna többé rejtekhely. Tudtommal több búvóhelye van. Egyszer ebben tartózkodik, máskor meg abban, de soha sincs ott, ahol keresik. Az ingóványok, lápok, rengetegek nyujtanak néki mene-

déket. Barlangokban húzódik meg a csatlósaival és kémei idejekorán figyelmeztetik a veszedelmekre. Sebes paripáján száguldva járja be a rónaságot és mert félnék tőle az emberek, hát a segítségére sietnek. S mivel irgalmat nem ismer, senki sem mer szembehehelyezkedni vele.

— De a rablott holmit és a rabokat csak nem cipeli magával, — elégedetlenkedett Bekecs — valahol kell lennie egy állandó helyének is.

— Évekkel ezelőtt a Vág-menti völgyekben húzta meg magát, de onnan kifüstölték a nyitrai papok emberei — beszélte Bódog az emlékei között kutatva. — Aztán a Bakonyban ütötte fel tanyáját, de ott sem maradt soká, megleglett a föld a bocsokra alatt. Aba Sámuel emberei elfogták és Veszprémbe akarták hurcolni, hogy ott a nép szemeláttára kivégezzék, de nem sikerült nekik. Emberei összejátszva a denevérhitűekkel, éjtszaka kiszabadították a tömlőcből és csak két meggyilkolt őröt hagytak emlékül maguk után. Aztán úgy hallottam, hogy a bihari láposba vetette magát és a bihari úrnemből valókat fosztogatta, akik csikázni jártak a komádi határba. És könnyen meglehet, hogy még most is ott leledzik. A csikászok között sokan a pártján vannak és úgy elrejtőzik a zsombékosban, hogy ember legyen, aki reá akad.

Itt hirtelen a homlokához kapott, valami az eszébe jutott.

— Amikor tegnap idefelé jöttünk, — mondotta — az árokparton Csengezt pillantottam meg. Az egykori táltost, akiről senki sem tudja, hogy hányadán áll vele. Az talán meg tudná mondani. Sok titkot rejtegető, félelmetes ember az.

— Ha kimennék az árokpartra, ott lelném még? — kérdezte Bekecs.

— Hát azt biz én nem tudom. Nem hinném, hogy ott lebzselne. Nem ajánlatos néki a mutatkozás, különösen most nem, amikor a régi hiten lévőkre ismét rájár a rúd. Fáradt mosoly jelent meg az arcán.

— És aztán, ha megtudnád, hogy hol rejtőzik, mit kezdenél vele?

— Kiszabadítanám a két elrabolt kisleányt.

Bódog megveregette Bekecs vállát.

— Jól megmondtad a száddal, de mikép cselekednéd ezt? Mert Urdugot elfogni nem gyerekjáték ám. Aki üldözésére vállalkozik, annak készen kell lennie a halálra. Néked pedig még kár volna meghalnod. Túl fiatal vagy hozzá. Hány éves vagy, ha nem veszed zokon a kérdésemet.

— Tizenhét leszek Szent Miklós napján. És kend hány éves?

Bódog két hatalmas szemöldöke felszökkent a homloka közepére.

— Erre csak Isten tudná megadni a választ, én nem. Lehet, hogy ötven vagyok, de az is meglehet, hogy hatvan. Ki tartotta volna ezt számon. Szüléimet nem ismertem. Elpusztultak az örökös hadakozásban. Én a fehérvári barátoknál cseperedtem fel mint szolgagyerek, aztán hajtó lettem az uradalomban, majd Bodrog úr csatlósa. Sohasem kérdezte tőlem senki, hogy hány éves vagyok. Voltam. Hát nem elég ez? De ha már itt tartunk, nem mondanád meg, mi is történt a gazdámmal?

— Haragjában megütötte a guta.

— Aztán hol dühítették fel annyira?

— A tanácsházban. Péter király miatt marakodtak. Úgy elfajult a vita, hogy az urak majdnem egymásnak mentek. Ekkor ütötte meg a guta. De már jobban van. Eret vágtak rajta és az segített. Most alszik. De ha akarja, bemehetünk hozzá.

— Ha alszik, akkor ne zavarjuk. Meglátogatni meg lesz időnk akkor is, ha magához tér. Ismérem már őt. Nem szíveli, ha zavarják. Csak akkor szabad bemennem hozzá, ha hívat.

— Akkor hát köszönöm kendnek a felvilágosítást — búcsúzott Bekecs és a kezét nyujtotta. — Remélem, mielőtt elmennek, még találkozunk.

— Adná Isten — bólintott rá Bódog és lassan felszedelődzkodott a szalmáról ő is.

HATODIK FEJEZET

Bódog úr állapota azonban estére rosszabbodott. Amikor felébredt és lábra akart állni, visszahuppant a nyoszolyára. Még csak jártányi ereje sem volt. Márk, a betegápoló testvér éppen akkor lépett a szobába.

— Kend kicsoda? — kérdezte Bodrog és nagy szemet meresztett reá.

— Márk testvér vagyok, a betegápoló.

— Hát eddig hol volt, hogy csak most keveredik ide, amikor már döglődöm.

A testvér kissé ijedten húzódott hátra.

— Reggel egy betegem sem volt, hát kinéztem a majorba. Atyám számadó juhász, azt látogattam meg. Szólhatnak talán valamivel?

Bodrog úr haragja hirtelen alábbhagyott. Reszkető kézzel a padlóra mutatott.

— Ha már itt vagy, akkor térdelj le és imádkozzál, mert úgy érzem, elkövetkezett az életem vége — suttogetta. Ilyen rosszul, mint most, még sohasem voltam életemben. Most már csak a halál jöhet, semmi más.

Márkus testvér nyomban letérdelt a döngölt, agyagos padlóra és hangosan kezdte mondani a Miatyánkot. Az öreg hanyatt feküdt és mellén keresztbe tette kezét. De nem soká bírta a különös helyzetet. Feltápáskodott.

— Hangosabban nem tudsz imádkozni? — mordult fel — én alig hallom, hát hogyan hallaná meg akkor az Isten odafent az égben.

Márkus testvér még hangosabbra fogta a szót. De az öreg ezzel sem volt megelégedve. Már éppen szólni akart, amikor kitarult az ajtó és Gellért püspök úr lépett be. Egyedül jött.

— Miért imádkozol itt a szoba közepén, Márkus testvér — kérdezte csodálkozva — és miért kiabálsz úgy? Ilyen módja az imádkozásnak nálunk eddig nem volt szokásban.

A testvér mentegetődzve válaszolt:

— Bodrog úr kívánságára cselekedtem, azt mondja, hogy halálán volna.

A püspök úr a nyoszolyához lépett és megfogta a beteg kezét, majd végigsimított a homlokán.

— Hogy érzi magát, Bodrog uram? Amint látom, az érvágás kissé legyengítette.

— Sokszor vágta már rajtam eret, püspök atyám, de ilyen cudarul még soha nem jártam, mint most. Volt már úgy is, hogy majd minden vérem kicsordult és mégis életben maradtam, most meg alig egy csupornyit csapoltak le belőlem és nem bírok a lábamra állni.

Gellért püspök arcán szelíd mosoly játszadozott.

— Akkoriban Bodrog úr fiatal volt és bírta a szervezete, de most már csillagosodik az ége, közeledik az éjtiszaka. A csikók kimerültek, pihenni kívánczik mindenünk. Az Úr az ajtónk előtt áll, szeretne betérni a hajlékunkba.

Bodrog szeme a püspökre tapadt.

— Szívesen veszem, ha betér hozzám. Húsvét óta még úgysem találkoztunk.

— Reggel majd magam hozom el Öt kegyelmednek, készüljön el szépen a fogadására. Kérje Tőle a gyógyulás kegyelmét, majd meglátja, hogy a segítségére lesz. Aki benne bízik, az sohasem csalatkozik.

Bodrog úr lehúnyta a szemét. Fenséges nyugalom költözött a szívébe, lelkébe. Egyszeriben úgy érezte, mintha megfiatalodott volna. Ha most felkelne, biztosan nem dőlné vissza a fekvőhelyére. Szinte jól esett így feküdni. A szíve nyugodtan dobogott és a belső nyomás és nyugtalanító érzése hirtelen eltűnt. Nagyon régen érezte magát ilyen jól. Akkor volt az, amikor még élt a felesége, Zsóka és a gyermekeit még magáéinak mondhatta. Amikor a legkisebb fia, Csaba a mellén lovagolt és bajsztát rángatta kantárként, a gyönyörűséges Pirók pedig szép, fehér lábacskaival oda kuporgott melléje és aranyos fejét a mellére hajtotta, ő meg eljátszogatott velük és a boldogságtól, az örömtől majd kiugrott a szíve helyéről. Magához ölelte a gyermekeit és együtt nevetett velük. Az asszony egyideig nézte őket a sátor sarkából, aztán ő is oda pöndörült és mind-

nyájan örültek valaminek. Egymásnak örültek, az életnek és mindennek, ami körülveszi őket.

Kinyújtotta a kezét, mintha el akarta volna érni őket és úgy magához szorítani, mint valamikor. Ajka mozgott és szeme sarkában vékony könnycsík fényeskedett.

A két kinyújtott kar egyideig a magasba ágaskodott, aztán visszahanyatlott a mellére.

Kinyitotta a szemét, hogy megköszönje a püspök úr jóságát, de a püspök úr már nem állt a nyoszolyája mellett. Félhomály vette körül. Pislá mécses hunyorgott a szoba közepén és a fekvőhely végében Márkus testvér bóbiskolt.

Könyökére támaszkodott és belenezelt a csendességbe. Szörnyen szomjazott. Szinte égette a torkát a szomjúság. Nyelve meg olyan száraz volt, mint a faszén.

A neszelésre Márkus testvér felriadt.

— Szolgálatára állok, Bodrog uram.

— Ihatnékom volna, édes fiam.

— Gellért püspök úr egy köcsög tejet hozott be, hogy igyék belőle, ha megszomjazik — mondotta és már nyújtotta a köcsögöt.

Az öreg reszketős kézzel nyúlt feléje és nagy kortyokban szürcsölni, inni kezdte a tejet. Mintha a magasság ég nektárja lett volna, olyan jól esett neki. A szárazság érzése nyomban megszűnt a torkában és a szédülés kipárolgott a fejéből.

— Jól esett, nagy, jó uram? — hallotta a csendben Márkus testvér hangját.

— Nagyon jól, fiam. Aldjon meg érte az Isten és áldja meg a püspök urat is, aki nem feledkezik meg szolgálóiról, amikor betegek.

Visszahanyatlott a vánkosára és a karját a feje alá tette.

— Messze van még a reggel? — kérdezte rövid idő múlva.

— Éjfél felé jár az idő. Nemsokára hajnali imára kondulnak meg a harangok.

— Jer ide, közelebb hozzám, Márkus testvér — intett

a kezével az öreg — és imádkozzál velem, mert én nem vagyok nagyon járatos benne. Illő, hogy tisztességgel fogadjam az Urat, ha már eljön hozzám.

Nem sokkal azután két imádkozó magyar mormolása töltötte meg a betegszobát. Márkus testvér előre mondtta az ima szavait és Bodrog szépen, lassan utána ismételte.

Amíg bent a betegszobában ilyenként múlt az éjtszaka, azalatt kint, a bástyatornyon az örök nem szüntek meg a vidéket kémlelni. Mert nemcsak a rablók hirtelen rajtaütésétől féltek, hanem a csatangoló mihasznáktól, a kémektől is, akik nem egyszer egész falvakat gyújtottak lángra és évtizedek szorgos munkáját tették tönkre. A nád-fedeleles házaknak csak egy szikra kellett a nyár izzó melegében és kész volt a veszedelem. Úgy égtek az apró házikók, mintha zsírral öntözgették volna. A kopasz Zirind emberei még attól sem riadtak vissza, hogy a monostorok és apátságok falai közé bekúszva, meggyujtsák azok gerendázatát. Azért az örök az éjtszaka folyamán kétszeres éberséggel figyelték a vidéket és a monostor felé vezető utakat.

A hajnal derengése már szökdösésre ösztökelte a csillagokat. Az éj sötétje hideg szürkévé fakult és a ködlepelbe burkolódzott hold karéját mintha megborzongatta volna a hideg.

A monostor púpos harangozója még mindig az álommal küzdve, tapogatódzva haladt fel az éktelenül nyikorgó lépcsőkön. Felfelé menet mindig álmos volt, de odafent, amikor megragadta az öreg harang kötelét és húzni kezdte, egyszeriben kiszállt szeméből az álomosság. Görbe alakja kiegyenesedett, amint a kötél után ágaskodva a magasba nyúlt. A szél kikapdosta hajából a szalmaszálakat. Kámzsája felszaladt majdnem a térdéig, szabadon hagyva két görbe lábszárát, amelyen tyúktojás nagyságú sebforradások éktelenkedtek.

Abban a pillanatban, amikor a harang megszólalt, különös zaj támadt a monostor felé vezető út egyik fordulójánál. A lovasórség, mely egész éjjel ébren figyelte a környék életét és a békésen alvók közeléből távol tartotta a

veszedelmeket, a bokrokban meghúzódó sötét alakra lett figyelmes.

— Mi keresnivalója lehet ennek a vad külsejű, morcos pogáynak a monostor falai alatt? — tűnődött magában az éjjeli őrség vezetője.

Közelébe lovagoltak. Az öreg harcos meg sem mozgott a közeledő lovasőrök láttára. Farkasszemet nézett velük. Tépett, kopott kacagány fedte a vállát, agyonnyűtt süvege mellette feküdt a gyepen. Varkocsos feje fedetlen volt.

— Mit keres itt kend, a monostor közelében? — kérdezte tőle, de csak úgy foghegyről az őrség vezetője.

— Nem engedtek be a várba, hát itt aludtam — válaszolt nyugodt hangon az öreg.

— Miért nem ment kend akkor a faluba szállásra, ott beengedték volna.

— Mert nekem itt volt kíváncsú, azért.

— Hát akkor gyűjön kend velünk, mi majd bekísérjük a várba és eligazítjuk a dolgát a mi kíváncságunk szerint.

A harang nyelve utolsókat kondult, amikor a két lovasőr és a fogoly átlépte a vár kapuját. Az udvar még néptelen volt. A kovácsműhelyből szóródott ki némi világosság. Ott már élesztgették a tüzet. A púpos harangozó éppen akkor lépett ki a toronyba vezető kapu ajtaján, amikor a két lovasőr a fogollyal elűgetett előtte.

— Adjon Isten jó reggelt! — köszönt a lovasokra és a derengő homályban közelebb lépett a fogolyhoz. — De hiszen ez az az ember, aki már második napja itt ólálkodik a monostor közelében — hápogta. — Nagyon jó, hogy elcsíptétek, így most legalább kitudódik, mi járatban sántikált errefelé ökelme.

A marosmenti vár börtöne mélyen benyúlt a föld alá és egy alagúttal össze volt kötve magával a monostorral. Az alagút másik vége meg levezetett egészen a Maros partjáig és ott egy jégverembe torkollott. A börtön padlója állandóan nedves volt és arasznyi ablakát vasrúd keretezte.

Egy mohalepte kőpad és a falból kiálló néhány rozsdamarta vaslánc volt minden bútorzata.

A lovasőrök ide zárták foglyukat, amíg kihallgatására sor került.

Az öreg nem ellenkezett. Lépéseiben nyugalom, tekintetében önérzet és némaságában fegyelem volt.

Az őrök azt várták, hogy az öreg könyörgésre fogja a dolgot, de az rájuk sem nézett. Belépett a kinyílt börtönajtón és óvatosan lebotorkált a lépcsőkön.

A templomból kihallatszott a barátok kórusának az éneke:

Iam lucis orto sidere
Deum precemur supplices,
Ut in diurnis actibus
Nos servet a nocentibus.

A napi munka megkezdődött. Az üstök alatt fellobbant a tűz és az üllőkön megcsendült a kalapács. A templomból kiáradó tömjénfüst illata összekeveredett a hagyma és foghagyma szagával.

Az udvari zaj hirtelen elcsendesedett. Gellért püspök selyem pluviáléval a vállán, kezében tartva az Oltáriszentség tarsolyát, megjelent a templom kapujában. Bekecs fehér karingben előtte lépkedett, egyik kezével méceszt lóbált, a másikkal pedig kegyetlenül rázott egy csengőt, jelezvén, hogy az Úr közeledtére boruljon földre mindenki, aki az udvarban tartózkodik.

Bódog is kidugta a fejét az istálló ajtaján és keresztet vetett magára. Aztán mintha egy láthatatlan kéz meglódította volna, vontatott lépésekkel megindult a püspök után. Gyötrelmes érzés vett rajta erőt. — Hátha a gazdája valóban a halálán van és neki egyedül kell majd hazatérnie, kantáránál vezetve gazdája elárvult lovát. Szája keserőséggel telt meg és szívét vasmarok szorongatta. — Az éjjel gazdájáról álmodott. Fiatalok, boldogok voltak mind a ketten és fehér paripákon nyargaltak a hajnali verőfényben.

Hirtelen elhomályosult a nézése. Viharvert arcán két nagy könnycsepp borsózott a földre.

A püspök úr után nyitva maradt a betegszoba ajtaja. Lábujjhegyére állva utána osont és a sarokba lapulva két térdre roskadt.

HETEDIK FEJEZET

Az iskola növendékei között hamarosan híre terjedt, hogy az éjjel kémet fogtak az örök és ma biztosan nyilvános bíraskodás lesz a templom előtti térségen. A hatalmas bissany Kocsobur lesz a vallató és Alup Talma a vádló.

A fiúk már alig várták, hogy vége legyen a tanításnak, mert a bírói tárgyalást végignézni a legérdekesebb események közé tartozott. A tárgyalás folyamán minden jelenlévőnek joga volt beleszólni és ha a bíró ítéletével nem voltak megelégedve, tiltakozhattak ellene. Ezért sokszor olyan parázs verekedés támadt a vallatás alatt, hogy a vár őrségének kellett közbelépnie és helyreállítania a rendet.

Kocsobur igazságos ember volt és nagy tekintélynek örvendett a nép előtt. Mégis többször előfordult, hogy az ítéleteivel nem voltak megelégedve. Voltak, akik túl szigorúnak tartották, de akadtak viszont olyanok is, akik az enyheséget kifogásolták. A vár népe nemcsak magyarokból állott, hanem mindenféle jöttment emberekből, avar ivadékokból, bugárokból, szlávokból, görögökből és németekből. Nehéz volt ilyen körülmények között mindenkinek a szájaíze szerint ítéletet hozni. Mert ha szláv embert ítél el a bíró, akkor a jelenlévő szlávok keltek védelmére, ha pedig németet, akkor a németek.

Kocsobur ilyenkor elővette fütykösét, villámló szemével végigpásztázta a zavargókat és egyszerre csend lett.

A vádlott már ott állt a vallató oszlop előtt, kötéllel odaerősítve annak vaskarikájához és egykedvűen nézte a körülállók tömegét. Szép, férfias arcán az ijedelemnek nyoma sem látszott. Mint aki már megszokta a veszedelmeket, olyan nyugodtan várta a történendőket. Vászott süvege a lábánál hevert és szétnyílt inge szabadon hagyta domború mellét.

Az ilyen vallatásokba a monostor papjai nem avatkoztak, hagyták, intézzék azt el a pörvívők meg a várispán. Gellért püspök a megbocsátást és irgalmasságot képviselte és amikor csak tehetette, az elítélt segítségére sietett. Sokszor elment a király elé is, hogy kegyelmet szerezzen az elítélt számára. A monostor területén pedig egyenesen megtiltotta a gyalázkodást és megcsonkítást.

— Pogány szokás ez és nem méltó hozzánk keresztényekhez, — mondotta, amikor erre került a szó — de a bűnt meg kell torolni és a bűnöst megbüntetni, hogy máskor eszébe jusson, ha hasonló vétket akarna elkövetni. Időt kell adni a bűnösnek, hogy megjavuljon és nem nyomorékká tenni vagy megölni. Mert egy megtérő bűnösben nagyobb öröme van az Istennek, mint száz igazban. — Így beszélt a püspök és beszédjének fogamatja is volt. Még a fekete magyarok is hajlottak a szavára és seregestül jöttek, hogy keresztviz alá hajtsák a fejüket. A püspök úr atyai jósága könnyebben hatolt át a szívükön, mint a nyíl acélos hegye.

Kocsobur intésére előrelépett a két lovasőr, akik elfogták a vár körül ólálkodó kémeket és terpeszállásba helyezkedve fontosságuk tudatában végignézték a tömegen.

— Adjátok elő mondanivalótokat, — szólalt meg Kocsobur — de az igazat mondjátok, mert ha kiderül, hogy nem mondtatok igazat, a hamisság billegét süttetem a homlokotokra.

Az egybegyűltekek száma mindinkább növekedett, de abban a pillanatban, amikor az őrs megszólalt, a zaj hirtelen elcsendesedett.

— Éjtszakai körjárásukon néminemű csavargó népek sokszor az utunkba keverednek. Az egyik vándorlegény, akit kivertek a törzséből, a másik a faluját keresi és nem tanálja, van akit kórság lepott meg útközben és nem bír a görccstől továbbmenni, de aztán olyan is akad, aki nem vallja be az igazat és hamis úton jár. Ez a sötétképű széltozó is azok közé tartozhatik. Két napja itt ólálkodik már a monostor körül, de hogy mi járatban, azt nem árulja el. Azt erősítgette, hogy az őrség nem engedte be a monostorba, az őrség meg azt mondja, hogy nem is akart be-

menni, mert ha akart volna, beengedték volna. Mi azért fogtuk el, hogy az igazság bevallására bírjuk.

Az őr itt elhallgatott és öntelten nézett végig a tömegben.

Kocsobur a másik őr felé fordult.

— Hát te mit tudsz?

A megszólított nyurgaképű legény, a nagy sokaság előtt kissé zavarban volt. Azt a néhány szót is, ami kiakadozott a száján, hebegve mondta:

— So-sok la-lator bú-bújkál az u-utakon, ki rosszban töri a fejét. Ta-talán kém...

Alup Talma, a vádló szólt ekkor közbe. Eddig némán ült Kocsobur oldalán és nem vette le szemét az oszlophoz kötött fekete magyarról. Úgy tűnt fel neki, mintha ismerős lenne, de nem tudott rá visszaemlékezni, hogy honnan ismeri.

— Mivel határozott vádat nem tudtok felhozni ellene, — mondotta — tehát nem vádolhatunk és nem ítélnénk. Előbb tudnunk kell, hogy mi járatban van ökelme és ha van bűne, mi a bűne?

Itt a vádlottra nézett, majd szigorú hangon kérdezte:

— Milyen néven szólítsunk téged?

A kérdezett felemelte a fejét. Nézése borús volt és hangja rekedt.

— Kucsum a nevem.

— Szóval bissany vagy.

— Az volnék.

— Mondd meg hát nekünk, Kucsum, mit kerestél két nap óta a monostor falai körül?

— Vártam valakire, akivel kis elszámolnivalóm lenne.

— Miért kellett rá kint az úton várnod? — kérdezte Alup Talma — amikor a dolgokat idebent a monostorban is elintézhetted volna vele.

— A monostorban a rövidebbet húztam volna.

Alup Talma kissé felemelkedett a medvebőrről, amelyen ült és végighúzkodta kezét bozontos szakállán.

— Kucsum, te hazudsz. Látom a szemed állásán, hogy nem igaz szó az, ami elhagyja ajkadat. Azért figyelmezz

tettek, valld az igazat, mert különben szíjat hasítottak a hátadból. Az igaz úton járó embernek nincsenek titkai.

Kucsum ajka néma maradt.

— Összebb kell húzni a kötelet a nyakán, mindjárt beszédesebb lesz — kiáltott egy asszony a tömegből.

— Ellenségünk nekünk ez a pogány, — visitott egy másik asszony — nem kell sajnálni. Ez azok közül való, akik elkötik a lovainkat, elrabolják a lányainkat és üszköt vetnek a házunk tetejére.

— Miért nem beszélsz, Kucsum? — kérdezte tőle Kocsobur — vagy valóban azt akarod, hogy kényszerítsünk rá.

— Nincs mondanivalóm. Szabad ember vagyok és nem volt jogotok elfogni engem. Nem vagyok senki szolgálja és nincs úr fölöttem, aki parancsoljon nekem.

— Lázadó ez! — kiáltották a tömegben összevissza.

Kucsum ekkor kiegyenesedett, már amennyire a nyakára erősített kötél engedte és végignézett a bábáskodókon.

— Hát azok a főnemből valók, akik itt a monostorban gyűltek össze tanakodásra, nem voltak-e lázadók?

— Miért nem álltál közéjük, tán hasznodat vették volna — kiáltotta valaki Kocsobur háta mögül.

Kucsum ajka újból zárva maradt és szempillája lassan lecsukódott. Látszott rajta, hogy nagyon szenved. Megvasalt kezével a nyakához szeretett volna nyúlni, de nem tudott. Arca sápadt volt és verejték patakozott a homlokáról.

A monostor-iskola növendékei ekkor lepték el az udvart. Nagy lármával, egymást előzve rohantak az ítélkezés színhelyére. Bekecs az elsők között volt. A tömeghez érve keresztülfúrta magát a bámuló várnépen és elállt a szeme, szája, amikor a vádlottat meglátta.

— Csengez! — szaladt ki a szó a száján, de bár ne tette volna. Csengez nevét sokan ismerték. A tömeg egyszerre hangyabollyá változott.

Kocsobur túlkerős hangja üvöltött a zajba, majd felkapta a fütykösét és megforgatta a feje fölött.

— Csendben legyetek, de olyan csendben, hogy a légy zümmögését is meghalljam, különben szétverek köztetek.

A tömeg azonban tovább zúgott. Mindenkinek volt mondanivalója. A sok szenvedés, amit a lázadó magyaroktól el kellett szenvedniök, most utat keresett magának.

— Karóba kell húzni — ordították egyesek. — Homokzsákba dugni, aztán be vele a Marosba. Kibökní a szemeit, mint ők teszik, ha kezükügyébe kerül közülünk valaki.

Kocsobur Alup Talmára nézett. Tanácstalan volt. Csengezt elítélni egyikük sem merte. Csengez nagy úr volt a pusztán, a láposon és nagy híre volt még az erdélyi havasok közt is. Ezer és ezer ember hallgatott a szavára és kész lett volna meghalni érte. A Surbán-besenyők bújdosó táltosa volt, aki nem találta helyét a Duna-Tisza táján és visszavágyott oda, ahonnan ideszármazott.

Amikor a zsidóság némileg elcsendesült, Alup Talma szólalt meg. Hangja nyugodt volt, de kissé bizonytalan.

— Csengez táltos, hazudtál. Nem merted bevallani igazi nevedet. Féltél a nép haragjától, mert sok bűn terheli lelkedet. Ezért számot kell adnod. A büntetést nem kerülheted el. A sok ártatlanul megölt keresztény vére bosszúért kiált az égre.

Csengez sápadt arca egyszerre bíborszínűvé változott és homlokán kidagadtak az erek. Kihúzta magát, már amennyire a nyakravalója engedte és megszólalt:

— Hát a megölt pogányok vére kihez kiált? A mi fájásunkra kitől kapunk segédelmet. Szabad hazából jöttünk ide, hogy itt szolgálkká legyünk és idegen népek uralkodjanak felettünk. Aki magyar, azt megölik, kerékbe törik és fejét kitézik a vár fokára, de a sok condrás olasznak és németnek cselekedetét senki sem kéri számon. Azokat irtsátok ki innen, mi majd akkor megférünk egy karámban. Az isteneink pedig intézzék el a dolgukat egymás között, és aki erősebb lesz, annak a hitére állunk. Ha a régi isten ereje megfogyatkozott, gyűjjön a másik, nem leszünk ellene.

Szeme tűzelt és megláncolt keze ökölbeszorult.

Az egybegyültek közül egyesek bólogatni kezdtek. A felajzott indulat mintha alábbhagyott volna. Csengez a szívük szerint beszélt. Sokan közülük vele éreztek, mert a kereszténység még nem hatolt a lelkük mélyére. Ezek voltak azok, akik sírtak, amikor István király tűzre rakta a bálványokat és lerombolta az áldozati oltárokat, de keresztvíz alá hajtották a fejüket a nélkül, hogy valóban keresztényekké is váltak volna.

— Most nem ítélkezünk fölötted — szólalt meg komoran Kocsobur. — Majd a várispán intézi a dolgodat. — Azután az örök felé fordult. — Kísérjétek Csengez táltost vissza a tömlöcbe és legyen gondotok rá, hogy meg ne szökjék.

Bekecs az egész idő alatt szótlanul állt és amikor az örök a rabot visszakísérték a tömlöcbe, lassan utánuk kullogott. Aztán leült az udvar sarkában egy köre és nem tudta, hogy mitévő legyen. Ő szívből megbocsátott Csengeznek és az ítéletet Istenre bízta, mert Gellért püspök mondotta egyszer: — Ne ítéljétek, hogy meg ne ítéltesse-tek. Ez a mondat jutott az eszébe, de most valahogy mégsem tudott rajta eligazodni. Aztán lassan felállt és a fal mentén odakúszott a börtön ablakához. Senki sem járt a közelben.

— Csengez, itt vagy? — kiáltott a mélybe, de választ nem kapott. Egyideig várt, aztán újból megszólalt:

— Hallod, Csengez, én vagyok itt, Bekecs, hogy a segítségemre legyek.

A börtön mélyéből halk nesz szűrődött fel, majd Csengez fátyolos hangja hallatszott:

— Ne törődj velem, fiam, mert még bajba kevered magad.

Bekecs még közelebb hajolt az ablakhoz és arcát a rácsok közé szorította.

— Ide figyelj, Csengez apó. Megkérem a püspök urat, hogy szabadítson ki téged. Ő megteheti, ha akarja. És ha szépen kérem őt, hallgat a szómra. Ennivalót meg majd az est beálltával hozok és leengedem a tömlöcbe.

Többet nem tudott mondani. Emberek közeledtek. Für-

gén elugrott az ablaktól és futni kezdett, de a sarkon nekirohant Bódognak. Az öreg egy cipőt szorongatott a ködmőne alatt. Bekecs azonnal megértette, hogy mijáratban sántikál. Egymásra néztek. Bódog hunyorított egyet a bal szemével, aztán halkan odamondta neki:

— Menj az istállóba, beszédem volna veled. Mindjárt utánad megyek.

Az udvaron nagy volt a sürgés-forgás. Sóval megrakott szekerek döcögtek be a vár kapuján. Öt szekér már a monostor előtt állott, de még vagy tíz útban volt. Vad külsejű, morcos alakok és lovas harcosok kísérték a szállítmányt. Mert nagy ára volt a sónak, azért mindenképen meg kellett védeni. A sószállítmánnyal egyidejűen kalmárok is érkeztek, akik ritkaságú prémeket, gyolcsot, színes tollakat, görög vértéket, tegezeket, remekbe készült puzdrákat hoztak magukkal, amiknek a harcosok körében mindig nagy keletjük volt. Nem hiányzott málháikból a szép színes fonál, a biborgyapjú, de a keleti, arabmintájú selyem sem. Volt, aki boglárokat, kősenyűket hozott, hogy a főembereknek legyen mivel feldíszíteniük kényes asszonyaikat. Mások csákányokat, sarkantyúkat, kardokat árultak és akadt olyan is, aki arannyal kivarrt papucsokat, drága kendőket terített ki a kíváncsiskodók elé.

Bekecs szívesen keveredett volna a kalmárok közé, de most meg sem állt előttük. Befutott az istállóba, hogy megvárja Bódogot.

A mindig kócos fejű Bódog nem is váratott sokáig magára. Bejött az istállóba és azonnal leheveredett az alomra.

— Ül ide mellém, — intett a fiúnak — halkan kell beszélünk, hogy más fülét ne érje szavunk.

Bekecs lehuppant a szalmára és egészen közel hajolt az orrtalan csatlóshoz, aki nyomban beszélni kezdett.

— Arról értesültem az előbb, hogy Csengez nem úszta meg holmi tömlőcbüntetéssel. A várispán halált kér a fejére. Azt mondja, hogy Csengeznek annyi vér tapad a kezéhez, hogy azt onnan csak a saját vérével tudja lemosni. Márpedig én nem akarom, hogy Csengezen csúfság essék. Az ő feje sok ártatlan keresztény ember fejébe ke-

rülne, ha megtudná az ő népe. Csanád vára is könnyen a tűz martalékává esnék.

— Mi lenne a szándékod vele? — kérdezte Bekecs.

— Valahogy ki kellene szabadítani a tömlőcből és útnak eresztetni. Menjen Isten hírével. Így több hasznunk lenne belőle, mintha felakasztanák. Bibor nyomára is rávezetne, no meg egész életében hálás lenne neked.

Bekecs is gondolt már erre, de nem tudta, hogyan is kezdene hozzá. Az ispán biztosan még csak szóba sem állna vele, ha előhozakodnék a kérésével. Egy belső hang azonban gyengén tiltakozott benne: — Miért akarod őt kiszabadítani? Most itt az alkalom, hogy megbosszuld magad a sok szenvedésért. Ő az oka árvaságotnak és szüleid halálának. Nem érdemli meg, hogy irgalmazzanak neki. Gonosz, rossz ember az... A belső hang ezt mondta, de ő valahogy mégis úgy érezte, hogy a bosszú nem tenné őt boldoggá. — Nagy bűnei dacára is szeretem ezt az embert — mondotta magában — és legszívesebben szabadon engedném. — No, meg az is az eszébe jutott, hogy tán nem is Csengez volt az, aki megölte a szüleit. Kavarogtak benne az érzések és gondolatok, de abban már biztos volt, hogy bosszút nem áll rajta. Ezt akkor határozta el, amikor ott a kövön ült és utána bekiáltott neki az ablakon.

Bekecs megvakarta a fületövét, de hirtelenében nem tudta, hogy mit is válaszoljon.

— Csengezt kiszabadítani annyit jelentene, mint egyhúron pendülni a lázadókkal — szólalt meg hosszabb hallgatás után.

Bódog hatalmas öklével belevágott a levegőbe.

— Csengez már nem lázadó, már régen nem az. Azért nem is tart velük. Otthagytá Vatha gyülevész hadát és nyugalmat keres. Én azt hiszem, hogy jóvá akarja tenni régi bűneit.

— Kérjük talán Gellért püspök úr közbenjárását?

Bódog a fejét rázta.

— István korában helyes lett volna, mert akkor hallgatott rá a király, de Gellért püspök úr nem Péter embere. A püspök úr nagyon odamondogat neki, s azért nemigen

szívelik egymást. — Kis töprengés után aztán újból megszólalt: — Csak a börtönből kellene valahogy kihozni, a várból majd kicsempészném én.

Tovább nem beszélgethettek. A söt szállító szekerek lovaikat vezették be az istállóba.

— Majd még beszélgetünk róla — mondotta Bekecs és hamarosan kint termett az udvaron. Hogy mit fog tenni, még nem tudta, de hogy a vacsoráját odaadja neki, abban már biztos volt.

Az udvaron nagy volt a zenebona. A kalmárok hangos szóval kínálták portékáikat. Voltak ott görög, bulgár meg örmény kereskedők, akik már közszemlére tették ki áruikat és hamarosan túl szerettek volna rajtuk adni.

Jöttüknek híre rövidesen elterjedt az egész Csanád várában és akinek szüksége volt valamire és volt pénze, az nyomban vásárolhatott. Jöttek is az érdeklődők mindenfelől és megkezdődött a nézdegélés, próbálgatás és a véget nem érő alkudozás. Bekecs a nyilak, tegezek, puzdrák érdekelték, a fekete és vörös fából, szarvakból és hálcsontból készült íjak, ezek a félelmetes fegyverek, amelyekről énekelve suhant le a lúdfarkú, bronzhegyű nyíl. De megcsodálta a rózsásmintájú bársonyos selymeket, brokátokat, amikbe a bizánci urak öltözködnek és az aranyos keretű ikonokat, aminőket a görög papok használnak. Egész nap elnézelődött volna, ha a toronyban nem szólal meg a harang.

Hirtelen eszébe jutott Bodrog úr. Nagy gondjában egészen megfeledkezett róla. Futni kezdett és a betegszobáig meg sem állt. Lassan kinyitotta az ajtaját és a támadt részen belesett.

— Gyere csak be, fiam, — intett neki az öregúr — már vártalak.

Az ágy szélén ült és kissé nehezen lélekezett. Arcának sápadtsága elárulta beteg voltát.

— Ha megkérnélek, elkísérnél engem Bodrog váráig? — kérdezte, kétkézre fogva az ifjú jobbját. — Félek, hogy leszédülök a lórul. Egyik oldalamon te lovagolnál, a másikon meg Bódog. Így aztán csak hazavetődnék valahogy.

Bekecs szeme felragyogott.

— Ha Valter atya megengedi, én szívesen megyek. Mikor indulnánk?

— Holnap vagy holnapután, hajnalban. Remélem, hogy addigra visszanyerem elveszett erőmet. Egy kupa bort azonban meginnék. Teremts elő nekem valahol, dúsán megjutalmazlak érte. Aztán hozz valami harapnivalót is, mert megéheztem. Száracsacombot, őzgerincet vagy akár hódhúst is hozhatsz, csak puha legyen, mert a fogaim már igen mozognak, a kemény étek nem való nekik.

Bekecs nemsokára nagy tál hússal és egy kupa borral ott állt Bodrog úr előtt és nevetett.

— Annyit hoztam, hogy hármunknak is elég lesz, — mondotta — de behívnám Bódogot is, hadd ennék velünk. Nagyon búslakodik szegény az istállóban, úgylátszik, hogy nem szíveli, ha bámulják csúfondáros képit.

— Hát csak hívd be hív szolgámat, — intett Bodrog — lakjék jól kedve szerint.

Reszkető kézzel a kupa után nyúlt és jókorát húzott belőle.

Bekecs letette a tálat és elrohant. Nemsokára Bódoggal tért vissza.

A hívséges szolgáló szónélkül letelepedett a nyoszolya végén a földre, a tálról leemelt egy darab birkahúst és falatozni kezdett.

Márkus testvér, amikor behozta a csirkelevest, elhűlve látta, hogy mi történik a betegszobában.

— Tedd csak le szépen, intett neki Bodrog — majd arra is rákerül a sor. Ha pedig inni akarsz, itt a kupa, ígyál, ha pedig elfogy, hozz még eggyel, mert sós húrsa szomjazik az ember.

Márkus testvér szerette a tréfát és nem kínáltatta magát kétszer. Szájához emelte a kupát és addig le nem vette, amíg csak egy csepp is volt benne. Lóra termett, öreg harcosok ivadéka volt, aki húszéves koráig a pusztákon élt és szívében magával hozta a végtelen rónák levegőjét a monostorba is. Megszelídített csikó volt, akit az atyák szemük intésével is kormányozni tudtak. Ijával röptiben lőtte le a

madarat és parittyájából úgy röpítette ki a követ, hogy az a templom tornyát is túlhaladta. De ha sebet kellett bekötöznie vagy írt önteni rá, azt olyan gyengéden tette, mintha madárfiókát tartott volna az ujjai között. Ismerte a füveket, tudta, melyik mire való és mire teremtette az Isten. De ismerte a vajákosok csodaszereit, titkait a rejtekben élő pogány asszonyoknak, akiket üldözött a törvény és tűzhalál volt az osztályrészük, ha kézre kerültek. Kígyózsír, békamáj, mérges gomba a kelléktárába tartozott és amikor a tudós orvosok nem tudtak segíteni a betegén, ő titokban meggyógyította.

— Én majd betegeknek való bort hozok, — mondta és kezében az üres kupával megindult a kijárat felé — csak aztán el ne áruljanak kendtek, mert a sekrestyés testvérrel gyűlik meg a bajom, aki úgy őrzi a borát, mint a hétfejű sárkány a kicsinyeit.

Bodrog úr hamarosan jóllakott. A bor szint adott arcának és ragyogást a szemének.

— Bekecs fiam, neked jutalmat ígértem, ha bort hozol, — mondotta — hát most meg is adom.

A tarsolya után nyúlt és egy ezüstdénárt vett ki belőle.

— Fogd, ez a tiéd. Végy magadnak rajta valamit. Úgy hallom, hogy kalmárok érkeztek a monostorba.

Bekecs illően megköszönte a nemvárt ajándékot és nyomban kint is termett az árúrok között. Tanakodott, mit is vehetne ezen a ritkán látott pénzen. Hadakozó számszámra nem volt szüksége, de egy jóképű kés elkelt volna neki. Ki is választott egyet. Nézegette, forgatta, belekanyarított vele a levegőbe, hogy milyen a fogása, az állása, jól illik-e a markába. Amikor meggyőződött róla, hogy mindenképen megfelel, megkérdezte az árát.

— Neked egy obulus, — válaszolta a kalmár — de ha sokallod, van ennél olcsóbb is. Te a legszebbet választottad. Látom, hogy van ízlésed.

Bekecs tovább keresgélt és egy szép, piros selyemkendőn akadt meg a tekintete. Olyan színe volt, mint a pipacsoknak. Boldogságos érzés hatotta át a szívét.

— Ezt megveszem, Bibornak — gondolta — és nyomban utána is nyúlt.

— Mi volna az ára ennek a kendőnek? — kérdezte elszorult torokkal.

— A késsel együtt egy dénár. Ez az utolsó ára — válaszolt az árus.

Bekecs hiába alkudozott, a görög kereskedő hajthatatlan maradt.

— Másnak három obulus lenne, de neked, mert biztosan kislánynak veszed, odaadom kettőért.

Bekecs arca egyszeriben lángba borult. A körülötte állók nevetni kezdtek, de ő nem törődött velük. Kifizette a kendő és kés árát, és már ott sem volt.

Felszaladt a toronyba és ott kiterítette a térdére és nézegetni kezdte. Szép, piros, apró virágokkal ékesített fejkendőcske volt, olyan, aminőt a főemberek fiatal feleségei hordanak, amikor a templomba mennek imádkozni.

— Bibor! — suttogta és beletemette az arcát — neked vettem, a tiéd lesz.

Gondosan összehajtogatta és elrejtette kámzsája hosszú zsebébe.

A torony körül fehér rajban keringöztek a galambok.

NYOLCADIK FEJEZET

Estefelé hirtelen beborult az ég. Sűrű eső söpört végig Csanád vára fölött. Az udvarokban pataokban folyt a víz és az ereszekről úgy csurgott le, mintha csöbörből öntötték volna.

Bekecs ledobta saruját és kámzsáját a derekáig felhúзва beletalpalt a feneketlen sárba. Koromsötétség vette körül. Csak a kovácsműhely hamvadó parazsa piroslott az éjtszakában.

Egy bugyorban ennivalót vitt magával.

A börtön ablakához érve leszólt a mélybe.

— Csengez! Itt vagyok. Ennivalót hoztam.

Várta a választ, de a börtön mélyéből senki sem vála-

szolt. Megismételte hívó szavát, de újból hasztalanul. Egy-ideig tanácstalanul állt. Aztán vigyázva a börtön ajtajáig lopakodott és megnyomta a kilincset. A kilincs engedett és az ajtó kitárult. A börtön nyitva volt és a rab hiányzott belőle. Valaki kiszabadította őt.

Bekecs már éppen elmenőben volt, amikor valaki hirtelen rákiáltott és a vállára tette a kezét.

— Megállj, ki vagy?

Bekecs Kocsobur hangjára ismert. Szíve dobogását egyszerre a torkában érezte, de azért bátran válaszolt.

— Bekecs vagyok, Valter atya diákja.

— Mi keresnivalód van ilyenkor itt?

Bekecs kertelés nélkül válaszolt:

— Kis ennivalót hoztam volna neki.

— Mióta gondoskodnak a rabok táplálékáról a monostor-iskola növendékei? — kérdezte gúnyosan Kocsobur.

— Én fedtem fel Csengez nevét, most jóvá akarom tenni a hibámat.

— Menjünk, majd Valter atya ítélkezik fölötted.

Bekecs nem mozdult.

— Megyek, de csak akkor, ha kegyelmed magával hozza azt is, aki Csengezt a börtönből kiszabadította.

— Az kiderül a vallatásnál, hogy ki szabadította ki. Te mindenesetre a gyanúsítottak közé tartozol — felelte a bíró.

Az égen már megszakadoztak a felhők. A hold karéja egy felhőre sápadt fényt hintett az éjszakába.

Valter atya a templom sekrestyéjében tartózkodott, amikor Kocsobur eléje vezette a bűnöst. A mécs imbolygó lángja időnkint mély árnyékokat barázdált az arcára. Fekete kámzsája beleveszett a sötétségbe, csak két szeme parázslott olykor a rávetődő fényben. A hangja kísérteties volt, midőn megszólalt:

— Mi keresnivalótok van itt ilyenkor? — fordult feléjük — amikor éjszakai szentségimádásra készülünk. A püspök úr nyomban itt lesz.

Kocsobur hátravetette szemébe hulló haját és csak aztán szólalt meg fojtott hangon:

— Bekecs ennivalót vitt a tömlőbe zárt Csengeznek. Azt akartam megkérdezni, van-e erről tudomásod, atyám?

Valter kanonok feje hátrább hökkent és arca egyszerre olyan lett, mintha rőt színű márványból faragták volna. A sötét árnyékok elsímultak rajta, de a hangja, amint megszólalt, még fátyolosabb lett.

— Ki engedte meg, hogy ennivalót vigy a rabnak?

Bekecs a félelemnek legkisebb jele nélkül válaszolt:

— A saját vacsorámat vittem és azt akartam odaadni neki. Arra, hogy jót cselekedhessünk, senkitől sem kell engedélyt kérni. Én az éhezőnek ennivalót és a szomjúhozónak italt akartam adni.

Kocsobur közbeszólt:

— Csengez gyilkos, pogány, gonosz, lázadó.

Valter csendre intette:

— Nyughass most. — Majd újból Bekecs felé fordult: — Száznál több ifjú van a monostor iskolájában, miért éppen neked kell ilyenre vállalkoznod?

Bekecsből szinte sírva csapott ki az indulat:

— A szívem szava szerint cselekedtem.

A kanonok megrázta a fejét:

— Miért éppen rablókat vesz oltalmába a szíved?

— Csengez nem rabló. — hangoskodott a fiú — Csengez a fekete magyarok élő lelkiismerete. Csengez a haladók sas, akinek kereszttel nyilazták át a szívét.

Valter atya e szavak hallatára mintha megborzongott volna.

— Szóval te nem tartod őt bűnösnek?

— Mindnyájan bűnösök vagyunk, ő sem lehet kivétel.

Valter atya egyideig hallgatott. Nem tudta, mit válaszoljon ennek a nyílteszű gyerekembernek, aki szíve szerint beszélt. Nem hazudott, nem kertelt, a belső érzés úgy tört ki belőle, mint a nyíl az íjből. Amikor újból megszólalt, még halkabbra fogta a szót.

— Biztosan nem ismered Csengez multját, azért beszélsz így.

Bekecs szeme kitágult, olyan lett, mint egy kinyílt kagyló.

— Ismerem őt. Ő volt az, aki megölte szüleimet és kiirtotta a családunkat.

Kocsobur felszisszent, Valter atya pedig egy lépéssel előbbre lépett és a fiú vállára tette a kezét.

— Ki él benned, hogy így beszél a száddal, — kérdezte — de választ már nem kaphatott, mert kinyílt a sekrestye ajtaja és belépett Gellért püspök.

Valter atya féltérdre ereszkedett és megcsókolta a püspök úr kezét.

— Miről tanakodtok itt ilyen késő, éjjeli órában, amikor pihenni vagy imádkozni kell? — szólalt meg szelíd hangon a püspök.

Valter atya felegyenesedett és olaszul kezdett el beszélni, hol Kocsoburra, hol meg Bekecsre mutatva. A püspök figyelmesen hallgatta a beszédet, de a szavak semmiféle nyomot sem hagytak az arcán. Amikor a kanonok elhallgatott, a püspök Bekecsre nézett és lelke mélyére hatolt a tekintete.

— Jól tetted, fiam, amit tettél, — mondotta — mert csak a szívünk vezethet minket a helyes ösvényeken. A szív, a szemünk a sötétben.

Aztán Kocsoburt kereste a tekintete.

— Mondd meg a várispánnak, hogy Csengez táltos fölött ne ítélkezzék. Engedje őt szabadon. Csengezt az Isten keresi.

Kocsoburból lihegve tört elő a hang.

— Szentatyám, Csengez már szabad, valaki kiengedte őt a tömlőcből.

Gellért püspök gondterhelt arcán szelíd mosoly simult el. Keze lassan a magasba emelkedett és keresztet rajzolt a levegőbe.

— Kísérje őt útjain Isten kegyelme és a mi imádságos szavunk, hogy megtalálja az igaz utat, mely a célhoz vezet. Most pedig térjetek pihenőre, az éjtszaka már nagyon előrehaladt.

Csengez ezalatt egy nádkunyhó előtt ült és a hamvadó parázs mellől az égre tekintett. A szétmarcangolt

viharfelhők foszlányai mint szétvert seregek rohantak és a magasságban már tisztán ragyogtak a csillagok.

Nézte az eget, de szívére mázsás súly nehezedett és homlokán a gond redői rajzottak. Nem tudta, hogy hányadán áll magával. Régi hite düledezőben van, az új pedig még nem tudott beléje kapaszkodni. A harag az új Isten iránt már régen kipárasodott belőle és most úgy érezte, hogy válaszüton áll.

A lép éji világa ezer neszével zibongott körülötte. Öreg varangyok brekegése összekeveredett a baglyok huhogásával és a magános szárcsák kurrogásával. A nád között halkán locsogott a víz és bánatos éneket dudorászott az éji szél. A lápon ködpárák fátyolosodtak és valahol a közelben egy halraéhes róka vakogott.

Hirtelen úgy látta, hogy a messzeségből áldásra emelt kézzel Gellért püspök hajlott alakja közeledik feléje. Körülötte ragyog a nádas és fénypászmák küllőznek a feje fölött.

Csengez a fővegéhez kapott és lassan leemelte a fejéről. A lélekzete is elállt.

— Gellért püspök, a főpap közelednék hozzá? — tűnődött magában. — Az a különös tekintetű férfi, aki előtt ezer és ezer magyar hajtott már térdet és aki a keresztvizével leöntötte a homlokukat és megkenste olajjal a fejüket. Egyszer már úgy volt, hogy ő is lehajtja a fejét, de Emese megragadta az inge korcát és egy ujjával elhúzta a sürgölődő papok közeléből és elvitte a berkek halódó áldozati oltárai felé. Ő pedig tántorgó léptekkel utána ment, olyan gyermekded, gyámoltalan volt az akarata.

— Csengez táltos, a hős Gyulák egyik utolsó sarja, — beszélt hozzá Emese — csak nem leszel hűtlen a népedhez, aki hisz és bízik benned. Csak nem állsz be te is a papok éneklő hadába, kik megsózott vízzel, illatos tömjénnel szolgálják Istenüket falak közé zárva, mint a rabok. A te oltárod fönt van a hegyen, az erdők mélyén, az ősfák között, mécsed a máglyák tüze és áldozatod nem egy darabka megszikkadt kenyér, hanem a ménes legszebb lova. Csengez, nem illő hozzád a lehajtott fej, a mellverő ököl, a meg-

rogygiant térd a klastromfalak egymásba hajló boltívei alatt. Csengez, tiéd a bérc, a róna, a berek, a nádas, tiéd a barlangok világa, a kelet derengése és nyugat alkony-pírja, fent az égen a hadakútja és az azon vágató Csaba fi ezer íjásza. Csengez táltos, Csengez táltos, ne törjön meg a hited, mert akkor mi is elveszünk és még hírmondó sem marad belőlünk. Atyáink átka kíséri éltedet, ha hűtlenül elhagyod az öreg istent. A biztos halálból nem mentett ki-e most is néped egyik hű fia, Kocsobur, a bíró, ki szívében visszasírja a multat és nem akar német szolgá lenni, hogy magyar úr lehessen.

Ilyen gondolatok és képek kavarnak Csengez fejében, midőn Gellért püspököt közeledni látja. Homlokán kidagadnak az erek és kerges marka egyszerre nedves lesz. A püspök hirtelen megáll, áldásra emelt keze megmozdul és keresztet rajzol a levegőbe. Arcán szent áhítat ül és ajkáról halk szavak suhannak feléje:

— Csengez táltos, én megáldlak téged az Atya és Fiú és Szentlélek Isten nevében.

Csengez táltos félkarját pajzsként a szeméhez emeli, mintha védekezni akarna a látomás ellen vagy a fényt nem bírja a szeme, mely feléje áramlik? De a karja hamarosan lehanyatlik és feje a mellére borul. Mire felocsúdik, Gellért püspök alakja már szétfoslott az ingovány fölött.

Egy aranyló szárnyú kócsag száll előtte a hold fény-özönében.

És Csanád vár négytornyú hatalmas templomában ugyanekkor Gellért püspök mélyen leborulva imádkozik. Az oltár előtt hegyikristályokból faragott ampolnában lobognak a lángok és a márványoszlopokon nyugvó vedrekből illatos arábiai tömjén füstje gomolyog a magasba. A templom éjt-szakai áhítatos csendje kegyelmi palástként borul föléje és úgy takarja be, mint a fiókáit az anyamadár. Szemét behúnyja és ajkának íve mozdulatlan. Bent, a lelke mélyén imádkozik Urához és Istenéhez, mert a szavak ereje gyenge ahhoz, amit az Isten elé kell tárnia. Egész lelke most egy nagy könyörgő szív, amely az önmagával és ellenségeivel

keserves harcot vívó magyar népéért esd. Olyan népért, amely idegen neki, nem az ő véréből való vér, de úgy szereti, hogy meg tudna érte halni. Isten vezérelte ide sok-sok évnél előtte, hogy szolgálja, bűnbánója legyen a messze keletről jött vad pogányoknak, akiknek nyilától és száguldó lovaik áradatától rettegték a népek és nemzetek. És ő kitárt karokkal elébük állt, megállította az áradatot és ezeket közülük szerető szívéhez ölelt. Bárányokká tette az oroszánokat, az Altaj-hegyek tigriseit, éneklő madarakká változtatta a meótiszi sólymokat és aranyszárnyú pillangókká a Lebédia piros csőrű vércséit. A keresztség szent vizével megmosta őket és isteni arculatot adott a lelküknek, meggyújtva bennük az örök élet soha ki nem hűnyó tüzét. Megajándékozta őket az ég kincseivel és a mennyekországának örököseivé tette. Megtörte fölöttük a sátán hatalmát, halomra döntve pogányságuk bálványoltárait és vérük ontása helyett Krisztus vérével és testével lakatta jól őket.

— Szívem dobogása már csendesül, áldást adó kezem már nehezen emelem, pedig még olyan sok-sok munka vár reám, ó Uram — suttogja az ajka. — Mi lesz ebből a népből, ha el kell mennem és parancsoló szavad magához hív. Szeretném, ha ez a nép nagy lenne és dicső és jövője beragyogná észak, nyugat és dél csillagát. Oltalmazd, ó Uram, István király népét, tedd boldoggá és tartsd távol tőle a viszálykodás szellemét.

Fent a templom tornyának erkélyén hatalmas szarukürtjén belerikolt az éjtszakába az éjjeliőr, de Gellért püspök nem hallja a kürt szavát. Ő most az Isten trónusának lépcsőjén térdel és kitárt szívével nyájáért könyörög. És az Isten szeliden hallgatja a pásztor szavait, magához vonja őt és fellebbenti előtte a jövő fátyolát.

Hatalmas térségeken népek véres küzdelme, szakadatlan viadala látszik. Épülő és égő templomok sokasága. Angyalok és sátánok küzdenek az emberi lelkekért. Bölcsők és sírok milliói tűnnek elő. Ellenséges hadak pusztító hordái száguldanak szerteszét, az építők, a zarándokok végeláthatatlan sorai menetelnek, a jóság és az ármány, a kard és a kereszt harca gomolyog előtte.

Gellért püspök eltakarja arcát és sír, könnye végigcsorog az arcán.

— Uram, — szakadt ki belőle a fájdalmas könyörgés — ne mutasd tovább, gyengék hozzá az én erőim.

És ekkor a füst és vér orkánya fölött ragyogó sugárzásban megjelenik Jézus anyja, Mária. Arca az üdvözültek fényözönében fürdik és karja között tartja kisfiát. Angyali kórusok éneke zeng a mindenségben.

Gellért püspök arcán felragyog a boldogság fénye és ajkáról remegve száll a szó:

— Magyarok Nagyasszonya, ó Boldogságos Szűz Mária, légy a mi anyánk.

Halkan serceg a mécsesek kanóca és a füstölőkbl vékony csík száll felfelé. A boltívek a sötétségbe vesző magasságban testvériesen összehorolnak. A kőfaragók kalapácai, a festők ecsetjei, a mozaikrakók apró kövecskéi mozdulatlanul, de sejtelmesen ott pihennek még az állványokon. Mélységes csend honol a mindenségen. De kint az éjtszaka nagy fekete madara mintha már szimatolná a piros hajnal közeledését, lomha szárnyait repülésre nyitja. Szűrkülni kezd a falak bakacsinja. Az ablakréseken a templom nagy térségébe berepülnek az új nap fehérleplű hírnökei. A hatalmas szobrok fölött áttetszőkké válnak a sötét kárpitok és a hideg, nyers kövek közé beköltözik az élet.

A púpos harangozó szemét dörzsölve igyekszik a torony felé. Meg kell előznie a kakast, hogy csúfság ne érje a confraterek előtt, mondván, hogy elaludt és a kakas harangozott előtte.

A magasban megszólalt Szent János evangelista hangja, Krisztus legkedvesebb tanítványáé és a nyitott ablakokon beröppenve áldást és békességet kíván minden jóakaratú embernek.

Már kél a hajnal csillaga,
Remegve kérjük az Urat,
Legyen ma mindenütt velünk,
Sátán ne rontsa életünk . . .
Békesség, áldás legyen velünk.

A hajnali harangszó magához téríti Gellért püspököt. Összegörnyedt alakja lassan kiegyenesedik és keresztet vet. Az éjtszakai szentségimádás véget ért. Most egy rövid órára pihenni tér.

Halvány rózsák színében dereng az ég alja és a mennybolt olyan, mint egy kitárt szirmú lilium. Már csak a hajnalcsillag virraszt, köszönteni akarja a püspököt, mielőtt eltűnnék a magasság kékségében.

KILENCEDIK FEJEZET

Bodrog uram kese lován ülve lassan poroszkál az országúton. Jobbról Bódog, balról meg Bekecs üli a lovát. A kelő nap szemükbe süt. Üde, friss szellő simogatja arcukat. A füzek, hársak és az égig nyúló topolyák már színesednek és a messzire elterülő nádas fölött ködpárák úsznak. A közelgő őszi fakó fátylaik terítgeti a rétek bársonyára és megritkítja a rekettéseket. A nyár pihenőre készül. Nem szólnak a sárgarigók tilinkói, a méhek zümmögő éneke a múlté, csak a harkály kopácsol valahol kint, mint aki nem törődik az idő múlásával.

A tegnapi vihar megmente a természet arcát és csillogóbbá tette szépségeit. A nyárfák levelein szikrázik a harmat és a távoli bükkös felöltötte díszruháját, mintha nagyúri vendéget várna.

Bekecs pompásan érzi magát a fiatal, nyugtalan kancán, amely vágtatni szeretne, de ő marokra fogott kantárral lépésre kényszeríti.

Bodrog uram olyan csendes, mintha megnémult volna. Feje előrehajlik, szemét behúnyja, mintha imádkoznék. Bódog néha átsandít Bekecsre és vigyorog. Örül, hogy újra kint lehet a szabadban és nem kell már a barátok egyhangú énekét hallgatnia. Nem bírja a klastromi életet. Úgy érezte, mintha tömlöcbe zárták volna.

Halk szóval megtörte a csendet.

— Hallod-e, kiskomám, hogy bírod ki a papok között

az örökös imádságot? Inkább vagyok odahaza gúzsban, mint egy monostorban szabadon.

Bekecs, mielőtt válaszolt volna, megfordult a nyergén és visszanézett, látna-e még valamit a székesegyház tornyaiból, de a fák mindent eltakartak. Csanád várából már semmi sem látszott.

— Én ott jól érzem magam, nagykomám, — szólt — a jó és bölcs emberek társasága elűz minden unalmat. Szép ott az élet és gyorsan is múlnak a napok.

Bódog hitetlenül rázta a fejét.

— Már hogy lehetne szép, ha nincs menyecske, aki daloljon és felvidítsa a férfi szívét.

— Ha ismernéd a latin költőket és értenéd a nyelvüket, nem így beszélnél. Vagy ha tudnál szép sorjában betűt vetni a pergamentre és arra színes festékekkel paradicsommadarat pingálni meg szálló angyalokat, akkor tudnád meg igazán, mi az öröm és élvezet. Vagy ha ismernéd a csillagok nevét és járását és meglátnád köztük az Úr sétálását, minden szomorúságod vidámsággá változnék.

De az öreg csatlós továbbra is hajthatatlan maradt. Nem tudta ésszel felfogni, hogy mindezekben mi lehet a szép.

— Vaddisznókra vadászni gerellyel, rohanó őzbakra íjjal, nyúlra parittyával, ez az igazi élvezet, — lelkesedett — de pányvát vetni az ellenség nyakába, az sem kutya.

— Ezt én sem tagadom, — helyeselt Bekecs — szívesen veszek részt magam is a vadászatokon, ha arra sor kerül, de ez mégsem az igazi öröm. Ha hallottad volna Gedeon testvért lantján játszani, másképen beszélnél. Hangja olyan lágy, mint a nyári szellő és úgy cseng, mint a görög arany, ha kőre dobják. Sokszor kérve-kértük, pengesse meg a húrokat a vacsora után és zengedezzen Attiláról, a hún királyról dicsőítő énekeket. Körülültük és ő végighúzta ujjait a húrokon és egyszerre tündérek táncával telt meg a levegő. Az ének simán csúszott ki a torkán és hangja betöltötte a termet. A falak kitágultak és az ének úgy szállt, mint a szél a pusztán.

Kicsi lovasok sebes paripákon
Nyargálnak, mint a szél,
Leverni csak a mennykő tudja őket,
A vihar meg a tél . . .

— És mi kórusban utána zümmögtük. — A vihar meg a tél. És így ment az mindaddig, míg a harangszó végét nem vetett a mulatozásnak. Néha Valter atya is velünk énekel, de olyankor mindig egy szent éneket is el kell dalolnunk, hogy ne pogányosodjék el a lelkünk.

Boldogasszony, égi segedelmünk,
Ne hagyd el árva népedet . . .

— Én a szabad életet talán már meg sem tudnám szokni — tette hozzá.

— Aki egyszer a papok markába kerül, annak vége, — mordult fel Bódog — ezért nem szívelem egészen őket. Amint látom, veled is elbántak.

— Fiatal fácskát könnyű hajlítani, — magyarázkodott Bekecs — de olyan aszott törzset, aminő te vagy, már nem lehet, inkább kettétörik. Én éltem végéig hálás leszek nekik, hogy oltalmukba vettek és embert faragnak belőlem. Boldog vagyok, mert apród leszek a királyi udvarban és nagyobb úr nem lesz nálam a világon. Ezüstveretes nyergem lesz, tigriskacagányom, nyestprémes süvegem és Bibor lesz a jegyesem.

Bekecs úgy ülte a lovát, mintha ránőtt volna. A kanca megérezte gazdája jókedvét, vígan lépkedett. Bekecs megveregette a nyakát.

— Rege lovam lassan lépkedj, száguldani ráérünk még.

A nap már egy arasznyira járt a látóhatár fölött, érezni lehetett melegét. A messziségben feltűnt az oroszlanosi görög barátok Szent György-templomának a fatornya.

Patakhöz értek. Bodrog lova megállt. Az öregúr kinyitotta a szemét és csodálkozva körülnézett.

— Akár hiszitek, akár nem, elaludtam a lovon — makocta. — De jól esett. Úgy érzem, hogy meggyógyultam. Kihúzta magát a nyergen és egy nagyot nyújtózkodott. — Ifjú koromban legjobb alvásom a lóháton volt. István

királlyal hosszú utakat tettünk meg. Bejártuk az egész országot és hetekig nem volt nyugovásunk. István király mellől kidőlték a vitézek, a barátok nyelve valósággal kilógott a fáradtságtól, de ő bírta rendületlenül. Néha egyszer szuszra járta végig a püspöki székhelyeket, bár váltott lovakon tettük meg az utat, de sokszor még azok is kidőgltek. Gyulafehérvár, Pécs, Kalocsa, Esztergom, Győr, Veszprém, Eger jó távolságnyra vannak egymástól. Szűgyig jártunk sárban, hóban, verekedtünk rablónéppel és felváltva aludtunk a nyeregben.

És ezt az utat megtettük évenként háromszor is. Mert István királynak szokása volt meglátogatni mindazokat az egyházakat, melyeket maga alapított. Amidőn megérkeztünk valahová, első dolga volt bejárni a templomot és megvizsgálni mindent töviről-hegyire. Megvizsgálta az oltárokat és mindegyiknél rövid imát mondott, aztán kiment, körüljárta és a falak, tetők romlásait vagy repedéseit éles szemmel és aggodalmasan megvizsgálta és addig nem távozott a városból, amíg ki nem javították. Volt úgy, hogy Gizella királynét kísértük útjára, mert ő is szívén viselte Isten Egyházának templomait. Udvari asszonyai szüntelenül dolgoztak, hogy ékes ruhákkal láthassák el a templomokat és székesegyházakat.

A három lovas lassan átgázolt a megduzzadt patakon. Atérve a túlsó partra, Bodrog megállította a lovát. Elővette kulcsát és nagyot húzott belőle.

— Ígyatok ti is, ha hoztatok magatokkal, — intett a szemével — az enyémből nem adok.

— Majd megtöltik a kulacsokat a görög barátok, — szólt közbe Bekecs — van ott finom görög bor, akó számra.

— De nem a magyar urak számára — hördült fel Bodrog, nagyot rántva a lova kantárszárán. — Amióta István király kirakta őket Marosvárából, azóta nincs nyugovásuk. Ellenségesen fogadják a Róma felé húzókat. Az ő napjuk Bizáncból süt reájuk. Nem közénk való nép ez, nem szívelem őket.

— Még az öreg Tichon atyát sem? — kérdezte Bekecs

— pedig az olyan jó ember, hogy nem lehet reá haragudni. Azt mondják róla, hogy szent.

Bodrog úr öklével belecsapott a levegőbe.

— Ismerem őket. Amikor vérrel jóllaktak, bevonulnak a kolostorokba vezekelni, hogy ott megemésszék bűneik árját, amely kegyetlenül súlyosodik reájuk. Bozse pomiluj, Bozse pomiluj — mondogatják és szüntelenül hányják magukra a keresztet. Aztán ha fáradt utas kopog a portájukon, a legsavanyúbb borral itatják. Majd meglátod, hogyan bánok a vendégeimmel én, legyen az kámzsás barát vagy bárki a hadnemből való. Én nem nézem ki a falatot senki szájából és nem sajnálom az italt a torkától. A te tiszteletedre is levágatom a legkövérebb marhát és olyan rostélyost süttetek neked belőle, aminőt még nem ettél. Borsfűvel fűszerezem és ha kívánod, még sáfrány levében is megáztatom előbb. Úgy fog szétesni szádban, mint az ízes viza.

Megtörölte a bajuszát, egyet rántott a kacagányán, majd a ló feje fölött hosszan kiköpött.

— De ezek a barátok itt, — folytatta makogását — korpakenyérrel meg sózott hallal tömik tele az embert, amire aztán nem győz eleget inni. A borral meg úgy takarékoskodnak, mintha venniök kellene. A te Tichon atyádnak könnyű, annak szája csak a misében ízleli a bort, azon kívül nem iszik és annyit böjtöl, mint egy remete. Pedig tudod, ki volt valamikor ez a Tichon atya? Gjeb Szvjatoszlavovics fejedelem hetmanja volt, a jugur hős, kit megveszett farkas néven emlegetnek még ma is. Annyi embert megölt, hogy egy városra való kitelnék belőlük. Aztán egy nap eltűnt a jugurok táborából és vándorbottal a kezében, mezítláb a Szentföldre zárandokolt. Azóta gyanúsak előttem azok, akik mindenáron a Szentföldre kíváncsoznak.

— Aztán kitől hallotta ezeket a dolgokat, nagy, jó uram? — kérdezte Bekecs kíváncsian.

— Kitől? Hát tőle, magától. Ő mondotta el nekem nagy könnyhullatások közepette, milyen rabló volt és milyen könnyen szabadított meg valakit a fejétől. Ezekben az emberekben kétféle állat lakozik, egy éhes farkas és

egy jóllakott bárány. Amikor a farkas jóllakik, a bárány elkezd bennük sírni és akkor én már ölni tudnék. Nem bírom a síró embereket, akik úgy rittyentgetik a keserveiket, mintha a hasuk fájna.

Bódog alig szólt valamit. Amint a gazdája felébredt, ő megnémult. Egy darab édesfagyókeret dugott a fogai közé és azt szopogatta.

Röfögő disznófalka csapott fel előttük hirtelen. Bekecs lova akkorát ugrott, hogy a gazdája majdnem lent termett a földön.

Bodrog megállította a lovát, megvárta, amíg a konda elporzik és szabad lesz az út.

— Vaddisznók ezek, nem érdemes kikezdeni velük, — mondotta — könnyen belemarnak a ló lábába vagy hatalmas agyaraikkal felhasítják az inait. De húsup jó, különösen a bőjt idején, amikor nem látják a papok és az ember vígan falatozhatnak.

— Keresztény ember komolyan veszi a bőjtöt, — szólt oda Bekecs — a bőjt az imádkozásnak egy fajtája.

— Ezt állítja a mi papunk is, de én nem sokat törődöm vele. Ti kolostorbéliek valahogy összebeszéltek, mindegyiktek ugyanazt mondja, mintha csak egy könyvből tanulmányokat volna.

Bekecs nem válaszolt. Két szürkecsuhás barát jött velük szemben.

Bekecs reájuk köszöntött és megszólította őket, de egyikük sem tudott magyarul. Mutogattak valamit a kezükkel, de hát ki érti meg a bulgár beszédet, még ha kézzel is beszélnek?

Bodrog utánuk mordult:

— Ezek is azt várják, hogy mi tanuljunk meg bulgárral, hogy beszélni tudjanak velünk.

Közben odaértek az oroszlanosi sáncok elé. Néhány aprócska gyerek játszadozott a gerendákból összeácsolt kapu előtt. Nyomorúságos szállás a csanádi várhoz hasonlítva. Az egész falu papjaival együtt befért volna a monostor-udvar egyik sarkába. Apró vályogvisekók egymás hegyén hátán, odébb pedig sátrak alatt tanyázott a nép.

A nyitott ajtajú templomból énekszó hallatszott és a tömjén füstje kihúzódott a szabadba.

A lovasok leszálltak a lovaikról és a kantárszárat odavetették a báméskodó gyerekeknek.

— Fogjátok és vigyázzatok rájuk, amíg kijövünk a kolostorból — mondotta Bekecs és meghúzkodta a kámszáját. — Inni is adhattok nekik.

— Azt majd én intézem el — szólt közbe Bódog és ledobva magáról íját és puzdráját megsimogatta lova sörényét.

— Előbb benézek a templomba, Bodrog uram, — szolt Bekecs — aztán kegyelmed után a klastromba jövök.

A klastrom a templom oldalán húzódott. Olyan volt, mint egy valóságos favár. Arasznyi ablakai a kiálló tető alatt lapultak, magasan, úgyhogy se ki, se be nem lehetett rajtuk nézni. A kapuja azonban rézből volt és a Megváltó ikonja ékeskedett fölötte.

Bekecs lekapta fővegét és belépett a templomba. Világossághoz szokott szeme az első pillanatban csak égő gyertyák fényességét látta, minden más a sötétségbe burkolódzott. Fokozatosan eltűnedezték a homály fátylai és Bekecs szeme előtt kitért a szépségeit a gyönyörűséges ikonosztáz, amelyhez hasonlót még sehol sem látott. Mennyezetig érő, dúsan aranyozott fal volt ez, mit kékesen beködösített a tömjénfüst. A gyertyák fénye megragyogtatta a fal tompa aranyát és életet varázsolt a merevszemű szentek arculatába. Bekecs önkénytelenül térdre ereszkedett. Az aranyfalak mögül énekszó szűrődött át. Egy mélységesen szép férfihang görögül énekelt. Olyan volt ez a hang, mint a havasi kürtök bűgása, ha végigszáll hegyen és völgyön és behatol az emberi szívekbe is.

Eulogeite, thalasszai kai potamoi, ton kürion;

Hümneite, hai pégai, ton kürion, Alléluia.

Bekecs Valter atya jóvoltából értett görögül és így az elénekelt szöveg mindjárt megvilágosodott előtte.

Tengerek és folyók, dicsérjétek az Urat,

Dicsérjétek ti források az Urat. Alleluja . . .

A barátok zsolozsmaszavával telt meg a templom. Az antifóna után szürke folyammá változott a hang.

Bekecs már ismerte a járást és a templom hajójából az oldalajtón a kolostorba jutott. Vörösfenyő gyantájának illatát érezte. Botorkálva tudott csak előremenni, olyan sötétség vette körül. A szűk folyosónak nem volt ablaka. Tapogatódzva megtalálta a kilincset. Lenyomta. Tágasabb folyosóra ért, de eddig még senki fiával nem találkozott. Az egyik oldalon ajtók sora mélyült a vastag deszkafalon és a sarokban egy sötét Mária-kép előtt mécses égett. A cellák ajtaja nyitva volt. Mindegyikbe betekintett, de akit keresett, nem találta sehol. Tichon atyával szeretett volna beszélni.

A folyosó végén benyitott egy nagy terembe, ahol végre talált két kámzsást. Olajtól fénylő hajuk a vállukig ért és fekete bajuszuk egybeolvadt a szakállukkal. Reájuk köszöntött. Majd Tichon atya után érdeklődött.

— Tichon atya csak napszállta után tér haza. Társalogni ment a halakkal — mondta közülük az egyik és végignézett rajta. — Hogy kerülsz ide? — kérdezte mogorván.

— Bodrog ispán kísézője vagyok és a templomból jöttem ide.

— Akkor menj az ebédlőbe és várj a sorodra, míg Spirion atya gondjaiba vesz. Már szóltunk neki, hogy vendégeket kaptunk.

Bodrog István egy szőnyeghalmon hevert, amikor Bekecs belépett az ebédlőnek nevezett helyiségbe.

A terem hűvössége láthatóan jól esett az öregúrnak. A homlokát törülgette és nagyokat fújt.

Spirion atya nem váratott magára sokáig. Magas, vállas alakja csakhamar megjelent előttük. Olyan volt, mint egy két lábon járó medve, még a hangja is hasonló volt, amint megszólalt:

— Nagy megtiszteltetés a kolostorunknak, hogy az ispán úr ismét meglátogatott minket — szólott és meghajolt, hatalmas kezét a csuhájába mélyesztve.

— Kis pihenőre szálltunk meg nálatok. Hosszú az út hazáig az olyan öreg csontnak, mint aminő én vagyok —

makogta az ispán. — Fiatal koromban napkeltétől napnyugtáig tettem meg az utat, most azonban már minden emberlakta területen meg kell pihennem. Nem jó öregnek lenni.

— Az öreg kornak is megvannak a maga örömei, — szolt vigasztalólag az atya — éppen úgy, mint a télnek a tavasszal szemben. Őszintén megvallva, én jól érzem magam az öregségemben. A fiatalság nyugtalansága sok keserűséggel jár. A belső hév örökös küzdelemben van az akarattal. Rossz az, amikor két úr parancsol az embernek. Az öreg kor nyugalma símán áradó folyó, mely beletorkollik az örökkévalóságba. De mivel szolgálhatnék, nagy jó uram? Van jó aludttejünk, zsendicénk, írósvajunk, puhabélű kenyერünk, de ha bort kívánna, azzal is szolgálhatunk.

— Bort kérnék és egy darabka szalonnát, ha akad.

— A bor azonnal itt lesz, de szalonnát, sajnos, nem hozhatok. Nálunk ma bőjtű nap van és ilyenkor szalonna nem kerülhet az asztalunkra, de füstölt sajt és hal akad a kamránkban.

Bodrog ispán rábólintott.

— Szívesen veszünk mindent, amit élénk ad atyaságod.

Magukra maradtak. Bekecs letelepedett a vastag tölgyfa asztal mellé és rákönyökölt. Előtte cseréptálban só volt és benne egy csontkanál, művészies faragással. Nézegette, forgatta és eltűnődött.

Ebben a kolostorban olyan más minden, mint odahaza, Csanádon. Itt a nagy csendben a légy zümmögését is meghallani. Odahaza zajognak az oskolások, naphosszatt zörögnek a nehéz kőhordó szekerek, hajhóznak a bivalyos legények és messzire elhallatszanak a műhelyek kalapácsainak ütődései. A püspöki székesegyházon állandóan dolgoznak, kőművesek, szobrászok, festők mászkálnak az állványokon és késő estig zajong a temérdek ember, aki a várfalak megerősítési munkálatain dolgozik. A szerzetesek egyrésze pergamenteket készít, kutyabőröket áztat, szárít, simít azért, hogy a másik helyiségben színes betűsorokat pingáljanak rájuk. Az ötvösök műhelyeiben is szüntelenül folyik a munka. Ezüst-, aranyedényeket öntenek

és kalapálják ki művészi szépségüvé. Gellért püspöknek sok-sok helyre, szentségtartóra van szüksége, mert minden tíz falunak saját magának kell templomot építenie és azt felszerelnie. — Itt pedig olyan csend van, aminő csak a sír szélén lehet.

Bekecs úgy érezte, hogy itt szörnyen unná magát.

Spirion atya nagy tállal a kezében újból megjelent.

— Ami akadt a házunkban, azt elhoztam, — mondotta szívélyesen — üljenek le hozzám és fogyasszanak belőle, amennyi jól esik.

Bodrog ispán, ki szívesebben evett fekve, feltápáskodott a szőnyeghalmazról és oda ült az asztal mellé a lócára.

Enni kezdtek. Bekecs jóízűen fogyasztotta a halat. Szerette különös füstös szagát és szálkamentes húsát. A barátok úgy tudták elkészíteni, hogy abban egy fiaszálka sem volt, ami pedig itt-ott akadt benne, az olyan puha volt, hogy szálkának nem is számított.

Spirion atya is leült az asztal mellé, hogy kissé elbeszélgessen.

— Hallottam, hogy az ország főemberei tanakodásra gyűltek össze Csanádon — kezdte a szót. — Sokan voltak?

— Többen is lehattunk volna, — bólogatott Bodrog, nagyot harapva a marokra fogott halból — de a legtöbbjüknek fene félre esik az útból Csanád vára. Az öreg ordások ellustultak, a fiatalabbja meg nem tudja felfogni, miről is van szó. Azok szívesebben vadásznak, halásznak, semhogy az ország dolgával törődnének. No, meg jó szokás szerint egymással marakodnak és pörlekedéssel töltik idejüket. De majd ha nyakukba cserdít a német, akkor észbe kapnak.

— Nemcsupán napjainkban van ez így, nagy jó uram, — szólalt meg Spirion atya — így volt már az Krisztus Urunk korában is. Olvassuk a Szentírásban, hogy egy ember lakomát rendezett és sokakat meghívott, de a meghívottak sorjában kimentették magukat. Az egyik majort vett és azt kellett megnéznie, a másik öt pár ökröt s volt olyan is köztük, aki megházasodott és azért nem jöhetett.

Bodrog szeme kidülledt és ökle a magasba emelkedett, de aztán mintha meggondolta volna magát, suttogva mondta:

— A haza sorsa még a feleségnél is előbbre való. Mi a jövőt építjük és az alapokat rakjuk le. Márpedig, ha rossz a fundamentum, akkor inogni fog az egész vár. Mi sziklára szeretnők az országot felépíteni és nem ingoványos kelevényre. Mi István király nyomdokában járunk és nem térrünk le róla egy tapodtat sem. Mi azzal az olasz Péterrel nem állunk szóba, az nem érez a nemzettel. Annak nem fáj a mi fájdalmunk és nem öröme a mi örömünk. Az rátelepedett a nyakunkra, mint a kullancs és szívja a vérünket. De mi útjában állunk és vagy ő pusztul el vagy mi.

Spirion atya az agyagkorsóból bort öntött a csuporba.

Bodrog ispán utánanyúlt és megízlelte. Arca egyszerre felderült.

— Ez jobb, mint a multkori volt.

— De ebből nem tanácsos sokat inni. Könnyen leveri az embert a lábáról.

— Már akit — nevetett fel Bodrog uram, az üres csuprot visszatéve az asztalra. — De azért nem iszom többet belőle, — tette hozzá — nem szeretnék útközben leszédülni a lovamról. Nem a legjobb állapotban vagyok. Csánádon eret vágtak rajtam és a lelkemre kötötték, hogy tartózkodjam a boritaltól, mert hogy abban lakozik az én vesztém. Útra azonban megtöltöm vele a kulacsom, ha nem veszi rossznéven tőlem atyaságod. Egy féldénárost itt hagyok, hogy ha még egyszer erre vetődöm, ki ne nézzene az otthonukból.

Spirion atya tiltakozva emelte fel a kezét.

— Mi a fáradt utasoknak szívesen a segítségükre vagyunk, — mondotta — de a jó szívvel adott alamizsnát sem vetjük meg. Mert mi szegények vagyunk és csak abból élünk, amit a jószívű emberektől kapunk. Vagy amit két kezünk munkájával keresünk.

Bódog kócos feje bújt be az ajtónyíláson.

— Gyere be, Bódog, — szólt oda Bodrog — aztán harapj valamit te is. Az este még messze van.

Bódog letelepedett az asztalvégebe, mocskos süvegét a földre téve. Majd keresztet vetett magára, egyik szemével a barátira pislantva, vajjon látja-e, mert hát egy kis jóindulat sohasem árt a vándoremlernek. Hadd lássa ez a görög, hogy becsületes keresztény emberekkel van dolga, akik ismerik az illendőség szabályait.

A falatozás után Bodrog úr elkészönt és a féldénarost még egy féllal megtetézve felmászott a lovára.

Bekecs és Bódog ismét közrefogták és megemelve süvegüket kilovagoltak Oroszlános korbadozó kapuján.

TIZEDIK FEJEZET

Bodrog ispán szállásháza várnak is beillett volna, akkora volt. Vert földből és gerendákból álló falai dacoltak az idő viszontagságaival. Tetejét zsúpszalma fedte, de falai belül vakolva voltak, úgyhogy akár egy király is ellakhatott volna közöttük. Konyhája tűzhelyén egy ökröt is meg lehetett sütni. A tűz sohasem aludt ki benne. Az éjjeliőr dolga volt vigyázni a tűzre és a parazsat élesztgetni. Az egész falu idejárt tűzéért, mert tüzet gyujtani a legfáradságosabb dolgok közé tartozott. A füst a tetőgerendákba vágott nyíláson távozott el. Itt füstölődtek a sonkák, halak, vadhúsok, sajtok, és ha szükség volt rájuk, egy horgas póznával csak utánuk kellett nyúlui. A vermekben sózott hús feküdt nagy garmadákban és faabroncsos hor-dókban érett a bor és kádakban a sör. A földvár népének nagy gyomra volt, amit rendesen kellett tömni, ha azt akar-ták, hogy a falak között béke és meglegedés uralkodjék.

Lovas pásztorok őrizték a nyáját, a ménest, a gulyát, a hatalmas szarvú tehén- és ökörscsordákat.

A várat földsánc vette körül, csak az őrtornyai voltak fából, no meg a kapuk, amelyeket éjtszaka idején nagy fagerendákkal eltorlaszoltak. A várnép nagyrésze sátrak alatt lakott és vályogkunyhókba csak akkor bújtak, ha a tél hidege már tarthatatlanná vált.

Ennek a földvárnak és a hozzátartozó nagy uradalom-

nak volt a feje Bodrog ispán, István király egykori vadász-
mestere és hívséges szolgája. Király ura védelmében sebe-
sült meg és a nyíl akkor fúródott keresztül a nyakán, de
alig volt a testén tenyérszerű hely, melyet sebforradás ne
éktelenített volna. Jobb combjából akkora darab hiányzott;
mint egy jókora ököl. Őt fia volt és egy gyönyörű me-
nyecske leánya, Gizéla, akinek maga az özvegy királyné
volt a keresztanyja. A veszprémi zárdában nevelkedett és
a királyné udvarhölgye lett. Időnkint meglátogatta az ap-
ját, hogy az öregúrnak is legyen benne öröme. Felesége
már nem élt. Akkor halt meg, midőn leányának életet adott.
Bodrog ispán azóta zsémbes emberré változott, többé sehol
sem talált nyugalmat. Vadászni már nem szeretett, reme-
gett a keze és az íj felajzása is a nehezére esett, de sze-
mének a látása is elködösödött. Legidősebb fia, Bence igaz-
gatta az ügyek menetét és a várnép sok minemű dolgát.

Már pihenőre készült a nap, amikor a három fáradt
lovas beügetett a vár nyitott kapuján. Bodrog ispán még
soha életében nem érkezett ilyen fáradtan haza. Útközben
támogatni kellett, hogy le ne csússzék a lováról.

— Engem sem látnak egyhamar Csanádon — morogta,
amikor levetette magát megszokott otthoni ágyára. — Meg-
elégteltem a harcot és a küzdelmet. Veszekedjenek a fiaim,
ha van kedvük hozzá, de én nem avatkozom többé a
dolgokba.

Riga, az öreg besenyő asszony nyomban a segítségére
sietett. Meleg vizet hozott egy dézsában és munkába állt.
Megmosdatta urát tetőtől-talpig és tiszta ruhába bújtatta.
Aztán egy csupor finom húslevessel itatta meg.

— Igya csak meg kegyelmed, — biztatta — ettől új
életre támad. Belefőztem én ebbe a levesbe mindent, ami
csak jó van a világon. Ettől még a halott is feltámadna,
ha tudna inni.

De Bodrog uram nem is nagyon kérette magát, a csu-
por után nyúlt és lassan iszogatni kezdte a nedűt. Izlett
neki. Mindig nagyobb és nagyobb kortyokat hörpintett
belőle, amíg csak üres nem lett a csupor.

— Mi jót kívánna még, nagy jó uram? — kedveske-

dett az öreg cseléd — ha szívemet kívánja, azt is megsüttetem.

Az öreg megrázta bozontos fejét.

— Egyebet nem kívánok, — mondotta — fonnyadt szívedet meg éppenséggel nem. Azt csak tartsd meg magadnak, hogy még soká főzhess nekem ilyen jóízű leveseket.

Riga még gyermekkorában került szolgálónak Bodrog ispán házába, és csak az asszony halála után került a szabadok közé. Meghalt asszonyának halálozási évfordulóján már ő főzte meg a halotti tort, amint azt István király meghagyta végrendeletében: *Agape facere pro redemptione animae.*

Bodrog ispán visszadőlt borzvánkosára és nagyokat fűjt. Jólesett fáradt testét kinyújtania.

— Bence fiam hol jár, hogy nem jelentkezik? — kérdezte — vagy tán azt várja, hogy én hívassam?

Riga ijedten kapott a szájához.

— Ne haragudjék rám, kegyelmed, hogy eddig nem szóltam, — könyörgött — de nem akartam pihenését híremmel megzavarni.

Bodrog ispán hirtelen felkönyökölt és úgy meredt az öreg cselédre, hogy a szeme majd kiugrott az üregeiből.

— Csak nem történt valami baja a fiamnak, míg oda jártam?

— Ne tessék nyugtalankodni, nincs semmi baj. Nagy vendéget kapunk. Elébe lovagolt, hogy illően fogadhassuk.

Bodrog arcán a gond redői egyszerre kisímultak.

— Beszélj már, ki lesz a vendég?

Riga halkra fogta a szót és szinte sűgva mondta:

— Mór úr jön hozzánk, a pécsi püspök. Csanád várába menésében nálunk megpihen. Lovas hírnök hozta a hírt. Bence úr nyomban lóra kapott és őt lovassal elébe vágatott.

Bodrog ispán a hír hallatára meglepedkezve fáradtságáról, hirtelen leszállt ágyáról és rendelkezni kezdett:

— Hozzátok az ünneplő ruhámat, aranyveretű szabályamat, szattyánbőr sarumat, hogy illően fogadhassam a nagy vendéget. Mondjátok meg Deresnek, hogy gondoskodjék

illő vacsoráról, te pedig Riga, hozasd rendbe a király úr szobáját, hogy vendégünk és kísérete jól érezze magát körünkben.

— Deres már megkapta az utasítást Bence úrtól — jelentette Riga — és a konyha népe is nekilátott a munkának. Ökröt vágtak le és sok egyéb aprójószágot.

— Majd utána nézek magam, — vakogott Bodrog — nem szeretnék szégyent vallani a nagyúr előtt.

Riga fonnyadt arcára szánakozó mosoly telepedett.

— A püspök úrnak minden jó. Szent ember az, aki megelégszik egy darab száraz kenyérrel és egy csupor tejjel is.

Bodrog felhorkant.

— Az én váramban csak a gyerek iszik tejet. Ilyenkor sült hús, bor, mézes tészták, gyümölcs, sajt való az asztalra és minden jó, ami csak akad a házunk táján.

Az öregúr szája egy pillanatra sem állt meg. Öltözködése közben is folyton beszélt.

Meggyszínű nadrágot húzott fel, majd hímes, hosszú inget, amely egy arasnyira kilátszott sárga bőrrel díszített köntöse alól. Lábát hosszú, narancsszínű szattyánbőr saruba dugta és térdénél aranyozott csattal összefogta.

Torzonborz szakállát megfésülte és hajába két aranyboglárt tűzött. Derekat ezüstövvel húzta össze és aranyláncot akasztott a nyakába. Majd vállára kapta párduckacagányát és fejébe nyomta darutollas fővegét.

A járása kissé bizonytalan volt, de elindult, hogy személyesen győződjék meg az előkészületekről.

Az udvarban nagy rostélyon ökröt sütöttek bükkfa parázson, réztálakba fogva fel a kicsurgó zsírt. Mert zsír meg faggyú csorgott bőviben. Az ökör belsejébe kövér disznó volt beleágyazva, a disznót pedig kacsákkal, csirkékkel, foglyokkal töltötték meg, hogy különleges ízük legyen a különböző húsoknak. Zsíríz és finom fűszerek illata terjengett a levegőben.

Jákó, az udvari pap a templomban szorgoskodott, mert tudta, hogy Mór püspök első útja ide fog vezetni. Friss fűvel hintette be a templom téglapadlóját és tiszta gyolcsot terített az oltár asztalára.

Jákó pap öregember volt már és a sok küzdelem remegővé tette. A feje nemcsak akkor mozgott, ha beszélt, de még akkor is, ha hallgatott. Ő tanította a vár apraját-nagyját a hit szépségeire és olykor rémisztgette is a gyehenna borzalmaival. Esketett, keresztelt, temetett és még a templomát is ő tartotta rendben. Az Úr szolgálata volt a legkedvesebb munkája.

A toronyban megbődült a tülök, jelezvén, hogy a várt vendégek közelednek. Nyomban utána megkondultak a harangok és Bodrog vára egyszerre hangyabollyá változott. Minden épkezláb ember a kapu felé tolongott, hogy a nagy és szentéletű püspök fogadásánál jelen legyen.

Bodrog ispán aranyveretű szablyával az oldalán a kapuban állt és várt. A közeledő lovasok rátértek a várba vezető útra. Bence hadnagy fekete paripáján elől lovagolt. Paripája hetykén lépkedett, mintha csak tudta volna, hogy a várban nagy ünnep van készülőben. A püspök úr fekete, a főuraktól körülvelt alakja mozdulatlanul ült fehér lován. Fején aranyozott, fehér püspöksüveget viselt és balkezevel tartotta a kengyelvashoz támasztott, almafából faragott és elefántcsonttal ékesített pásztorbotot.

Bodrog ispán lassú mozdulattal leemelte fejéről darutollas süvegét, aztán odalépegetett a püspök lovához és megfogta a kantárszárát. A püspök könnyed mozdulattal szállt a lováról és a térdreereszkedő Bodrog ispánnal kezefogott, majd izsóppal meghintette az egybegyűlteket.

A kíséret tagjai is leszálltak lovaikról és gyalogosan mentek be a vár kapuján.

Mór püspök szikár, magas alakja áldást osztogatva haladt végig a térdeplők sorfala között, egyenesen a templom felé.

A kíséret a bejárat előtt maradt, Bodrog ispán pedig a püspökkel betért a templomba.

A harangok kongása közben elcsendesedett és a püspök rövid imája után a templom kapujában szót intézett az egybegyűltekhez.

— Átutaztomban eljöttem közétek, kedves magyar véreim, hogy rövid időre leverjem magamról a fáradságos

út porát. Tudtam, hogy jó helyre jövök és nem kell attól tartanom, hogy ellenséges hangulattal fogadnak. Bodrog ispán úr várnépe istenfélő nép, aki tudja, mivel tartozik az Égnek és a hazájának. Az Isten áldása nem is fog rólatok elmaradni. De mint jó atya, ha messzi útról jön, hoz valamit a gyermekeinek, én is hoztam nektek ajándékot. A legszebb és legértékesebb ajándékot, ami felér minden aranyból és drágakincs nélkül. Szeretett és megbecsült Jákó papotok mellé segítőtársnak egy fiatal papot hoztam, hogy lelketek művelésénél szorgoskodjék. A neve Özséb, aki azonban nemcsak istenfélelemre és az Egyház törvényeinek a betartására fog benneteket oktatni, hanem minden olyan egyéb dologra is, amire az életben szüksége van az embernek. — Özséb pap a pécsváradai monostoriskola egyik legképzettebb növendéke volt, aki nemcsak tudományával, hanem buzgó lelkiületével is társai okulására szolgált.

Ime itt áll előttetek, — mutatott jobbjaival egy nyúlánk, fiatal papra — fogadjátok testvéri szeretettel és legyetek engedelmes hívei. Most pedig térjetez munkátokhoz — fejezte be szavait a püspök és Bodrog ispán oldalán megindult a szállás-ház felé.

Az esthajnal csillaga már fent ragyogott az égen, amikor a várnép eloszlott. A szakácsok leemelték a megsült ökröt a rostélyról és hozzálítottak a feldarabolásához. Az ökröt darabokra vagdoszták és a szegények között osztották szét, hogy ők is részesei lehessenek a lakomának. Az aszszonyok tálakkal, kosarakkal a kezükben várták a jó falatokat. Az ökörből kivett disznót a sült kacsákkal és jércékkel együtt pedig becipelték a konyhába, hogy illően feldarabolva találhassák be az éhes vendégsereg elé.

Bodrog úr maga hozta be a színezüst kupát és a püspök serlegét megtöltötte legjobb borával.

— Szolgáljon egészségére ez a kis borital, hogy számos éven át szolgálhassa népét és nemzetét.

A püspök átvette a serleget és néhány kortyot ivott belőle. Aztán leült az asztal mellé és tekintetét végigjártatta az egybegyűlteken.

A szövétnek hordók meggyújtották a gyertyákat és a mennyezet gerendáiról lelógó mécseseket.

A lakoma megkezdődött. A hússal megrakott tálak az asztalra kerültek és kiki azt vette le róluk, amit megkívánt. Kézbefogták a húst és úgy ették.

Bekecs, mint a legfiatalabb, az asztal végében ült és egy sült foglyot választott ki magának. Szerette porhanyós, jóízű húsát.

A halk társalgást a bor heve hamarosan hangossá változtatta. A nemzet sanyarú állapota került a terítékre. Márpedig ilyen fontos dolgot nem lehet csendben megtárgyalni még akkor sem, ha püspök van jelen.

Mór püspökről tudták, hogy nem nyílt ellensége Péternek. Péter jelleme nem volt elég szilárd, hiányzott belőle az a politikai érzék, amely megvolt atyjában, Péter dogéban vagy Géza fejedelemben és elődjében, István királyban. Nem tudott uralkodni olasz lobbanékonyágán, bosszúvágyán és magyar nagyszüleitől örökölt erőszakos hajlaman. Olasz létére nem értette meg a magyarság lelkületét és nem tudott együttérezni a nemzetével. Pedig alapjában jószándékú, bátor és lovagias ember volt, hű fia Egyházának. Trónralépése után védőszentjének, Szent Péternek a tiszteletére fényes bazilikát kezdett építtetni Pécsen, s így Mór püspöknek sokszor volt alkalma vele beszélgetni.

Mór püspök többször figyelmeztette őt szertelenségére és jobb útra szeretne volna téríteni, de fáradozásának nem volt eredménye. Péter nem egy alkalommal megígérte, hogy uralkodni fog magán, de nem sokkal azután újból kirobbant és jóvátehetetlen hibákat követett el.

Mór püspök, amikor látta, hogy a lakoma közben a vita kezd elmérgesedni, másra terelte a beszéd fonalát. Szélid, imádságos lelkülete idegenkedett minden durva szótól és heves kitöréstől. Ő az Urat szolgálta és hívséges szolgálja óhajtott maradni élete végéig. A pártütés fájt neki, de fájt igaz magyar voltának a király úr esztelen garázdálkodása is.

— Bodrog uram, — mondotta halkan a mellette ülő ispánnak — gyengék vagyunk mi ahhoz, hogy a viharunk

útját álljuk. Én azt vallom, hogy az imádságos kéz nagyobb hatalom, mint a tör és egyéb fegyver. A mi Urunk és Istennünk tudja és látja, mi történik itt. Bízunk Benne. Ő vezérelte őseinket ide Levédiából és Etelközbe, hogy egy gazdátlan földet a hegyek koszorúzza völgyben népünkkel benépesítsen.

Bodrog úr szótlanul ült. A bor komorrá tette.

A püspök úr lassan tovább fűzte egymásba a szavakat. Keveset evett és még kevesebbet ivott. Az ezüstserleg szinte érintetlenül állt előtte.

— Az Úr, — beszélte csendesesen — aki megalkotta a szemet, nem látná-é, hogy mi történik itt? Ő, aki megalkotta a fület, nem hallaná-é a panaszunkat és a sok özvegy és árva imádságos szavát? Ő, aki megalkotta az emberi szívet, nem érezné azokat a mérhetetlen fájdalmakat, amiket ennek a szegény népnek kell elszenvednie. Ő lát, hall és tud mindent, ami idelent történik. A mi dolgunk engedelmeskedni neki, akkor minden helyrebillen és megszűnik a pártviszály és a szüntelen acsarkodás, amely állandóan gyengíti népünk erejét.

Mór püspök úr szavai egyszerre lecsendesítették a viharzó szóáradatot. Egyikük sem mert ellentmondani.

Bekecs még egyideig üldögélt, aztán észrevétlenül kiszökött az udvarba. Nem érdekelte a férfiak komoly beszéde. A ház előtt, a tűz körül üldögélő várnép közé keveredett. Kíváncsi volt, azok vajjon miről beszélgetnek?

Az egyik csoportban Mór püspök nevét hallotta emlegetni, odaszegődött. A szokás szerint ő is leheveredett a gyepes földre és figyelt. Egy kopaszfejű barát vitte a szót.

— Ismerem az apját is, Gyénát, — beszélte — a lázadó Koppány fiát, akit maga az apja ütött agyon. De hadd kezdjem előlről a történetét, sok tanulság van benne.

A körülötte ülők összébb húzódkodtak, mert egy szót sem akartak elszalasztani az érdekesnek ígérkező történetből.

— Koppány vezér Géza fejedelem rokona volt és Szár Szeréndnek, a somogyi várúrnak a fia. Istentelen pogány volt, aki inkább meghalt volna, semhogy megkeresztel-

kedjék. István királyt meg akarta ölni és a vérrel szerzett örökséget az ebek harmincadjára juttatni. De az Uristen nem engedte, hogy a szándékát keresztülvigye és egészen más fordulatot adott az eseményeknek.

Koppány egyszer súlyosan megbetegedett és szörnyű fájdalmakat kellett elviselnie. A fekete halál környékezte. Kínjában úgy ordított, hogy még az ebek is elmenekültek a közeléből. Hiába hozatta várába a legismertebb táltosokat, varázslókat, javasasszonyokat, sztrigákat és vajákosokat, egyikük sem tudott segíteni rajta. Megitattak vele kígyóvért, békanyálat, de minden hasztalan volt, semmi sem segített rajta, sőt a fájdalom csak erősödött. És ekkor váratlanul egy messziről jött ember kért bebocsáttatást szállásházába. Olyan vándoremlerféle lehetett, akinek sehol sem volt nyugovása. Ez, amikor meghallotta, hogy az úr mily nagy kínokat szenved, bevezetteté magát hozzá, ott letérdelt és titkon imádkozni kezdett. Hosszan, soká imádkozott, azt mondják, hogy egy egész nap és egész éjjel, a nélkül, hogy egyetlenegy korty italt is magához vett volna. És íme, a beteg egyszerre javulást érzett. A fájdalmak csillapodni kezdtek és a kimerült szemekre jótékony álmorult.

Amikor másnap felébredt, hálálkodással kérdezte az idegent, mit adjon neki bájolásáért és virrasztásáért.

— Koppány vezér, nem kérek én tőled mást, — válaszolta a különös ember — csak azt, hogy néhány napig itt maradhassak a szállásházadban. A téli hidegben nehéz a vándorlás és oly sok a ragadozó farkas, hogy szívesen itt maradnék addig, amíg kissé megenyhül az idő.

— Hát ha csak ez a kérésed, ezt szívesen teljesítem — szölt Koppány és egy marék ezüsttel meg is tetézte beleegyezését.

— És tudjátok-e, ki volt az a különös férfi? — kérdezte a barát és körüljártatta a tekintetét a tűz körül ülők arcán. — Megmondom nektek, mert azt is tudom. Ez a messziről jött ember Mika nevű keresztény pap volt, aki álruhában járt be az országot és ott tett jót, ahol csak tudott. Legszívesebben a pogányokat kereste fel és azok

között hirdette az Úr evangéliumát. A halállal játszott, de úgylátszik, hogy jóbarátok lehettek, mert nem bántották egymást. Koppány felesége, Piroska és fia, Gyéna, akik nem voltak annyira elvakultak, mint uruk, Koppány, szívesen elhallgatták a pap beszédjét, de a kilétét a világért sem árulták volna el. Csak ők ketten és néhány hívséges szolga tudta, hogy ki légyen ő. Titokban megkeresztelkedtek és bent az erdő mélyén felállítottak egy keresztfát, hogy legyen hol imádkozniok.

A tél zimankója elmúlt — folytatta a barát — és szép lassan kitavaszkodott. Koppány úr pedig visszakapván erejét, újból hódolni kezdett nagy szenvedélyének, a vadászatnak. Egy alkalommal, amikor éppen menekülő szarvast vett üldözőbe, az erdő rejtékén megpillantotta a keresztet és a kereszt előtt ott látta térdelni Mikát, mellette a feleségét, Piroskát meg Gyéna nevű fiát. Szörnyű haragra gyulladt. A papot lándzsájával ott nyomban agyonszúrta. Felesége a borzalmas látványtól szörnyed halt. A főúr ezzel nem elégedett meg, a szegény zokogó Gyénát a lova farkához kötötte és úgy szalajtott a maga után szállásházába. Ott megütöztetett egy vasat és a fia homlokára nyomta, hogy leégesse róla a keresztvizet. De a kegyetlen szívű embernek ez még mindig nem volt elég. A megbélyegzett gyereket kiverte a várából és megtiltotta neki, hogy valamikor is átlépje annak kapuját. Harapós ebeket uszított rá és gonosz szolgájával addig kergette, üzte, amíg a gyerek a kimerültségtől össze nem esett. Amikor feltápázkodott, vér ömlött a szájából és néhány lépés után aléltan újból a földre bukott. Ekkor akadt rá az erdő remetéje, aki oltalmába vette, bevitte a barlangjába, lefektette és enni adott neki. Aztán magánál tartotta és addig ápolta, amíg csak vissza nem nyerte egészségét.

Valaki rőzsét vetett a tűzre. Szikrák szálltak a magasba, de mindjárt el is enyésztek. Az égen ragyogtak a csillagok. Gyönyörűség volt csendben ülni és hallgatni a barát beszédét. Bekecsnek sokkal jobban tetszett ez, mint az urak örökös veszekedése és elégedetlenkedése. Egy kislány ült mellette és szöke fejecskéjét a vállára hajtotta.

Bekecsnek hirtelen Bibor jutott az eszébe, de nem sokáig időzhetett vele még gondolatban sem, mert a barát folytatta elbeszélését.

— Gyéna vándorbottal a kezében, a hátán kis kopott tarisznyával, amit a remetétől kapott, megindult a nagyvilágba. Heteken át vándorolt, amíg aztán egy nap messzi távolban megpillantotta a sziklára épült Esztergom várát.

István király szeretettel fogadta, felneveltette, majd egész fiatalon beosztotta az ispánjai sorába. Évek mulva odaadta neki egyik főemberének a leányát feleségül. Ebből a házasságból egy szép fiúcska született, akinek Csaba lett a neve.

A barát itt elhallgatott. Mélyet lélezett és újból megszólalt:

— Ebből a Csaba gyerekből lett a mi püspökünk, akit Maurusnak, azaz Mórnek nevezünk. Az Isten tartsa meg őt sok számos éven át.

A hallgató magyarok fejüket csóválva néztek egymásra. Fent az égen egy hullócsillag vészett a semmibe.

— Ilyen szép történeteket akár reggelig is elhallgatnék — suttogetta a kislány Bekecs fülébe. — Te is szeretsz meséket hallgatni? — kérdezte és az öröm édes mosolya ült kipirult arcán.

— Van-e a világon valaki, aki ne szeretné a mesét — lelkesedett Bekecs és felállt. Visszaindult a szállásházba, a nélkül, hogy a kislánytól elköszönt volna. Bibor járt az eszében és jóhangulata egyszerre odalett. — Vajjon a gonosz Urduğ nem bánik-e vele úgy, amint Koppány bánt a fiával. Kámzsája zsebében megtapogatta a piros kendőt, kihúzta onnan és az ajkához szorította. Az ebédlőteremben már csak néhány borozó főembert talált. Az egyikhez odaténfergett és megszólította.

— Ismerős nagy, jó uram, Pécsváradon? — kérdezte és a szíve torkában dobogott.

— Ismerős vagyok. Aztán miért kérde?

— Szeretném tudni, mi van Pünkösöd úr két kislányával, akiket szekerükről elrabolt Urduğ?

— Hát azok bizony még nem kerültek meg, — válaszolta — a rabló töméntelen váltságdíjat kér értük.

— És Pünkösöd ispán nem váltja ki őket?

— Kiváltaná, de nem tud annyi aranyat és ezüstöt összehozni, hogy elegendő legyen. Ez az Urdug Vatha embere és a legveszedelmesebbek közül való.

Bekecs szomorúan nézett maga elé.

— De valamit csak kellene tennie, a kislányok csak nem maradhatnak ilyen gonosz embernél örökre.

— Fáradozik is eleget, de hasztalan. Senki sem tud neki tanácsot adni. Urdugtól jobban fél a nép, mint a sántától. Még azt is letagadják, hogy tudomásuk van róla.

Bekecs egész éjjel arról álmodott, hogy töméntelen kincse van és Bibort mégsem tudja kiváltani. A kincsesládán egy óriási kígyó tekereg és senkit sem enged a közelébe. Rányilazott a kígyóra, de hiába. A nyílvevő lepatant a bőréről.

Arra ébredt, hogy valaki rázza. Felriadt. Bódog állt előtte és vigyorgott.

— A nap a hasadra süt és még alszol?

Bekecs kedvetlenül dörzsölte a szemét.

— Inkább jöttél volna segíteni, — sóhajtozott — most mind a ketten gazdagok lennénk. Annyi töméntelen kincsem volt, amennyi még a királynak sincs, de egy óriási kígyó nem engedett hozzányúlni.

Bódog megvakarta a füle helyét.

— Kígyóról nem jó álmodni, — morogta — álnok elenséget jelent.

— Hát kincsről jó?

— A kincs gondot jelent. Mennél nagyobb a kincs, annál nagyobb a gond.

Bekecs felugrott a szalmazsákról és egy kendővel megdörzsölte az arcát.

— Nem baj, az egész úgyis csak álom volt, — hadarta — de, ha nem lett volna álom, akkor Pünkösöd úrnak most nem fájna a feje. Az egész kincset odaadtam volna neki, hogy váltsa ki vele a fogságban lévő lányokat.

— Neked még álmodban is azon a kislányon jár az eszed?

— Te fiatal korodban sohasem szerettél szívből igazán

egy kislányt? — kérdezte Bekecs és az öreg szolga vállára tette a kezét.

Bódog felemelte görcsös mutatóujját és Bekecs orra elé tartotta.

— Most ne a lányokról beszéljünk, kiskomám, hanem arról, mit szólnál ahhoz, ha egy darabon elkísérnélek? Bodrog uram hálából, hogy olyan szíves voltál hozzá, megengedi, hogy egy szép csikót válassz magadnak a ménesből. Szép nyergét is kapsz rá és egy olyan íjat, aminőt még nem is láttál. Rövid vasíj, ember legyen, aki felajzza. Ha lerepül róla a nyílvevő, úgy süvit, mint a vihar szele.

Ennél jobb íjat nem is fognak készíteni sohasem.

— No, látod, nagykomám, nem hiába álmodtam kincsről, már meg is van, — örvendezett Bekecs és akkorát ugrott, mint egy bakkecske. — Most lesz saját lovam és a monostorban nem kell mindig engedelmet kérnem, hogy megjárassam ezt vagy azt a ványadt gebét.

— Aztán még volna valami mondanivalóm — szólalt meg Bódog fontoskodva. Csengez az éjszakát itt töltötte a majorban. Kegyetlenül fáradt szegény. Gyalogosan jött utánunk a mérhetetlenül hosszú úton. Biztosan veled szeretne beszélni.

Bekecs a fejét rázta.

— Nem hiszem, hogy velem szeretne beszélni, mert utoljára, amikor találkoztunk, megszökött előlem, ellenben én nagyon szeretnék vele beszélni. Hol akadnék reá?

— Gyere velem, majd elvezetlek hozzá. Csak én tudom, hogy hol van meg a majoros. Nem kíváncsi, hogy az emberek előtt mutatkozzék, sokan fenik rá a fogukat.

A konyhán keresztülhaladva, Bekecs megivott egy ibrik tejet, lenyelt egy hüvelyknyi kenyeret és már kint is volt az udvaron.

— Mór püspökről mi hír? — kérdezte, hosszakat lépegetve Bódog oldalán.

— Még hajnalban továbbment. Ugylátszik, sürgős a dolga. Előbb a főnemből valók tanakodtak az ország állapotáról, most pedig a püspökökön van a sor. Vatha úr maga köré gyűjtögeti az elégedetlenkedőket és markába

akarja kaparintani a hatalmat. Megöli a papokat, felgyújtja a monostorokat, templomokat és újból felállítja a pogányok áldozati köveit. Hidd el, kiskomám, csúnya napok előtt állunk. Ezeknek az átkos embereknek semmi sem szent, akkor boldogok, ha gyilkolhatnak és kegyetlenkedhetnek. En már átéltem ilyen idöket. Ott verekedtem István úr vitézei között mint kölyökember, amikor a somogyi Koppány ellen vezette a hadait. Az volt a küzdelem. De ott nem is babrament a játék, hanem szemre és fogra. Annyi halott maradt a csatatéren, hogy a keselyűknek még egy félév múlva is volt rágnivalójuk.

Bekecs hirtelen megállt, eszébe jutott a kopasz barát esti elbeszélése.

— Igaz, Koppány abban az ütközetben ütötte le a saját fiát?

— Igaz. István király megparancsolta a vitézeinek, hogy Koppányt nem szabad megölniök, hanem fogják el élve. Koppány fiának, Gyénának pedig meghagyta, hogy férközzék az apja közelébe s vigyázzon reá, hogy baja ne essék. A harc hevében Koppány megismerte fiát. Szörnyű haragra gyúlt. Azt hitte, hogy a fia ellene tör. Hozzá ugratott és szörnyű csapással agyonvágta. Amikor ezt látta Vencel, a királyi hadak fővezére, Koppányra rohant és szíven szúrta az istentelent. Most attól félek, hogy megismétlődik ez az idő és megújulnak a pogány lázadások. Neked azt tanácsolnám, vedd le magadról ezt a papoknak való csuhát és köss kardot az oldaladra, hogy mindig kéznél legyen, ha szükséged lesz rá. A parasztok unják a sok tizedet és dézsmát, az idegenek kegyetlenségeit, a véget nem érő robotot és sokan Vatha úr pártjára állnak. Márpedig, ha egyszer megdühödik a nép, akkor kiirtja még a saját fajtáját is. Az áldozati tüzek újból fellobognak az erdők mélyén és a táltosok, igricek szítják az elégedetlenkedéseket. Ejjel előbújnak rejtekhelyeikről, aztán reggelre úgy nyomuk vész, mint a nap feljötteivel a hajnali ködöknek, de az üszköt otthagyják és az tovább parázslik, várja a vihart, hogy lángralobbanjon.

A szállásokon, a tanyákon, a városokban, falvakban

mindenütt erről suttognak a népek, s azért sok helyen erősítgetik a várfalakat, palánkokat. A réseket betömik, a könnyen megközelíthető helyek köré kőfalakat emelnek, hogy a lázadók zúgó áradatát felfoghassák. A várak körül az árkokat mélyebbre ássák és garmadára készítik a nyíl-vesszőket, hogy idejében elegendő mennyiség álljon a rendelkezésükre.

Bodrog ispán majorja nem messze feküdt a vártól. Néhány nyomorúságos, vályogból vert viskó állott a közepében hatalmas gémeskúttal, mely toronymagasan meredt ki közülük.

Néhány gyerek és mezítlábas asszony téngergett az udvaron és az elmaradhatatlan lompos kutyák fogukat vicsorgatva nyargalászták körül a jövevényeket.

Az egyik viskó sarkában akadtak reá Csengezre. Szalmakévéken könyökölve feküdt és elgondolkozva nézett maga elé. Nem lepődött meg, amikor meglátta Bekecsét és társát. Arcára bágyadt mosoly ült.

— Üljetek le, ide mellém — mondotta félkört rajzolva a kezével. — Csúnyán elfáradtam. Fáj a lábam és a sarum ronggyá cafatosodott. Szerezz valahol egyet Bódog, mert nem kedvelem a járást mezítláb, a friss bőr meg kimarja a lábam. Az urakéból hozz, megérdemlem, mert hiszen miattuk fáradozom.

Bekecs és Bódog leheveredtek a szalmára. Csengez egyideig nem vette le a tekintetét Bekecs egészséges, piros arcáról. Hogy mit gondolt magában, ki tudta volna megmondani. Vulkán volt a lelke, amelyben azonban már nem lobogott tűz és a régi kitöréseknek nyoma sem látszott. Szelid pásztortűz hunyorgott csak benne, jelezvén, hogy él és a halál még nem vette hatalmába.

Aztán hirtelenül kinyújtotta a karját, megfogta Bekecs kezét és maga felé húzta.

— Gyere közelebb hozzám Ders nemből való Benk fia, Bekecs, hadd szorítom meg a kezedet. Engedd meg, hogy a szemed közé nézzek és szegyeljem magam. Legyőztél engem, a hírhedt gyulai táltost, akit rettegve emlegetnek végig a Marosmentén.

Csengez szemében két csillogó könnycsepp jelent meg és legurult szakállas arcán.

— Rettegve emlegetnek, — folytatta — de már nem félnek. Tudják, hogy kihullottak a méregfogaim és már nem tudok harapni. De nem is akarok. Meguntam a harcot és most sehol sem találom a helyemet. Azon az estén ott a révnél az Isten vezérelt téged élém. Akkor fordult el életem szekerének a rúdja.

Valamikor azt hittem, hasznos dolgot cselekszem, ha megbüntetem azokat, akik elhagyták az öreg istent, most látom, hogy hiábavaló volt minden. A ti Istenetek mégis csak nagyobb úr, mint a miénk. Az nem hadakozik kint a szabadban és nincs fegyver a kezében, de mégis diadalmaskodik. Bent az ember keblében támad és ott nyilaz agyon szeretete nyilaival. A ti láthatatlan Istenetek beletaposott a szívembe és összenyomta azt. Kúszó-mászó féreg lettem azóta, hogy először találkoztam vele. Tűzrevettem az íjaimat, egyet tartottam meg közülük, hogy a dúvadat távol tartsam magamtól és megőriztem a töröm, mert ez hajdanában Árpád vezéré volt, én meg az apámtól kaptam.

Benyúlt az iszákjába és egy remeknyelű tört vett ki belőle. Ujjával végigsimított a pengéjén, aztán ajkához emelte és megcsókolta. Majd Bekecs felé nyujtotta.

— Itt van, fogd, neked adom. Legyen a tiéd, hogy reám emlékeztessen, ha én már nem leszek. De őrizd nagyon, mert szent ez a tör, egy vértanú vére tapadt hozzá, aki inkább meghalt, semhogy a hitét megtagadja.

Bekecs kimeredt szemekkel bámult az öregre és az arca olyan fehér lett, mint a patyolat.

Remegve nyúlt a tör után. Szinte félve fogta meg. Szeme rátapadt a pengéjére, majd ő is az ajkához emelte. A szeme lecsukódott.

— Megbocsátottál. Nem törtél az életemre. Nem kürtölted világgá, hogy bosszút állsz rajtam. Enni hoztál amikor rab voltam és veszedelemnek tetted ki magadat miattam — beszélt lassan, tagoltan Csengez. — Az Isten járt akkor veled és a te cselekedeted többet ért száz barát minden fáradozásánál. Legyen tiéd ez a tör bizonyáságul

annak, hogy nem vagyok többé az, aki eddig voltam. Ha pedig úgy érzed, hogy valamikor is megbánnád, hogy megbocsátottál nekem, akkor a szívembe márthatod, önként eléd tartom a mellemet.

— Hálásan veszem kegyelmed ajándékát — szolt hal-
kan Bekecs — és ígérem, hogy amíg élek, megőrzöm.

Csengesz hátrahanyatlott a szalmán és egyideig moz-
dulatlan maradt, de a szíve zakatolását hallani lehetett.
Súlyos teher vált le a lelkéről.

— Most pedig hagyjatok magamra, aludni akarok, —
mondotta aztán — majd az est beálltával szívesen látlak
benneteket.

Lassan a fal felé fordult és a fővegét a szemére húzta.

Kint a viskók között hirtelen szél kerekedett, amolyan
nyárvégi száraz vihar, amikor eső helyett a forgószél por-
felhőket gomolyogtat és ijedt faleveleket röpít a magasba.
A Garabonciás vad nótákat fütyürész s a mocsárfűzek és
eltörpült nyárfák alázatosan hajtják meg a koronájukat.

A viskó ajtaját bevágta a szél és a kis kamrát tele
fújta az udvar porával.

— Maradjunk itt, amíg eláll a vihar — ajánlotta Bó-
dog és keresztet vetett magára. — Ügylátszik, hogy a régi
isten megharagudott és bosszút akar állni rajtunk.

Bekecs helyére tolta az ajtót és a hátával nekidőlt.

— Én nem félek a régi istenektől; ha az igaz Isten
velünk van, mitől sem kell tartanunk — mondotta és olyan
komoly volt a nézése, mint Valter atyának a monostori
iskolában, amikor a halálos bűn súlyos voltáról beszélt.

Valahonnan a szélkiáltó madár hangja hallatszott.

— Hallod, kiskomám? — szolt Bódog és a magasba
emelte az ujját — hogy pöröl a haszontalan, ő is szűkül.

Kint újabb szélroham járta a boszorkánytáncot, majd
zúgva végigvágatott a viskó fölött olyan erővel, hogy mál-
ladozott rajta a vakolat. Sírtak a jegenyék s a nagy elhaj-
lásokban pattogott a derekuk. A szénapadlás elől eltűnt
a létra és a vékonyrétegű sás úgy felbokrosodott a tetején,
mint egy kócos asszony fején a haj. Egyszerre elsötétült
minden. Az ég és föld homokkal lett tele. Félelmetes volt

a vihar zúgása. Öreg hársak hasadtak ketté és a fiatal fák úgy szakadtak ki a földből, mintha valaki dühös kézzel ki-
tépte volna onnan.

Aztán útrakeltek a szénaboglyák. A gémeskút ága ki-
vágódott az útra és a galambdúc a feje tetejére állt.

Bekecs nem mozdult el az ajtótól. Bódog hangosan
imádkozott, az öreg Csengez pedig úgy horkolt, mintha
egy hét óta nem aludt volna. Ő nem érezte a kinti vihart,
mert az a vihar, amely még az előbb a lelkében dühöngött,
sokkal nagyobb volt.

A vihar lassankint alábbhagyott. A homok leülepedett
és a reszkető levegő elcsendesült.

Bekecs kikémlelt az ajtórésen. Jeges, hideg szél vá-
gódott be.

— Valahol jeget is szétszórt a vihar, — mondotta —
hála Istennek, hogy a vetést már betakarították. Ilyen vi-
hart még nem éltem át.

Bódog feltápáskodott a földről és megkereste a sü-
vegét. Kibuktak az ajtón és nekivágtak a hasító szélnek.
De alig ismertek rá a környékre. Minden a feje tetején
állott. Lesodort tetők, derékba tört fák feküdtek a trágya-
dombokon. Síró asszonyok szaladgáltak összevissza. A to-
ronyban megkondult a harang. Imádságos szóra hívta az
embereket.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Bodrog ispán uradalma fölött vérpirosan nyugodott a
nap. Olyan volt a látóhatár, mintha az ég kárpitját egy
óriási tör felhasította volna, vérözönnel árasztva el a tájat.

Csengez táltos elgondolkozva a hamvadó égálgát nézte,
mely fokozatosan engedett vörösségéből. Már nem volt vö-
rös, elfolyt a vére. Szürke, sötét sáv húzódott rá és nőttön-
nőtt. Halványan derengeni kezdtek a csillagok. A Menny-
ország kapujának volt a legerősebb pislantása, ő uralta az
egész csillagsereget. Az Aranyhajú csak ébredezett, de a
Bába motollája és a Birák gyűlése már életet lehellt. A

Nagygöncöl az ég alján vesztegelt, most volt emelkedőben, az Ostoros pedig úgy hajolt a Hadakútja felé, mintha rá akarna sujtani.

A rekettyés szélén pásztortűz égett lankadatlan lobo-gással. A füstje olyan nyugodtan kúszott a magasba, mint-ha felülről valaki szép lassan magafelé húzná.

Csend ülte meg a rónát, csak a Csiszvisz szolt néhány szót a szomszédos nyárfán, melynek két letört ága a dél-előtti viharra emlékeztetett.

Bódog az égre mutatott.

— Látjátok amott azt a gyönyörűségesen ragyogó csil-lagot? — kérdezte és furkósbotjával a magasba mutatott — az a Boldogasszony csillaga. — Ha az tisztán ragyog, akkor kell hozzá imádkozni. Mária, Jézus anyja azon át tekint a földre, hogy megnézegetse, mit is csinálnak ide-lent a gyerekei.

Lassan, vontatva Csengez is megszólalt. Lelkének méla-búja árnyékolta be hangját.

— Arrafelé van a Puszták lobbanása és fölötte a Nagy-táltos, — mondotta — de most nem látszik belőle semmi. Elbújtak. Valamikor az én csillagaim voltak. De elbújt a Tündéresszony palotája is, azt sem találom. No, de majd tavaszra, ha még élek, tán újból elém kerülnek.

Bekecs csendesesen ült, ő nem ismerte még ennyire a csil-lagokat, nem tudta, hogy mi rejtőzik bennük, Valter atya csak nagyritkán beszélt róluk.

— Nekem is van csillagom? — kérdezte aztán és te-kintetét végigjáratta a végtelenen.

— Minden embernek van — válaszolta Bódog.

— Melyik az enyém, meg tudnád mondani?

— Nehéz azt megtalálni, — szolt közbe Csengez — de ha soká nézed az eget, egy éjjel majd ráakadsz. Amikor szíved boldogságban fog úszni, akkor ragyog majd a csil-lagod a legszebben az égen. Jegyezd meg magadnak. Az lesz a tiéd. Ha aztán egy nap hasztalan keresed és nem találod, akkor letűnt a csillagod és a szomorúság malma kelepel majd a lelkedben. Erre majd az élet tanít meg, a barátok nem értenek hozzá. A pusztának más lelke van,

mint a klastromnak és más a pákásznak, mint a szakállas barátnak.

Közelebb húzódtak egymáshoz és hallgatagon nézték a lángok játékát.

Csengez ujjával három parazsat kötött ki a tűzből és a csupasz tenyerére helyezte.

Bódog tátott szájjal nézte, Bekecsben pedig szinte elállt a lélekzet. Szólni akart, de Bódog leintette.

— Nyughass. Csengez a jövőbe tekint.

De ki ülhet ilyenkor nyugodtan. Bekecs úgy érezte, hogy hideg, halotti kéz simít végig a hátán.

Csengez tenyerében még sem mozdult a parázs, csak halványabb lett. Haldokolni kezdett. Csengez ráfűjt, akkor mintha magához tért volna, új élet költözött belé.

És ebben a tikkasztó csendben egy nádíróka kúszott lassan feléjük. Szemében rubinként piroslott a rőzse tüze. Egészen közel jött a három hallgató alakhoz és csak akkor iramlott el, amikor Csengez mély, komor hangon megszólalt:

— Urdugot látom sátrában ülni. Hárman ülnek előtte, de nem ismerem őket. Kincsről, marháról beszélnek. Urduğ dühös. Az öklét rázza és töre után kapdos.

— Két kislányt nem látsz? — kérdi félve Bekecs.

— Két kislányt, sőt többet is látok. De azok nincsenek a sátorban. Azok a sárvárban ülnek az asszonyok között és fonalat sodornak. Egy öreg ígric énekelget nekik és közben egy emberi koponyából kumiszt iszogát.

Csengez kezében a parázs egészen elhalványodott. Mégegyszer ráfűjt, de az nem lett többé eleven. Lesodorta a tenyeréről, ráköpött, a kezét pedig a fűbe törölte.

— A leányok egyike Bibor, ezért szeretném őket valahogy kiszabadítani Urduğ kezéből — mondta Bekecs és közelebb hajolt a táltoshoz.

— Majd megkíséreljük, — szólalt meg Csengez — de hogy sikerül-e, azt csak az Isten tudja.

— Hol van az a sárvár, amit említettél?

— A kalocsai fertőben, ott, ahol a Duna vizének tíz ága van és a lápvilágnak nincs határa. A kunok földjén

van és ezer szem őrzi a bejáratait. Itt fészkel Vatha népe és készül a nagy leszámolásra. Ha oda akarsz kerülni, vidd a halotti szemfedődet is, mert hogy élve kikerülsz-e onnan, annak nem vagyok a megmondhatója. Ennek a tudása nem adatott meg nekem.

— Én elmegyek és megpróbálom — szólt halkán Bekecs — és ha meg kell halnom, hát meghalok. De ha velem jöttök, biztosan megmentem őket.

Csengezre emelte a tekintetét.

— Kegyelmed velem tartana?

Az öreg táltos reá kapcsolta a szemét. Atyai jóság csillogott benne.

— Veled megyek és száz ördöggel is megküzdök érted, Benk fia, Bekecs.

— És te, Bódog, velem jönnél?

A csatlós arcára barátságos vigyor telepedett a ráncok közé.

— Ha a gazdám elenged, veled megyek. Kérd meg őt, tán beleegyeznek. Akarata nélkül nem mehetek. Ő az uram és parancsolóm és én a halálomig hívséges szolgája vagyok.

Ebben a pillanatban megszólalt Bodrogvár kis templomának a lélekharangja. Szomorú volt a hangja. Úgy sírt, mint egy anyátvesztett gyerek.

Bódog akkorát ugrott, mintha felvetette volna a föld.

— Valaki meghalt, — tört ki belőle a szó és a nélkül, hogy elköszönt volna, futni kezdett a falu felé.

Bekecs is felcihelődött.

— Isten megáldja kegyelmedet, — mondotta — köszönöm a hozzám való jóságát.

Csengez ülve maradt és mereven nézte a tűz hamvadó paraszát.

— Holnap estére gyertek el újra, sok még a mondani-valóm.

Bekecs a falu felé vette útját, de alig ért az első házhoz, már meghallotta a szörnyű hírt.

— Meghalt Bodrog ispán! — zokogott fel egy női hang és siránkozásával megtelt a levegő.

Bekecs megtorpant, aztán megszaporázta a lépteit.

Minduntalan síró-rívó népekbe ütközött. A szállásház tele volt emberekkel, akik végtisztességet jöttek adni a megholt gazdának.

— Mikor szenderült el a jó Bodrog ispán? — kérdezte Bekecs az egyik bámészkodó íjásztól.

— Akkortájt, mikor a Mennyország kapuja felragyogott az égen és a Vitézek útja kimutatta az ábrázatát. Ott, ahol állt, összeesett. Annyi ideje sem maradt, hogy a nyoszolyájához vánszorgott volna. Egyet hörgött még és vége volt. Isten nyugosztalja szegényt.

Bekecs a falhoz támaszkodott, nem tudta, hogy mitévő legyen. Bódogot kereste, de a félhomályban sehol sem találta.

Síratóasszonyok bánatos éneke szűrődött ki a halottas szobából.

Élet-halál Ura, fogadd őt kegyesen,

Sok-sok nyavalyáját nézd el nagy kegyesen . . .

Rőt lángú mécsek lobogtak a halottas ágy körül.

A közelben egy öblös férfihang szólalt meg. A sötétségbe vesző pítvar egyik sarkában beszélgettek.

— Már a délelőtt megmondtam, hogy az a vihar, amely végigpusztított a vidéken, csak előjele az igazi csapásnak. Hallottam a szél zúgásában a Garabonciást hahotázni és vijjogni a rontás szellemeit. Kénkö büze volt a viharnak és a kutakban a víz megzavarosodott. Öreg számadó vagyok én, már sok rontásnak láttam az elejét.

Bekecs a hang irányába húzódott, hogy jobban hallhassa a beszélőt.

— Az egyik tehenem megellett a vihar alatt és kétfejú bornya lett, — beszélte tovább — márpedig a kétfejú bornyú is csak ártást hozhat.

A halottas szobában elcsendesedett a siratóének. Nyomban utána Jákó pap imádságos szava hallatszott. Megroggyantak a térdek, meglibbent a mécsek és gyertyák lángja.

Jákó pap hangja mint az égiháború távoli moraja törte meg a csendet:

— Szent és könyörületes Istenünk, Atyánk Jézus Krisztusban, akinél élnek azoknak a lelkei, kik az Űrban megholtanak: imádjuk a Te dicső, Szent Felségedet, áldjuk a Te igazságodat és a mi szánk szíveinkkel egyetemben dicsekedik véghetetlen irgalmasságoddal azért, hogy Tenéked tetszett e mi kedves atyánkfiát, e nyavalyákkal teljes siralomnak völgyéből s e gonoszban helyzetetett világ-ból kiszabadítani és magadhoz, szent országodba felvenni.

Ó, Uram, mily titkosak a Te tanításaid, bölcseséged vége elérhetetlen. Amely kezeddal minket megvertél, reméljük, hogy azon szent kezeddal őt megkoronázod, elhelyezed szentséges lakodban, a Szent Angyaloknak és tökéletességre ment híveidnek számos seregében, mert jó, hitedben élő lélek volt. A mi fejünket pedig siralommal és gyásszal beborítottad.

Jákó pap mélyet lélekzett. Valaki hangosan felsírt, de a pap imádságos szava elcsendesítette.

— Igazak Uram, a Te ítéleteid, mi pedig bűnösök vagyunk, könyörgünk azért Teneked, hogy mikoron a mi kedves atyánkfiának megkegyelmezel, elhelyezvén őt az örök dicsőségben, mi ellenünk se legyen meg a Te haragod és ne itass meg minket ily keserű bánatnak a poharával.

Ó, édes Atyánk! Váltsd fel haragodat irgalmasságoddal, ostorodat szeretettel, vessződet vigasztalással. E megboldogult szolgáltnak minden szerelmesei, atyafiai, rokonai között pedig osszad el a Te vigasztalásodnak balzsamos olaját, hogy kiket ily nagy keserűséggel illettél, a Te bölcs tetszésedben megnyugodván, szent akarotodnak magukat alája vessék és erősen elhiggyék, hogy Te pajzs és oltalom vagy a szükségnek idején és ha igaz szívből keresnek Tégedet, őket el nem hagyod.

A pap tovább imádkozott, de Bekecsnek nem volt maradása. Az udvarra botorkált. Imbolygó fáklyák, mécsek bukkantak fel a viskók közül és halk, fojtott szavakkal beszéltek az emberek.

Az alvégről rőt lángok fénye csapott az ég felé. Lángolt a máglya, amelyen majd elhamvasztják Bodrog ispán hűségese lovát.

Bekecs a szikráthányó lobogásnál termett. Már ismerte a szokást és tudta, hogy az ősök valamikor a halott lovával együtt elégették a feleséget is, a rabszolgáit lenyilagták, hogy holtában is a rendelkezésére álljanak. A régi szokásból most már csak a lóáldozat maradt meg. István király halállal büntette az ősi szokások megtartását. De azt már nem tudta elérni, hogy a pórnép ne ropjon táncot a halott emlékére gyújtott máglya körül.

Bekecs elámulva nézte a kezükben íjat tartó és körbenugráló süveges alakokat, akik között néha-néha valaki vékony hangon belevijjogott a csendességbe.

Vadnézésű, sötét alakok bújtak elő a homályból és a táncolók közé keveredtek nyílveszőket, kopjákat forgatva a fejük fölött. Egyideig csak a táncolók ütemes dobbanását lehetett hallani, de aztán valaki harci énekbe fogott és örvényleni kezdett a tompahangú üstdobok moraja. Mintha a föld repedezett volna és félelmetesen remegne. Bekecs saruja alatt is megmozdult a föld. Emelgetni kezdte a lábát. Az évszázadok lüktető ereje kelt benne életre. Tonuzóba, Bendegúz, Csaba vére indult forrásnak. Halántéka táját előntötte a forróság és a keze ökölbeszorult. Úgy érezte, meghal, ha most nem táncol együtt ezekkel a marcona, vad alakokkal, akiknek a lelkében új életre kelt az elmúlt korok minden pogány dicsősége.

A dobok szüntelenül szóltak, az ének morajlása erősödött, a vár népe pedig úgy rajzolt a mindig nagyobb lángokkal égő máglya mellett, mint nyári estén a mécses lángja körül a pillék.

A halottas szobában meggyérültek a siratók és azok, akik az előbb Isten irgalmasságáért esdekeltek, most harci éneket rikoltottak. A Hadakútja megvilágosodott az égen. A megholt Bodrog ispán lelke ezen vonul majd a nagy szellemhez, aki örökös hadura a hajdan harcos vitézeknek.

Jákó pap még mindig imádkozott, de az Amenek már meghalkultak. Alig néhány asszony térdelt a ravatal körül.

Bodrog ispán teteme mereven feküdt. Nyitott szeme a mennyezet gerendáját nézte, de annak is csak egy pontját, mintha ott látna valamit.

A megfogyatkozott gyászolók közül előre lépett egy férfi, aki eddig mozdulatlanul állt. Kardjához kapott, fejéhez emelte és lenyisszentette hajának egy tincsét. Bence volt, a megboldogult elsőszülött fia. Arca merev és kemény volt, mintha kőből faragták volna és szemében mélységes bánat ült.

Odalépett halott atyja mellé és a levágott hajtincset beillesztette annak összefonódott ujjai közé.

— Hűségem jeléül vidd magaddal a nagy útra — hallatszott a csendben a megindult férfiszó.

A pap befejezte az imát. Lehajtotta a fejét, mintha nem akarná látni a fiú cselekedetét.

Az ablakréseken behallatszott az üstdobok moraja és a hangosodó ének szinte megremegettette a szállásház falát.

Huj-huj, vesszen a rontás,
Sebesen szálljon a nyíl . . .

Özséb pap közben a harang kötelét szorongatta, de nem volt ereje, hogy meghúzza. Várt, míg végeszakad a morajnak. Hagyni kell a népet, hogy tombolja ki magát. Érezte, hogy örökre meggyülné őt, ha most megkondítaná a harangot.

Ajka imára mozdult.

— Bocsásd meg népednek, Uram, nagy hiábavalóságait, nem tudják ők, hogy mit cselekszenek és nem tudják még, milyen jó és végtelenül kegyes vagy mindnyájukhoz. Fordítsd el tőlük haragod ostorait és légy irgalmas szíved hozzájuk, szegény együgyű báránycáidhoz.

Az istállóból már elővezették Bodrog ispán legkedvesebb hátašovát. De ki vágja le? Valaki Bódogot említette, de Bódogot nem találták sehol, úgy eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

A nép sugdolódzott. Csengez neve szállt szájról-szájra.

— Itt van, — mondta az egyik harcsabajuszú magyar — csak nem akar mutatkozni.

— Hozzuk elő. Nem kell félnie, mi nem bántjuk. Menjünk érte — javasolta egy másik magyar és már indult is.

Többen utána mentek, de voltak, akik csendben a háttérbe húzódtak. Nem mertek nyíltan színt vallani, könnyen a fejükbe kerülhet.

Bekecs a bátrakkal tartott. Nem félt senkitől. Idegen volt, de érdekelte őt mindaz, ami itt történik. Csanád várában másképen temetnek. Gellért püspök már kiirtott minden pogány szokást. Ott nincs loáldozat és nincs máglya. Itt Bodrog várában nincs senki, aki szembeszállna a nép akaratával. Nincsenek szerzetesek és nincs királyi tekintéllyel felruházott apát. Itt Bodrog ispán parancsolt, amíg élt, de most már halott, az utóda pedig még nem vette át a hatalmat.

A dobok szünet nélkül szóltak és a máglyát újabb hasábok élesztették.

Csengezt karjánál fogva vezették a máglyához. Látszott rajta, hogy csak az erőszaknak engedett. Bekecs közvetlen mögötte lépkedett. Arcán harag pírja izzott. Amikor a tűz előtt megálltak, előfurakodott a tömegből és Csengez elé lépett.

— Ne kényszerítsétek Csengezt, hogy megölje a lovat — kiáltott érces hangon. — Csengez már nem táltos. Lélekben már ő is keresztény, éppen úgy, mint ti valamenynyien. Kérdezzétek meg tőle, ha nekem nem akartok hinni.

— Ki vagy te, hogy dolgunkba merészelsz avatkozni? — kérdezték tőle fenyegető hangon.

— Én Gellért püspök oskolása vagyok, — kiáltotta Bekecs — és ha Csengezt kényszeríteni meritek, bevádollak benneteket a püspök úrnál, mert nem vagytok keresztények, ha pogány szokás szerint áldoztok. Bodrog ispán lelkének fent az Isten trónusa előtt biztosan nem tetszik, hogy a népe, noha meg van keresztelve, még mindig lovat áldoz. Két úrnak nem lehet egyszerre szolgálni. Vagy keresztények vagytok vagy pogányok vagy pedig hazudtok. Tegnap még Mór püspöktől kértetek áldást és ma pogány szokás szerint lovat áldoztok. Bennem is felébredt a régi virtus, amikor meghallottam a dobok hangját, de hamarosan észbekaptam, mert elsősorban keresztény vagyok. Ez a ló pedig az enyém — szólt és a leölésre szánt lóra mu-

tatott. — Bodrog ispán meghagyta, hogy szolgálatomért kiválaszthatom a méneséből azt a lovat, amelyiket akarom. Én pedig ezt választottam.

— Mit törődünk ezzel a gyerekemberrel, — harsogott a harcsabajuszú — ha nem tetszik neki a mi áldozatunk, álljon odébb. Fel is út, le is út.

— Igazad van, megyek, — csattant fel Bekecs hangja — de magammal viszem Csengezt és a lovat is. Aztán cselekedjétek azt, amit akartok.

Szavait néma csend fogadta, még a dobok is elhallgattak. A fékevesztett indulat hirtelen megtorpant.

Bekecs Csengezbe karolt, a másik kezébe meg a ló kantárát fogva kitolakodott a tömegből. Senki sem állta útjukat.

A sötétség csakhamar elnyelte őket. Szótlanul haladtak. Csengez hangja törte meg a csendet:

— Legjobb lenne, ha még ma éjjel eltűnnénk innen. Többé nem biztos az életünk. Egy-egy nyilat nem sajnálnának tőlünk. Különösen tőlem nem.

— Menjünk, de Bódogot is magammal szeretném vinni, — mondotta Bekecs — szükségem lenne rá.

— Akkor várj itt rám, — intett neki Csengez — nonsokára visszatérek.

Bekecs magára maradt. Csengez beleveszett a sötétségbe.

Bágyadtan szóltak az üstdobok, nem volt erejük, a vért már nem tudták felforralni. Csak a máglya égett még rendületlenül és szórta szét szikráit mindenfelé. Bekecs közömbösen tekintett a távoli lángok felé, a pogány szertartás már nem érdekelte. Kimerülten hajtotta le fejét.

A ló orra az arcához ért. Olyan puha volt, mint a bársony. Bekecs megsimogatta, aztán hozzá símult. Úgy érezte, hogy egymáshoz tartoznak.

Egy terebélyes hársfa terjesztette ágait fölöttük. Bekecs leült alája és beleneszelt az éjtszakába. Úgy halotta, mintha Bodrog ispán köhögött volna valahol a közeliében, rekedtes, sípoló köhögésével. Olyan hirtelen történt minden, hogy tulajdonképpen csak most kezdte felfogni

az események súlyát. Igaz lenne, hogy Bodrog ispán nincs többé?

A ló fejét újból az arcánál érezte. Bekecs megértette a ló néma beszédét.

— Csillag, ugye a gazdádát sajnálad? — szólt hozzá és megveregette puha, hosszúsörényű nyakát. — Tudod-e, hogy nincs többé. Elment a nélkül, hogy búcsút vett volna tőled. Szegény, hűségesebb állat. De ne búsulj, én még jobban foglak szeretni, mint a gazdád szeretett. Te vagy az első lovam és első igazi, nagy örömöm. Előttünk áll az egész világ, szabadok vagyunk. Nem parancsol nekünk senki. Most elmegyünk majd Biborért és elhozzuk Urdug táborából. Törd meg őt is a hátadon és úgy megkedvel, ahogy én szeretlek.

Vánszorogva haladt az idő. A távoli máglya fénye halványodott, az üstdobok elcsitultak. A szomszédos fán bagoly huhogott. Rekedt, tompa huhogással, mintha csak Bodrog ispán szólalt volna meg.

Nagysokára aztán lódobogás nesze riasztotta meg töprengését. A kékecszínű derengésből két lovas alakja bontakozott ki. Bekecs megismerte őket. Csengez volt az egyik, Bódog a másik. Le se szálltak a lovaikról, amikor odaértek.

— Kapj fel a lovadra, aztán menjünk, — dörmögött Csengez — nemsokára pitymallik.

— Nincs a lovamnak nyerge, — aggodalmaskodott Bekecs — és az íjam is a szállásházban maradt.

Bódog leugrott a lováról és fontoskodva mondta:

— Elhoztam én magammal mindent, amire szükség lesz, kiskomám. Itt a nyereg, itt a takaró, emitt a nyilak és itt a kurta vasíj, aminél jobb nincs a világon. Hoztam magammal bőségesen ennivalót is. Semmiben sem kell majd hiányt szenvednünk. A klastromi lovat, amin idejöttél, Csengeznek adtam. Kár lett volna itthagyni, van itt elég ló.

Gyorsan lóra erősítették a nyerget és mielőtt a hajnal első derengése megszürkítette volna az éjszakát, sebes vágatással eltűntek a bozótban. Megkerülték Bodrog várát, aztán északfelé irányították a lovak fejét.

Elhagyatott, szabad föld volt ez a vidék. Senki földje. Erdők, nádasok, bozót mindenfelé. Sehol kitaposott útnak nyoma. Amerre a szem ellátott, irdatlan, vad őserdő, amelyben még vadászember is csak ritkán járt. A lovak lába néha zombékba sülyedt, nagyot kellett kerülni, hogy szilárd talajt érezzenek a lábuk alatt. Néhol olyan sűrű volt a bozót, hogy csak gyalogosan tudtak rajta átvergődni. A derengésben minden óriásinak látszott, még a kőrök is fáknak tűntek fel.

Már jóideje poroszkáltak, amikor egyszerre kerekded, zöld tisztás bontakozott ki előttük.

Bekecs megállította a lovát.

— Ki irtotta ki erről a tisztásról a fákat és a bokrokat? — kérdezte csodálkozva és tekintetét végigjártatta a szép, zöld pázsiton.

Bódog Csengezre nézett, mert az ő agyában erre a kérdésre nem nyílt világosság.

— Ilyen erdei réteken táncolnak éjente a tündérek, — szólt halkán Csengez — azért nem nő rajtuk fa és bozót. Ez a tündérek rétje.

— Nyergeljünk le, — javasolta Bekecs — nyujtózzunk egyet és falatozzunk, mert kimondhatatlanul éhes vagyok. Az este a nagy felfordulásban egy harapás ételt sem tudtam lenyelni.

A lovakat szabadjára engedték, hadd legeljenek, ők pedig leheveredtek a fűre és elővették az iszákjaikat.

Bódog egy zsákot emelt le a nyereg mögül és kibontotta.

— Nadrágot és ködmönt hoztam neked — szólt és mókásan hunyorított. — Ha már azt a Bibort ki akarjuk szabadítani, akkor Urdug közelében nem tanácsos kámzsában járni, mert menten felnyársalna mindnyájunkat. Gondoltam én már arra rögvest, amint szó esett róla.

Bekecs nem sokat gondolkozott, nyomban felhúzta a nadrágot és a ködmönt. A kámzsát pedig összehajtogatva a nyerge alá tette.

— Kié volt ez a nadrág? — kérdezte, amikor a csípőjénél meghúzkodta.

— Bodrog ispán legkisebb fiáé.

Több szó nem is esett a ruházatról.

A nap már az erdő fölött járt és sugárzó nyilait rá-lövöldözte a földre. Bekecs csak most látta, hogy milyen szép állat az ő lova, amikor a hajnali nap megaranyozta. Délcegen járó, sárgaszínű pej volt, homlokán fehér csillaggal. Hosszú sörénye meg-meg lobogott és a farka majd a földig ért.

— Az én lovam királyi a kegyelmedék lova mellett — lelkesedett és a szeme tele volt ragyogással.

Csengez rábólintott.

— Szép a lovad, de vajjon hová rejtjük, mert Urdug szálláshelyére nem vihetjük magunkkal, oda ladikon kell mennünk. Végtelen ingoványokon keresztül vezet oda az út. Igazi rejtekhely, lovasnép azt meg nem közelítheti. Tudja Urdug, hogy hol van biztonságban az ellenségei elől.

— Messze vagyunk még tőle? — kérdezte Bekecs lassan falatozva.

— Járt úton egy napi járóföldre, de így messze az úttól két nap alatt sem érünk oda. De én nem is nagyon mutakozhatom a társaságtokban. Idejében el kell tűnnöm. De ne féljetek, nyomotokban leszek. Én ismerem a járást és megérzem azt is, mikor kell ottlennem.

Últében maga alá húzta a lábát és a távolba nézett.

— De tulajdonképen nem is tudom, hogy mi is a szándékod és hogyan akarod végrehajtani azt, amit akarsz. Nagyon nehéz lesz a kislányokat kiszabadítani. Ha Urdug elkap, leüti a fejedet és kitűzi a vára falára. Sok-sok fej szárad már ott ellenséges kopjákra tűzve. A te fejedért pedig kár volna, nem szeretném, ha hollók vájnák ki a szemedet.

Bekecs nagy felbuzdulásában erre még nem is gondolt. Kérdőn nézett Csengezre.

— Egyedül kegyelmedben bízom, — szólt halkán — meg a jó Istenben.

Csengez megvakarta a feje búbját.

— Én szívesen dolgozom a te Isteneddel, de hogy ő szívesen dolgozik-e velem, azt nem tudom. Nem ismerem

a szokásait. No, de nem is merek a szeme közé nézni, mi még nagyon idegenek vagyunk egymásnak. Mindenesetre Urdug otthonába úgy kell belépnünk, mintha lemondanánk az életünkről. Pogány szokásokat kell követnünk és Gellért püspök nevét még említeni sem szabad. Attól úgy megvadul, mint a bika a pirostól.

Egy nádisas keringett a fejük fölött, majd hirtelen lecsapott és nem sokkal azután egy kis báránnyal a karmai között lassan felemelkedett a magasba.

Bekecs felugrott és az íja után kapott.

— Le akarod tán nyilazni azt a sast? — kérdezte Csengez — gyenge még ahhoz a te karod. De majd én azzal a nyilammal, amellyel eddig még sohasem tévesztettem célt.

Tegezből kiválasztott egy nyílvesszőt és az ijára helyezte.

— Most már kegyelmed sem fogja eltalálni, — szólalt meg Bekecs — oly magasra szállt.

Csengez felajzotta az íjat és a nyíl sivitve röppent le a húrról. Útját nem lehetett látni, de a sas egyszerre összecsapta a szárnyait s mintha kődarabbá változott volna, úgy hullott a föld felé.

Bódog makogva nevetett, Bekecs pedig tátott szájjal nézett. Nem tudta elhinni, amit látott. Szinte félve meredt Csengezre. Milyen titkos erők rejtőznek ebben az emberben, hogy ilyen dolgot tud végrehajtani. Halálra sebez egy már alig látszó madarat.

Az íjat tartó kéz lehanyatlott.

— No, ugye igazam volt. Ezzel a nyíllal még nem tévesztettem el soha a célt. Ez az én varázsnylim. De most menjünk és keressük meg a sast, mert a nyílam a szívén hatolt át.

Rövid keresés után rá is akadtak. A báránka a földön feküdt, a sas meg kiterjesztett szárnyakkal a mellette lévő fa ágain akadt fönn.

Bekecs felmászott a fára és a sast szárnyánál fogva lerántotta a földre. Óriási madár volt. Szárnyának fesztítése egyik végétől a másik szárnya hegyéig öt lépés volt. A nyíl

a mellkasába fúródott olyan mélyen, hogy alig látszott ki belőle valami.

Csengez beljebb nyomta a nyilat és az átellenes oldalon húzta ki, majd megtörölte a fübe és visszadugta a tegezébe.

A bárány gyenge bégetése hallatszott. Szép fehér gyapja véres volt.

Bekecs kutatóan nézett körül. Itt valahol nyájnak kell lennie, ha bárányra akadt a sas — mondotta. — És ahol nyáj van, ott pásztornak is kell lennie. Menjünk, keressük meg és adjuk vissza elrabolt bárányát.

A nyakába vette és elindult, mint hajdan a jó Pásztor. Csengez és Bódog utána lépkedtek. Nyáját sehol sem láttak, de az erdő szélén egy fakunyhó közelében remetére bukkantak. Imába merülten térdelt egy fakereszt előtt és észre sem vette, hogy idegenek járnak a közelében.

— Ne zavarjuk az áhitatát — intett a szemével Bekecs és a bárányt gyengéden letette a földre. A báránka beszaladt a kunyhóba. Bekecs utána óvakodott. Kisgyermek sírása ütődött a füléhez. A hang irányába ment, hát uramfia, mit látott. Szarvasbőrbe csavart kisgyermeken akadt meg álmélkodó tekintete. Feje fölött a szögletben egy Szűz Mária-szobrocska állott. Látszott rajta, hogy nem művész kezéből került ki. Egyszerű késsel faraghatta valaki.

Bekecs karjai közé vette a gyereket és kilépett a napvilágba.

— Nézzenek ide kegyelmedék, mit találtam — örvendezett és mosolygással telt meg az arca.

— Gyermekeket találni Isten áldása — lelken-dezett Bódog és két kezével kapott a süvegéhez. — Lám, mire volt jó a sast lenyilazni.

A hangos beszélgetésre magához-tért a remete. Keresztet vetett, mintha védekezni akarna az ártás ellen. Haja torzonborz, szakálla mint páncél fedi a mellét. Testén vastag szőrcsuha.

— Egy sasmadár elragadta a báránykádat, de lenyilasztuk — szólalt meg Csengez. — A bárányt visszahoztuk, bent van a kunyhódban és ott találtuk ezt a gyereket.

A remete mielőtt megszólalt, égre emelte szemeit.

— Csodálatosak Isten utai, melyeket mi ésszel felfogni nem tudunk — mondotta. — A gyermek anyja eltévedt az ingoványban és segélyért kiáltott. Én a hang irányát követve ráakadtam és idehoztam, de segíteni már nem tudtam rajta. A karom között halt meg. A kisgyermek vele volt, az ittmaradt nálam. Birkatejjel táplálom.

— Az asszony nem mondotta, hogy milyen törzsből való? — kérdezte Csengez — mert akkor könnyen ráakadhatunk a gyermek apjára.

A remete a fejét ingatta.

— Lázálmában emlegetett egy nevet, de nem értettem tisztán. Öregember vagyok és nem is hallok már jól. Annyit kivettem a szavaiból, hogy nincs megkeresztelve, én hát megkereszteltem, mielőtt meghalt volna és megkereszteltem a gyermeket is. István nevet adtam neki.

— Arra sem emlékszel, szentatyám, hogy a nőnek mi volt a neve?

Bágyadt mosoly jelent meg a remete arcán.

— Én Mária nevet adtam neki, mert őt Zétának hívták. Hála legyen az Istennek, hogy eszembe juttatta.

— Nem Kudurnak hívták a férjét? — kérdezte Csengez kimeredt szemekkel.

— De bizony így mondta az asszony, — bólintott rá a remete — eltaláltad.

Csengeznek felcsillant a szeme.

— Akkor ismerem őket, — mondotta — Opur nemből való, Kadar fia ő, Vatha úr egyik hadnagyáé.

Kivette a gyermeket Bekecs öleléséből. Egyideig nézte, aztán lehajolt hozzá és homlokon csókolta.

— A gyermeket magunkkal visszük — tette hozzá — és gondoskodunk róla. Az apja, ha megtaláljuk, hálás lesz nekünk érte.

— De mivel fogjátok táplálni? — kérdezte a remete. — Elpusztul a bárányom, ha elviszitek a birkám. Volt egy kecském is, de azt elrabolták tőlem.

Bekecs közbeszólt:

— Tőlünk ne féljen, jó atya, mi nem vagyunk rablók.

— Nem is gondoltam, hogy rablók vagytok fiaim, — mentegetődzött a remete — de manapság tisztességes ember olyan ritkán vetődik erre. Úgy van ez túl az erdőn is, a lakott helyeken. Mindenki csak a máséra áhítozik és azt szeretné, ami nem az övé. Ezeket is királyi zsoldosok rabolták ki. Lemészárolták őket. Az asszony sebesülten került az ingoványba. Úgy vonszolta magát, amíg bírta erővel. Aztán összerogyott. A római őrház romjainál ütöttek rajta az északfelé vonuló magyarok kis csapatára. Nem maradt a szegényekből más, csak hírmondó. A halottakat levetkőztették, a holmijukat elvitték és a tetemeket ott hagyták a keselyűk és farkasok prédájául. Annyi lesz majd itt télen a farkas, hogy jószágot sem lehet tartani. Mindent felfal a gonosz férgé. Mikor jön már az a boldog idő, amidőn az emberek nem fognak egymással acsarkodni, hanem békességben élnek, mint istenfélő emberhez illik. Vagy tán igaz lenne, hogy itt a világ vége?

A remete szívesen tovább beszélt volna a világ bajairól, de Csengez a gyerekre terelte a szót:

— Most ne a világvégéről beszéljünk, szentatyám, hanem inkább arról, hogy miben vihetnék magammal kis tejet az útra, mert füstölt hallal meg vaddisznó sonkával mégsem etethetem ezt a kis pockot.

A remete a szakállát simogatta.

— Abból a kulacsból, mely ott lóg az oldaladon, ki kell öntení a bort és annak helyébe majd tejet öntünk, — mondotta — mert nekem nincsen edényem.

Ez az ajánlat Csengeznek sehogy sem tetszett.

— Már hogy én kiöntsem a boromat? Ez nem keresztényi kívánság. Ilyet még a pogányságban sinylődők sem kívánhatnak tőlem.

Bódog előre lépett és odanyújtotta a kulacsát.

— Itt az enyém ní, már úgy sincs benne sok. A gyerekecskének fontosabb a tej, mint nekünk a bor. De csuprod csak van, atyám? — kérdezte a remetétől — hadd öntsem abba a bort.

Amíg a remete Csengezzel és Bódoggal beszélgetett, Bekecs mégegyszer bement a kunyhóba és körülnézett. A

sarokban, a puszta földön volt a remete fekvőhelye. Egy kiterített medvebőr és rajta egy gömbölyű fatuskó. A fekvőhely végében kis asztal állt és mellette egy lóca. A másik sarokban kis jászol, fölötté Mária-szobor. A jászol mohával volt kibélelve s azon egy összehajtogatott ruhadarab. Ezen feküdt a kisgyerek. A jászol mellett száraz fűcsomón pihegett a bárány.

Bekecs kiemelte a ruhadarabot és akkor látta, hogy az egy szarvasbőrből varrt női szoknya. Rögtön ki is bújt vele a kunyhóból.

— Nem az anyjáié volt ez a szoknya? — kérdezte a remetétől.

— De bizony azé volt. Most aztán jó lesz a gyerekének. Vigyétek csak magatokkal, jó meleget ad majd neki a nagy hidegben. Eddig is ezzel takargattam.

Elbúcsúztak a remetétől és a különös bugyorral karjukon visszatértek a lovaikhoz. Útközben Bekecs az elejtett sas tollából néhányat magával vitt. Hadd legyen emléke a gyerekeknek, mikorra megnő.

TIZENKETTEDIK FEJEZET

A nádas fölé ereszkedett már a nap, amikor a három lovas a lápos széléhez ért. Kis halászkunyhó állt a parton. Előtte magános pákász vacsoráját főzte a szolgafáról lógó kis bográcsában. A szúnyogok raja nagy gomolyban játszadozott a levegőben. A csúcsos nádkunyhó körül kis majorsága settenkedett. Volt ott sántikáló, szelídített vadruca, egy csonkaszárnýú daru, kis vadmacska és egy rekedttorkú kutya. A kunyhó oldalán rókabőr száradt, a bokrok között meg egy kecske mekegett.

A pákász a kutya ugatására figyelni kezdett. Felemelte fejét. A közeledő lovasokra nézett, aztán mint aki veszedelmet sejt, felállt és marokra fogta háromágú, hegyes szigonyát. Így várta az érkezőket.

— Tedd csak le, öreg pákász azt a szigonyt, — kiáltott rá Csengez — nem vagyunk mi ellenséges népek. Meg akarunk pihenni a közeledben, István gyerekek pe-

dig egy kis tejet kérnénk, ha akadna a kunyhód táján.

A pákász harcias állása egyszerre megváltozott. Barátságos, vendéget fogadó emberré vált.

— Hozta Isten, kegyelmedéket nálam. Kerüljenek csak le a lóról és heveredjenek le a gyepre. Vacsoráról majd gondoskodom, a gyerekek meg friss tejet adok.

— Keresztény kend? — kérdezte Bekecs, ügyesen lecsúsztatva a lováról.

— Gellért püspök a keresztelő papom és a kalocsai ispán a keresztapám.

— Kend alacsonyabban nem is adja? — nevetett Bekecs, pedig olyan fáradt volt, hogy már alig állt a lábán.

— Gellért atya akkoriban még nem volt püspök, amikor engem megkeresztelt. Csak amolyan vándorló pap volt, ki hol itt, hol ott jelent meg és végigkeresztelte a rétség világát.

Csengez a gyereket óvatosan letette a gyepre.

— Ilyen jó kisgyereket még sohasem láttam, — mondotta — az egész úton meg sem nyikkant. Úgy aludt a tarisznyámban, mintha az anyja ölében pihent volna. Ha megmozdult, megitattam és száraz szarvasbőrbe tettem. Más gondom nem is volt vele az egész úton.

— Hogy kerül kendhez ez a gyerek? — kérdezte a pákász.

— Majd elmondjuk később. Előbb adj nekünk valami harapnivalót. Alig pirkadt még, amikor útrakeltünk — mondotta Csengez és végighevert a gyepen.

— Kanalazzanak csíklevet a bográcsból, — mutatott a pákász a tűzrakás felé — épp megfőtt. De kenyereim az nincs, de ha kegyelmedék megkínálnak, szívesen venném. Kifogyott a kenyereim, az asszony pedig nem hozza, nem tudom, hogy mi lehet vele.

— Van kendnek felesége? — bukott ki a kérdés Bódog száján.

— Nemcsak feleségem van, de van két szép kisfiam is. Az egyiket Péternek hívják, a másikat meg Pálnak. Ikrek az istenadták. Péter-Pálkor voltak tízévesek. Gel-

lért püspök megígérte, hogy mind a kettőt felveszi a marosvári iskolába, hogy papot neveljen belőlük.

Az esthajnali csillag már fent ragyogott az égen, amikor a három lovas kanalizni kezdett a bográcsból.

Szótlantul eszegettek. A pákász eltűnt a nádasban és nemsokára négy kövér harcsával bújt elő belőle.

— Aztán merre tartanak, kegyelmedék? — kérdezte, nagy ügyesen tisztogatva a halakat.

— Urdug sárvárát szeretnénk elérni — bökte ki Bekecs.

Urdug nevének hallatára a pákász kezéből majd kiesett a hal.

— Aztán mi keresnivalójuk lehetne ott kegyelmedéknek? Veszedelemes hely az jámbor keresztények számára. Én bizony inkább a medve barlangjába mennék, mint oda. Vad, gonosz népség az. Ha valamelyikük errefelé téved, bebújok a sásba, mert könnyen magukkal viszik az embert. Sok-sok népre van szüksége Vathának. Gyűjti a férfiakat, hogy kitörjön velük, ha elérkezettnek látja az időt. Kaszákat fennek, nyilakat faragnak, hogy támadó fegyverekben ne szenvedjenek hiányt. A sárvárban csak annyi harcos van, amennyi a védelmére szükséges, de ott gyűjti össze az elrabolt gyerekeket és asszonyokat. Belusvárában a Tisza-mentén van a főhada.

— Mi ezt a kisgyereket akarjuk odavinni — mutatott Bekecs a bokor alá, ahol éppen akkor kezdett sírni az anyátlan Pista gyerek.

— Az bajos lesz, — ráncolta össze homlokát a pákász — mert a ladikban nem férnek el négyen. Szétesőben van, három embert is alig bír el. Korhadtt padlója könnyen beszakad a teher alatt.

— Én akkor itt maradok, — szólalt meg Csengez — nekem úgysem tanácsos mutatkozni közöttük. Legalább lesz, aki vigyáz a lovakra.

Bekecsnek tátvamaradt a szája.

— No, azért ne félj, — vigasztalta meg — ha nem találhatók visszajönni, akkor majd értetek megyünk. Ha bagolyhuhogást hallasz, az annyit jelent, hogy valahol a

közeledben vagyunk. Tudnál-e kevés tejet adni a gyerekeknek, — fordult a pákászhoz — a Pisti felébredt és éhes.

A pákász a bokor felé intett.

— Ott a kecském, fejd meg. A sajtárt megtele a kunyhóban. De előbb öblítsd ki.

Tenyerével a hátára ütött. A közös bogrács-leves megkötötte a barátságot.

A hal rövidesen megsült és el is fogyott. A jóllakott gyerek újra elaludt, csak a szúnyogok ellen kellett minduntalan hadonászni. A pákász összekotorta a paraszat, befedte hamuval és száraz sást dobott rá, hadd füstöljön addig, amíg a hűvösödő szellő szét nem riasztja a szúnyoghadat.

Lassan rájuk borult az éjtszaka csendje.

Ugyanekkor Csanád várában Valter atya végighaladt a növendékek hálótermén és tekintete megakadt Bekecs üres ágyán. — Vajjon merre járhat ez a gyerekeMBER? — kérdezte magától. — Nem történt-e valami baja az úton, mert már itt kellene lennie.

Esti imáját érte ajánlotta fel. Kérte az őrzőangyalát, legyen vele és ha veszedelembé kerül, ne érje őt baj, oltalmazza meg és takarja be védőszárnyaival.

Bekecs már mélyen aludt. Nem látta, hogy Csengez összebújik a pákással és halk beszéddel megtárgyalnak valamit.

Alig pirkadt még, amidőn már valamennyien talpon voltak. Egy keveset ettek, aztán nekiindultak az útnak. A gyereket Bódog vitte a hátán tarisznyában, mert a lápos vidéken mindkét kezére szüksége van az embernek. Csengez úgy búcsúzott el tőlük, hogy mutatóba belekakukkolt a derengésbe.

Hosszú lápi bottal a kezében a pákász haladt elől.

— Lehetőleg oda lépjetek, ahová én léptem. Ingó talajra érünk és azon nagyon vigyázatosnak kell lennie a járásnak, könnyen beleveszekedik az ember, márpedig az ilyen pikhercsből vajmi nehéz a szabadulás.

Jóideig szótlanul lépkedtek, csak az ingóvány cuppogott a lábuk alatt. A reggel csendje borult a nádasra.

— Aki erre nem ismeri a járást, az elveszett ember — szólalt meg a pákász és lápi botjával tömör zombék után tapogatott. — Azért ha visszajöttök, ne egyedül vágjatok neki, mert akkor sohasem látjuk viszont egymást. Az ingoványnak ezer torka van és még több karja, amivel lehúzza áldozatát a mélybe. Aki pedig belekeveredik, ne rúgdalódzzék, mert az még rosszabb. A hínár úgy körül tekerődzik a lába körül, hogy többé nem tudja kiszabadítani. Száz és száz pióca tapad a kezére, arcára. A feneketlen iszapban nem ér szilárd pontot a lába. Az erőlködésben kifulladás és nincs senki, aki segíthetne rajta.

Füvel benőtt kis tisztásra értek.

— Itt kissé megpihenünk, — jelentette ki a pákász — mert aki nem szokta meg ezt a járást, az könnyen elfárad.

Bekecs kiegyenesedett, amidőn szilárd talajt érzett a lába alatt.

— Én sátorban születtem és valószínűleg lovon fogok meghalni — mondotta. — A lápi élet nem nekem való.

Leheveredtek a gyepre. A nap már egy arasznyira a látóhatár fölé kapaszkodott. Ékalakban darvak húztak az égen délfelé.

— Most pedig nézzetek körül, jól figyeljétek meg, merről jöttünk és melyik irányba megyünk tovább. Én már csak a folyóig megyek veletek. Ott ladikba szálltok és egyedül mentek tovább — szólta a pákász és lápi botjával bele-döfködött a levegőbe.

Bekecs csak most vette szemügyre közelebből a pákászt. Sovány, csontos ember volt, gyér szakállú. Adámcsutkája úgy kiállt a torkán, mintha egy csigát házastul nyelt volna le. Végtelen szegénysége lerítt róla. Nyomban el is határozta, ha sikerül az útjuk és a kislányokat megmentik Urduq hatalmából, akkor szót emel érte a püspök úr előtt, aki szívesen oltalmába veszi a szegényeket. De egyelőre nem szólt semmit, nem akart a bizonytalan jövőbe ígéreteket tenni.

A pákász felcihelődött.

— Most aztán gyertek utánam. A folyóvízen addig

eveztek felfelé, amíg egy dombhoz értek. A dombról már megláthatjátok Urdug sárvárának a falait. Ha őrtálló ember kerülne elétek, szóljatok hozzá barátságosan, mert azok az emberek nem ismernek tréfát. Az életükkel kell megfizetniök, ha a falak közé olyan embert engednének, aki hamis szándékkal lopakodott oda. Rendjén legyen az eszetek, amikor kinyitjátok a szájatokat, mert az egyszer kimondott szó többé nem szívható vissza.

Bekecs bátorsága kezdett meginogni. Eddig semmibe sem vette vállalkozását. Gyerekes játéknak látszott. Bódog pislogott és szakadatlanul szípkolt, mintha náthás lett volna.

A pákász felemelte a botját és nekivágott az útnak.

A nádas errefelé már megritkult és az ingó lápot felváltotta a szilárdabb televény, amelyből itt-ott hatalmas nádüstökök csonka szárai meredeztek az ég felé. Megriasztott szárcsák kaptak szárnyra és nagy hápogással repültek a nádas fölé.

A nap már érezte melegét, mire a mondott helyre értek.

Előttük nagy darabon csillogott a víz s azon túl a sás és a nádrengetege sűrűsödött.

— Helyben vagyunk — szólalt meg a pákász. — Ez már a Duna kiöntése. Alacsony a víze, de nem tanácsos kilépni a ladikból, mert könnyen megsérül a láb.

A ladik egy csonka fűzfához kötve ott himbálódzott a vízen. Nyomorúságos jószág volt, alig érdemelte meg, hogy ladiknak nevezzék.

Elköszöntek a pákásztól, aztán lassan, vigyázva, inkább tolva a csónakot, mintsem evezve, megindultak a bizonytalanság felé.

A sásrengetegbe vívő csapás olyan keskeny volt, hogy a nád mindkét oldalon súrolta a lélekvesztőt. Ahol megritkult a nádas, nagy tálalakú levelek libegtek a víz színén.

— Ott mély a víz, — mutatott Bódog a sárgavirágú levelekre — de amott, ahol a tórongy zöldje szőnyeget terít, ott alacsony. Ott púposodik a mételytorzsa gömbölyű és

puffadt termése. Olyan, mint egy mérges kelevény, melynek gyökere bűzhödt iszapba mélyed. Ez elnyel embert, állatot egyaránt.

A ladik lassan siklott tovább. A nádüstökök mind magasabbra szöktek. A víz tiszta volt, de a feneke a rothadó növényektől szinte fekete. Itt-ott a csillagvirág ráfonódott a nádra. A ladik oldalánál hirtelen elúszott egy fekete csikbogár. Egy-egy hajlásnál csipogva surrant a pettyes nádicsirke vagy békák ugrottak a vízbe nagy loccsanással.

A ladik homokos zátonyba ütődött, az evező szilárd talajt tapintott.

— No, kiskomám, itt ki kell szállnunk — mondta Bódog — és egy darabon tölünk a ladikot, mert beiszaposodunk.

Kimeredő gyökerek és korhadt fatörmelékek jelezték, hogy itt valamikor erdő állt, de egykor a Duna zúgó áradása hatalmába vette és kiirtotta a fákat.

A ladik később két homokpad között újból a vízen mozgott. Már jóideje eveztek, amikor egy tisztás közepébe érnek. Bekecs kiugrott a ladikból a kavicsos partra és körülnézett. Barna sástenger hullámozott előtte. Szél-lengette nád és nád mindenfelé.

— Hát én bizony nem látok mást, csak nádat — állapította meg a tarkóját simogatva.

— Hát azt hitted, kiskomám, hogy mindjárt várat fogsz látni, regösök énekelte hegyen épült várat — szólt oda a kisgyermekkel bíbelődő Bódog. — Inkább gyere ide és segíts, mert nem tudom, miként nyúljak ehhez a kis jószághoz, hogy valami kár ne essék benne. Olyan puha ez, mint a csikhal, tán csontja sincs. És mennyire bög a szegény. Hiába, Csengez tudta a módját, annak keze közt meg sem nyikkant. A vén vajákos táltos mindenhez ért. De ahogy azt a sást eltalálta, az gyönyörűség volt. Így találni tán csak az istennyilával lehet.

Bekecs ölébe vette a gyereket, majd egy rongyocskát mártogatva a tejbe, azt a pici szájába csöpögtette. Lassan ment az etetés, de egyszer mégis csak végetért. Pisti gyerek

éhsége elmúlt. Bódog segítségével bedugta a hátizsákba és máris indultak tovább.

A nap már a fejük fölött járt. Egy nádiölyv lágy szárnycsapásokkal egyhelyben lebegett a magasban, mintha valamit figyelne. Aztán keringeni kezdett. Majd hirtelen lecsapott és néhány pillanat múlva egy kis, mozgó jószággal a csőrében, újból a magasba emelkedett. A közelben néhány gém kelt lomhán szárnyra és elvitorlázott a békésebb helyek felé.

A ladik csendesesen ringott a vízen, csak a nádszálak töredezése és a csivákoló nádiverek verekedése hallatszott.

Bekecs a szeme fölé tartotta a tenyerét, mert a nap éppen a szemébe sütött. A sástenger egyik pontján szürke füst gomolygott.

— Ehun ni, nagykomám, látod-e a füstöt, — mutatott Bekecs a jelzett irányba — márpedig, ahol füst van, ott embernek is kell lennie.

— No, úgylátszik, közel járunk már a halálunkhoz — sóhajtott fanyar képpel Bódog. — Azt hittem, sosem érünk oda.

Ebben a pillanatban egy fanyíl tompa hegye vágódott Bekecs melléhez és nyomban rá érces férfihang hallatszott.

— Kik vagytok és mit kerestek erre felé?

Ember még nem látszott, csak a hangja jelezte, hogy ott van valahol a sűrűben.

— Békés emberek vagyunk — kiáltott Bódog tölcyszerűen a szájához illesztve két tenyerét — és jótett szolgálatában járunk. Kadar fia, Kudur elveszett gyerekét hozzuk.

A sásból egy hegyessüvegű fej bújt elő e szavakra és vályúszerű lélekvesztőjén közelebb evezett.

— Mutassátok meg azt a gyereket, hadd látom.

Bódog levette a tarisznyát a hátáról és kiemelte belőle a gyereket, aki álmában megzavarva, éktelen sírásba kezdett.

— Hol akadtatok rá? — firtatta, hosszú dárdáját maga elé tartva, hogy minden eshetőségre készen legyen.

— A remete kunyhójában, nem messze a római ör-
állomás romjaitól, ott, ahol a német zsoldosok halomra öl-
ték az embereiteket és csak Zétának meg ennek a gyerek-
nek sikerült megmenekülnie. A remete nem tudott a gye-
rekkel mit kezdeni, megkért minket, keressük meg az apját.
A haldokló asszony megmondta, kinek a felesége. Nyom-
ban tudtuk hát, hogy merre kell fordulnunk. Kudurt még
abból az időből ismerem, — füllentette Bódog — amikor
még rendes ábrázatom volt és a kevei révnél bulgár lányo-
kat raboltunk bivaly bőrbe bújva.

A bőrsüveges, marcona alak kielégítőnek találta Bódog
magyarázatát. De Bekeccsel még nem tudta, hányadán áll.

— És te ki fia vagy? — fordul feléje.

— Én Benk fia, Bekecs vagyok. Megszöktem a maros-
vári oskolából, mert a szabad élet után vágyakozom. Ful-
dokoltam a falak között. Nem nekem való élet az.

— Irni tudsz-e?

— Mást sem tudok, mint írni, pedig vadászni meg ha-
dakozni jobban szeretek.

A bőrsüveges rábólintott. Úgy látszik, Bekecs válasza
is megnyugettatta.

— Evezetek utánam, — mordult rájuk — majd el-
vezetlek benneteket a várba. De ha nem mondatok igazat,
akkor a halál fiai vagytok és én magam ütöm le a fejete-
ket és tűzöm ki a lándzsám hegyére a várfal oldalán. Nem
ti lesztek az elsők, akikkel ez megtörténik.

Amíg beszélt, olyan merev volt az arca, mintha soha-
sem járt volna rajta mosoly. Pedig fiatalember volt, még
alig serkent a bajusza és szakáll az állán, de olyan vad
nézése volt a szemének, hogy menten megdermedt, aki rá-
tekintett.

Több szó nem esett közöttük. A csónakok halk locso-
gással kúsztak a vízben.

Barmok bőgése, lovak nyerítése hallatszott időnkint.
Trágyadombok orrfacsaró bűze terjengett a víz fölött. Egy
női hang dallamos éneke szűrődött feléjük. Biztosan ruhát
mos valahol a parton.

A sűrű sás hirtelen megritkult és Urdug sárvára egy-

szerre ott állt a szemük előtt. Félelmetes volt már az első pillanatra is. Végig a várfalon emberi fejek száradtak hosszú karokon. Vigyorgó koponyák. A száj húsát már lecsípkedték a madarak. Szemek helyén sötét lyukak tátongtak. Némelyik fejet belepték a hangyák annyira, hogy az arcból egy körömnyi rész sem látszott. Fekete, nyüzsgő tömeg volt az egész fej. Szúnyogok felhője keringett körülük, mintha füst gomolygott volna belőlük.

A csónakok a parthoz ütődtek. A bőrsüveges elsőnek lépett a homokos talajra, aztán intett, hogy szálljanak ki ők is.

A várba nem vezetett kapu. Földbe vésett lépcsőkön kellett felhágni a várfalra és onnan leereszkedni a sátorbirodalomba. Bőrrel bevont sátrak húzódtak a falak mentén. Egyik nagyobb, mint a másik. A tér közepén áldozati kőoltár, amelyen még ott füstösödtek a reggeli áldozat maradványai. A sátrak előtt kavargott a nép, asszonyok, gyerekek sivalkodtak nagy lármával. Férfit is lehetett látni, de keveset. Bekecsék megérkezésének híre hamarosan elterjedt. Találgatni kezdték, vajjon kicsodák lehetnek. Rabok-e vagy szabadok?

Bekecs és Bódog végighaladtak a kíváncsiskodók tömegén és az egyik nagy sátor előtt megálltak. Ez a sátor sokban különbözött a többitől. Nemcsak nagyságára és formájára volt más, hanem a díszítése is. Látszott rajta, hogy csak vezéri sátor lehet. Bejáratát nehéz, keleti szőnyeg fedte és egy lándzsás vitéz állt előtte.

A sátor belseje félhomályban derengett. Selyemfényű, sárkányrajzú szőnyegek borították az oldalait és padlóját. Középen, háromlábú, alacsony asztalon egy bronzedény díszlett.

Alig léptek be a sátorba, István gyerek jelentkezett az iszákban, éktelen sírásba kezdve. A sátor belsejében senki sem tartózkodott.

— Te sem kezdhettél el sírni jobbkor, mint most — mordult fel Bódog. — Még egy kis ideig hallgathattál volna, hogy illően átadhassunk, de így bajos lesz.

Bekecs tele volt szorongással, de azért mosolygott.

Segített a gyereket kiemelni az iszákból. Amíg a gyerekek így bibelődtek, a sátor oldalfala szétnyílt és egy karcsú, fiatal leány lépett elő. Feje közepén elválasztott haja két farkocban fedte a vállát. Fekete, villogó szeme és íves szemöldöke harcias külsőt adott az arcának. Fehér bőrén halvány tüzek gyúltak.

— Mit akartok itt? — kérdezte parancsoláshoz szokott hangon.

— Ez a két idegen, akiket idevezettem, — jelentette az őr feszesen állva a leányzó előtt — azt állítja, hogy Kudur hadnagy gyermekét hozták volna el. Ha igazat mondanak és a várnagy úr elhiszi, akkor nem is kell velük tovább men-nem a vállatókhoz, hogy megtudják tőlük az igazságot.

A leányzó végignézett a két jövevényen és mosolygós lett az arca.

Bódog kellemetlenül érezte magát kezében a félig bepólyált gyerekekkel. Fanyar mosoly játszadozott megcsonkított képén.

Bekecs szeme a leányzó tekintetével találkozott.

— Benk fia, Bekecs vagyok, a marosvári iskola volt növendéke, — mutatkozott be — ez meg itt mellettem Bódog, bujdosó társam. Ez a kisgyerek pedig, akit a kezében tart, Zétának, Kudur halott feleségének a kislánya, István.

A leány e szavak hallatára ijedten kapott az arcához. Szemét előntötte a könny.

— Zéta meghalt?

— Néhány nap előtt egy remete kunyhójában érte utol a halál. Német zsoldos ölte meg. A remete többet nem tudott mondani. Hogy a gyerek apja él-e, nektek kell tudnotok.

A leányzó kivette Bódog kezéből a gyermeket és magához szorította. Majd az őr felé fordult.

— Menj és végezd a szolgálatodat, a többit majd elintézem én.

Az őr sarkon fordult és kilépett a sátorból.

— Ti pedig gyertek utánam — szólt hozzájuk barátságosan — és mondjátok el anyámnak, amit tudtok. Hadd hallja meg töletek a szomorú hirt.

A sátoron áthaladva egy apró udvarra értek. Gyékény-szőnyegek borították a földet és kifeszített vászon fogta fel a nap sugarait.

Asszony nép ült a szőnyegeken és kézimunkázott. Alig méltatták figyelemre az érkezőket. Bekecs hirtelen körül-nézett, nem pillantja-e meg valahol Bibort, de hiába néze-lődött, sehol sem akadt rá.

A leányzó az egyik asszony elé lépett és ölébe tette a gyereket.

— Zéta kisia ez, anyám.

Az asszony arcán összeszaladt a két szemöldök.

— Hát Zéta hol van? Miért hozod te a gyermekét?

A leányzó Bekecsre mutatott.

— Majd ő mondja el a többi.

Az asszonyok kezében megállt a varrószerszám. Ijedt kíváncsiság telepedett az arcukra.

Bekecs félszegen állt vásott, poros ruhájában. Tegeze a vállán lógott, törének a markolata az oldalát nyomta.

— Az északfelé húzódó magyarokat a római sáncok-nál megtámadták a német zsoldosok — kezdte elbeszélé-sét Bekecs. — A németek sokan voltak és leöldösték a ma-gyarokat. Tetemeik ott fekszenek még most is a romok kö-zött. Zéta asszony gyermekével a karján sebesülten ván-szorgott az ingoványos úton és segélyért kiáltott. Egy re-mete, akinek a kunyhója ott a közelben áll, meghallotta az asszony panaszos, segélykérő szavát, segítségére sietett. Az asszonyt gyermekével együtt a kunyhójába támogatta, de segíteni már nem tudott rajta. Az asszony még aznap meghalt. A gyermekét halála előtt a remete gondjaira bízta. Megmondta, hogy Zétának hívják és Kudur hadnagynak a felesége. Arról nem beszélt, hogy a férjével mi történt. Mi tudtuk, hogy Kudur hadnagy Vatha úr szolgálatában áll, azért hoztuk ide a gyereket, mert jobb helyre nem is vihettük volna.

Az asszony figyelmesen hallgatta Bekecs szavait, arca az egész idő alatt mozdulatlan maradt. Pillája sem rez-dült és szemét nem öntötte el a könny.

Sipító asszonyi hang szólalt meg ekkor.

— Emese, halld szavam. Minden jöttment első szavának nem szabad hinni. Hátha kémek ezek vagy cselt vetnek nekünk a gyerekekkel, hogy így közénk férközzenek.

Bódog e szavak hallatára nyikkantott egyet, Bekecs pedig fülig elpirult. De nem hagyta szótlanul.

— Mi igaz úton járó magyarok vagyunk és semmi rossz és ártó szándék nem vezérel bennünket. Mi csak azt mondjuk, amit a remete mondott nekünk. Nem láttuk a gyermek anyját, nem tudjuk hát megmondani, milyen volt az ábrázatja, de magunkkal hoztuk szarvasbőrből készült szoknyáját. Az tán elégséges lesz bizonyossággul.

Bódog már szorgoskodott is és iszákjából húzta kifelé a szoknyát.

— Az ő szoknyája — kiáltották az asszonyok. — Igaz tehát, amit a férfiak mondanak.

Emese keze között tartotta a gyermeket. Egyideig nézte kicsi arcocskáját, aztán a leánya felé nyujtotta.

— Hajnal, gondjaidra bízom Kudur gyermekét. Vigyázz reá. Szép kis gyermek, az apjára ütött.

A leányzó átvette a gyereket és eltűnt vele a sátorban.

— Ti pedig heveredjetek le, — szólt Bekecshez — látom, hogy éhesek vagytok. A férjem uram majd kellő jutalomban részesít mindkettőtöket.

Bekecs nyomban leült és maga alá húzta a lábát, hogy minél kevesebb helyet foglaljon el. Bódog a sátor falához támaszkodott és a süvegét maga mellé tette a földre.

— Ha nem veszi zokon kérésemet, nagyasszony, — szólalt meg egy idő múlva Bekecs — ugye, mi most Urdug vezér háznépe körében vagyunk?

Emese asszony megrázta a fejét.

— Mi nem az Urdug családjához tartozunk, — mondotta — az ő sátra a vár túlsó oldalán van. A mi urunk Kenese ispán.

— Kenese ispán? — szaladt ki a szó Bekecs ajkán.

— Tán ismered őt? — kérdezte nagy szemet meresztve az asszony.

— Nem ismerem őt, — szólt halkan Bekecs — de sokat hallottam emlegetni a nevét Csanád úr várában. Ugye

ő az, aki megfutamította Péter királyt első országlása idején és most, hogy visszajött Péter, neki kellett menekülnie, hogy életét megmentse.

— Úgy van. De eljön az idő, amikor újból kitör a várból és akkor Péternek nem lesz többé maradása. Beleesik abba a verembe, amit nekünk ásott. Mi nem szívesen élünk itt, — tette hozzá halkán — de várnunk kell, amíg elül a vihar. Magyarok vagyunk és inkább Vatha urat szolgáljuk, mint az országot és népét gyalázó németeket. Endre herceg majd rendet teremt és újból felragyogtatja az elhalványult magyar dicsőséget.

Egy szolgálólány főtt birkahúst hozott egy tálon és Bekecsék elé tette a földre.

— Ki emlegette Csanád várában férjem nevét? — kérdezte az asszony.

— Az urak, akik Gellért püspök úr közelében élnek, de maga a püspök úr is szeretettel emlékezett meg róla.

— Gellért püspök? Hát nem ő volt az, aki megfeddte az uramat.

— Gellért püspök ellene van minden erőszakosságnak. Nem szíveli, ha egymást marják az emberek. Ellensége a bosszúállásnak és gyűlölködésnek.

Az asszony gúnyosan felnevetett.

— Ő pap, papi ember kezébe nem való fegyver, de vajjon mi lenne az országból, ha a mi férjeink is csak imádkoznának és a fegyvert rábíznák az ellenségre. Az ellenfél nem így gondolkodik, az szeretne minket kiirtani az utolsó szál emberig. Könyörületes szívvel nem lehet hadakozni. Gyűlölni kell tudni és bosszút állni. Nincs annál nagyszerűbb érzés a világon. Pétert saját kezemmel tudnám megfojtani; gonosz ember, aki nem érdemel irgalmat.

Bekecs egy birkacombról szedegette le a húst, de szemét nem vette le az asszonyról. Tetszett neki ez a szép-tartású, nyílt tekintetű nő. A leánya hasonlított reá. Az az elszánt, kemény vonás, amelyet a lányán olyan feltűnőnek talált, az ő arcán még erősebb volt. Harcias, lóra termett asszonynak vélte, aki a lándzsát és íjat egyforma ügyes-

séggel kezeli, de látta, hogy fonni, szőni is úgy tud, mint a többi asszony.

Bekecs a monostori iskolában nőkkel nem társalgott, azért most az asszonyok társaságában kissé elfogult volt. A sok női tekintet kissé zavarba hozta, de azért jól érezte magát. Szívesen üldögélt volna mellettük akár estig is.

Az asszony harcias beszédét Kenese várnagy megjele-
nése szakította félbe.

Középtermű, vállas ember volt. Homlokán sebfor-
radás húzódott és bal szemöldökének egy része hiányzott. Lábát sárgaszínű, hosszúszerű saru takarta és fehér hím-
zett inge, melyet a derékon egy ezüstcsatos öv fogott
össze, a térdéig ért. Haja fedetlen volt és domború melle ki-
látzott az inge hasítékán.

Bekecs jó iskolához illőn, azonnal felállt és mereven
kiegyenesedett. Bódog követte a példáját.

Kenese végignézett rajtuk.

— Ti hoztátok el hozzánk Zéta gyermekét? — kér-
dezte barátságos csengésű hangon.

Bekecs rábólintott.

— Nemes dolgot cselekedtetek. Fáradozástokat majd
megjutalmazom. Most pedig gyertek velem, mert itt az asz-
zonyok között mégsem maradhattok.

Vállukra kapták tegezeiket, iszákjaikat, fejükbe nyom-
ták süvegüket és már éppen indulóban voltak, amikor
Bekecsnek eszébe jutottak a sastollak.

— Ezek István gyerek tollai — mondotta és átadta
őket az asszonynak. — Tegyéek el neki, legyen emléke
csecsemő korából.

— Ki keresztelte meg a gyereket? — kérdezte Kenese
— mert ha István a neve, akkor biztosan meg is ke-
resztelték.

A remete keresztelte ugyanakkor, amikor a haldokló
Zétát. Ő maga kérte a remetét, hogy keresztelje meg és
még a nevét is ő választotta.

Az asszony nem tudta, mit kezdjen a tollakkal. Meg
is kérdezte Bekecstől.

— Miért tegyük el ezeket a tollakat emlékül?

Bekecs mosolyogva fordult az asszony felé. A mosolygás mindig megszipítette és kedvessé tette az arcát.

— Mert ennek a sasmadárnak köszönhetjük, hogy ráakadtunk a gyerekre.

Az asszonyok mind felfigyeltek és kérlelni kezdték Bekecsot, mondja el István gyerek megtalálásának történetét.

— Üljetek le — intett Bekecsnek és Bódognak az asszony — és beszéljétek el, amit tudtok. Nagyon érdekel minket, mert Zéta a rokonunk, húgom leánya volt.

Bekecs lehuppant a gyékényre és mivel szeretett mesélni, nyomban el is kezdte. Maga Kenese is leheveredett a gyékényre, hogy nyugodtabban hallgathassa a történetet.

— Bodrog ispán várából indultunk útnak — kezdte Bekecs. — Nekem vissza kellett volna térnem a monostori iskolába, de elment a kedvem tőle. Bódog komámnak pedig megholt a gazdája Bodrogvárott, azért nyakába vette a világot, hogy máshol próbáljon szerencsét.

Kenese felült a gyékényen.

— Ki halt meg Bodrog várában? — kérdezte.

— Bodrog ispán.

— Meghalt Bodrog ispán? — csodálkozott Kenese — és miben halt meg?

— A csanádi tanácskozáson annyira megmérgekedett, hogy megütötte a guta. Eret kellett rajta vágni. Mi ketten kísértük haza, hogy ne forduljon le a lováról. Két napig bírta, aztán tegnapelőtt hirtelen vége lett. Egyet hörgött és végigdőlt az ágyán. Bodrog ispán nem volt többé. A várban tartózkodó Csengez táltos, amikor megtudta, hogy világgá megyünk, hozzánk csatlakozott. Nincs sehol otthona a szegénynek. Végigbarangolja az országot. A római sáncok környékén leheveredtünk falatozni. Amint ott ülünk és eszegetünk, egyszerre egy sast pillantok meg az égen. Egyideig a fejünk fölött keringett, mintha a figyelmünket magára akarná terelni. Aztán hirtelen lecsapott és egy báránnal a karmai között újból felemelkedett a levegőbe. Én a nyilam utána akartam röpíteni, de már olyan magasan volt, hogy elérhetetlen lett. Ekkor Csengez felajzotta íját és a már csak pontnak látszó sast szíven találva lenyilazta.

Ennél csodálatosabb dolgot még nem láttam életemben. A bárány életben maradt. Erre aztán keresni kezdtük a bárány tulajdonosát és meg is találtuk a remete személyében. A remeténél pedig megtaláltuk a gyereket és mert úgysem volt más dolgunk, elhoztuk ide. De útközben ezt a három tollat még kiteptem a sas szárnyából, legyenek emlékeztetői a nagy eseménynek. Csengez táltos elmaradt tőlünk. Elnyelte őt a nádrengeteg.

Bekecs elhallgatott. Nem volt több mondanivalója. Bódog az egész idő alatt csak bólogatott és nem győzött csodálkozni Bekecs értelmességén.

— No, most aztán kinek köszönhető mindez? — kérdezte valaki az asszonyok közül — az öreg vagy pedig az új Istennek? Mert hogy az egyik a kettő közül beleavatkozott a gyerek sorsába, az nem kétséges.

— Csak kezdjétek el megint a vitatkozást, — ripakodott rájuk Kenese — de közétek ütök. Nem tudom, miért kell mindig előhozakodni az istenekkel. A vége mindig csak veszekedésbe fullad. Én békességben akarok élni. Az istenek intézzék el egymás között a dolgaikat, hogy mi melyiket fogadjuk el, arról majd akkor döntünk, ha magunk urai leszünk.

Lassan felcihelődött.

— Gyertek utánam, — intett a jövevényeknek — hadd készíttessek nektek helyet a vendégsátorban.

Bekecs megemelte a süvegét és rámosolygott az asszonyokra.

— De helyrevaló legény ez, — jegyezte meg az egyik leány — meglátszik rajta, hogy oskolába jár. Okos beszédéből kitűnik, hogy nem táltosok, hanem barátok tanították a tudományokra.

— Béta, te javíthatatlan vagy, — fenyegette meg ujjával a leányzót Emese — ha férjem uram ezt hallotta volna, megint szidásban lenne részed.

A Bétának szólított leányzó dacosan csapta hátra a fejét.

— Én nem vagyok Kenese várnagy rabszolgája és bátran kimondhatom azt, amit érzek. Én pedig úgy érzem és azt

látom, hogy az új Isten tanítása sokkal szebb, mint a mi vajákos táltosainké. Tőlük akármit kérdek, semmire sem tudnak válaszolni. Durva, véreskező mészárosok, akik csak üvöltöni tudnak és barmokat ölni.

Egy idősebb nő a pártjára állt.

— Igaza van Bétának. A táltosok áldozatai csak kőborló pásztornépnek valók. Én iszonyodom tőlük. Megvetem az olyan istent, akinek az ilyen áldozatokban a kedve telik. Hallottátok volna csak Gellért püspököt beszélni vagy András atyát, mielőtt remeteségbe vonult vagy Asztrik érseket, ti sem dicsérnétek többé a táltosokat. A kalocsai érsek sírján csodák történnek és messzeföldről keresik fel a betegek, hogy sírjánál meggyógyuljanak. Vajjon melyik táltosnak a sírjánál gyógyult meg már valaki? Én még nem hallottam ilyen csodáról.

Emese asszony lassan ingatta a fejét. Aztán szelíden megszólalt:

— Énvelem ne vitatkozzatok, mert úgysem tudok nektek válaszolni. De azt mindnyájan tudjátok, hogy ebben a várban nem tűrik meg a kereszténységet és könnyen kioltják az életét annak, aki magát kereszténynek meri vallani. Vagy tán elfelejtettétek már, hogy Urdug miként büntette meg a jó Kondot? Elfelejtettétek, hogy csak azért, mert ujjával keresztet rajzolt a homokba, lecsapatta az ujját és megfenyegette, hogy a szemét is kiszúratja, ha még egyszer rajtakapja az ilyesmin.

— Ha több bátorság lenne bennünk és szembeszállnánk Urduggal, akkor legyőznék őt — beszélte Béta teljesen nekitüzesedve. — Miért tűrjük a zsarnokoskodását és embertelenségét? Mióta ő az élet és halál ura ebben az országban? Mennyivel jobb ő, mint a németek? Miért haragszunk Péterre, ha Urdugokat tűrünk magunk között? A fájdalom és sérelem egyformán fáj, bármelyik oldalról is jön.

— A békekesség szellemeire kérlek benneteket, csendesdjetek el, mert ha beszédünk kitudódik, csak a férjem uramnak lesz kellemetlensége. Kenesét már úgyis árulással vádolják és azt híresztelik róla, hogy nem elég erőskezű.

— Ne féljen, nagyasszony, — szólalt meg Béta — köztünk nem akad áruló, ha pedig lenne, annak száradjon el a nyelve és vesse ki a föld redves testét.

— Ezt az átkozódást is Asztrik püspöktől tanultad? — kérdezte Emese enyhe gúnnyal a hangjában.

— Az árulókat biztosan Asztrik is megvetette. Én az árulóknak kiszúratnám a szemét és ólmot öntenék a fülükbe, hogy ne lássanak és ne halljanak.

— Hát az vajjon nem áruló-e, aki a régi istent elhagyja és átpártol egy másikhoz? — kérdezte Emese és hosszan nézte a leányt.

— Az nem árulás. Ha pedig az isten annak tekinti, akkor álljon bosszút ő maga, de ne Urdugék zsarnokoskodjanak az ő nevében. Abban nekem senki nem parancsolhat, hogy melyik istent ismerem el hatalmasabbnak.

Emese asszony sátrában napirenden voltak az ilyen vitatkozások. Az ott egybegyűlt asszonyok férjei hadban jártak és az asszonyokat azért rejtették el a várban, hogy biztonságban legyenek. A férfiak egyrésze bűdosott. Péter nyomban lefejeztette volna őket, ha hatalmába kerülnek. A pártütők földjeit elkoboztatta és házuk népét szolgáltságba adta. Így aztán ezek csak adott pillanatra vártak, hogy fellázadhassanak és kezükbe keríthessék a hatalmat.

Bekecs közben feszesen lépkedett Kenese várnagy oldalán. Süvege a fölére hajlott és haja hullámosan szökött ki alóla. Bódog ellenben úgy talpalt, mint aki zsákot cipel a hátán. Feje előre görnyedt, mintha a földön keresett volna valamit.

A szabad térségen vágató ló hátáról gyerekek nyilaztak egy szalmabábura, hogy ezzel is gyakorolják magukat a hadakozásban. Nyereg nélkül ülték a lovakat és olyan pontosan találtak a nyílveesszőikkel, hogy öröm volt nézni a játékkukat.

Bekecs szívesen elnézte volna őket, de Kenese várnagynak más dolga volt, semhogy a gyerekek játékát figyelje.

— Aztán meddig szándékoztok itt maradni? — kérdezte hirtelen és megállt.

— Nem sietős a dolgunk, — válaszolta Bekecs — sehol sem kíváncsoznak utánunk. Bódognak nincs gazdája, nekem még nincs kedvem visszatérni az iskolába. Éppen eleget tanultam már, írni, olvasni, számolni tudok, sőt a latin és görög nyelvben is elég otthonos vagyok. Amennyit egy rendes íródeáknak tudnia kell, annyit már tudok. A magasabb tudományok után pedig nem vágyom. Íródeák szeretnék lenni Endre király udvarában.

Kenese végignézett rajta, de nem szólt semmit. Tétova mosoly játszadozott az ajka körül.

Kényelmes, szépen berendezett sátorba nyitottak be. Megtaposott földjét gyékények borították és a belső sátorvásznaikat összetartó hevederek bronzcsatokkal kapcsolódtak egybe. Száraz vízárok futotta körül a sátort, hogy esőzések idején a víz belé ne hatoljon. Olajmécses lógott a közepén és a fekvőhelyeken medve- és farkasbőr takarók feküdtek szépen összerakva. Látszott a sátoron, hogy valaki gondját viseli, mert még a környéke is fel volt seperve.

— Tűzszerzármotok van-e? — kérdezte Kenese.

Bódog előhúzta ürgebőr zacskóját és felmutatta.

— Gondoskodtam róla — mondotta és ravaszul kacscintott, már amennyire Bódog kacscintani tudott.

— Volt ily szép sátrad Bodrog várában? — kérdezte a várnagy csipőre támasztva a kezét.

— Bodrog várában házban aludtam, — szolt Bódog — olyan házban, amelynek fapadlója volt és marhahólyag fedte ablakréseit. Ott csak azok aludnak sátorban, akik nem tudják megszokni a házat. Én szívesebben alszom sátorban, különösen nyáron. De télen mégiscsak inkább behúzódkodom a falak közé. Azok jobban tartják a meleget. A sátorban fázik a fülem meg az orrom helye. Meleg kell annak, mert hidegben fájás hasogatja a fejemet.

Bekecs nyomban elkészítette a fekvőhelyét. Fáradt volt. Kívánta az alvást.

— Ha megéheztek, csak gyertek át az én sátramba, ott majd minden szükségessel ellátunk benneteket — biztatta őket Kenese. — Most pedig pihenjete le, mert látom, hogy mind a ketten fáradtak vagytok.

A sátor függőnye összecsapódott. Magukra maradtak. Bekecs lehúzta iszapos, poros saruját, levetette átizadt mentéjét és végignyúlt a vastag gyékényen.

Bódog szólt valamit, de Bekecs már nem figyelt oda. Rövid idő múltán szabályos lélekzése elárulta, hogy már alszik.

TIZENHARMADIK FEJEZET

Esteledett, midőn magához tért. Kívülről mindinkább erősödő láрма riasztotta fel. Sietve felkapta saruját és kikémlelt a sátor nyílásán, hogy megtudja, mi történhetik ott ilyen időben.

Vad, marcona alakok megszíjazott férfiakat tereltek, síró asszonynépet, még gyermekek is voltak közöttük. Három kisleány és egy kislíú.

Bekecs kiugrott a sátorból és nyomukba szegődött, hogy megtudja, hová viszik a szerencsétleneket. Nem volt kétséges előtte, hogy Bibor sorsára jutnak. Rabok lesznek mindaddig, amíg ki nem váltják őket.

A szegények már alig vánszorogtak. Ruhájuk leszakadozott a testükről és vértől aláfutásos arcuk elárulta, hogy nem egykönnyen adták meg magukat. Kemény küzdelmet vívtak, amíg elvesztették szabadságukat.

A vár képe közben egészen megváltozott. A rendnek és tisztaságnak egyszerre vége lett, mintha csak szélvihar száguldott volna erre. A sátrak táját pizok borította és barátságtalan arcú, mocskos népek ténferegtek közöttük.

A rabokat a fősátor elé vezették. A sátor bejáratában egy koromfekete hajú, pirossüvegű, kegyetlen tekintetű alak állt, akinek olyan vastag volt a nyaka, mint egy bikának és a két szemöldöke egybenőtt. Kezében rövid ostort szorongatott.

Bekecs azonnal ráismert. Senkitől sem kérdezte, de tudta menten, hogy Urdu áll előtte, a hírhedt rabló, akinek fejére vérdíjat tűzött ki a királyi hadak fővezére.

A hajcsárok vezetője jelentkezett Urdunál. Halkan tanakodtak, közben a főhajcsár a rabokra mutogatott.

Bekecs egészen a közelükbe merészkedett. Szerette volna hallani, hogy miről tanakodnak.

Urdug ostorával hadonászva a gyerekek elé lépett.

— Hogy hívnak? — kérdezte az egyik kislányt, aki félelmében úgy remegett, mint a nyárfalevél. — Nem érted, azt kérdem, hogy hívnak? — ismételte meg a kérdést Urdug, de a kislány csak nézett és látszott rajta, hogy valóban nem érti, mit kérdezhet tőle ez a vadnézésű ember, aki éjjel biztosan gonoszindulatú, pejkancán lovagol és kilenc fekete kígyóból font ostorral csapkodja lovát és ha megzomjazik, ellenségeinek koponyáiból iszik kumiszt.

— Nem értik ezek a magyar szót, német gyerek ez valamennyi? — szólt közbe az egyik hajcsár.

— Ki ért közületek németül? — kérdezte Urdug és végignézett a társaságon. Egy papformájú ember szólalt meg. Haja koronája is elárulta, hogy a pápinemből való.

— Én beszélem a németek nyelvét.

— Kérdezd meg akkor tőlük, hogy mi a nevük?

A gyerekek a pap kérdésére nyomban válaszoltak:

— Az én nevem Ediltrud von Bornheim.

— Az enyém Hildegard von Bornheim.

— Az enyém meg Gertrud von Hornstein.

— És ennek a kis emberkének mi a neve? — kérdezte

Urdug.

— Jácint vagyok, de genere Borsa.

Urdug szeme felvillant.

— Mi az apád?

— Az én édesapám a királyi hadak fővezére — válaszolta a kislány a félelemnek legkisebb nyoma nélkül.

Urdugnak hirtelen jókedve kerekedett. Ilyen nemes vad régen esett a csapdába. A fővezér fia kerül a hatalmába. Ezt aztán nem adja olcsón. Jókedvűen dörzsölte meg a markát. A többi fogoly már nem is érdekelte. Intett, hogy elvezethetik őket.

A fáradt kis csapat dülöngélve indult.

Nedves, földalatti odúk előtt álltak meg. Sertéseknek és nem embereknek való hely volt. Búz terjengett az odúk körül és apró állatok hullái heverték a szemétdombokon.

Aporodott füst gomolygott ki a nyílásokon. Az érkezők zajára egyenkint bújtak elő az emberek az odúkból.

Bekecs szeme majd kiesett a szürkülő homályban. Bibort kereste, de sehol sem látta.

— Talán nincs is itt, — gondolta szomorúan — és hiába fáradt ide. Ki tudja, hogy Urdug hová rejtette vagy mit csinált velük? Aztán hirtelen, szinte öntudatlanul beleszállt a végtelenbe: — Bibor! — Nem bánta, történjék vele bármi. De nem történt semmi. Senki sem hederített reá. Bibor sem termelt elő a hívó szóra. Kiáltása beleveszett a zsvajba.

Itt-ott rőzsetüzek lobbantak lángra, elérkezett a vacsorafőzés, sütés ideje.

Kedvetlenül megfordult és a sátra felé indult. — Reggel majd újból utánanéző, talán a nap világánál meglesli valahol.

Sátrába érve Bódogot egy fatuskón találta ülve. A mécses pislá fényénél a saruját vizsgálgatta.

— Mindíg a sarummal van bajom, — sóhajtotta — hol az egyik foszlik, hol a másik.

— Ne búsulj, nagykomám, — vigasztalta Bekecs — leszünk mi még egyszer gazdag emberek és nem cserélünk még a királlyal sem. Szattyánbőrből lesz a sarud és bársonyból a süveged. Csak Bibort és Piroskát találjuk meg valahol, akkor egyszerre urak leszünk.

Bódog lassan felemelkedett. Olyan magas lett, hogy a fejebúbja a sátor tetejét kigömbölyítette.

— Most egy kupa bornak jobban örülnék, mint egy holdbéli királyságnak — mondotta és nagyot nyújtózott. — De tudod-e kiskomám, hogy ezek az Urdugék ennél jobb rejtékhelyet nem is találhattak volna. Ide aztán igazán nem jöhet utánuk az ellenség, hacsak levegőn keresztül nem, sasok hátán ülve. Egy griffmadárral kellene szövetségre lépünk, mindjárt könnyebb lenne a helyzetünk. Fölülnénk a hátára, aztán neki a nagyvilágnak. De szép lehetne minden onnan felülről nézve. Csak lekiabálnánk a griff hátáról és Bibort nyomban meglelnők.

Bekecs a levegőbe vágott a kezével.

— Ilyen madár nincs. Valter atya mondotta, hogy a griffmadár éppen úgy a mesék állatja, mint a sárkány.

— Mit, Valter atya, — legyintett bosszúsan Bódog — ért is az ilyen dolgokhoz valamit. Mert a marosvári monostorban nincs, abból még nem következik, hogy a nagyvilágon valóban nem lehetne valahol. Hogyan beszélhetnének róla az emberek, ha nem látták volna. Az én apám is csodálatos dolgokról és emberekről tudott beszélni. Ő a kúnok országából jött, ahol sok minden másképen van, mint itt. Ő mondotta, hogy látott olyan embereket, akik nyáron a tengerben élnek, mint a halak, azért, mert kint a melegben megrepedne a testük. Olyan népekről is beszélt, kiknek a szájuk a fejük tetején van és nem tudnak beszélni, de vannak olyanok is, akik télen a hó alá ássák magukat, hogy ne kelljen enniök. Tavasszal aztán felébrednek és folytatják a munkájukat.

— Olyanokról nem beszélt, — kérdezte kissé epésen Bekecs — akik sokat esznek, még többet beszélnek s fejük sincs?

— Lehet, hogy ilyenek is vannak valahol, — bólintott rá Bódog — de ez már nehezen hihető.

Kint közben egészen besötétedett. Az esthajnali csillag benézett a sátrukba.

— Menjünk a nagyasszonyhoz — javasolta Bekecs — és kérjünk kis ennivalót, mert én bizony megéheztem.

Bódog nem ellenkezett, különösen akkor nem, ha evésről esett szó.

Kenese várnagy családja éppen a vacsoránál ült, mikor a két vendég széjjelvonta a sátor szőnyegét.

— Gyertek csak — intett nekik Kenese — és tartsatok velünk. Van itt elég, jut belőle nektek is.

Sült hal szaga terjengett a levegőben. Két füstölő égő szurokfáklya adta a világosságot. A sátor tetejét szétvonták és így a csillagos ég sziporkázott felettük.

Bekecs lekuporodott és nyomban falatozni kezdett.

— A nagykomámat azonban kínálják kegyelmedék, — szólalt meg nevetve — mert nagyon szégyenlős ember, kü-

lönösen asszony nép között. Kínálás nélkül éhen marad. Aztán egész éjjel sóhajtozik.

A tálak körül ülők felnevettek. Bekecs derült hangja mindnyájuknak tetszett. Csak Bódog rázogatta a fejét. Sehoggy sem tetszett neki az ilyen beszéd. Ő legszívesebben csendben egy sarokban szeretett ülni, hogy az emberek ne nézhessék elcsúfított ábrázatát. Kissé restelkedett is, mert mindig és mindenütt az ő képe volt a legcsúnyább. De azért kivett a tálból egy sült halat és lassan eszegette. Nagy ügyefogyottságában volt valami szeretetreméltó. Akik közelebből megismerték, már nem is figyeltek csúf ábrázatára. No, de abban az időben nem ő volt az egyetlen, akivel az ilyen csúfság megtörtént. Fültelen, orrtalan, megvakított emberekkel tele volt az ország. Bárhová fordult az ember, mindenütt találkozott velük.

Bekecs később az új rabokra terelte a szót.

— Nem lehetne valahogy segíteni azokon a szerencsétleneken?

— Milyen szerencsétleneken? — kérdezte Kenese.

— Hát azokon a rabokon, akik ott sínylődnek a földalatti üregekben. Az előbb is hoztak vagy húszat. Közöttük van Borsa vezér kisleánya is.

Néma csend fogadta Bekecs szavait.

— A németek több magyart ölnek, — szólalt meg kisleányként Kenese — mint amennyi németet Urdug összefogdos. Aztán miből tartsa el Vatha úr harci népét, ha sehonnan sem kap támogatást. Ha nem kap, hát rabol. Rabolni pedig kesztyűs kézzel nem lehet. Vatha úr támadásra készül és ahhoz erős, jól felfegyverzett hadinépre van szüksége. Sok ló, prém, posztó, vászon kell ilyenkor, mert nemcsak ő sebesít meg, hanem az ő vitézei is megsebesülnek. Tartalék kell a vermekbe, hogy semmiben se szenvedjenek hiányt, különösen most a tél küszöbén.

Bekecs a fejét rázta.

— De így két oldalról pusztítják a népet, — szólalt halaként — és a magyarság vérzik. Pusztítsa a németet, ha már pusztítani akar, de ne azokat, akikkel össze kellene fognia. Én úgy látom, hogy Urdug jobban gyűlöli a keresztényeket,

mint a németeket. Most is papokat hoztak a hajcsárjai. Hát kinek ártottak ezek és vajjon ki fogja őket kiváltani? Nincs azoknak pénzük.

— A papok az okai, hogy tele vagyunk idegen népekkel — mordult fel Kenese.

— De a papoknak köszönhetjük, hogy megtanulunk írni és földet művelni és hogy kőhajlékot építünk a sátrak helyébe. Már István király mondotta, hogy ha meg akarunk maradni, akkor meg kell szelídülnünk. Gellért püspök is idegen, de ő egy idegen katonát sem hozott ide. Művészeket, kőfaragókat, festőket, ötvösöket hívott az országba, azok pedig nem hadakoznak. Gellért volt a leghívsegesebb embere a nagy királynak. Verte és ostromozta magát remete-ségében, hogy rólunk elvegye Isten ostorait. Milyen más bizánc és milyen más a németek földje, mint a miénk. Csánád várában sok nép megfordul és ott bizony reánk olvasák az igazságot.

Kenese megtörölte a száját és nekidőlt a sátor falának.

— Menj Urdughoz és mondd el ezeket neki — szólt a szakállát simogatva. — Majd meglátod, mit válaszol neked.

— Még csak az kellene, — szisszent fel Béta — az a vadállat menten levágná a fejét.

— Pedig kár lenne érte, mert nagyon ráillik a nyakára — mosolyodott el Emese asszony, aki eddig még nem hallatta szavát.

— Majd, ha a férfiak sorába lépek, tudni fogom a kötelességemet — mondotta Bekecs komolyra vált arccal. — Most még nem állnak szóba velem.

— Te azt hiszed, ha Endre herceg foglalja el majd a trónt, akkor megváltozik az ország ábrázata? Tudtommal Endre herceg meg az öccsei még mindig pogányok és azok is maradnak. Vatha úr nem állna velük szóba, ha keresztények lennének — jelentette ki Kenese tompa hangon.

Bekecs megköszörülgette a torkát. Egy szálla rossz útra tévedhetett. Nem válaszolt nyomban.

— Gellért püspök úr erről is beszélt, — szólalt meg aztán — amikor esténként körül ültük és hallgattuk taní-

tásait. Azt mondta: Ha Endre nem keresztelkedik meg, akkor nem áldást, de újabb zavart hoz az uralkodása. A kereszténységet már nem lehet kiirtani ebből az országból. Nem engedi az Isten. Endre Bizáncban járt, most valahol a lengyelek honában tartózkodik, ott pedig már keresztények az emberek. Neki is meg kellett látnia a kettő között a különbséget. Ha pedig nem látja, akkor vak és nem méltó arra, hogy fejét István király koronájával megkoronázzák. Gellért püspök bízik benne és ha megtudja, hogy közeledik a határ felé, biztosan elejébe megy, hogy illően fogadhassa.

Kenese hosszan nézett végig a gyerekemberen.

— Bekecs fiam, tetszel nekem, — mondotta — sok meglett embert megszegyenítenél a beszédeddel.

— Látszik rajta, hogy barátok tanították — kiáltott fel Béta és az arca lángolt a lelkesedéstől. — Bár kegyelmed is így beszélne.

— Drága leányom, te ne oktass engem, — horkant fel a várnagy — én tudom, hogy mit cselekszem. Az én időm még nem érkezett el. Nekem most hallgatnom kell, hogy egyszer majd beszélhessek. Meg kell várni, hogy az étel megfőjön, félig főve semmit sem ér.

Bódog közben már a harmadik halat ette. Boldog volt, hogy nem törődik vele senki és nyugodtan lakmározhatik. Minden szem Bekecsre szegeződött, aki úgy ült, mint Valter atya szokott, amikor előadást tart a kereszténység történetéről és a vértanúk dicső haláláról. A lábát maga alá húzta és kezének mozdulataival adott nyomatékot szavainak.

Egy leányzó kerek juhsajtot hozott a sátorkamrából és eléjük tette. Érett gomolya volt. Kenese levágott belőle egy darabot és kenyér nélkül enni kezdte. Ritkán nyúlt a kenyérhez s ha le is tört belőle, csak azért tette, hogy legyen mivel megtörölnie a száját. Bekecs a gyümölcsös kosárból kiemelt egy almát. Nem szívelte a sajtot. A monostorban a bőjt idején sajttal tömték őket, de ott nem volt szabad válogatni. Azt kellett megenni, amit elébük raktak.

Itt ellenben azt ehetett, amihez kedve volt, ő pedig az almát, körtét mindennél jobban szerette.

Egy szolgálóleány új szurokfáklyát helyezett az elégett helyére és egy kupa bort tett Kenese várnagy kezeügyébe. Evés közben senkinek sem volt szabad bort innia, különösen az asszonynépnek nem, mert a mámoros, sokat beszélő, vihogó asszonyokat Kenese várnagy megvetette. Az utolsó falat után nyúlt csak a boroskupához, jót húzott belőle, aztán odanyújtotta Bekecsnek.

— Ígyál fiam. A bor ilyenkor vérré válik az emberben.

Bekecs ivott, de csak annyit, amennyi egy diákemberhez illik. Vigyáznia kellett magára, hogy ne mámorosodjék meg a bortól és ne veszítse el az asszonynép kegyét. Valter atya nem győzte őket eléggé figyelmeztetni és mondani, hogy nagyobb hős az, aki önmagát győzi le, mint az, aki ellenségén győzedelmeskedik.

Az asszonyok mézsört ittak, mert a várban kevés volt a bor és ami volt, azt a férfiak maguknak tartogatták, mondván, hogy az asszonyoknak jó a szagós füvekkel készített mézsör.

— Dorka néne, meséljen nekünk valamit — szólalt meg Hajnal a sátor mélyén, aki unta a férfiak örökös civódását.

Dorka néne Emese mellett ült. Azt beszéltek róla, hogy István királlyal egy évben született. Öreganyó volt, legöregebb az egész várban. Ismerte Géza fejedelmet és Saroltot és fiatalasszony korában megfordult Somogy várában is. Koppány lázadása idején barlangokban, erdők rejtekhelyén élt.

— Nem tudok én már nektek újat mondani — tiltakozott reszkető két kezét maga előtt rázva. — Elmondtam már mindent, amit tudtam.

De nem hagyták békén, addig kérlelték, amíg fel nem vette a mese színes fonalát.

— Azt talán még nem meséltem el nektek, kedveseim, hogy mit láttam azon az éjjelen, amikor István király meghalt — szólalt meg lágy, fátyolos hangon. — Előtte való nap szörnyű vihar dühöngött az egész országban. A föld

megindult és az ég egész éjjel vörös volt. Olyan vörös, mintha lángbaborult volna. A patakok kiáradtak, a sírok megnyíltak és láthatókká váltak a holtak fehér csontjai. A temetők fölött lidérclángok bolyongtak és az ég felhőiben egy bárány küzdött egy farkassal. Így történt, ahogy mondom. Egy fehér bárány egy szörnyű ordassal. A küzdelem nem tartott sokáig. A farkas legyőzte a bárányt. De amint a bárány elterült, a vértől csöpögő farkast agyonsujtotta a villám. A farkas füstgomolyaggá változott és pernyéje szétszóródott a felhők szárnyain. A bárány pedig másnap éjjel új életre kelt és a hajnali nap fényözönében felemelkedett az égbe.

Az egybegyűlteket mély csendben hallgatták az elbeszélést, csak Kenese várnagy rázta hitetlenül a fejét.

— Dorka te, ha ez igaz volna, akkor nekem is tudnom kellene róla — mondotta. — Az igaz, hogy István király halálát szörnyű vihar előzte meg, de hogy az égen egy bárány verekedett volna egy farkassal, arról most hallok először. Azt hiszem, hogy ezt te találtad ki.

Dorka sértődötten csapott szét a kezével.

— Amit én állítok, az igaz. Saját szememmel láttam, de látták sokan mások is, akik abban az időben szemükkel az eget keresték. Még egy vak is látta, aki akkor éjjel nyerte vissza a szemevilágát.

— Dorka, Dorka, én mégis csak azt mondom, hogy te álmodtad mindezt, — erősködött a várnagy — de álomnak valóban szép volt. Tán meg is tudnád fejteni, hogy mit jelent mindaz, amit láttál?

— A látomást nem én fejtettem meg, hanem maga Benéta prépost, aki egyik leghűségesebb embere volt István királynak. Ő azt mondta, hogy a bárány az Egyházat jelenti, a farkas meg a pogányságot. A farkas láthatólag legyőzi az Egyházat, de végül mégis csak az Egyház győz és ellenségeit villámaival szétszórja az Isten.

— Én elhiszem ezt a történetet, — szólalt meg halkan Emese — mert István király fehérvári sírján sok csoda történik. Nyavalyatörösök meggyógyulnak, némák beszélni kezdenek, a vakok meg látókká válnak.

— Ti pedig, amint látom, valamennyien a kereszténység felé hajoltok — állapította meg Kenese nagyot sodorintva a bajuszán. — Ha Urdug emberei megtudják, mi forog a fejetekben, könnyen közibénk csapnak.

— Urdug és emberei jobban tennők, ha a saját fejükkel törődnének és ne a miénkkel, — szólalt meg Béta — mert találkozhatnak még olyan karddal, amely az övékét fogja lemetszeni.

— Hát te tudsz-e valami történetet? — kérdezte Emese, Bekecs felé fordulva, hogy másra terelje a szót.

Bekecs rábólintott.

— Tudni tudok, de csak amolyan monostori legendákat, aminőket esténként az öreg barátok szoktak mesélni. De azok nem Urdug vezér népének valók.

— Mi nem tartozunk Urdughoz — tiltakozott Hajnal. — Urdug egy harácsoló rablólovag, akihez semmi közünk. Nem minden pogány magyar rabol. Ha monostori legendát tudsz, csak mondd el bátran, szívesen meghallgatjuk.

Bekecs nem tudta, hogy Kenese háznépe pogány vagy keresztény-e, megkérdezni meg nem merte, mert a nyílt színvallás egyik-másik ottlevőnek talán kellemetlen lett volna. Köhintett egyet, kettőt, aztán szép lassan beszélni kezdett. Békesség vert tanyát közöttük és az égen szelíden ragyogtak a csillagok.

— Sok évvel ezelőtt a Garam partján elterülő rengetegben élt egy remete. Barlangja a hegy lábánál mohalepte sziklák között húzódott meg. Itt töltötte életét imádságban és böjtölésben. Ifjúkorában nagy bűnös lehetett és most öregségében akarta kiengesztelni az Istent. De hogy ne csak imádkozzék, hanem dolgozzék is, esténként egy csöbör vizet cipelt fel a hegy tetejére, hogy az ott járó őzek és szarvasok szomját oltsa vele. A szélmarta sziklás hegygerincen, hol kútnak vagy forrásnak nyoma sem volt, az eltikkadt állatok hiába kerestek volna vizet. A jó Istennek nagyon megtetszett a remete áldozatkészsége s azért leküldött az égből egy angyalt, legyen az öreg remete segítségére, mert hosszú volt az út, a csöbör víz meg nehéz. Ha már nem bírta, az angyal segített neki. De nemcsak a csöb-

rőt segítette vinni, hanem gondoskodott a vacsorájáról is.

Amikor a remete esténként elindult a csöbörrel, az angyal utána ment és számlálta a lépteit, hogy egyetlenegy se vesszen kárba. Évek hosszú során át hordta a vizet a remete. Egyszer, amidőn a hegy tetejéről letekintett a völgybe, látta, hogy egy szegény rabot visznek az akasztófa alá. Kezén, lábán nehéz vaskölöncök nehezedtek, úgy-hogy alig tudott lépkedni. A poroszlók bottal ütötték, ha a fáradtságtól kimerülve végigterült a földön.

A remete megállt és fejét bólogatva mondta:

— Ime, a bűnöst utolérte az igazság sujtó keze. Bűnének akasztófa lesz a jutalma.

De alig mondta ki e szavakat, az angyal nyomtalanul eltűnt mellőle. Úgy eltűnt mellőle, mintha soha ott sem lett volna. Amikor leért a hegyről, az estebédje sem volt a helyén. Hiába kereste, sehol nem találta. Szörnyen megijedt ekkor a remete és azon gondolkozott, vajjon mivel bántotta meg a jó Istent, mert hogy megbántotta, abban már biztos volt. Ettől kezdve még többet böjtölt és éjjel-nappal nem szűnt meg imádkozni. Egy alkalommal, amikor az erdőben bolyongva keservesen sírdogált, a feje fölött énekelni kezdett egy madár. — Milyen boldogan dalolsz, te kis madár, — szólt feléje a remete — de rád nem is haragszik az Isten, mint reám. Ha megmondanád nekem, mivel bántottam meg az Istent, nagyon hálás lennék neked. Bűnbánatot tartanék, hogy a szívem újból boldog lehessen. — Ekkor megszólalt a madár: — Azért haragszik reád a jó Isten, mert ítéletet mondtál egy szegény ember felett, amikor azt akasztani vitték. Tudnod kellene, hogy egyedül az Isten ítél. De ha megbánod a bűnödöt, az Isten megbocsát és visszafogad övéi közé. Ebben a pillanatban a rég nem látott angyal megjelent előtte. Egy rövid, száraz faág volt a kezében és így szólt: — Ezt a száraz ágat mindaddig magaddal kell hordanod, amíg egy napon három friss zöld hajtás nem fakad rajta. A száraz ág kirügyezése azt jelenti, hogy az Isten megbocsátott neked. Este, ha pihenni térsz, e faágat mindig a fejed alá kell tenned, mert ez lesz a váncosod. Koldulva szerzed meg a kenyeredet és egy

éjtszakánál hosszabb ideig nem tartózkodhatsz sehol. Ezt kell cselekedned, ha akarod, hogy Isten megbocsásson neked.

A remete átvette az angyaltól a száraz faágat és visszatért a világba, hogy Isten akaratának eleget tegyen. Nem ivott a források vizéből, nem evett erdei gyümölcsöt, azzal táplálkozott csupán, amit az emberektől összekoldult. Sok helyen semmit sem adtak neki, sőt goromba szóval elkergették vagy a kutyákat uszították reá. Sok olyan napja volt, hogy alig kapott annyit, hogy egyszer jóllakjék. De nem panaszkodott. Jól tudta, hogy mindez Isten tudtával történik. Egy napon, amikor a betevőfalatot sem tudta összekoldulni, könnyezve állított be egy szegényes udvarba. Sziklákba mélyedt barlang tátongott a végében. A barlang előtt álló anyókához így szólt: — Engedd meg, jó asszony, hogy ezt az éjtszakát itt a barlangban tölthessem. — Én nem engedhetem meg neked, szent ember, — válaszolta az anyóka — még akkor sem, ha akarnám. Három kegyetlen vad fiam van, akik ma éjjel térnek vissza rabló útjukról. Ha téged itt találnak, megölnék mindkettőnket. De a remete nem tágitott. — Engedd meg, jó asszony, hogy itt maradhassak, — kérlelte az anyókát — majd meglátod, hogy egyikünknek sem történik baja. A fiaid nem fognak bántani. — Az anyóka nagynehezen beleegyezett. A remete a barlangba vezető garádics alá feküdt és a száraz ágat a feje alá tette. Az anyóka megkérdezte, miért hajtja le fejét a puszta faágra. A remete elmondotta, mit szólt akkor, midőn egy embert akasztani vittek. Itélkezett. Vétett a szeretet ellen. Ezért nagyon megharagudott reá az Isten és most így kell vezekelnie. Ekkor az anyóka keserves sírásra fakadt, — Istenem, Istenem, — nyögdécselte — ha egy bűnös szóért így bünteted meg az embert, vajjon mi vár az én fiamra, akik szörnyű bűnöket követnek el.

Éjfél tájban nagy lármával hazajött a három rabló. Tüzet gyújtottak és annak fényénél tüstént meglátták a garádics alatt alvó remetét. Éktelen haragra gyulladtak és ocsmány káromlással reá ripakodtak a remegő anyjukra: — Hogy kerül ide ez az ember? Nem megmondtuk neked,

hogy a barlang belsejébe senki élő nem teheti be a lábát. — Anyjuk szelíden csitítgatta őket: — Ne bántsátok. Szegény bűnös ember ez, aki vétkéért bűnhődik. — A rablók faggatni kezdték: — Mi bünt követett el? — A remete közben felébredt a garádics alatt, feltápászkodott kemény fekvőhelyéről, odaállt a rablók elé és elmondotta szomorú történetét. A rablók egy fiaszóval sem szakították félbe a remete elbeszélését, révedt arcuk olykor megvonaglott, fejüket leszegették s valahol bent, lelkük mélyén bizonytalanul, tétován megszólalt a hosszú ideig elfojtott lelkiismeret. — Ha egy bűn miatt így bűnhődik a remete, vajjon milyen sors vár reánk? — kérdezték némán egymástól. A remete pedig, amikor látta, hogy elbeszélése nem süket fülekre talált, áhítatos imába merült és újból lefeküdt. Másnap reggel aztán halva találták. A rövid száraz faágon azonban három hajtás virult. A jó Isten megbocsátott neki.

Bekecs elhallgatott és végignézett Kenese várnagy hozzátartozóin. Feszülten figyelő, szinte áhítatos arcokat látott maga előtt a fáklya gyér világánál. Voltak, kik lecsukott szemmel hallgatták, mások a lelkükben a messiasségre néztek, de voltak olyanok is, akiknek átszellemült mosoly ült az arcukra. Bekecs ekkor érezte életében először, hogy tud mesélni. Lágy hangja belesímult az esti csendességbe és színes szavai élő valósággá formálták az egyszerű mesét.

— Ilyen történeteket szeretek hallgatni — mondotta Béta és kiegyenesedett. — A mese nyelve a legszebb, azt mindenki megérti. Mert a madárnak, csillagoknak is van nyelvük, azok is beszélnek, csak hogy szavukat nem mindenki érti meg.

— Te talán megérted a csillagok beszédét? — kérdezte Kenese könyökére támaszkodva — mert én bárhogy figyelek is, egy szavukat sem hallom.

Béta felnevetett. Csengő hangja végigszaladt a nyitott fedelű sátor falai között.

— A csillagok beszédét bent a szívemben hallom.

— Aztán mit mondanak neked azok a csillagok?

Béta elgondolkozva nézett maga elé.

— Hogy mit mondanak? Azt nem lehet szóval kifejezni. De minél jobban figyelem őket, annál inkább közelebb jönnek hozzám. Úgy érzem, mintha a csillagok mögül valaki állandóan figyelne engem. Egy ködbeboruló arc, amelynek körvonalait nem lehet tisztán kivenni.

— Látod, hogy milyen összeviszsa beszélsz — nevelt gúnyosan Kenese. — Először csillagokról beszélsz, aztán meg egy figyelő, ködbevesző arcról, de hogy mit mondanak neked, azt nem tudod.

Béta szégyenkezve hajtotta le fejét. Bekecs a segítségére sietett.

— Én tudom, hogy Béta asszony mit akar mondani. Ő az Istent látja a csillagok között és az ő hangtalan beszédét hallja. Mert Istennek nincs szüksége nyelvre, hogy beszélni tudjon. Beszélnék helyette a virágok, amikor illatot lehelnek magukból, a szellő, amikor felborzolja a folyók vizét vagy megrezegteti a nádszálakat, a viharok, amikor végigzúgnak a földön és fákat törnek derékba, a napsugár, amikor reggel megcsillan a harmatos mezőkön és az istálló ajtajában álló ökrök szemén és a forrás vize, amikor kibuggyan a földből. Így magyarázta ezt nekünk Gellért püspök, amikor az Isten végtelen szeretetéről beszélt. Még azt is mondta, hogy a világon minden miértünk van, azért, hogy mi boldogok legyünk.

— Te szakasztottan úgy beszélsz, mint egy pap, — szólalt meg Emese — örömmel elhallgatnálak akár reggelig is.

Bekecs elhárító mozdulatot tett a kezével.

— Az én beszédem csak tilinkószó a viharban. Halaná csak nagyasszony Gellért püspököt beszélni, akkor nyiladoznék igazán a lelke. Isten megadta néki azt a hatalmat, hogy rövid időre kinyithassa az eget és bepillantást engedhessen a mennyországba. A hallgatói szívét ilyenkor megtölti égi boldogsággal. De éppen így meg tudja nyitni a kárhozat kapuit is, hogy lássuk azoknak a szenvedéseit, akik szembehelyezkedtek az Istennel és megtagadták az engedelmisséget. A mennyországot nem tudja lehozni a földre, de minket el tud vinni oda. Egy-egy beszéde után

repülni szerettünk volna, olyan boldogságos érzés töltötte el valamennyiünket.

— Én hallottam Gellért püspököt beszélni a csanád-vári székesegyházban, — szólt közbe Kenese — amikor Aba Sámuel fejére olvasta a sentenciát. Akkor bizony nem így beszélt. Úgy dörgött a hangja, mintha villámok csapkodtak volna ki belőle. Gellért szörnyen haragudott Abára. Aba ugyanis mint a palota ispánja, Pétert leverve a királyi koronát és királyi udvart magának bitorolta és vért verre és bűnt bűnre halmozott. A szentbőjt napjaiban tanácsának legtisztesebb férfiai, számszerint ötvenet mint valami barmokat vagy oktalan állatokat, fűtykösökkel és karókkal merészkedett agyonveretni. Ilyeneket mondott, még emlékszem rá és amíg élek, nem fogom elfelejteni: — A szentbőjt tartása a bűnösöknek bocsánatára és az igazaknak jutalmára adatott; te pedig, király, azt kardod gyilkolásával megfertőztetted s tőlem az atya nevet elraboltad, minthogy ma legkedvesebb gyermekeim hiányzanak. Azért e napon semmi bocsánatot nem érdemelsz. Minthogy pedig Krisztusért meghalni kész vagyok, a jövőödöt megjósolom. A jövődő harmadévben fölkel ellened a bosszú kardja, mely elveszi tőled az országot, melyet családul szerezted. — Latinul beszélt és mi csak tolmács útján értettük meg. De minden szava a velőnkig hatolt. Olyan volt, mint egy kitárt szárnyú sárkány, aki tüzlángot okád. Azt hittük, hogy vérengzés lesz a vége és egymásnak megyünk, de Aba Sámuel nem mert megmoccanni sem, félt. Temérdek bűne gyávává tette. Parázson álltunk akkor ott valamennyien és csak egy szikra kellett volna ahhoz, hogy indulataink lángra lobbanjanak. Abban igazad van, hogy Gellért püspök tud beszélni. Mi karddal ölünk, ő szóval. A mi halottaink nem támadnak fel, de akiket ő szúr le, azok életre tudnak kelni, ha akarnak. Mi az emberrel a jót is megöljük, ő a bűnt öli meg az emberben, hogy élni tudjon az erény.

Bekecs mélyen meghajtotta a fejét Kenese előtt.

— Bár így beszélne minden magyar főember, akkor nyugodtan feküdnék sírjában István király.

— Ami igaz, az igaz — bölintott Kenese, akinek láthatóan jólesett Bekecs udvarlása. — Gellért püspök, noha nem magyar ember és csak töri a magyar nyelvet, mégis többet ér sok magyar főúrnál. Magyarabb sok magyarnál.

— Az Isten embere, — szólt közbe Béta — mi meg a táltosokra hallgatunk és inkább azoknak hiszünk. Népünk pedig forog, mint a kerge birka a helyett, hogy ilyen férfiakra hallgatna, mint Gellért püspök, aki mindnyájunk javát akarja és nem kér tőlünk semmit, pedig szegényebb valamennyiünkénél. Nem hadra fordítja az ország pénzét, hanem a szegények gyámolítására. Ő gyógyítja azokat, akiket kegyelmedék megnyavalyítanak.

— Már megint elkezditek a régi táncot, — szólt neheztelve Emese — köztetek soha nem lehet békésen beszélgetni.

— Dehát ki kezdte, én-e vagy ő? — védekezett Kenese. — Én békén hagyom, miért köt mindig belém ez a boszorkány.

— Mert kegyelmed denevérhiten van, — kiáltott fel indulatosan Béta — keresztény és mégis a pogányokkal tart. Nem mer nyíltan színt vallani. Pedig okosabban tenné, ha Gellért úr pártjára állna a helyett, hogy Vathát szolgálná.

Kenese mérgesen felhorkant.

— A szád az veszedelmesen jár, édes lányom, de hát te miért nem keresztelkedsz meg és miért beszélsz így itt a pogányság várában?

— Kovász akarok lenni a lisztben, hogy megkeljen.

— Pogány kovász nem keleszt keresztény kenyeret.

— Lélekben keresztény vagyok és amint szerét tehetem, meg is fogok keresztelkedni és üldözni fogom a pogányságot.

— Te, Béta, félni kezdek tőled — szólt közbe Emese asszony. — Így még sohasem beszéltél. Veszedelmet hozol a családunkra.

Béta tenyerébe temette arcát és nem válaszolt. Vállának rángatózása elárulta, hogy sír.

— Térjünk aludni, — mondotta Kenese — mára elég

volt a vitából. — Te pedig ne sírj, eleget sírtál már életemben. Nem haragszom reád, mert igazat beszélsz.

Bódog a sátorhoz támaszkodva halkan horkolt. Az egész vitából nem hallott egy szót sem. Bekecsnek kellett őt felráznia, amikor elbúcsúztak.

A hold már magasan járt az égen, amikor kiléptek a sátorból és fehér világával végigfeküdt a hangtalan kalocsai láposon, Urdug várán és a sátrak előtt hamvadó parázson.

A bástyatorony felől halk tilinkószó hallatszott.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

Halotti csend borult Urdug várára. Sehol élő lény nem volt látható. Néhol még parázslott a sátrak előtt a tűz, jelezvén, hogy nemrég még ültek mellette. Az éj hűvös volt.

Bekecs még nem volt álmos. Szívesen elbeszélgetett volna valakivel, ha elébe keveredik. Bódogot a szomjúság gyötörte. Követelődött benne a töméntelen hal, amit elfogyasztott. Vízet inni pedig nem volt kedvére való.

— Nekem sehogy sem tetszik itt ez a világ — szólalt meg. — Az ember sohasem juthat egy jó kupa italhoz. A borral úgy takarékoskodnak, mintha legalább is Jeruzsálemből kellene hozniok forró fazékban. Amint lehet, visszamegyek én Bodrog várába, ott aztán nincs semmiben sem hiány. Bort annyit ihattam, amennyit lopni tudtam. Ahhoz pedig nem kellett nagy tudomány. Az én tudományom éppen elegendő.

Nagy volt a meglepődésük, amikor sátorukba érve, annak közepén égő mécsest és egy kupa bort találtak.

Bódog rossz hangulata egyszerre véget ért. Már a bor látása is megoldotta a nyelvét. Lesimitotta kajla bajszát és akkorát húzott a kupából, hogy alig maradt benne valami. Bekecs felé nyujtotta.

— Ezt idd meg te, kiskomám. Ne mondd, hogy csak magammal törődöm.

Bekecs ivott néhány kortyot és amint letette a kupát, körülnézett.

— Valaki járt itt és rendbehozta a sátorunkat — mondotta. — A takarókat összerakta, a gyékényeket kisimította és a szomjunk oltására bort hozott. Úgy látom, itt illően gondoskodnak az úri vendégekről.

— Ha nem volna lyukas a sarum, még elhinném, hogy igazat beszélsz, — sóhajtott Bódog — de én ilyen lábbelivel sehogy sem tartozhatom az úrinemhez. Paraszt vagyok én és az is maradok.

Bekecs felnevetett.

— Leszünk mi még urak, nagykomám, csak ne hagyj fel a reménnyel. Épp a legjobb úton haladunk a magasságok felé. Utunk első részét sikeresen befejeztük. Bent vagyunk a várban. És ami fő, nem mint rabok, hanem mint vendégek, akik közkedveltségnek örvendenek. Sőt tán még jutalmat is kapunk a várnagytól. Csak azt szeretném tudni, hogy itt van-e az, akit keresünk, — fogta halkra a beszédet Bekecs — mert ha nincs itt, akkor megette a fene az egészet. Kezdhetjük a dolgot előlről.

— Holnap majd körülszimatolom a tábort, — tette hozzá Bódog — mert ha már egyszer itt vagyunk, használjuk ki az alkalmat és ismerkedjünk meg Urdug várával.

Apró léptek nesze hallatszott kívülről. Bódog hirtelen elhallgatott.

Bekecs felugrott a fekvőhelyéről és kidugta a fejét a sátor nyílásán.

A hold aranyló fényében egy félénken lépkedő kislány alakján akadt meg a tekintete. Úgy jött, mint egy tündér. Az éjtszakai köd fátyolszerűen kúszott utána.

Bekecs szíve nagyot dobbant. Emberi szív nagyobbbat tán nem is dobbanhat. Bibor állt előtte a maga élő valóságában.

Urdug undok keservekkel telt vára egyszerre ragyogó királyi palotává változott. Mintha az éj tündérei halkan dalolni kezdtek volna, szíve tája végtelen gyönyörűséggel telt meg. Kitárta a karját és alig jutott szóhoz.

A kislány a karjai közé szaladt és arcon csókolta úgy, mint rég nem látott bátyját a húga szokta.

— Láttam kegyelmedet az este, — suttogta — amikor a foglyokat hozták. Hallottam, amikor a nevemet belekiabálta a világba, de nem mertem jelentkezni. Félttem, hogy mind a kettőnknek baja esik. Azért szöktem ki most, amikor már mindenki alszik és az öröktől sem kell tartanunk. De hogy keveredtek kegyelmedék ide? Mert hogy nem mint rabok vannak itt, azt látom.

Bekecs még mindig nem tudott szóhoz jutni. A szívét a torkában érezte dobogni. Átölelve vezette Bibort a sátrába és leültette.

Bódog csúf pofáján a meglepődés vigyora ült és szeme a mécs fényében úgy ragyogott, mint két mesebeli karbunkulus.

— Csakhogy megvagy, drága, kis húgom — nyögött fel Bekecs, és ő is leheveredett a gyékényre. — Már azt hittük, hogy hiába fáradtunk.

— Tán csak nem értünk jöttek kegyelmedék?

— De bizony azért jöttünk. Valahogy szeretnénk beneteket innen kicsempészni, csak azt nem tudjuk még, hogyan? Urdug emberei úgy vigyáznak rátok, mint a sárkányok a tojásaikra. Ember legyen a talpán, aki kifoghat rajtuk.

Bibor arcán ezer kis angyal boldogsága rajzott. Szébb volt, mint valamikor. Bekecs nem tudott a látásával betelni.

— Most már nem félek és nem aggódok, — szólalt meg újból Bibor — imádságomat meghallgatta az Isten. Piroskával mindennap térdenállva imádkoztunk és lám, meghallgatásra találtattunk. Urdug napok óta nyugtalan. A hadnagyok egyrésze nincs vele meglepődve. A zsákmányban nem osztózik igazságosan és elorozza azt is, amit a fővezérnek kellene adnia. Vermeiben annyi drágaságot és kincset halmozott már össze, amennyi talán még a királynak sincs. Nem mer kimozdulni a várból, attól fél, hogy mindenét szétszedik, amíg odalesz.

— Nem akadna még valahol egy kis bor, drága lányom? — sóhajtott fel Bódog és az üres kupára mutatott. — Erre a nagy öröme, vajmi jól esnék.

— Nem szabad most nekem a borospince felé mennem, — felelt ijedten a kislány — nincs, aki megvédjen. Az örök kegyetlenek. Az asszonynépnek ilyenkor már nem tanácsos a sátrakon kívül járni. De holnap estére újból hozok, addig legyen türelemmel kegyelmed.

— Hogy megy a sorotok? — kérdezte Bekecs a kislány kezével játszadozva. — Van ennivalótok elég?

— Ha abból kellene élnünk, amit a raboknak adnak, akkor bizony felkopna az állunk, — válaszolt Bibor — de én mindig gondoskodom magunkról. A várbeliek szeretnek minket és itt is, ott is a kötényünkbe dugnak valamit. Én gondoskodom nevelőanyám hűségese szolgájáról, Koloncról is. Értem jött, ki akart szabadítani, de nem sikerült. Az az undok Karacsa elfogta őt és rabszíjra fűzte. Most szegény apámnak érte is fizetnie kell, ha még látni akarja.

— Mennyi váltságdíjat kért értetek Urdug?
Bibor lemondóan legyintett.

— Nem lehet azt megfizetni. Ötszáz báránybőrt, egy öltre való sodort bélhúrt, húsz medvebőrt, ezer nyílhegyet és fejenként tíz aranyat vagy háromszáz dénárt kér.

— Adja majd ő alább is, — mordult fel Bódog — csak jussunk kissé levegőhöz.

— Nevelőatyám megüzente neki, hogy megfizeti a váltságot, csak adjon időt hozzá, hogy összegyűjthesse, mert nincs együtt ötszáz szárított báránybőre, se öltre való szárított bélhúrja, no meg a többi, amit követel.

— Az ispán úrnak hová kellene ezt a tömérdek holmit szállítania? — kérdezte Bekecs.

Bibor a fejét rázta.

— Annyit tudok biztosan, hogy nem ide a szigetre. A hegyek barlangjaiban rejtik el, olyan helyeken, amiket csak ők ismernek és a szolgálk, akik nem értik a mi nyelvünket. Nagy mívesei ők a rablott holmik elrejtésének. Nincs náluk ravaszabb ember az országban.

És ha ezt a szigetet a király emberei körülvennék, akkor hová menekülnének?

— Számtalan rejtekűtiük van az ingoványban, ahol nem tudja őket nyomon követni senki. Ide jártas ember

kell, ha el akar igazodni. Ismernie kell a zsombékokat, különben elveszett. Azért Urdug nem is fél attól, hogy rajtaütnek. Tudja, hogy az ellenfelének rengeteg áldozatába kerülne, de célt mégse érne.

— És télen, ha minden befagy és az ingovány is járhatóvá válik, módjában lesz-e ellenállni? — kérdezte Bekecs hirtelen kiegyenesedve. — Akkor az jöhet ide, aki akar.

— Lehet, hogy Urdug a telet nem itt tölti, — tűnődött a kislány — biztosan forgat valamit a fejében erre az időre, mert ha ti megtudtátok, hogy Urdug vára hol van, megtudhatják mások is.

— Mi nem tudtuk, hogy hol van és embereink sem ismerték rejtekét. Csengez, az öreg táltos tudott csak róla. Ha ő nincs, sohasem találtunk volna ide.

Bibor hirtelen felállt és a kezét nyújtotta Bekecsnek.

— Köszönöm, kegyelmednek, hogy értem fáradott. Majd holnap szerét ejtem, hogy beszélgethessünk. Körülvezetem kegyelmedet a várban is, hogy szükség esetén el tudjon benne igazodni.

Bekecs elállta a sátor nyílását.

— Ne menj még, Bibor — kérlelte. — Olyan jó, hogy itt vagy és láthatlak.

— Azért megyek, hogy holnap is láthasson — védekezett a kislány. — Ha az éjjeliőr nem talál a helyemen, holnap rabszíjra fűz és elvonja tőlem az eledelt. Engem csak azért engednek kissé szabadabban, mert nem vagyok senkié. Tudják, hogy nem élek a szüleim és azért bizonytalan a kiváltásom. Urdug szível engem és attól félek, hogy még váltság ellenében sem ad ki. Még akar tartani a maga számára, csak arra vár, hogy idősebb legyek. Úgy dől a szeme, ha rám néz, hogy reszketni kezdek a félelemtől.

Bekecs nem tartóztatta tovább. A sátor függőnye szétnyílt és Bibor alakja beleveszett a sötétségbe.

Bekecs eloljotta a mécsest, de alighogy lefeküdt, halk huhogás hallatszott az éjszakában.

— Hallod, nagykomám, a baglyot? — ugrott fel Bekecs — Csengez jár a közelünkben. Minket keres.

A bagoly huhogása megismétlődött. Bekecs kiugrott a sátorból és visszahugott.

A sötét bokrok között megmozdult valami. A hold éppen ekkor bukkant ki egy felhő mögül és megvilágította a nagy léptekkel közeledő alakot, akit Bekecs nyomban megismert.

Csengez állt előtte.

— Hol van a sátratok? — kérdezte.

— Ehun níl — mutatott maga mögé Bekecs.

Csengez bebújt a sátor nyílásán és nyomban leheveredett a földre. Szuszogása elárulta, hogy nagyon fáradt.

— Mi jó hírt hozott nekünk kegyelmed? — buggyant ki a kérdés Bekecs száján.

— Várj egy kissé, míg kifújom magam. Nagy kerülővel jöttem. A pákász kísért a partig. Urdug emberei a nyomunkban voltak, de a nagy sűrűségben nem tudtak ránk akadni. Csendben siklottunk, mint a csibor. Bődönhajón jöttünk. Reggelre mindenképen el kell tűnnöm. Azt szeretném tudni, hányadán állunk. Itt van-e, akit kerestél?

— Itt. Az előbb beszéltem vele. Azt mondta, hogy Urdug napjai megszámláltattak. A saját emberei acsarkodnak reá. Száz markos, páncélos vitéz könnyen elláthatná Urdug baját. De nem a király emberei kellenek ide, mert azokat nem szíveli senki, hanem Endre-pártiak. Kenese, a várnagy sem Urdug embere, de a királyé sem. Denevérhitű őkegyelme, de szívvel-lélekkel a mi emberünk. Az ilyennek nem szabadna elvesznie, mert bennük él a magyarság.

— Ilyeténképpen nem is kell száz ember, — szolt nagyon halkán az egykori táltos — mi is kézrekeríthetjük Urdugot. A fejére tűzött vérdíjat pedig adják azoknak, kiket megnyomorítottak. Csak azt mondjátok meg, hogy mit kell tennem?

De nem kapott választ. Kívülről léptek nesze hallatszott. Néhány lándzsás haladt el a sátor előtt.

— Lehet, hogy engem keresnek, — suttofta Csengez — a külső örök jelezhették, hogy valaki beszökött a várba. Amint pirkad, tovább kell állnom. Nem szeretném, ha meg-

tudnák, hogy közöm van hozzátok. Így nagyobb hasznotokra lehetek.

Bekecs még halkabbra fogta a szót.

— Ma este hozták be Borsát, a királyi hadak fővezérének a kisleányát is. Ertesíteni kellene Borsát, úgy vélem, a segítségünkre lenne.

Csengez megvakarta a fületövét, ami annyit jelentett, hogy nagyon gondolkodik.

— Nagy jutalomban részesülnénk, ha szállására vinnék kisleányát. De sok idő futna el addig, amíg segítségünkre jöhetne. Azért meg kellene bizonyosodnunk, hogy Kenese várnagy a szükség idején mellénk állna-e? Ha igen úgy akár holnap este is nekimehetünk. Mindenekelőtt Urdug sátrának két őrt kell ártalmatlanná tenni, a többi aztán megy a maga útján.

Bekecs más véleményen volt.

— Néhány páncélos vitézre feltétlenül szükség lenne, mert Urdug eltűnését biztosan zavargás követné a rengeteg rablott holmi miatt. Ilyenkor aki bírja, marja. Ez pedig könnyen a rabok életébe kerülhet. Mi ne nézzük a zsákmányt, hanem azon legyünk, hogy megmentsek a rabságból azokat, akik ártatlanul szenvednek. Pünkösöd úr meg a többiek, mind hálások lesznek nekünk. Ha pedig csak a zsákmányra tekintünk, hasonlóak leszünk Urdughoz, az meg nem méltó hozzánk.

Csengez megveregette Bekecs vállát.

— Igazságot beszélsz, fiam — szólalt meg. — Még ma felkeresem a dunai naszádosok kapitányát és a segítségét kérem. Itt csak ő segíthet, mert csak neki van annyi ladija, amennyire itt szükség lesz. Emberei jól ismerik a vízen való járást. Ti legyetek készen, hogy a naszádosok segítségére lehessetek. Holnap, vagy holnapután este ilyen időben hühögni kezd a bagoly. Most pedig megyek. A pákász vár rám a zombékosban a palánk tövében.

Lassan felcihelődtsz, figyelve kilesett a sátor résén és már ott sem volt. Úgy elillant, hogy mégcsak a lépte neszt sem lehetett hallani.

Bekecs rádőlt a nyoszolyájára és magára húzta az

irhatakarót. Alighogy elaludt, két fáklyás őr tört a sátorba. Amikor meglátták a két alvót, tanakodni kezdtek.

Bekecs felébredt, de nem mozdult. Úgy feküdt tovább, mint aki alszik.

— Ezek a várnagy vendégei, — szólta az egyik — ők hozták Kudur gyerekét.

— Vigyük magunkkal őket, ha mást nem találunk — javasolta a másik.

— Már mondtam neked, hogy ezek Kenese várnagy vendégei, a várnaggyal meg nem tanácsos ujjat húzni. Én azt hiszem, hogy Karacsának látomása volt és szellemet látott. Ha pedig valóban észrevett valakit, akkor keresse meg ő. Fáklyafénnyel nem lehet tolvajt keresni.

Bódog dallamosan hortyogott, amikor a két őr kilépett a sátorból és csak akkor hagyta abba, amikor a két őr már távol járt és minden elcsendesedett.

— Ébren vagy, kiskomám? — kérdezte.

— De ébren ám! Csengeznek jó orra volt, hogy megérezte a közeledő veszélyt. Ha most itt lett volna, biztosan magukkal viszik és ezzel a mi ügyünk dugába dől.

— Nem hiába táltos, — tette hozzá Bódog — nem fognak ki rajta a mi fajtánkbéliek. Megvan ő kenve ezerfajta irral. És jó táltoshoz illően biztosan burokból is született. Márpedig aki burokból született, az szerencsés ember.

— Adná Isten, hogy igazad legyen, mert Csengez nélkül meg sem mozdulhatunk. Ha kitudódnék turpisságunk, menten karóba húzatnának.

— Pedig az nem lehet valami jó dolog, hogy a fene enné meg.

Igy társalogtak még egyideig, de midőn Bekecs már nem válaszolt, Bódog is magára húzta a takarót és elaludt.

Egy nyíllövésnyivel odébb meg két kislány egymáshoz símulva suttogva imádkozott és a csillagok tündéri szépen ragyogtak a sátruk fölött.

Bekecs másnap már kora reggel talpon volt. A hajnali ködök még ott legelészték a sátrak között, amikor kilépett a szabadba és a kútnál derékig megmosdott. Szép akart lenni. Haját egy hal száraz gerincével rendbeszedte és ködmönéről lecsutakolta a tegnapi port. Bódog ilyesmivel már nem törődött. Hogy a haja olyan, mint egy szélverte petrence, nem bánta. — Akinek nem tetszik, az ne nézzen rája. Jobban is szerette, ha nem nézték, mert valahányszor magán érezte mások tekintetét, mindig csúfsága jutott az eszébe és ilyenkor elkomorodott. A vizet azonban nem sajnálta a képitől. Addig dörzsölte, amíg kipirosodott. Aztán végighúzkodta bütykös ujjait a haján és a tisztálkodással aznapra készen volt.

Úgy-ahogy éppen elkészültek, amikor Bibor kis kosárkával a karján megjelent a sátorban.

— Hoztam kegyelmedéknek kis harapnivalót. Az éjt-zaka biztosan megéheztek.

Letette a kosárkát a földre és maga is lecsücsült.

— Hoztam kis hideg húst meg égett bort. Urdug is azt reggelizik.

Bekecsék csendesen eszegetni kezdtek. Közben elmondták az éjjel történeteket.

Bibor végighallgatta Bekecs elbeszélését, de nem öröm, hanem félelem tükröződött le az arcáról.

— És ha nem sikerül, akkor mi lesz? Az éjjel megkésztették az őrséget. Urdug és Karacsa nem ismernek kegyelmet. Ha érzik, hogy veszedelembbe kerültek, velünk végeznek elsősorban. Belső ellenségre ilyenkor nincs szükségük. Fejünket majd kitűzik a vár falára a többi mellé. Egy pogányért tíz keresztényt fognak megölni.

— De ha nem lesz rá idejük? Ha Urdug és Karacsa előbb harapnak a fűbe, mintsem gondolnák, akkor mi lesz? — kérdezte Bekecs teli szájjal. — Erre felelj, galambocskám.

— Sok Urdug és sok Karacsa van ám itt, — tette hozzá Bibor — azokat mind legyőzni úgysem lehet. Ehhez

nagy és erős hadra lenne szükség. Jöjjön kegyelmed velem, majd széjjelnézünk a táborban.

Bekecsot nem kellett kétszer hívni, máris indulóban volt. Bekapott még egy falat húst, aztán felállt.

— A többit edd meg te, nagykomám — mondotta és egyet húzott az égett borból. — Ha pedig elunnád magad, menj át a várnagy sátrába és mondd meg nekik, hogy bejáró útra mentem, de nemsokára visszatérek.

A lápi ködök még ott húztak a tábor fölött, amikor kiléptek a sátorból. A napnak már nem volt olyan ereje, mint a nyáron, hagyta a felhőbárányokat legelészni, mintha csak tudta volna, hogy hiába is erőlködik, nincs már olyan ereje, hogy elterelje őket. Sárga ruhába öltözötten álltak a fűzfák és füstszaga volt a levegőnek.

A sátrak előtt nagy volt a sürgés-forgás. Gyerekek szalagáltak összevissza és a bográcsok alatt már lobogott a tűz.

Egymás kezét fogva értek a sáncok közelébe. Bibor olyan csendes volt, mint az ősülő táj, csak a szemének tüze árulta el a benne lobogó örömet.

Senki sem volt a közelükben. Bekecs szembefordult a kislánnyal és tenyerét a leány álla alá tette. Bibor lesütötte a szemét.

Igy álltak egyideig, aztán Bekecs magához húzta őt és megcsókolta a homlokát.

— Csak azért jöttem érted, Bibor, mert feleségül szeretnék venni. Jobban szeretlek az életemnél.

A kisleány arca pillanatok alatt lángralobbant, aztán mintha nagyon elszégyelte volna magát, elfutott a sánc mentén. Bekecs alig ért a nyomába.

Bibor egyenesen az egyik őr karjába futott. Az őr jóképű surbankó legény volt, aki menten megértette, hogy miről van szó. Sokatjelentően hümmögött.

Bibor kisiklott az őr kezéből, de nem futott tovább. Összezilált haját igazgatta.

Bekecs lihegve érte el. A reggeli járás-kelés láthatólag jót tett neki. Olyan virgonc volt, mint a csikó, amelyet a karámból szabadjára engednek, hogy kissé kiugrálja magát.

Felmentek a sáncra és körülnéztek. De amerre a szem ellátott, csak nádas és füzes volt mindenfelé. Itt-ott ágaskodott ki a füzesből néhány ösztövr fa. Messze keletre egy erdő sötét vonala feketéllett.

— Unalmas lehet itt egész nap a lápot nézni — mondotta Bekecs az ór felé fordulva.

— Már akinek — válaszolta amaz — én például nem unatkozom. Előveszem iharfa furulyámat és elbillegetek rajta, ha már belefáradtam a nézésbe. Aztán figyelem a szél járását, a bogarak, lepkék röptét és elnézegetem a délfelé szálló vándormadarakat. Van errefelé néhány róka is, akikkel már egészen megbarátkoztam. Úgy gyűnnek hozzám, mint a kutya. Ha falatozom, a kezemből kapkodják ki a falatot. Van egy hód is a rekettyésben. Néha azzal is kibeszélgetem magam. Helyes kis állat, csak érteni kell a nyelvét. Nem bántjuk egymást, békésen megférünk.

Fejébúbjára tolta borsüvegét és mosolygott.

— No és ha ellenség jelennék meg valahol a parton, akkor mit csinálnál? — kérdezte Bekecs olyan ártatlan arcú, mint egy kisgyerek.

— Akkor belefújnék a szarukürtömbe. Egyszeriben megelevenednék az egész sánc és nyílzápor fogadná az érkezőket.

— Még nappal sem látni, ha közeledik valaki, olyan sűrű a nádas, hát hogy látnátok meg éjjel, amikor olyan sötét van, mint az ürgelyukban.

Az ór a vállá közé húzta a fejét, amikor válaszolt:

— A sötétben nekik is sötét van és így aztán egyikünk sem tehet semmit. A láposban éjjel nehéz eligazodni. Ha pedig fáklyafénynél jönnek, akkoron azt mi is meglátjuk. Ha pedig már meglátjuk, akkor a nyilaink már beléjük is fúródnak. A nyíl könnyebben megy innen oda, mint ők jönnek ide.

Bekecs nem kérdezett többet. Bibor kezét fogva megindult a sánc mentén.

— Hány harcosa lehet itt Urdugnak? — kérdezte, midőn az ór már nem volt a közelükben.

— Száznál vagy százötvennél nincs több, — válaszolta

Bíbor — de ezeknek egyrésze mindig kint portyázik az utakon, hogy rabolhasson. Mert csak abból élnek, amit az utasoktól és a majorokból ellopnak. Sokan nem térnek vissza a portyákról; vagy elvesznek vagy odébbállnak. Nem mindnyájan szívelik a lápi életet. Az erdők rengetegeiben jobban érzik magukat. Urdug vára börtön, amelyben nemcsak a rabok a foglyok, hanem a szabadok is.

Lassan haladva a bőrrel bevont sátrak közé értek. Füstös, nehézszagú világ volt ez. Harcba edzett hadinép lakta. Asszonyok nem sürgölődtek a tábornézek körül. Börsüveges, farkasbőrbe öltözött férfiak guggoltak a tűzrakások mellett és tettek-vettek. Az egyik a puzdráját javígtatta, a másik a saruját foltozta, a harmadik nyílveesszőket faragott, ha szükség lesz rájuk, ne szenvedjen bennük hiányt. Szakállas, sötétnézésű férfiak voltak, akiknek még a közelében sem érezte jól magát az ember.

Bekecs örült, midőn kiért a táborból.

— Nem szeretnék közöttük élni — mondotta nagyot hunyorítva a szemével. — Ha ezek tudnák, hogy mi járatban vagyok itt, menten kivégeznének.

— Hát ebben nagyon téved kegyelmed, — válaszolta Bíbor — mert először megkínoznák. A halál már kegyelem lenne és megváltás. Bedugnák kegyelmedet hátrakötött kezekkel egy hordóba, de úgy, hogy a nyakánál fogva lógna benne. A fejét pedig becsipnék két kivájt deszka közé úgy, hogy a lába csak az ujjá hegyével érne a hordó fenekét. Így kitennék aztán a tér közepére, ahol mindenki rányilazhatna a hordóból kiálló fejére. Ennél szörnyűbb halált el sem tudok képzelni. Addig kínlódik az ember, amíg meg nem hal. — Vagy pedig rászögeznék a palánkra, mint a denevért szokás és addig nyilaznák, amíg annyi nyílveessző nem állna testében, mint sübben a túske. Sötét emberek ezek, akikkel nem tanácsos közös tából enni.

Bekecs csendesen hallgatta Bíbor szavait és csak most ébredt annak a tudatára, hogy mire is vállalkozott tulajdonképen.

Nagy, három részből álló sátorhoz értek. Sarkain ezüst-

hegyű, lófarkos kopják jelezték, hogy a vezéri sátor előtt állnak.

— Nem szeretem még a közelségét sem, — suttogetta Bibor — siessünk innen. Itt Urdug lakik és a tűzhely népe, ebben a kisebbikben meg Karacs. Az egyik farkas, a másik meg párdúc. Csak akkor érzik jól magukat, ha véres a szájuk és teli a kincstáruk.

Két pendelyes gyerek futkározott körülöttük. Maszatosak voltak, de szépek. Az egyik szőke, a másik meg barna.

A sátraktól egy kőhajításnyira a műhelysátrak következtek. Az egyikben kovácsok dolgoztak, a másikban meg csónakokat vájtak száraz bödönyfából. Egy darabból való tönkcsónakok voltak. Három ember kényelmesen elfért bennük. Vagy húsz darab már készen volt arra, hogy vízre bocsássák.

A harmadik sátor előtt a tímárok dolgoztak. A sátruk körül terjengő émelyítő bűz már messziről elárulta őket. Közvetlen közelükben a prémkészítők varrták a téli holmit. Báránybőr bekecseket, nyestsapkákat, szürke hölgymenyéttel bélelt zekéket, rókabundákat és mókusprémes ujjasokat. Férfiak és asszonyok vegyest ültek egymásmellett és az egyik férfi gyönyörűségesen énekelt. Lágyan csengő hangja volt, amely a szívek mélyéig hatolt. A körülötte ülők teljes odaadással hallgatták az éneket, de a kezek szapora mozdulatai elárulták, hogy közben serényen dolgoznak.

Bekecs leült egy fatörzsre és maga mellé húzta Bibort is. A férfi hangjának szépsége őt is lebilincselte. Lágy aranyháló volt ez a hang, mely maradásra készítette az embert. Tonuzóbáról és egy harcos vitézről szólt, akiket egy sírba temettek. A vitéz mátkája sírt az énekben. Siratta megholt kedvesét. Elmondta, milyen kiváló vitéz volt és milyen forrón tudott szeretni. Fehér galamb ült a szája szélén, ha beszélt hozzá és virágszirmokkal volt tele a keze, amikor megölelte őt.

— Ezek Urdug emberei? — kérdezte halkán Bekecs. A kisleány tagadólag rázta a fejét.

— Ezek Kenese várnagy parancsnoksága alá tartoznak és legtöbbjük titokban keresztény, csak nem merik megvallani a hitüket. Urdug nyomban végezne velük. Ezek közül való volt az a legény is, aki ujjával keresztet rajzolt a homokba és Urdug nyomban levágatta az ujját. Az a széphangú is keresztény. A mártonhegyi bencéseknel nevelkedett és Solt névre hallgat, Vatha emberei fogták el és hozták ide. A két lába össze van láncolva, hogy ne szökjék meg. Szükség van reá, mert nagyon használható szűcs. Ő a tanítómesterük. Barátnak készült, mert amikor idehozták, még hajkorona övezte a fejét. Néha a várnagy úr sátrában is szokott énekelni. Emese asszony nagyon szereti hallgatni. De még szebb, amikor kobozán kíséri énekét és feje fölött sárga fénnel úszik a hold. Nincs ember a hallgatók között, akinek szeméből ki ne buggyanna a könny. Szent Ambrus himnuszait latinul énekli, de olyankor letérdel és a süvegét maga mellé teszi a földre. Szebben nála tán senki sem énekel a világon. De tud pogány énekeket is, olyanokat, aminőkkel a szabad sátrak kobzosai vidámitják a népet.

Bibor egyfolytában beszélt és csak úgy ömlött belőle a szó, de érezni lehetett a szavain, hogy az ének szépsége őt is hatalmába kerítette.

Az énekes elhallgatott, de nyomban rá új énekbe kezdett.

„Magyarországot
Előzőnlötte
Idegen föld sok
Hitvány szülőtte;
Irtják a berket,
Szokásainkat,
Szép dalainkat.
Kiforgatják az
Ősök alakját,
Rájuk avultas
Idegen népek
Csuhatját adják.
Más leszzen minden,

Ha a mi törzsünk
Jut uralomra.
Felvirrad újra
Majd a magyarra
Istenünk napja."

A körülötte ülők helyeslő fejbólogatással kísérték az éneket. Amikor elhallgatott és többet nem volt hajlandó énekelni, Bekecs Biborral együtt lassan tovább lépkedett.

Egy túskekerítésen keresztülbújva, a rabok verme közelébe értek.

— Láthatnám Piroskát? — kérdezte.

— Ne nagyon mutatkozzunk itt, mert könnyen bajba kerülhetünk — szólt halkán Bibor. — Az örök nagyon rossz emberek és mindenkibe belekötnek, aki a foglyokkal szóba ereszkedik.

Bekecs nem erőltette tovább az ott-tartózkodást, de jól megjegyzett magának mindent, hogy alkalomadtán hasznát vehesse.

A nap már magasan járt, amikor elbúcsúztak egymástól.

— Ha a hold feljön az égre, újból eljövök — mondotta Bibor és búcsúzóra nyújtotta kezét. Aztán meg sem várva a választ, piros szoknyácskájában eltűnt a sátrak tömkelegében. Bekecs utána nézett és úgy érezte, nincs nála boldogabb ember a világon.

TIZENHATODIK FEJEZET

Az idő borúsra fordult. Dagadt esőcseppek zuhogtak a magasból óriási pocsolyává változtatva Urduq várát. Tócsákban állt a víz és sok sátorban tarthatatlanná vált az élés. A Duna zombékosai egyik napról a másikra megduzzadtak és sűrű köd borított be mindent.

Bekecs Kenese sátrában ült és elnézegette a fonó aszszonyokat. Már második napja üldögélt így, de Csengez nem jelentkezett. Mintha az áradás őt is elnyelte volna. Hideg északi szél fújt be a réseken, kormos füsttel árasztva el a sátor belsejét.

— Csak tél ne lenne — sóhajtott fel az egyik asszony és halkán köhögött. — Nem bírom a hideget és a nedveséget. Úgy érzem ilyenkor, mintha egy nagy kő súlyosodnék a mellemre.

— Nyáron kívánjuk a telet és ha jelentkezik, mindnyájan zsörtölődünk vele — tette hozzá egy másik asszony. — Milyen jó lenne, ha mindig tavasz lenne. Olaszországban állítólag mindig tavasz van.

Az előbbi asszony újból köhögött. A nedves fa füstje gőzölögve gomolygott a sátorban.

— Miért nem építenek kegyelmedék házat maguknak? — kérdezte Bekecs — házban sokkal kényelmesebb az élet, mint a sátorban. Abba nem fúj annyira a szél, mint ide.

— Hagyjad csak, az ablakréseken ott is befúj — legyintett Keneséné. — Olyan keresztoszél van, hogy abba gebed bele az ember.

— Nálunk Csanádon nincs keresztoszél, — erősködött Bekecs — mert az ablakokat bevonták fakeretekre húzott áttetsző bőrökkel vagy pergamenttel. Olyan finom az, akár csak az üveg. Láttak már kegyelmedék üveget?

Az asszonyok egymásra néztek. Üvegnek még egyikük sem hallotta hírét.

— Az olyan átlátszó, mint a víz és olyan kemény, mint a kő — magyarázta Bekecs. — Gellért püspök úr már elhatározta, hogy a Szent György-székesegyház ablakait ilyen üveggel fogja beborítani. Először deszkával fedik be az ablakokat, majd ezeken egyforma, kerek lyukakat vágnak és ezeket a lyukakat fogják be színes üveggel. Mert van ám, piros, kék, sárga és zöld üveg és mind átlátszó. Én már láttam ilyen ablakot. Odiló testvér hozott egyet Köln városából. Igaz, hogy csak olyan nagy, mint egy tégladarab, de annál szebbet aztán még nem láttam. Ezer színben ragyog, ha átsüt rajta a nap. Gellért püspök mondta, hogy szülőhazájában, Venétiában vékony, átlátszó márvánnyal pótolják az üveget. Egy Heraclius nevű olasz férfi már könyvet is írt az üvegről és abban leírta, hogy kell üveget készíteni.

— Ez nem változtat a mi helyzetünkön, — szólalt meg

a köhögős asszony — mi csak tovább fogunk fájni és köhögni.

— Én nem tudnám már itt megszokni, — fölényeskedett Bekecs — mert aki egyszer megízlelte a monostori életet, annak többé a sátoros világ nem tetszik.

Béta haragosan kiáltott feléje a sarokból:

— Ügylátszik, kegyelmed is összevissza beszél. Hát nem azt mondta, amikor idejött, hogy nem bírja a kolostori életet és a szabadba vágyik.

— Nem tagadom, hogy mondtam, — válaszolta Bekecs — de akkor szép nyári idő volt, de most, hogy zimankósra fordul, mégis csak a klastromi élet mellett maradok. Hada-kozó népnek meg pásztoroknak való a sátor és nem írő-deáknak. Könyveket sátorban másolni nem lehet. Ahhoz asztal és szék kell meg rendes, nyugodtan világító mécses, mert a betűknek szép sorjában kell egymásután következniök. A betűk szigorúak és feketék, mint Isten katonáinak, a papoknak a hadserege. A kezdőbetűk meg aranyosak, színesek, mint a püspökök ornátusa. Én nagyon szeretek másolni. Szívemet, lelkemet festem bele a betűkbe.

— Utoljára olyan könyvet másoltam, amelyet a Szent Galleni-kolostor apátura írt, bizonyos Ekkehard nevű. A könyv címe: *Benedictiones ad mensas*. Az ételnemek dicséretéről és elkészítési módozatairól szól. Magyarázza azt, miként kell sütni a kenyeret, kalácsot, hogyan kell főzni jó főzelékeket zöld gyökerekből és miképen kell készíteni a jó illatos sajtokat. A halaknak harmincötféle, a madaraknak tizenötféle és a vadnak tizenhétféle elkészítési módjáról ír. Megtanít arra is, hogyan kell a bivaly- és bölényhúst megpuhítani és a vadlónak meg zergének alkalmas ízt adni, mert ezeknek a húsa nem eléggé ízes és olyan rágós, mint a nyersbőr. Ezeken kívül finom mézesételekről is megemlékezik és megtanít, hogyan kell erőssé tenni a sört.

— Máskor ha erre jössz, hozd el magaddal azt a könyvet, — mondta neki Emese asszony — valami újat tanulni nekünk sem ártana. A szám már úgy kívánczik

valami finom falat után, de itt ezen a redves szigeten semmihez sem jut az ember.

— Csanádon a várurak szeretik a finom ételeket, — folytatta Bekecs — de a püspök úr sokszor vízbemártott kenyéren tengődik egész nap. Szüntelenül bőjtől és imádkozik. Arca olyan sovány, hogy a bőr szinte rátapadt. Csak a szeme él, abban máglyák lobognak. Ha ránéz az emberre, a tekintete, mint tüzes vas, úgy éget. Nem tudok soká a szemébe nézni. Olvasni tud az ember lelkében. Nincs előtte titok. Még a gyilkos is bevallja bűnét, ha eléje kerül. Olyan szépen tud szólni a bűnöshöz, hogy a legmegátalkodottabb is megpuhul. A szeretet a legerősebb fegyvere. Azzal nyilaz és terít le mindenkit, aki útjába kerül.

— Urdugot is megtérítené, ha elébe kerülne? — kérdezte Dorka néne.

— Én azt hiszem, — válaszolta Bekecs — talán ha az első nap nem is, de előbb-utóbb biztosan megtérítené. Évekkel ezelőtt elfogtak egy gyilkost és behozták a várba. De hiába faggatták, vallatták, nem akart az semmit bevallani. Megátalkodott, gonosz léleknek látszott, aki előtt semmi sem volt szent a világon. Kocsobur, a bíró már a kínpadra akarta húzni, de Gellért püspök közbelépett.

— Próbáljuk meg szeretettel, hátha le tudjuk győzni — mondotta és ő maga vitt neki ételt a tömlőcbe. Inni is adott neki, majd szépen elbeszélgetett vele. Megkérdezte, hogy kicsoda, mivel foglalatoskodott? Van-e családja és békességben élt-e vele? A rab először makacskodott, semmire sem akart válaszolni, de amikor jóllakott, egyszerre csak megindult a nyelve. Olyan történetet mondott el, hogy a püspök úr többször rosszalóan megcsóválta a fejét. Kitént, hogy a gyilkos nem is olyan rossz ember, mint aminek mondják. Dercsnek hívták és az épülő Túskevár urának volt a jobbagya. Volt egy nagy, felnőtt fia, dolgos menyé és szép apró unokája. A várúr egy nap elfogatta ezt a fiút és a sziklavár kiugrójára zárta. Az pedig olyan hely, hogy ott mozdulni sem lehet. Kívül van a falon. Fölötte a szabad ég és alatta tátongó mélység. Az odazárt

rabot éjjel marja a hideg, veri az eső és nappal kegyetlenül süt a nap. Nincs róla menekvés.

— Dehát miért zárta oda ki? — kérdezte Hajnal.

— Azért, mert a várúr megkívánta a feleségét. Az ifjú férj elrejtette előle, ezért a várúr elfogatta és addig tartotta a kiugrón, amíg a szegény nyomorult az éhségtől és szömjúságtól kimerülve le nem szédült a mélységbe. A fiatalasszony, amikor rejtekhelyén értesült férje szörnyű haláláról, bánatában elsovadt és meghalt. Dercs magához vette árva unokáját és ettőlfogva csak neki élt. Úgy szeretete, mint saját, édes gyermekét vagy tán még annál is jobban. Egy napon azonban eltűnt az unokája is. A szegény Dercs úgy járt-kelt, mintha eszét veszítette volna. Bújta az erdőket, a nádasokat, járta az utakat és akivel csak találkozott, mindenkitől az unokája iránt érdeklődött. Sokszor látták, hogy az épülő vár körül settenkedik. Egy jóasszony ugyanis azt mondta neki, hogy a vár ura az unokáját befalaztatta a várba, hogy a gonosz szellemek ne győzedelmeskedhessenek azon. Mert egy ártatlan gyermeknek a vére minden gonosz ártást elűz a falak közül. Dercs most már eszelősen tovább kutatott, faggatta a várépítő népet. Az egyik kőműves részegségében kifecsegte, hogy a vár falába valóban befalaztak egy kisgyermeket. Dercs bosszút forralt. Megleste a vár urát és a sűrűből lenyilazta. Így vált ő gyilkossá. Egyideig bujdosott, aztán elfogták és behozták Csanád várába. Itt nem akart vallani, de amikor a püspök úr oltalmába vette, kitudódott a titok. A püspök úr nem engedte halálra ítélni. Ő maga szabott ki reá penitenciát. Egy évig szőrzsákba bújva, hamuban kellett térdelnie a szentmise alatt a székesegyház előterében és hangosan imádkoznia. Néha Gellért püspök is melléje térdelt és együtt imádkozott vele. Egy év múltán Dercs eltűnt Csanád várából. Azt mondják, hogy a váradi püspök szolgálatába lépett és toronyőr lett a püspöki várban.

— A gazdátlanul maradt várat a király kőművesei építették tovább és egyik vitéze telepedett meg benne, mert félő volt, hogy rabló hadak veszik birtokukba. Mert vannak olyan várak is, amelyek a helyett, hogy a körülötte

lévő községek népét védenék, annak vesztére törnek. Kizsákmányolják és állandóan rettegésben tartják.

— Ne menjünk messzire, — szólalt meg Béta — itt van mindjárt a mi várunk. Hát nem rablóvár ez is? Nem abból élünk-e, amit Urdug emberei összeharácsolnak.

Kenese erélyesen közbeszólt:

— Mi a magyarság védői vagyunk elsősorban és nem rablók.

— Kegyelmed nem rabló, arról mindnyájan tanúskodunk, — folytatta Béta — de mutasson kegyelmed magán kívül egyet is, aki nem az. Mindenki csak a másét lesi és munka nélkül akar meggazdagodni. Én kegyelmed helyén visszatérnék a birtokomra és ott fejtenék ki ellenállást, de ilyen rablónéppel semmiképen sem állnék szóba.

— Nem is szívesen teszem, — védekezett Kenese — de vajjon nem én voltam-e az egyetlen, akinek Aba Sámuel öldöklő gyűrűjéből sikerült megszöknie. Ha akkor elfog, ma halott vagyok. Itt pedig szívesen fogadtak. Nem néztem én akkor, hogy mibe kapaszkodom, amikor a halál lovagolt a nyomomban. A fuldokló még a tüzes kardot is megragadja, csak hogy megmeneküljön. Somogyi birtokomra visszatértem volna, de azt a király egyik tisztjének adta, persze németnek és most az uraskodik benne. Hol vegyem a hadinépet, amellyel visszavehetném és honnan az erőt, hogy meg is tarthassam. Ne gondold, hogy én itt, ebben a sáros ürgelyukban jólérezem magam.

Bekecs, míg így pergett a szó, gondolkozva nézett maga elé és midőn Kenese ingerülten elhagyta a sátrat, utána ment.

— Volna valami mondanivalóm, várnagy úr — szólts megfogta Kenese köpenyének a szélét.

A várnagy barátságosan nézett reá.

— Mi volna a mondanivalód, hadd halljuk?

Az eső elállt és itt-ott már szakadoztak a felhők.

— Menjünk a sáncra, ott nem zavarhat meg senki se minket. Mert fontos dolog, amit mondandó vagyok.

Bekecs csak akkor kezdte mondókáját, midőn a sánc egyik kiszögelésén megálltak. Olyan halkán beszélt, hogy

Kenesének egész közel kellett hozzá hajolnia, hogy megértse a szavait. Először megütődve nézett reá, de aztán, mintha valami megnyerte volna a tetszését, derűssé vált az arca. Lassan ejtette ki a szavakat.

— Biztos vagy benne, hogy Zulta fia, Berend, a naszádosok kapitánya beleavatkozik a dologba?

— Biztos. Tegnap este kellett volna megjelennie, de úgylátszik, nem volt együtt minden vitéze. Ha kegyelmed velünk tart, gyűjtse össze hűséges embereit, hogy a zűrzavarban ne egymást üssük. Berend harcosaival egyesülve rátörünk Urdug hordájára. Először megszabadítjuk a foglyokat, aztán végzünk a rablókkal. Ennek a földvárnak nem szabad többé gonoszt szolgálnia. Kegyelmed viszi magával Borsa fia, Jácintot, akit tegnapelőtt hoztak be. A királyi hadak fővezére, amíg él, hálás lesz kegyelmednek. Övele nem lesz nehéz kipiszkálni a németet a birtokából. Lesz, aki síkra száll kegyelmedért. A király csak nem száll szembe a saját fővezérével, hiszen már egymásután elidegenednek tőle a nemzet nagyjai.

Kenese még aznap délután bizalmas tanácskozásra hívta össze leghűbb embereit. A sátorban tüzet gyújtottak és illatos nyírfakérget dobtak rá. A sátor elé őrséget állítottak, hogy senki se zavarhassa őket.

Bekecs a sátorban feküdt és meg volt elégedve magával. Bódognak egy szót sem szólt a beszélgetésről, hagyta őt, hadd bibelődjék a saját gondolataival.

Estére újra beborult. Nem esett, de hideg szél fújt észak felől. A tábor képén semmi sem árulta el, hogy valami készülöben van. Bekecs végigsétált a sátrak előtt és némelyiken belesett. Nem volt abban semmi különös, hogy a férfiak itt-ott a kardjuk élet nézegették vagy új hűrt feszítettek az ijukra. Ezt máskor is megtették. De az már gondolkodásra adhatott okot, hogy volt olyan is, aki páncélingét próbálgatta és végül is magán felejtette.

Urdug sátrából igricek és kobzosok muzsikája hallatszott. Néha megzörrentek a kézidobok is, hogy táncra serkentsenek. A sátor előtt nyársra húzott birka sült és két süveges férfi forgolódott körülötte.

Az égen egy csillag sem látszott. A kutyák szűkültek, vonítottak, mintha csak érezték volna, hogy éjtszaka a dunai nádasok e különös sárvárában megsuhan a halál kaszája.

Kenese sátrában az esti étkezés alatt nyomott volt a hangulat. Senkinek sem volt mesélnivalója, pedig egyikük sem sejtette, mit hoz az éjtszaka. Bekecs korán elbúcsúzott és a sátrába tért. Kenese utána ment.

— Hoztam neked egy páncélinget, — mondotta — vedd fel, mert vasingben mégis csak biztonságosabb az élet, mint a nélkül. Azon nem megy át olyan könnyen a nyíl, mint a bőrön.

Bekecs magára öltötte a páncélinget és időnkint kilesett a sátor nyílásán, nem vesz-e észre valami gyanúsat.

Az idő lassan múlt. A vár élete elcsendesedett, csak a kutyák vonítása nem szűnt meg egy pillanatra sem.

Már éjjelfelé járhatott az idő, amikor a sátor függőnye hirtelen szétcsapódott s megjelent Csengez. Már ismerte a járást és nem kellett huhogással magára vonnia a figyelmet.

A sátorban lévők abban a pillanatban talpon voltak. Bekecs torka olyan száraz lett az izgalomtól, mintha fűrészporth nyelt volna.

Csengez csak annyit mondott.

— Mehetünk! Berend naszádosai megszállták a várat.

Kenese úgy ugrott ki a sátorból, mintha hajítógépen dobták volna ki. Bekecs a nyomába szegődött. Nem tudta, hogy mit kell tennie, csak rohant, mert felajzott idegei már nem bírták a várast. Urdug sátra felé vette útját.

A vár képe az éjtszaka nyugalma mutatva. Bekecs hirtelen megállt. A sötétben nehéz volt tájékozódni. Figyelt. Urdug sátra felől vörös lángok csaptak a magasba. Már tudta, hogy merre kell mennie.

Urdug sátrát páncélosok vették körül és a vár déli részén megszólalt a tölök. Az egész vidék egyszerre olyan lett, mint a megzavart hangyaboly. A sátrából fegyveres emberek rontottak elő.

Az álmából felzavart asszony nép sívalkodott. Nőttön-nőtt a láрма. De igazi harcnak sehol nyoma. A sáncokon

és a sátrak között szemben álltak egymással a naszádosok és a vár lándzsásai. Nem rontottak egymásra. Mintha valami jelre vártak volna. Magyar állt magyarral szemben, ami a két félt gondolkodóba ejtette. Csak Urdug sátrában folyt javában a csetepaté. Berend emberei alapos munkát végezhetek. A sátor lobogva égett, pernyével és égő bőr bűzével telítve meg a levegőt.

Bekecs körülnézett, nem lát-e valahol ismerős arcot, de hasztalanul nézelődött, a marcona férfiak közül senkit sem ismert.

Attörte magát az egymásra bámulók és vitatkozók gyűrűjén és a foglyok lakóhelye felé tartott.

A foglyokat éppen akkor bocsátották ki az üregeikből. Bekecs a fáklyák rőt fényénél megismerte Piroskát. Hozzá ugrott és megölelte.

— Menj a sátramba — mondotta, útbaigazítván őt — és várj ott, amíg visszatérek. Bibor hol van? — kérdezte aztán.

— Én nem tudom — válaszolt a megrémült kisleány, akit az első álmából zavartak fel.

A sziget alsó vége felől harci kiáltások hallatszottak és égő nyilak röppentek a magasba. Ott, úgylátszik, komoly küzdelem fejlődött ki és Urdug hűséges emberei nekimentek a támadóknak.

Berend harcosai azonban résen voltak és egymásután bújtak elő a sötétből.

Karacsa fejét lándzsára tűzve hozták ki a sátrából. Még csöpögött róla a vér.

Urdug sátra előtt összetömörült a nép. Bekecs oda-furakodott. Kíváncsi volt, hogy vajjon mi történik Urdug-gal?

A fáklya fényénél egy pillanatra meglátta Urdug bozontos fejét. A homloka vérzett és a keze hátra volt kötözve. Négy harcos vigyázott reá.

— Mit csinálnak vele? — kérdezte az egyik ott őrködő naszádostól.

— Dióval fogják etetni és aranykoronát tesznek a fejére — válaszolta gúnyosan a naszádos.

— No, olyan diót nem szeretnék enni — szólt mellette egy asszony. — Parazsat dugnak a szájába és szurokkal öntik ki a szemét. Aztán levágják az egyik kezét, majd utána a másikat. Végül levágják a fejét és kitűzik a vár falára.

— Nem a királynak küldik el? — kérdezte az egyik harcos.

— Ehhez a királynak semmi köze, — válaszolt a nadszados — ez a magyarok ügye. Mi nem a királynak tisztoगतunk, hanem magunknak. Azt akarjuk, ha Endre herceg bejön, itt rendet találjon.

Urduг vára fényben úszott. Ahány fáklya csak volt a várban, azt mind meggyújtották.

Bekecs tovább ment, nem bírta nézni a kínzásokat, amire pedig itt készülődtek, attól megborzadt. Urdugot ugyan nem sajnálta, de szenvedésében mégsem tudott gyönyörködni. Csengezt kereste, de nem találta sehol.

A sátrához ért. Bent a mécs pislá fényénél megismerte Bibort, mellette Piroskát és a kis Jácintot. Úgy ültek ott, mint az ázott verebek.

Bekecs mint aki jól végezte dolgát, ledobta a süvegét és megengedte a páncélingét. Kényelmetlen viselet volt, de harcos emberhez nem illik a kényeskedés. Leereszkedett melléjük a gyékényre.

— Csengez nem járt itt? — kérdezte és közelébb húzódott Biborhoz.

— Amióta idehoztak, nem járt itt senki. Kenese várnagy mentett ki minket és hozott ide. De meghagyta, hogy ki ne mozduljunk, amíg értünk nem jön.

— A többi rabot hová vitték? — érdeklődött Bekecs.

— Kenese a saját sátrába hívatta be őket és a vasakat nyomban levétette róluk — válaszolta Bibor. — Most mi történik velünk?

— Szépen hazamegyünk. Mindenki oda, ahová való.

Bibor szomorkásan nézett maga elé.

— Kegyelmed nem marad nálunk? — kérdezte. — Atyám uram szívesen fogadná. Mert tudjuk ám, hogy kegyelmednek köszönhetjük a megmenekülésünket.

— Ha Csengez nincs, én semmit sem tudtam volna tenni — háritotta el magától az érdemet Bekecs. — Az az öreg ordas érdemel egyedül köszönetet.

Bibor Bekecs vállára hajtotta a fejét.

— De én úgy szeretném, ha nálunk maradna — szolt, de olyan halkán, hogy alig lehetett megérteni.

— Először be kell fejeznem az oskolákat, azután majd eljövök. Gellért püspök tudomása nélkül én semmit sem teszek. Azt akarom, hogy megáldjon, amikor elmegyek. Ha most hazatérek, meg fog dicsérni és fiának nevez. Senki sem tudja a várban, hogy hová lettem és mi lett velem. Biztosan azt hiszik, hogy meghaltam. Arra nem gondolnak, hogy megszöktem, mert tudják, hogy ilyet nem tennék soha. Valter atya bennem tán jobban megbízik, mint saját-magában.

Jácint gyerek közben elaludt mellettük. Szabályos lélekezése elárulta, hogy az álmok világában jár.

A sátor függőnye hirtelen szétvált és Csengez magas alakja bújt be rajta. A hátán hatalmas bugyrot cipelt.

— Vigyázzatok erre és ne engedjetek senkit hozzányúltni, — rendelkezett — arany van benne. — Aztán a nélkül, hogy mást is mondott volna, újból eltűnt.

Bekecs megoldotta a bugyor száját. A látványtól elállt a szemük, szájuk. Gyönyörű aranykelyhek feküdtek benne, egymás hegyén, hátán. De nemcsak kelyhek, hanem láncok, feszületek, értékes kőöntyűk, násfák, ékköves boglárók, keleti karperecek, sőt még arany sarkantyúk is megcsillantak a pislá fénynél.

Bekecs örömeiben beletúrt a hajába.

— Húj a ragyogóját, itt aztán van aranymarha. Csengez mindent megtalált. Elhozta azt, ami a legbecsesebb volt. Ebből ugyan Vatha úr semmit nem fog látni. Majd mi veretünk pitykét a mellesünkre.

Kiemelt egy kelyhet és nézegetni kezdte.

— Ez igazi olasz munka, — mondotta szakértelemmel — ilyen van a mi székesegyházunkban is. Odiló testvér hozta mint a pápa ajándékát. Csak a püspök úr szokott belőle misézni a nagy ünnepeken, más senki.

— De szent kelyhekből csak nem fognak kegyelmedék

pitykés gombokat veretni? — méltatlankodott Bibor. — A kelyheket és a kereszteket vissza kell adni a templomoknak. Az édesanyám mondta, hogy lopott holmin soha sincsen áldás, mert az mindíg a tulajdonosa után kiabál.

— Majd meghalljuk, hogy mit mond Csengez. Mindenesetre ingyen nem fogja adni. Sokat nyomorgott már szegény életében, különösen azóta, hogy nem találja nyugodalmát. Egyszer ő is úr szeretne lenni és a saját sátrában lakni. Majd kiállítatok számára egy Oltalom-levelet és aláíratom az összes püspökkel. Hadd tudják meg, kicsoda Csengez, a bujdosó táltos. De nemcsak a püspökkel, hanem az apáturakkal, sőt a csanádi öreg papokkal is, akiket még István király küldött hozzánk, hogy oktassák a népet. Ott van Pécsváradról István és Anzelm, Zalavárról Konrád és Albert, Bakonybélből Krato és Thazló, Mártonhegyéről Fülöp Henrik és Leonhard. Ezek mind kiválóan tudományos férfiak. Ezeknek a tudása előtt még a püspök urak is meghajolnak. A menlevelet én magam fogom lemásolni és az első, aki aláírja, maga Gellért püspök úr lesz.

Elnevette magát.

— Érdekes lesz. Egy volt táltos püspöki Oltalom-levéllal. Aláíratom a világi nemből valókkal is. Aláírja majd Kenese várnagy meg Berend, a naszádosok kapitánya meg Borsa úr is, a királyi hadak fővezére. Azt hiszem, hogy ilyen Oltalom-levéllal még Szent Péter is megelégszik a mennyország kapujában.

Piroska az egyik karperecet a csuklójára húzta, de túl nagy volt neki. Erőskarú, megtermett asszonyosság részére készíthették az ötvösök. Vert, sodronyos munka volt, aranygyöngyökkel díszítve.

— Ilyent hordanak a görög asszonyok, — magyarázta Bekecs — de nemcsak a kezükön, hanem a lábukon is. Mert a görög asszonyok nem viselnek ám ilyen sarut, mint ti. A lábuk meztelen és csak egy bőrből való talp van rajta, amelyet színes bőrszalagokkal erősítenek a lábszárukhoz.

— Az télen nem lehet jó, — állapította meg Bibor — a nagy hidegben megfagyhat a lábuk.

— Görögországban soha sincs tél...

A mondatot nem fejezhette be, mert Csengez ismét megjelent jókora bőrszákkal a hátán.

— Most már nincs több — szuszogta a homlokát törölgetve és nyomban le is dőlt a gyékényre. — Ócska ezüstholmi volt az, ami ottmaradt. Vigyék, akik bírják. Nekik is jár valami vérük hullásáért. Magamnak félretettem néhány nyestprémet, egy köteg cobolyt és egy mellesrevaló hermelint. Ez ér annyit, mint az arany, talán még többet is. A várnagy mindig szívesen veszi, ha valaki meglepi a feleségét néhány szépen kidolgozott hermelinbőrrel.

Rekedten nevetett, de látszott rajta, hogy meg van elégedve önmagával.

Felsőhajtott.

— Szomjúhozom. Ilyen szomjas már régen nem voltam. De az is igaz, hogy már harmadik napja nem hajtottam álomra fejemet és valamirevaló étel sem került a számba.

— Kenese sátrában bizonyosan akad valamelyes ital — mondotta Bekecs és felugrott. — Hozok én tüstént, ha ugyan mások már meg nem itták. Ha valaki megérdemli az italt, az csak kegyelmed lehet.

A hajnali fények már ott derengtek a nádas szélén, amikor Bekecs kilépett a sátorból. Hűvös, párás szél csapódott az arcába. Kissé meg is borzongott.

Kenese várnagy sátrának még a helyét is alig találta. A sátor szét volt szedve, halomra rakva és arra várt, hogy elvigyék.

A sárvárra is alig lehetett ráismerni. Az egész fel volt dűlva. Itt-ott halottak feküdtek és égett pernyét sodort magával a szél.

Minden épkézláb ember a sátrak lebontásával bajlódott. Készülődtek, hogy elhagyják Urdug várát és más vidékre költözzenek. Vatha emberei új rejtekhelyet kereshetnek, mert ez többé már nem rejtekhely. Nem biztonságos egyiküknek sem.

A naszádosok zsákmánnyal megrakodva igyekeztek a csónakok felé. Némelyiknek három, négy íja is volt és akadt olyan is, aki kardokat cipelt a hóna alatt.

Bekecs megismerte Emese asszony egyik fonó asszonyát. Megszólította.

— Kenese várnagy úr házanépe merre van? — kérdezte.

— Még az éjjel elvitette őket biztonságosabb helyre — válaszolta az asszony. — A sátrakat és edényeket majd utánuk szállíttatja.

Az asszony látva Bekecs csodálkozását, felnevetett.

— Kegyelmed talán szívesen maradna itt, ebben a sárpokolban?

— Maradna a fene. De kaphatnék-e egy kupa valamirevaló italt? Egy öreg harcos nagyon szomjazik.

— Kevés mézsör lötyög itt a korsó alján, azt elviheti, ha akarja — mondotta és átnyújtotta a korsót.

Bekecs visszaholt a sátorba.

— Mindenki készülődik, csak mi maradunk? — kérdezte, miközben átnyújtotta a korsót.

Csengez először ivott egyet és csak aztán válaszolt.

— Nem kell sietnünk. Ha eddig ráértünk, most aztán igazán ráérünk. Nem szeretnék ezzel a sok drágasággal velük összekeveredni, mert ezek sem különbek Urdug embereinél. Ott rabolnak, ahol tudnak és magukhoz ragadnak mindent, amit elérnek. Rablónép az valamennyi. Mi majd csak úgy délfelé indulunk, addigra a java elszéled. Aztán nem Kalocsa felé megyünk, hanem arra, amerről jöttünk. Lovaink ott várnak ránk az erdei karámban. Vagy tán még jobb lenne, ha éjtszaka mennénk. Ma éjjel világoskodni fog a hold.

— Hát csónakunk lesz-e, amivel a vízen átjutunk?

— Két bődönhajót már elrejtettem a sásban, még habverőt kell szereznem. De ha nem lesz, az sem baj. Taszító rúddal is boldogulunk.

Hátradőlt és feje alatt megigazította a bőrvánkost.

— Most pedig hagyjatok egy kissé aludni, fáradt vagyok és pihenni szeretnék. Valami ennivalóról ellenben gondoskodjatok, mert arra is szükség lesz. Ha más nem akad, fogjatok halat vagy hozzatok füstölt húst. Urdug sátrában eleget találhattok.

Fejére húzta a takarót és nyomban elaludt.

Halvány fénnel világítottak be a sátor nyílásán a reggeli nap első sugarai.

Bekecs összevonta a függönyöket és ő is elnyujtóz-
kodott.

— Aludjunk mi is egy keveset, — fordult a kislányok
felé — egész éjjel úgysem húnytuk le a szemünket.

Bibor Bekecs vállára hajtotta fejét, Piroska pedig mel-
lőlük húzódott. A sátorra ráborult a békességes álom.

TTIZENHETEDIK FEJÉZET

Urdu g vára a temetetlen holtak pusztasága lett. Az
életbenmaradottak még az ebeket is magukkal vitték. Nem
maradt ott más, csak üszök és piszok.

Csengezék kétszer fordultak meg, mert egyszerre nem
tudtak mindent elszállítani. Először a gyermekeket tették
biztonságba, aztán visszatérve a sátrat, szőnyegeket, kincse-
ket és a prémeket vitték magukkal. Késő estére járt az idő,
mire mindennel elkészültek.

A pákász kunyhója előtt nagy lánggal lobogott a tűz
és annyi hal sült a nyársakon, hogy bőven jutott mind-
egyiküknek. Kiszedték a javát és épp csak eszegettek.
A nagy öröm és szabadság érzése még az étvágyukat is
elvette.

A hold szelíd fénnel világított rájuk. Jácint a férfiak
között ült és úgy viselkedett, mint a felnőttek szoktak.
Most már ő is mondhatta, hogy igazi küzdelemben vett
részt.

Piroska volt a leggyámoltalanabb. A rabság nagyon
megviselte. Szelíd, szőke arcocskája szinte átlátszó volt.
A barlang örökös doha és füstje sötét karikákat festett a
szeme alá. Szüntelenül ösztökelni kellett, hogy egyék. Hű-
séges szolgájukat, Koloncot sajnálta, aki mindaddig a kö-
zelében volt, amíg csak a naszádosok el nem választották
őket egymástól a nagy zűrzavarban. Hiába sírt és kérlett,
azok a vad alakok nem hallgattak reá.

— Ne sírj, Pucsurka, — vigasztalgatta őt Bibor, atyja
adta becenevén — nem lesz a te Koloncodnak semmi baja.
Majd imádkozunk érte és akkor Szűz Mária bizton meg-

segíti. Látod, minket is megmentett. Küldött a megváltásunkra ilyen kiváló vitézeket, mint Csengez apó és Bekecs. Nekik köszönhetjük, hogy megmenekültünk. A váltságdíj most az ő markukat üti.

Bódog hallgatta a beszédet és csak a feje ide-oda való mozgásával fejezte ki tetszését vagy nemtetszését. Nem való akkor beszélni, ha az ember szája tele van szálkás hallal, — gondolta — de minek is folyton beszélni, amikor hallgatni jobb. A sok beszédől nem lesz okosabb az ember.

Csengez a tűzbe bámult. Hosszú szakálla a mellét verte és csimbókos haja háromfelé hajlott. Tekintetében megbé-kéltség ült, a régi szilajságnak minden nyoma nélkül. Lát-szott rajta, hogy szívesen hallgatja Bibor beszédjét. Mária nevének hallatára menten elkomolyodott. Valamikor ő is hitt a Boldogasszonyban, de az más volt, nem az, akiről Bibor beszél. Az a régi istenhez tartozott és semmi köze sem volt a férfiember életéhez. Az éltetadó istenasszony volt, az anyák láthatatlan segítője. De ez a Mária, kit Gellért püspök Nagyboldogasszonynak nevez, valahogy egészen más. Ha hallja a nevét, egyszerre elmegy minden haragja és halkabbra fogja a szót. Ebben a láthatatlan asszonyban valami titokzatos erő lakik. A régi ereje gyenge szellő volt, az újé zúgó vihar. Ilyen különös erő árad ki azokból az egyszerű keresztfákból is, amiket most úton-űtfélen állítanak fel az apátok és püspökök. Mindenegyes kereszt fel-állítása messzire űzi százados lakhelyükről a régi isteneket és a hajnali harangzó is kővé dermedti a munkájukban elmerült hegyi szellemeket, játékos tündéreket.

Az ő szíve is különös változáson ment át. Kezdi becsülni ezt az új istenasszonyt, aki úgy jött közéjük, mint eső után a szivárvány az égre. A népek azt mondják, hogy István király, mielőtt meghalt, beszélt is volna vele és népét az ő oltalmába ajánlotta. De nemcsak István király látta, hanem Gellért püspök úr is társalgott vele éjféli imádságos óráin. Azt beszélik, hogy sok, nagyon sok helyen pásztoroknak, halászoknak, gyerekeknek mutatja meg magát és meghagyja, hová építsenek templomot, kápolnát. Most pedig ez a Bibor leányzó azt mondja, hogy Mária őt használta fel megmentésükre. Hát lehetséges ez? Tudja-e

az a Nagyboldogasszony, hogy ő egyáltalán a világon van és ha tudja, vajjon mivel érdemelte ki, hogy ő legyen a gyerekek megmentője és Urdug várának a szétverője. Ilyen nehéz kérdések gyötörték, amikor mereven a tűzbe bámult, de a lángok lobogásában sem talált ezekre választ. Csak érezte, miként az időváltozást is megérzi a régi seb és helye bizseregni kezd, ha vihar van készülöben, hogy többé nem a régi ember. Bibor szavai ellenben nagyon jól estek neki. Enyhítették azt a fájdalmat, amely szüntelenül felparázslott benne, ha az elhagyott áldozati oltárookra gondolt és azokra a férfiakra, akik még mindig bíztak benne.

Az éjtszakai eseményekről egyikük sem beszélt. A boldogabb jövő képe lebegett előttük.

A besötétedés előtt hevenyészve felállították a sátort és később, amikor már beköszöntött az éjtszaka, a magukkal hozott szőnyeget a földre terítve, hamarosan elaludtak.

Még alig pitymallott, amikor Csengez felrázta őket mély álmukból.

— Hosszú út áll még előttünk, gyerekek. Indulnunk kell, ha estére Pécsváradon akarunk lenni.

A készülődés serényen ment. A sátort a szőnyegekkel együtt odaajándékozták a szegény pákásznak, hadd legyen neki is most a tél küszöbén jobb holmija.

Csak a lovak nem voltak megelégedve a váratlanul rájuk nehezedett teherrel. Három ember helyett hatot kellett vinniök és ezenkívül még két fenenehez zsákot, úgyhogy csak lépésben mehettek.

— Ne búsulj, kis lovam, — vigasztalta lovát Csengez — valahol szerzünk még egy lovat, csak kerüljünk ki ebből a tömpölyös világból.

Bibor Bekecs lován ült, a Csillagon. Ragyogó haja lengett a szélben és az arca olyan piros volt, mint a pünkösdi rózsza.

Jácint Csengez karjai közt fogta a kantárt és nevetett. Az arca tele volt boldogsággal. Az öreg táltos arcával simogatta, amikor feléje hajolt. Úgy, amint a kanca teszi a csikójával.

A harmadik lovon Bódog ült a sápadt Piroskával. Ők

voltak a legcsendesebbek. Nekik nem volt miről beszélniök. A szegény Pucsurka félt ettől a borzalmas arcú embertől, akivel bátran ijesztgetni lehetett volna a kisgyerekeket. Még az ártás szelleme sem lehetett csúnyább nála. Nem mert hátranézni, még mosolygó tekintetétől is félt. Pedig szegény Bódog olyan volt, mint az írósvaj, kenyérre lehetett volna kenni, csak legyen, aki megeszi. Úgy ölelte át a kislányt, hogy két karja alig ért hozzá. Félt, hátha fájdalmat okoz neki.

A lovak lépésben haladtak és az idő múlt. Messziről lőnyerítés hallatszott. Csengez megveregette a lova nyakát.

Nem kitaposott, szekérjárta úton mentek. Azon hadinép nélkül nem volt biztonságos kincset szállítani. Csengez ismerte a mezőséget és tudta, merre a legbiztonságosabb. Sokszor sűrű bozótoson törtek át, mert ezen túl a német zsoldosok verték fel a port. Azokkal találkozni még Csengez sem óhajtott. Nehéz kopjáiknak aligha állhatott volna ellen. A németeknek hosszú kardjuk is volt, nekik csak könnyű buzogányuk. A legtöbb zsoldos nehéz páncélt viselt, amin semmiféle nyíl sem hatolt át.

A várkonyi révnél símán ment az átkelés a Dunán. Zsombor, az öreg révész régi ismerősként üdvözölte Csengezt és ottmaradásra kérte az egész társaságot.

— Pihenjenek meg, kegyelmedék, minálunk — szolt magyaros vendégszeretettel. — Idei jércét és dunai ludat süttetek a feleségemmel.

Nyomban az asszony után kiáltott.

— Gyerkenye lelkem, mássz csak elő abból az odúból és fogdoss össze néhány jércét és ludat, kedves vendégeket kaptunk. Itt van Csengez táltos és vele együtt a pécsváradi ispán úr két kislánya, akiket a pogányok elraboltak.

Gyerkenye asszony csípőre tett kézzel jelent meg a révészlak ajtajában. Fejét piros kendő takarta.

Bececs nem figyelt oda, hogy az asszony mit mondott, mert amint meglátta a piros kendőt, rögtön eszébe jutott a csanádi szép selyemkendője, amely ott lapult a nyereg alatt lévő csuhájában. Bosszankodott magában, hogy ennyire megfélekezett róla.

Csengez és Bódog a lovakkal foglalatoskodtak. Enni-innivalót hoztak nekik, mert hát ilyenkor a ló előbbre való, mint az ember és sokáig eszik, amíg jóllakik.

Bekecs a nyeregkápa alól előszedte a csuháját és kihúzta belőle a szép, piros kendőt.

— Nézd, ezt neked hoztam — örvendezett és szétterítette a kendőt, hogy mindenki lássa, még a lovak is. Aztán odalépett a kislányhoz és a fejére terítette.

— Olyan szép vagy benne, mint egy égbeli angyal.

Bíbor hirtelenében nem tudott szóhoz jutni. A szép ajándék váratlanul érte. Piros orcája még izzóbb lett és szép, fekete szeme még ragyogóbb.

— Nekem nem hoztál egyet? — kérdezte Pucsurka és sóvárgó szemmel nézett a kendőre.

— Nem volt nekem annyi pénzem, hogy neked is tudtam volna venni. De most, hogy gazdagok lettünk, veszek majd neked is, csak találkozunk valahol egy kalmárral.

Piroskát megörvendeztette az ígéret és elmosolyodott.

Amíg Gyerkenye a sütéssel bajlódott, a férfiak leheveredtek a földre és elnézték a kompon dolgozó embereket, akik szekerstül, lovastul szállították át az utasokat a Dunán.

Sok mindenféle nép verődött össze a kompon és váltott szót egymással. Elmondták, hogy mi hír jár a Dunántúlon és mi történik a Tisza táján. Zsombor mindenről értesült, ami az országban történik. Két urat szolgált, egyet nyiltan, egyet pedig titokban. Nem ellenkezett senkivel, mert mindenki megfizette a fáradságát, akár a szája íze szerint beszélt, akár nem. A vándor szerzeteseket megvendégelte, de nem fogadta ellenségesen a pogányság szószólóit sem, akik lázító beszédeket mondtak a tanyák népének és többnyire éjtszaka zavarták fel, legjobb álmából. Gonozd, Borz, Erköd táltosfiak jó emberei voltak és sokszor találtak nála menedéket, valahányszor a király zsoldosai a nyomukban jártak.

Szükség esetén még a rablott holmikat is elrejtette.

Nem egyszer történt, hogy nagy, csűrös házának egyik oldalán pogányok tanyáztak, a másikon meg szentéletű szerzetesek, akik vándorbottal a kezükben, sarutlanul jár-

ták a bálványosok szállásait, tanyáit és felkeresték még a szilaj hadfiak sátrait is. Alamizsnából éltek és csak vizet ittak.

Legnagyobb ellenfeleik a táltosok voltak, akik veszelemben látván hatalmukat, minden alkalmat megragadtak, hogy kiirtsák őket. Gyakran feküdtek széthasított koponyával vagy nyíllal átvert szívvel halott szerzetesek az országutak árkában. De a révnél mindig békésen megfértek egymással, sőt többször az is előfordult, hogy valamenynyien közös tálból ettek és végül is úgy összebarátkoztak, hogy jóbarátként váltak el egymástól.

Most is két feketekámzsás szerzetes jött át a túlsó partról. Tonzúrájukat csuklya takarta és kezükben hosszú pásztorbot volt.

Bekecs felugrott a földről és elébük sietett. Illő köszöntés után latinul szólította meg őket, jelezni akarván, hogy egy nemből, az Isten nyájából való ő is. A két szerzetes Bekecs kérésére helyet foglalt közöttük és a társalgás csakhamar megindult. Elmondták, hogy a pécsváradi monostorból indultak el és Csanádon keresztül Gyulafehérvárra tartanak. Ott két szerzetest megöltek és így azok helyét mennek elfoglalni.

— Mi meg éppen Pécsváradra tartunk, lelkendezett Bekecs — visszük vissza az elrabolt gyerekeket.

— Csak nem Pünkösdi ispán két kisleányát? — kérdezte az éltebbik.

— De éppen őket.

Pucsurka, aki valahol hátul nézelődött, atyja ura nevének hallatára megfordult és a beszélgetőkhöz sietett.

— Dícsértessék a Jézus Krisztus! Mihály atya! — kiáltotta és majd hogy a nyakába nem ugrott a mosolygó szerzetesnek.

— Kissé megsáapultál, aranyvirágom, de atyád így is kiugrik majd a bőréből, ha meglát — mondotta és megsimogatta a leányka arcát. — De hogy szabadultatok ki a sátán karmaiból?

— Ezek a vitézek szabadítottak ki — szólt és Bekecsre meg az öreg Csengezre mutatott. — Ha ők nincsenek, akkor még mindig ott senyvednénk Úrdugy pokolvárában.

— Ez aztán kemény munka lehetett, — bólogatott a fiatalabbik atya, aki Pongrác névre hallgatott — mert Urdugnak vadember híre van.

— Csak volt, — tette hozzá Bódog — mert azóta már nincs. A testétől én szabadítottam meg a fejét. Nehezen ment, sokat huzakodtunk, lökdöstük egymást, amíg kezem a nyakára talált. A feje talán még ott szárad a vár fokán és a hollók lakmároznak rajta.

Bekecsnek csak most tűnt fel, hogy akkor egész este nem látta Bódogot. Úgy eltűnt, mintha a láb nyelte volna el.

— Most már értem, édes komám, hogy hol retyerutyáztál azon az éjjelen — kiáltott fel Bekecs és nagyot suhintott kezével a levegőbe.

— Jól esett kissé kifenekedni magam. Régen bennem nyavalygott már az effajta kívánság. Mondtam is, csak egyszer a kezem közé kerülj, de élve nem úszod meg. Amikor kinyomtam a szemit, elkezdett óbitozni. No, mondok, te höcsönszakállú, most aztán óbitozhatsz, úgysem hallgat reád senki.

Az atyák fejüket csóválva hallgatták Bódog dicsekvését, de hagyták, beszéljen csak. Erre is szükség van, hogy helyreálljon szívében a nyugalom.

Zsombor egy nagy korsó árpasört hozott és letette a földre.

— Igyanak addig kegyelmedék, amíg megsül a lúd és a jérce.

Ekkor rontott elő piros kendőjével a fején Bibor. Olyan csillogón jött, mint a hajnalhasadás.

Egyenesen Mihály karjai közé futott. Az ő kedvence volt kiskorától kezdve.

— Drága kisleányom, csakhogy megvagy, — lelkendezett a szerzetes nagyot törülve a szemén — már azt hittem, hogy soha többé nem látlak.

— Hát nem jön velünk Pécsváradra, tisztelendő atya? — kérdezte Bibor tágrameresztett szemekkel.

— Oda talán többé soha az életemben. Most elmegyünk Gyulafehérvárra, onnan pedig be a havasokba, a székely testvérek közé, mert a pogány tatárok ott sok ártást tettek a papokban. Új, tornyos házakat kell építenünk és tovább

téríteniünk a pogányságot, hogy egyszer majd egy hiten legyünk valamennyien, akik itt élünk ebben a hegykoszorúta országban.

— És ha Mihály atyáékat is megölik a gonosz pogányok, akkor mi lesz? — szaladt ki a kérdés Piroska száján.

— Mi elköltözzünk a mennyországba és jönnek helyünkbe mások. Ez a sors vár azokra, akik Isten nevét mennek hirdetni a vadonba.

— Én nem lennék pap, — szölt fejét rázva Bibor — nem hagynám magam csak úgy megölni. Fegyveres vitézekkel venném magam körül, akik megvédenének minden veszedelemtől.

Mihály atya szelíden mosolygott.

— A mi fegyverünk, kisleányom, a szeretet és az elvünk, hogy fonalnyi szeretettel többet lehet kötni, mint egy pászma haraggal. A harag és a gyűlölet haragot és bosszúállást szül, de a szeretet még a legnagyobb ellenséget is megszelidíti. Amióta Kencse főcsákány kisleányát kígyógyítottuk szembajából, azóta jóbarátunk lett és ha még nem is keresztelkedett meg, de szívesen fogad, ha végvárában meglátogatjuk. Felesége, Neszthe már keresztény módon imádkozik és úgy tanítja kisleányát is, Gyokodot. Sok víznek kell a forrásból kibugyognia, amíg folyó lesz belőle. Most Kencséhez igyekszünk, imádkozzatok értünk ti is, hogy munkánk sikerrel végződjék.

Mihály atya elgondolkozva nézett maga elé. Gyermekekded mosoly játszadozott a szája szélén. A körben ülők közül senki sem szólalt meg. De ki is szólalhatott volna, amikor Mihály atya vitte a szót.

Selymes, fekete szakáll a melle közepéig ért és szép kék szemét bozontos szemöldök árnyékolta.

Hirtelen másról kezdett beszélni:

— De a kendőd nagyon szép, csak nem Urduq adta neked emlékül?

Bibor röstelkedve húzódkodott vissza, majd Bekecsre nézett, mintha azt kérdezte volna tőle, vajjon elárulhatja-e? Pucsurka azonban közbekiáltott:

— Bekecs úrfi vette neki.

Mihály atya Bekecsre nézett, majd megkérdezte tőle:

— Tudod-e, mit jelent az, ha egy fiatalember egy leánynak keszkenőt vesz?

— Tudom — válaszolta Bekecs.

— Hát akkor jól van. De jegyezd meg magadnak, hogy velem gyűlik meg a bajod, ha Bibornak panaszra lesz oka.

Bekecs már éppen szólni akart, amikor Gyerkenye asszony jelentette, hogy kész a tyúkhús, jöhetnek enni, ha éhesek.

Gyerkenye asszony ez alkalommal valóban kitett magáért. Olyan finom, lében főtt tyúkhúst tált, hogy még a torkig jóllakott ember is megkívánta volna. Mivel sokan voltak egy tálhoz, két részre kellett osztani az ételt, hogy jobban hozzáférhessenek.

Éhesek voltak valamennyien, de nyugodtan ettek. Lásankint üresek lettek a tálak s eltűnt a pirosrasült jérce és a zsírtól csöpögő lúd is.

Csengez ujja, de még a szakála is csöpögött a zsírtól. Régen nem evett szegény öreg ilyen finomat. Rendesen csak azt ette, amit bolyongása, bujdosása közben kapott. Izetlen gezemicét, félignyers húst, amiből legtöbbször hiányzott a só.

Ritka asszony volt, aki akkoriban főzni tudott. A férfiak túltettek az asszonyok tudományán. Ha férfikéz nyúlt a bográcsba, menten más lett az ételnek az íze. De sokszor nem is lehetett nagyon válogatni a főznivalóban. Azt főzték, ami kezükügyébe került. Összeszedtek gombát, bogycát, gyökereket, kecskebékát, csigát s mindezt egy bográcsba téve, olyan tokmányost főztek, hogy ember kellett hozzá, aki megegye. De megették.

Nemsokára felcihelődtek. Hosszú volt még az út és a sötétség már ott settenkedett a távoli hegyek mögött.

Elbúcsúztak a két szerzetestől, a jószívű Zsombortól és feleségétől, majd átkelve a Duna túlsó partjára, neki-vágtak a baranyai dombosvidéknek. A dombok oldalában szüreteltek és jókedvű énekszó hullámozott feléjük. Késői szüret édes bort jelentett. De nem álltak meg sehol, hogy megízleljék a frissen sajtoltt mustot. Csengez kerülte a szüretelőket és olyan dülökre vezette a lovát, amelyeken legfeljebb az poroszkál, aki odatévedt.

Már esteledett, amikor a távolban hirtelen feltűnt a Zengő oldalában Pécsvárad monostorának hatalmas tornya. Bibor lekéredzkedett a lóról, majd lesegítette Piroskát is. Aztán letérdelt a földre és hangosan imádkozni kezdett:

— Idvez légy Mária, malaszttal teljes, Úr vagyon teveled, te vagy áldott az asszonyi állatok között és áldott Te méhednek gyümölcse, Jézus Krisztus. Amen.

A férfiak süvege az ima első szavára lekerült a fejéről és a mogorva arcokon megtelepedett az áhítat.

A nap esti pírral aranyozta be őket és verejtékük apró gyöngyeit, amelyek a homlokukon ragyogtak.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

Pünkösöd úr felesége, Ilona asszony a tornácon ült és könnyes szemével az esthajnal csillagát nézte, amikor a három ló beporoszkált a vár udvarába. A fátyolos szürkületben először nem is vette őket észre, annyira el volt foglalva a saját gondolataival. A leánykáira gondolt, akik most messze tőle a rabság keserű kenyerét eszik. Imádkozott, mint mindig, ha a szívére ránehezedett a bánat. Csak akkor ocsúdott fel, midőn ismerős, csengőhang ütődött a füléhez. Aranycsengetyűknek a hangja volt. Tüstént megismerte.

— Ez Pucsurka hangja! — szakadt ki ajkán a szó és kevés híja volt, hogy nem vetette át magát a korláton és nem ugrott le a gyermeke elé.

Kitört belőle a sírás, de most már a boldogság könnyei hulltak a szeméből.

— Ó, áldott legyen az Isten és a Boldogságos Nagyasszony — nyögdecsele és hármásával szedve a lépcsőket, rohant lefelé, hogy minél előbb a karja közé szoríthassa gyermekét.

A várudvar percek alatt megtelt emberekkel. Pünkösöd úr valahonnan az istállók tájékáról került elő és egész testében remegett az örömtől.

Egymás kezéből kapkodták ki a gyerekeket, akik hamarjában válaszolni sem tudtak a sok kérdésre.

Csengez csendesesen állt a háttérben és a homlokát törölgette. Bódog még hátrább húzódott, csak Bekecs tolokodott előre és mint társalgásban otthonos ember egymásután válaszolt a hozzáintézett kérdésekre.

A szállásház ajtajából, amelynek félfáján, a vastartóban már égett a fáklya, Piroska visszanezézett.

— Mindnyájan gyertek be, — rendelkezett — hogy hálát mondjunk nektek.

Pünkösd ispán hivatkozóan intett feléjük.

— Jöjjenek csak be bátran, kegyelmedék, ha lányom úgy kívánja, akkor annak úgy is kell történnie.

Csengez húzódozott. Nem merte a zsákjait kint hagyni, mert hát tolvajnép mindenütt akad széles e világon. Egyideig töprengett, aztán intett Bódognak és a két zsák csakhamar lekerült a lovak hátáról.

— Ezeket magunkkal visszük a házba, — szolt — ott biztosabb helyen lesznek, mint idekint az udvaron.

Ahány gyertya, mécses csak volt az ebédlőteremben, az mind lángralobbant. Mintha csak az Úr születését ünnepelték volna. Pillanatok alatt a nagy asztal megtelt minden jóval, ami csak akadt a vár éléskamrájában. De a fáradt utasok alig tudtak enni. Az események elmondása elefejtette velük azt, hogy éhesek. A Zengő bora méginkább megoldotta a nyelvüket. Lassankint hőssé nőttek.

Pünkösd ispán felállt és Csengezhez lépett. Kezét nyujtotta az öregnek és megszorította.

— Áldja meg kegyelmedet az Isten — jelentette ki meghatódott hangon — mindazért, amit ezekért a szegény gyermekekért tett. Boldoggá tett minket és boldoggá tette őket is.

Csengez meghúzkodta lompos bajszát, majd Bekecsre mutatott.

— A köszönet elsősorban Bekecsre illeti. Ő volt az, aki vállalkozott erre a veszedelmes útra. Nem félt a haláltól, sem a szenvedéstől. Én csak kísérője és segítője voltam. De velünk volt a nagy Isten, aki szükségünkben soha el nem hagyott minket. A nagy Isten, akinek szívérvány az íja és azzal röpti ki tüzes nyilait. Akinek a karja villám, amelyet a légből villogtat és a hangja az égzengés, amely-

től megremegeg a gyarló ember. Ő intézi a fellegek és szelek járását . . .

— És őbenne él az irgalom, a jóság és csak ő érti meg a fájdalmainkat — folytatta Ilona asszony.

— Úgy van — bölintott az egykori táltos és lehajtotta a fejét.

Aztán Bekecsre került a sor. Pünkösöd úr magához ölelte és meg is csókolta. Fiának nevezte és maga mellé ültette.

Bódog pedig csak ült és pislogott, de a szíve tele volt kimondhatatlan boldogsággal. Annak örült, hogy új gazdáját a szív szavával etetik.

Ő is sorra került. Bibor reá mutatott.

— Bódogról sem szabad megfeledkeznünk, — jegyezte meg — mert ő volt az, aki a vitézekkel behatolt Úrdug sátrába és ítélkezett. Az egész ország hálával tartozik neki és ha jutalmat osztogatnak, őt sem szabad abból kihagyni.

— Mifajta ember ő? — kérdezte az ispán.

A kérdésre Bekecs válaszolt:

— A megholt Bodrog ispán hűséges szolgája volt, aki ura halála után hozzám szegődött, hogy segítségemre legyen a gyermekek megszabadításában. Arra kérem kegyelmedet, váltsa ki őt Bodrog fia, Bencétől és tegye szabaddá, hogy magammal vihessem. Mi ketten nagyon jól megférünk egymással és még sok feladatot szeretnénk elintézni ebben az életben.

Pünkösöd ispán rábólintott és barátságosan megrázta Bódog kezét is.

Jácint gyerek a leányok között ült és hol ide, hol oda pislantott. Róla még nemigen beszéltek. Akkor terelődött reá a szó, midőn a kisleányok az ajtónál kíváncsiskodó várnép közé keveredtek.

— Néhány napig itt pihenünk, — jelentette ki Bekecs komoly elhatározással — aztán útrakerelünk Esztergomba, a királyi hadak fővezéréhez, Borsa úrhoz. Hazavisszük a fiát. Neki is örömet szerzünk.

— Ti a jóhír angyalai vagytok, — szólalt meg Ilona asszony — aki gondolataiban mindig az ég közelében járt.

— Mindennap értetek is fogok imádkozni, hogy legyen veletek az Isten és kísérjen utaitokon.

A gyerekek aztán lefeküdtek. Az öröm első hulláma partot ért.

A férfiak még ott maradtak a boroskupák körül komolyabb szóváltásra. A pohárnok a pince legjobb borát tette eléjük, mert ennél nagyobb ünnep még nem volt Pünkösöd úr házában.

Beszélgettek az ország állapotáról, de Csengez hirtelen másra terelte a szót:

— A monostor apáturával szeretnék holnap szót váltani.

— Bonifác atyával? — kérdezte az ispán.

— Nem ösmérem. De ha ez a neve, akkor azzal.

— Misem könnyebb ennél — válaszolta Pünkösöd úr. — Reggel, ha misére megyünk, megkérjük őt, hogy jöjjön át. Egy-két baráti szóra mindig szívesen átjön.

De alig mondták ki e szavakat, amikor Bonifác apát szikár, magas alakja megjelent az ajtóban.

— Lupus in fabula — kiáltott fel a várúr és az apátúr elé járult. — Ebben a pillanatban emlegettük az apáturat.

— Hallom, hogy megkerültek a gyerekek — szólt az apát rögtön a tárgyra térve.

— Hála Istennek megjöttek, de már aludni küldtük őket. Nagyon fáradtak voltak szegények. De az események hősei itt ülnek még. Nekik köszönhetjük, hogy visszakaptuk a gyerekeinket. Foglaljon helyet közöttünk, apátúr, Csengeznek úgyis volna valami mondanivalója.

Az apát arca olyan volt, mintha márványból faragták volna. Apró, kökényformájú szeme szúrósan feketéllett ki barna arcából.

— Az áldozatos munka mindig meg hozza gyümölcsét — mondotta — és igaz békességet ad a léleknek. Nagyon örülök, hogy megismerhetlek benneteket.

Az apát szavai után Csengez szólalt meg:

— A fáradozásunkat valóban áldás kísérte. Vaknak kellettene annak lennie, aki fel nem ismerné benne az Isten kezét. A gyerekeket sikerült megmentenünk, ennek örülök

a legjobban, de rajtuk kívül megmentettünk két zsákra-
való aranyat is, amit lóháton szintén magunkkal hoztunk.

— Két zsák aranyat? — szisszent fel az apátúr.

— Rablott holmi, amit azoknak szeretnők visszaadni,
akiké volt. Gyönyörűséges dolgok. Olyanok, aminek eddig
még nem is láttam. Arra kérem az apáturat, segítsen nekem
ebben a munkámban, mert én, az igazat megvallva, nem
tudom, hogy kezdjem el.

Felállt és az egyik zsákot az asztalon kibontotta.

A csodálkozásnak nem volt határa, amikor a kincsek
előkerültek a zsákból. Az apát nagy szakértelemmel nyúlt
az első kehely felé.

— Remek munka. Bizánci mester kezéből való. Vert-
arany. Valamelyik görög kolostorból rabolhatták.

Csengez közben a sok mindenféle drágaságot egymás-
mellé helyezte az asztalra. Voltak ott karperecek, serlegek,
násfák, ékszerek, drágaköves melltűk, egy tornyos ereklye-
tartó, aransarkantyú, aranyozott csákányfej, sőt egy pász-
torbotnak ékkövekkel ékesített feje, amely egymagában is
vagyonért.

Mindenegyes darabnál a csodálkozás kiáltása hagyta
el az ajkakát.

Amikor az egyik zsák megvizsgálásával készen voltak,
Csengez máris hozta a másikat. Ebben ürge bőréből készült
zacskók voltak, tele arannyal és ezüsttel. De akadt köztük
ékszer is szép számmal.

— Ennyi vagyon egyrakáson még magam sem láttam
— szólt az apát a fejét csóválva. — És ez mind Urdu-
g bir-
tokában volt?

— Volt még ott több is, de a silányabbja hozzáférhe-
tőbb helyen volt és mire én odaértem, mások már meg-
találták és elvitték — válaszolt az öreg.

— Most aztán mihez kezdel ezzel a kinccsel — kér-
dezte az apát.

Csengez az ölébe hullatta két kezét és az apátra nézett.

— Éppen ebben szeretném az apátúr tanácsát kikérni.
Úgy gondolom, hogy a szent edényeket szétozzuk a mo-
nastorok templomai között, mert ezek a holmik semmiképen
sem illetnek meg minket. Ami egyszer az Istené volt, az

Övé is marad. Ahhoz embernek nem lehet köze. A többi majd eligazítom valahogy Bekecs komámmal, aki nélkül munkánk alig sikerült volna.

Az apátúr jóváhagyólag bólintott.

— Ez nyílt és egyenes beszéd. De remélem, hogy a mi templomunknak is jut belőle valami, mert szegények vagyunk mi az ilyen szép és értékes dolgokban. Minden kincseinket és vagyonunkat felemésztette a monostor és templom felépítése.

Csengez a kiterített holmikra mutatott.

— Válasszon magának az apátúr — szól és egyszerre mosolygósra vált az arca. Ha rongyos zekéje hirtelenül bársonyos mentévé változott volna át, igazi főembernek vélhette volna bárki. Értelem villogott a szemében és erély csengett a hangjában.

Az apát nem sokat válogatott. Rámutatott az egyik szépívű kehelyre.

— Ezt venném.

— És még egy marék aranyat is adok hozzá — szól Csengez és belemarkolt az ürgezacskóba. — Szeretném, ha Mária Nagyasszony tiszteletére áldozati oltárt emelnének ezen az aranyon. Én nem ismerem a Nagyasszonyt, de úgy érzem, hogy ő mindig velünk van és vigyáz reánk.

Az apát meghatódva rázta meg az egykori táltos kezét.

— Kívánságod szerint fogok eljárni.

— Ez a kehely legyen Pécs püspöké — rendelkezett tovább Csengez és egy másik kehelyre mutatott. — Mór püspöké, aki egyszer mártonhegyi apát korában megmentette az életemet Bakonybéli. Ha akkor közbe nem lép, ma halott vagyok.

A nélkül, hogy valaki közbeszólt volna, folytatta:

— A többi holmit pedig, a pástorbottal együtt Gellért püspöknek adom, tegyen vele, amit jónak lát. Egyszer egy éjjel a nádasban láttam őt, amint felém tartott. Már azt hittem, odajön hozzám, de csak megáldott és eltűnt a szemem elől. Szentember. Legszentebb talán az egész országban. Ő volt az, aki az igazságot a király szemébe merte mondani a nélkül, hogy ezért bántódása lett volna. Még a király is megijedt tőle.

A karpereceket, násfákat, serlegeket pedig elosztom hármunk között igazságosan. Bármelyikünk azt teheti a részével, amit akar. Így legalább nem kell az egészlől gondoskodnom.

Bekecs azon éjjel nagyon nyugtalanul aludt. Az a tudat, hogy arany van a feje alatt, nem hagyta nyugodni. Eddig semmit sem kellett féltenie, de most folyton a tolvajokra gondolt.

— Hová is rejthetné ezt a tömérdek aranyat? — töprengett — hogy az illetéktelenek rá ne akadjanak. Magával nem viheti, nem áshatja el, otthona pedig messze van. Beléfészkelődött a bizalmatlanság. Reggel, midőn felébredt, fáradtabbnak érezte magát, mint este, amikor lefeküdt.

— Mit kezdjek ennyi arannyal? — kérdezte a reggeli-nél Csengezt, aki nyugodtan reggelizett. — Eddig azt hittem, jó érzés gazdagnak lenni, de most úgy látom, van ennél jobb is.

Csengez felnevetett.

— Nyughass csak. Az ízét majd akkor ismered meg, ha idősebb leszel. Gazdagnak lenni nagy boldogság, de élni kell tudni vele. Látod, én az éjjel nyugodtan aludtam. Nem nyomott a lidérc. Fehér madarakkal szálltam a felhők fölé, szemben a nappal és énekeltünk. Olyan ének volt, aminőt még sohasem hallottam. Aztán leszálltunk egy hímes kertben, ahol aranyruhájú tündérek szolgáltak ki minket és virágkehelyből itattak. Az egyik tündér hozzám jött és megcsókolta a homlokomat. És tudod-e, kire ismertem reá a tündérben? Nem tudod. Hát megmondom neked. Máriára, a Nagyasszonyra.

Bekecs hitetlenül rázta a fejét.

— Téved, kegyelmed, — mondotta — Mária nem tündér. Mária a mi Urunk, Jézus Krisztusnak az édesanyja.

— Legyen igazad. Te úgy nevezed őt, de nekem tündér marad, amíg csak élek és ő ezért nem fog reám megharagudni. Én pedig tündérként fogom őt tisztelni.

Bekecs nem szólt többet. Annak is örült, hogy Csengezzel ennyire jutott.

Amíg Csengez a boldogság jóságáról elmélkedett, Bódog az istállóban a lovakat csutakolta. Neki nem voltak

ilyen gondjai. Örült, hogy van aranya s ezután nem kell lyukas saruban járnia és agyonfoltozott ködmönt hordania. Vásárol magának szép sárga sarut, térdigérőt, sarkantyúsat. Nadrágot, meleg abaposztóból és bivaly bőrvértet, aminőt a főurak viselnek. Meleg nyestsüveget és rókabőrrel bélelt köpönyeket. A sarujába puha őzbőr kapcát teker és nem törődik a világgal. Igaz, hogy minden vagyonát odaadná, ha visszakaphatná az orrát és a fülét, dehát orrot nem lehet kincsért venni. Ebbe is bele kellett nyugodnia.

Bekecs éppen kifelé tartott a várból, hogy kissé körül nézzon az ismeretlen helyen, midőn Piroska hirtelen karon ragadta.

— Gyere velem, — mondotta — édesatyám szeretne veled szót váltani.

Pünkösd ispán derűs arccal fogadta Bekecsot.

— Ülj le mellém, fiam, aztán beszélgessünk egy kicsit. Szeretném tudni, ki fia vagy és mire készülsz ez életben? A segítségére akarok lenni. A feleségem már sok szépet mondott rólad, de én még nem álltam veled szemtől-szembe. Hallom, hogy a király szolgálatába szeretnél lépni.

— Egyelőre még tanulnom kell. Majd ha Valter atya úgy látja, hogy tudásom elegendő, akkor majd maga is utamra indít. Én nagyon jól érzem magam Gellért püspök úr szolgálatában és ha megtűr maga mellett, akkor egy ideig nála is maradok. Amint látom, kedvel engem, ahol pedig kedvelik az embert, ott szívesen is marad.

— Ha köztünk jól érzed magad, — szólt az ispán — tekintsd ezt a várat második otthonodnak. Nálunk mindig szívesen látott családtag leszel.

— És ha megkérem majd Bibor kezét, odaadja nekem, kegyelmed?

Pünkösd arca felderült.

— Senkinek sem szívesebben, mint neked, édes fiam. Már most látom, hogy jó kezekbe kerül. Szereted őt?

Bekecs lehajtott a fejét.

— Gellért püspök úr után őt szeretem a legjobban. Mindkettőjükért meg tudnék halni. Biborért már egyszer próbára tettem az életemet, mert ez a kalandos út közel járt a halálhoz. Ha nem sikerül, most én is rab vagy tán

halott vagyok és fejem ott szárad az ösztörűfán a többi között Urdug várának az udvarán.

— Látod fiam, bátraké a szerencse. Bátor voltál, mertél és nyertél. Bíbor ezért majd a haláláig szeret téged és jó, hűséges hitvesed lesz. Egy feleség akkor szereti igazán az urát, ha tiszteli is. Téged pedig tisztelhet, mert bátor vagy és ha kell, szembeszállsz a veszedelmekkel. Hálából azonban, hogy leányom megmentésében a segítségemre voltál, úri mentét és öltözetet adok neked. Kijárom a királynál, hogy nemes úrfivá tegyen és ne írődeák, hanem udvarispán vagy tárnokmester váljék belőled. Te nem vagy írődeáknak való. A te kezvedbe kard való és nem toll.

Bekecs a fejét rázta.

— A toll erősebb fegyver a kardnál, de az igazságért harcoló férfinak mind a kettőre szüksége van. Aki írni és olvasni nem tud, arra titkot sem lehet bízni, mert amit szájról-szájra adunk, az már nem titok többé.

— És amit leírnak, az titok marad?

— Az írást lehet rejtteni, meg lehet semmisíteni, de amit sokan tudnak, azt már a szellő is széjjelhordja.

— Én megöregedtem, a nélkül, hogy írni és olvasni tudnék és mégis ispán lett belőlem.

— Így is lehet élni, — válaszolta Bekecs — de ha írni és olvasni tud az ember, mindent másként lát. Utódaira hagyhatja gondolatait, akaratait és emléket állít magáról az elkövetkezendő idők számára. Mások írásait olvasni pedig olyan jó. Vergilius hexameteireit, Catulus iambusait, Dávid zsoltárait, Szent Ambrus és Athanázius írásait és a sok mindenféle könyvet, amit a külső országokból hoznak magukkal a szerzetesek.

— Ha az ilyesmi érdekel, gyere, menjünk át a monostorba, ott van aztán könyv, válogathatsz köztük. Azt mondják, hogy olyan könyv is van, amelyből kiolvasható, mikor lesz a világ vége és miként kell készíteni az aranyat. Bonifác apát atyamestere az ilyesféle művészeteknek. Meglátod, milyen nagy ötvösműhelyük van. Ők maguk készítik a pergamentlapokat is kutyabőrből és tudom is én, még miből. Vannak ott festők, szobrászok, akik kőből és fából embe-
reket és állatokat faragnak.

A monostor kőalapra épített, kétemeletes, gerenda-épület volt, amelyet nem szalma vagy nád, hanem patinás bronzlemezek borítottak és lantornás ablakain szárított hólyag feszült.

Bekecs, amint átlépte a monostor kapuját, rögtön megérezte, hogy új világba került. Nem tehenes legények, csordások, szekeresek fogadták, hanem bőrkötényes, felgyürt-ujjú szerzetesek, akik felállva munkaasztaluk mellől Laude-tur Jesus Christus-sal köszöntötték a belépőket.

Bekecs néhány műveseszközt már ismert saját monostorából, de itt sok olyat is látott, ami Csanádon még ismeretlen volt.

A monostor mellett több kisebb épület állott. Az egyikben kőfaragók, szobrászok dolgoztak, a másikon festők és íródeákok, a harmadikban a kovácsok és ötvösök, de valamennyien a monostor főépületében laktak.

Midőn a perjel megtudta, hogy a várispán is látogatóba jött, eléjük sietett és végigkísérte őket a monostoron. A perjel a gerencsér, a fazekas művességben jeleskedett és arra taníttatta az ifjabb nemzedéket. De a pécsváradi fazekaknak, csuproknak, virágos tálaknak volt is hírük az egész országban.

A perjel úr Szent Fortegían nevét viselte és valahonnan a skótok földjéről került ide. A magyar nyelvet még törve beszélte, de minden szavát meg lehetett érteni. Amikor megtudta, hogy Bekecs a csanádi monostor növendéke és Gel-lért püspök ministránsa, a mindig komoly arca hirtelen mosolygósra vált. Tekintélyszámba ment előtte az is, aki Gel-lért püspök közelében élt.

Bekecs otthonosan érezte magát a monostorban. A világon minden érdekelte. Itt látta például először a fényesre dörzsölt ezüstlap elé helyezett mécses, amely sokkal nagyobb világosságot áraszt, mint náluk a legvastagabb lángú. A csiszolt ezüstlap úgy csillogott, mint a folyó vize, ha pallót ver rajta a telihold. Nyomban arra gondolt, milyen jó lenne, ha Csanádon is ilyen mécsesek világítanak meg a műhely asztalait. Megragadta figyelmét az ecsetkészítők munkája is, akik a nyest prémjéből válogatták ki a leg-hosszabb szőrszálakat és azokat kötözték össze ecsetté. De

ilyen ecsetekkel lehet is aztán finom képeket írni az iniciálék közé.

Pümkösd ispánt a monostor sok látnivalója nem nagyon érdekelte, azért Bekecsot hamarosan magára is hagyta.

— Látom, szívesen elnézelődöl itten, hát csak nézelődj, — mondotta — magadra hagylak. A perjel úr meghagyta, hogy amíg nálunk leszel, időd egy részét itt töltheted. Amit itt látsz, az csak a javadra válik.

Bekecs örült, hogy magára hagyták és nem kellett folyton hozzájuk igazodnia. A kövekből életretámadt alakok, a festők ecsetje alatt született angyalok, a biborszínű papíruszra írt aranybetűs szentírási idézetek halk csodálkozással töltötték el. Rájött, hogy az igazi művészetnél nincs szebb és nemesebb dolog a világon. A pécsváradi monostor valóban a művészetek melegágya volt. Ha valaki azt mondta volna neki, hogy maradjon itt, tán meg is tette volna, annyira szerelmese lett a látottaknak.

Az ebédre hívó csengettyűszó riasztotta fel szemlélődéséből. Sietett az ispán házába, mert Valter atya szerint a jómodor tartozéka az is, hogy az étkezésnél pontosan jelenjék meg az ember és az asztali áldást a többiekkel együtt imádkozza.

Ebéd után várost látni mentek. Megnézték a várórség íjászeit, dárdásait, a kovácsműhelyeket és a puzdra-, tegez-készítőket. Annyi néznivaló akadt, hogy mire hazavetődtek, az este már ott szendergett az ereszek hosszú árnyékaiban.

A nap úgy elmúlt, hogy kincseire nem is gondolt. Megnézte az iszákját, benne vannak-e? Ott is találta sorjában mind érintetlenül. Ezen az éjjelen már nyugodtabban aludt és arról álmodott, hogy ő is egy szobrot fejt ki a márványból. Egy szakállas férfifejet, amely szakasztott olyan, mint Gellért püspök feje. A test még bent volt a kősziklában, de a fej már élt és beszélt, csak nem tudta megérteni, hogy mit mond. A szemében élet ragyogott és ajka körül meleg lehellet csapott az arcába.

A pihenésre szánt napok hamarosan múltak és semmi sem tart örökké. A rohamlépésben közeledő tél arra kényszerítette őket, hogy útnak induljanak, mert Esztergom messze van és Csanádvár Esztergomtól még messzebb. Az

öregasszonyok nyara szépnek ígérkezett, ami azzal a reménységgel töltötte el őket, hogy megelőzik az őszi, nagy esőzéseket. Mert esőben róni az országutakat nem nevezhető kellemes időtöltésnek. A mindent elárasztó, buggyanó vizek lohoncossá teszik nemcsak a lovakat, hanem még a rajtuk ülőket is. A legkisebb eső már megindítja a csorgókat és egyszerre bokáig járhatnak a latyakban.

Bódogra rá sem lehetett volna ismerni, ha ábrázata nem lett volna változatlanul csúf. Olyan kacagányt vásárolt magának, hogy egy nádorispánnak sem vált volna a szegényére. Fővege mellé darutollat tűzött és a nyereg kápája mellé vörösrézbugányt akasztott ébenfanyéllal. Messziről meglátszott rajta, hogy az úrinéphez tartozik.

Csengez már higgadtabb volt. Ő már nem szerette a kirívó dolgokat. Felszerelését és öltözékét a sötétebb színekből válogatta össze és haját szétfésülte, ami annyit jelentett, nem ragaszkodik már az ősi viselethez és felhagy a pogányokhoz illő szokásokkal. Bekecs kérésére tette, márpedig, amit Bekecs kért tőle, az fogadott szó volt előtte.

Bekecs az ispántól kapott szép öltözéket nem vette magára. Kár lett volna a hosszú úton a nyeregben nyúni, koptatni és a por és eső ártalmának kitenni. Zsákba kötve a nyerge mögé erősítette, a pénzeszacskója fölé. Aztán szépen elbúcsúztak az ispántól és házanépétől. Bibort mindenki szemeláttára megcsókolta és az ujjacskájára egy szép aranygyűrűt húzott, hogy az legyen az emlékeztető reá.

Derült őszi reggel volt, amikor kilovagoltak a vár kapuján. Jácint gyerek szép fehér lovon ült és ünnepi érzés áradt el az arcán. Érezte, hogy valahogy már ő is a felnőttek közé számít.

Bonifác apátúr is résztvett az ünnepélyes pillanatnál és szenteltvízzel adta reájuk az áldást.

Vadludak húztak a fejük fölött és a kék égen sárkányformájú fellegek igyekeztek valamit elérni a végtelenben.

Bíbor a monostor tornyából nézett utánuk, aztán amikor végleg eltűntek a szeme elől, keresztet rajzolt a levegőbe, mintha ő is meg akarta volna őket áldani.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

Ügetve, poroszkálva haladt a négy lovas a bozóttal szegélyezett országutakon. Néha félnapig is ellovagoltak, a nélkül, hogy élő ember az útjukba keveredett volna. Pécsvárad és Fehérvár között alig volt még falu, nemhogy város lett volna. Itt-ott, a távolban látszott egy sátortábor, de Csengez nem tartotta érdemesnek arra, hogy meglátogassák. Már a sátrak formájáról megmondta, hogy miféle népek lakják. Mert Árpád halála óta már száz év is elmúlt, de a törzsek egyes, nyugodni nem tudó részei még mindig bolyongtak, jobb földet és kiadósabb legelőket keresve. Teve-, Tarhos-, Bikács-nemzetségek Fehérvár és Pécsvárad között letelepedtek, de még mindig akadtak olyanok, akik a vonulásban találták örömlüket.

A Tisza-Duna közére telepített népeknek sem volt még nyugovásuk. Egyszer csak felkerekedtek és hosszú, véget nem érő tömegben útrakeltek, hogy túl a Dunán keressenek maguknak szálláshelyre alkalmas területet. De a dunántúliak résen voltak. Nem engedték, hogy új nemzetségek telepedjenek le közéjük. Sok halott maradt a csatatéren a találkozások után.

Csengezék is szembekerültek ilyen vándorló karavánnal. Elöl utat leső harcosok lovagoltak, akik kikémlelték az erdős, ingoványos területeket és ők irányították az utánuk következő bivalyosokat. A bivalyok hátán az öregasszonyok kaptak helyet, mert ott jobban bóbiskolhattak, mint a göröngyökön döcögő málhás szekereken. Hosszú kígyóformában tekerődött a menet. A szekerek nyomában állatbőrbe öltözött férfiak baktattak és körülöttük félig meztelen gye-rekek futkároztak és tölgy-makkal meg-bojtorjántúske fejével hajigálták egymást. Aztán ökörvontatta szekerek következtek. Ezekben ültek lomsátor alatt a leányok és a fiatalasszonyok. A szekerek nyomában lovasok ügettek. A lovasokat borjas tehenek és csikóskancák követték, majd nyerges és nyeregtelen lovak s patáik alatt porzott a föld. Mögöttük gulyát, disznócsordát meg birkanyáját hajtottak. Ijászok és dárdások zárták be a menetet.

A föld szinte remegett, amerre elhaladtak és ez a re-

megés csak akkor szűnt meg, midőn az utolsó lovas is beleveszett a sűrűségbe.

Az állatok patáinak dobogása, ostorok csattogása és egy-egy bojtár vagy csikós kurjantása messzire elhallatszott. Maga a menet néma volt, mintha csak hangtalan lények ültek volna a szekereken.

— Így jöttünk be mi is valamikor — szólalt meg Bekecs, amikor már mögöttük érezték a kígyózó tömeget.

— De mi idejében jöttünk és nem túrtunk ki senkit az odújából, mint ezek teszik. Ez az aljanép nem fér meg sehol és lassan széthullik, mint a viharban a kötetlen kéve.

Egyideig csendben lovagoltak, aztán ismét Csengez szólalt meg:

— Én tudom, miért kíváncznak azok ide, — mondotta — mert a Tiszán túl nincs nyugalom. A lázadás főfészkei ott vannak, ezek a népek pedig nyugalmat keresnek.

— Dehát nyugalom van itt, a Dunántúlon? — kérdezte Bekecs. — Hát nem lázadozik itt is a nép? Nem szakadozik két táborra? A halott Koppány vajda szelleme közöttük él.

— Ha rendes király lenne, a nép nem hadakoznék szívesen, — hallatszott Csengez hangja — de az ország örökös árulgatása és a tizedszedők kegyetlenkedése minden békét kedvelő szívből is darázsfészket csinál. Az új hit ütötte sebek még be sem gyógyultak és máris újabb sebek támadnak a lelkeken. A nép pihenni és gyarapodni szeretne, nem pedig hadakozni és egymást pusztítani. A királynak és ispánjainak a tisztartóikon keresztül a néppel kellene éreznie, de nem érez velük, mert idegen és nem érzi jól magát közöttünk.

— Akkor miért jött közénk, ha ez a föld nem tetszik neki? — kérdezte a kis Jácint, aki szinte két füllel figyelt a beszélgetésre.

— A szegény István király választotta őt mint közeli rokonbélit. Ő ugyanis nővérének, Gizélának a fia. A nővére pedig folyton sarkában volt az öregúrnak és a fiát ajánlgatta, mert tudta, hogy Vászolyt jobban szeretné a nép. A király végül is hajlott a szóra, különösen, mikor hírülkapta, hogy Vászolyt megvakították. Arról kezdték suttogni, hogy ebben az ármányos cselekedetben Péter anyjának is benne

volt a keze. Endrét és Leventét a király menekülésre készítette, mert tudta, ha itt maradnak, az ármánykodó Gizéla őket is megöleti, hogy csak Péter nyerhesse el a trónt. István királynak majd megszakadt a szíve, amikor a derék Vászolyt megvakítva elébe vezették — beszélte tovább rövid szünet után, mintegy visszagondolva az elmúlt eseményekre. — De nemcsak azért fájt a szíve, mert Vászolyt megvakítva látta, hanem mert tudta, hogy az egész cselszövesnek az értelmi szerzője a nővére, az ő édes nővére volt.

— Dehát miért nem csapott közéjük a király? Miért engedte meg, hogy ilyen gyalázatos tettet elkövessenek? — kérdezte Bekecs.

— István király már évek óta fekvőbeteg volt. A sok munka és gond kimerítette minden erejét. Ágyból pedig nehéz kormányozni egy országot, különösen akkor, amidőn már a saját embereiben sem bízhatott meg. Cselszövőkkel volt tele az egész királyi palota. Mást mondtak a királynak és mást cselekedtek. Ezért ajánlotta aztán a Nagyaszonynak oltalmába az országot. Nem talált más menedéket előre sejtve a szörnyű jövőt.

Bódog az egész idő alatt meg sem nyikkant. Ő nem értett az ilyesmihez. Az ő tudománya nem terjedt túl ura és gazdája akaratán. Azt védte, akit mondtak és azt ütötte, akit parancsoltak.

Pihenéskor béklyót kötött a lovak lábára és rőzsét gyújtott. Ha nedves volt a fű, farkasbőrt vetett rá, hogy gazdája szárazon üljön, aztán körülnézett, hogy honnan teremthetne valami ennivalót? Tavasszal könnyű volt egy kucsmára való tojáást összeszedni, de ilyenkor ősszel már nehezebben ment. Ehető gomba nem mindenütt akadt, az édes bogyók is elhullottak már, vadat ejteni meg fáradságos és hosszadalmas volt, bár a különféle vadakban bővelkedett a vidék. Ha vízpartján ütöttek táborni, nem okozott nagy gondot az evés. Hal mindig akadt annyi, amennyire szükség volt. Halfogásban pedig Bódogon nem tett túl senki. Nyilvánzóval dárdázta meg a compót vagy hurokkal nyaklintotta meg a keszeget és máris ott forgatta a parázs fölött.

Nagy mester volt abban is, ha lopni kellett valamit, noha a tolvajlást maga sem helyeselte, de mit tehet

az ember a szükségben, ha kell valami és nincs.
A csendes társalgást Csengez lova szakította félbe.
Nagyot nyerített.

Csengez megveregette a ló nyakát és felfigyelt.

Mély, vízmosta árokban lovagoltak sűrű bozotos közepette. A négy ló hirtelenül megállt.

— Lovasok vannak a közelünkben — szólt halkán Csengez és elindította a lovát. — Jó lesz vigyáznunk, hogy kelepcebe ne csaljanak.

— Majd én előremegyek — jelentette ki Bódog és máris megsarkantyúzta a lovát, de Csengez visszatartotta.

— Maradj vesztig, majd én megyek. Engem nem fog olyan hamar a nyíl hegye, mint téged.

Jácint lovával közelebb húzódott Bekecshez. Látszott rajta, hogy szorongás környékezi a szíve táját.

— Ne félj, öccse, — szólt hozzá bátorítólag Bekecs — ha Csengez velünk van, nincs mitől félnünk. Ő már nagyobb veszedelmeken is keresztülúszott.

Csengez felajzott ijjal ült a lova hátán és feje előre hajolt.

A sűrűből hirtelen három lovas ugrott eléje és megállásra kényszerítette őt. Az egyik közülük mondott valamit, de Bekecs nem értette, mert idegen nyelven szólott. Csengez azonban megértette, mert ijáról máris röpült a nyíl és a középső harcos szónélkül lefordult a lováról. De ugyanakkor már Bódog nyila is elröppent és a másik lovas tarkóján jött ki a vége. Az egész pillanatok műve volt.

A harmadik lovas, amikor látta, hogy két társával mi történt, megfordította a lovát és menekülni akart, de Bódog olyan helyen találta el a lovát, hogy az nem ugrott előre, hanem keringeni kezdett a saját tengelye körül.

A négy lovas körülállta az útonállót és nem engedte tovább.

Vad, marcona alak volt. Nyersbőr fedte a testét és szőrös melle szabadon állt. Csengez kérdéseire makogva válaszolt.

— Mit csináljak vele? — kérdezte Csengez a többiek felé fordulva. A rabló bulgárok közé való, akik itt garázdálkodnak a környéken és rabolják a békés népeket.

— Hurkot kell a nyakára kötni és a legközelebbi faluba vinni, ott majd elintézik a dolgát — javasolta Bódog nagy hozzáértéssel. — Mert védtelen rabot megölni nem méltó hozzánk, keresztény lovagokhoz. — Úgy beszélt, mintha valóban lovag is lett volna. Bekecs önkénytelenül felnevetett.

A rabló, amikor látta, hogy mit tesznek vele, könyörögni kezdett és egyszerre érthető nyelven szólalt meg:

— Engedjete szabadon, nemesszívű urak, mert én nem vagyok közibük való, azért nem is nyilaztam reátok. Rabszolga vagyok, akinek engedelmeskednie kell az ura parancsának. De most, hogy az uram meghalt, mehetnék haza népemhez, ahol békességben éltem.

Bekecs megsajnálta.

— Engedjük szabadon — mondotta és a szíjhurkot leemelte a nyakáról.

Egyikük sem tiltakozott.

— Menj békével — szólt hozzá Csengez és elindította a lovát.

Már jó nyílröpítésnyire lehettek tőle, amikor Bekecs visszanézett. A bulgár még mindig ott állt, mintha nem tudta volna, hogy mitévő legyen.

Nemsokára kiértek a vízmosta szakadékból. A távolban egy falu látszott. A templomának tornya az apró házak fölött örködött.

A falvak mindenütt a templom körül épültek. A falu népe védte a templomot, a templom pedig a falu népét. Tanácsot, segédelmet, gyógyírt a plébános adott, akinek háza mindig nyitva volt a hívei előtt. És nemcsak imádkozott velük, de sokszor perlekedett is a tizedszedőkkel lefestvén előttük népe nyomorát és szegénységét és ha a szükség úgy hozta magával, a keresztet karddal cserélte fel. Mert a sátán ellen lehet kereszttel hadakozni, de a rablónak vas kell meg forróvíz a szemük közé, hogy megvakuljanak.

A négy poros lovas a plébános portája előtt szállt le a lováról. Jácint már annyira fáradt volt, hogy attól kellett tartani, ha tovább mennek, lecsúszik a lováról.

A plébános furkósbottal a kezében jelent meg házának

a kapujában, amikor meghallotta, hogy idegenek érkeztek a portájára. Térdigérő, sötét posztóing volt rajta, derekán fehér kötéllel átkötve. Csúasz lábszára bocskorban végződött.

Bekecs latinul köszöntötte. A figyelő arcról egyszerre eltűnt a bizalmatlanság.

— Isten hozta kegyelmedéket — szólt és betessékelte az utasokat a házába.

A plébános szobája sokban hasonlított a kolostori cellák egyszerűségéhez. A sarokban alacsony fekvőhely volt szőttes takaróval és szalmavánkossal. A szoba közepén asztal, két lócával és a másik sarokban egy láda és a láda tetején egy alvó macska. A falon egy polcon Mária-szobor állott, előtte mécses égett. Ez volt az egész berendezése.

A tűzhely körül egy öregasszony szőszmötölt. Később tudták meg, hogy a pap anyja.

Csengez nem szeretett az asztal mellett ülni, ha fáradt volt, inkább leheveredett a vályogpadlóra. Kimerült testének jót tett a nyújtózkodás.

Az öregasszony szónélkül behozott egy kupa bort és az asztalra tette. Tudta, hogy fáradt lovasnép ennek örül a legjobban. Aztán megpiszkálta a tüzet és rőzsét vetett rá, mert hát, ahová vendégek érkeznek, ott evésről is gondoskodni kell.

A hőköre helyezett bográcsban vizet forralt és köleskását öntött belé, mert hát hamarjában mi mást főzhetett volna az éhes népnek. Egy lábasban hagymát pörkölt bősírban, hogy valami ízt is adjon a szegényes ételnek.

A zengővidéki bor lassankint megoldotta a fáradt utasok nyelvét. A fáradtságuk hamarosan továbbillant és a megelégedés kioldotta rózsaszínű vitorláit.

Bekecs elmesélte az átélt kalandokat és mindazt, ami velük Urdug várában történt.

Andorás plébános csupa fül volt. Elhallgatta volna őket akár másnap reggelig is, annyira érdekelte minden. Mert az ilyen eldugott kis faluba ritkán jött hírnök, aki olyasvalamit mondott volna, amit érdemes volt meghallgatni. Tátongtak a szájak eleget, de okos szó ritkán bújt ki belőlük.

Bódog kint az udvaron mutogatta magát a bámész-kodó falusiaknak. Vadonatúj saruja, szép, színes zekéje, tollas fővege ritka látványosság volt a szegény, rongyokban járó pornépnek, a pendelyben szaladgáló gyerekeknek, akiken a bőrmellényke volt az egyedüli melegítő. Amikor a kása elkészült, úgy kellett behívni, mert akár estig is kint kujtorgott volna egészen megfelelkezve csúnya ábrázatról.

Fakanalakkal a kezükben ülték körül a tálat és úgy láttak neki. A plébános azonban egy pillanatra megállította a mohókat.

— Egy Páter nostert elmondhatnánk, mert csak azon a falaton van áldás, amit imádság előz meg. Abban különbözünk az állattól, ha hálások vagyunk azért, amit kapunk.

Bekecs nyomban el is kezdte és egyfolytában végigmondta az egészet. A plébános aztán keresztet rajzolt a gőzölgő kására és kanalát ő merítette bele elsőnek.

A kanalak lassan, méltóságteljesen jártak a sárga pikhercsbe, minden kanál szorosan a maga oldalán maradván, mert az illem úgy kívánta, hogy mások orra előtt nem illik az ételt háborgatni.

A tál hamarosan kiürült és az arcokon előmlött a jólakottság érzése.

— Isten fizesse meg a plébános úrnak és kedves anyja-asszonyának a jó táplálékot — szólalt meg végül Bekecs tenyerébe törölve a száját.

Kint a lovak közben békésen abrakoltak, azaz abrakoltak volna, ha a gyerekek engedték volna. Amint Bódog bement a házba, egy ferdeszemű kis tatárivadék nyomban fent termett az egyiken és kevesen múltott, hogy ki nem ügetett vele az országútra.

Az apja parancsolta le róla, nagyot húzva rá az ostorával.

— Mész le róla, te ármány ivadék. Nem te alád termett ez a ló.

Az ostor subintására szétrebbentek a gyerekek, de amint az apjuk bement az istálló ajtaján, újból körülvették a lovakat. Nagyobb gyönyörűséget el sem tudtak képzelni,

mint lóháton ülve vágatni a mezőségben. Ló volt az álmuk, kívánságuk és legfőbb vágyuk.

Az eresz alatt foghíjas öregapó ült és folyton köpködött. Valami keserű jószág kerülhetett a nyelve alá. Köpködött és nézte az ugrándo-zó gyerekeket. Valami susmotolt a fejében, de a világért sem szólt volna reájuk. Mulassanak csak; magyar gyerekeknek legszebb játékszere a ló. Az megvidámítja, midőn szomorú, megifjítja, ha a fáradtság gúzsba-köti és meg is gyógyítja, mert a ló háta sok betegség ellen a legjobb orvosság. Tudta magáról, mit jelentett számára valamikor a ló, midőn még fiatal volt és a Kárpátokon keresztül jöttek a füves hágókon. Az egyik kezében túlköt, a másikban dzsidát szorongatott és úgy röpült, mintha rárójának szárnya lett volna.

— Hej rege rejtőm!

Most már csak emlékeiben gyönyörködhetik és a ló szagában. Jobb annak az illata a gyöngyvirágénál meg a bazsalikomnál. A mult minden gyönyörűsége felrévedezett benne a lovak körül forgoló-dó gyerekek láttára. Száritott kökénybogyót szopogatott, de néha bogár is került a szájába, azt köpkö-dte. Nem nagyon nézte, hogy mit dug az orra alá, majd kitudó-dik akkor, gondolta, ha szétharapja. Mivel pedig a kökény ott száradt a birkaakolban, sok mindenféle keveredett a magok közé. Az egyik édeskés-savanykás volt, a másik meg keserű.

Midőn Csengez megjelent a küszöbön, a gyerek-had egyszerre szétröppent. Úgy rebbentek széjjel, mint amikor héja csap a csirkék közé.

Jácint piros nadrágjában, szép sárga sarujában, oldalt csapott süvegével valóban olyan volt, mint egy hercegfí. Büszkén odalépett a lovához és a nélkül, hogy bárki a segítségére lett volna, a hátára vetette magát. Széles volt a ló háta, feljebb húzta a kengyelt, hogy kényelmesebben ül-hessen.

A gyerekek illő távolságból sóváro-gva nézték a kis vitézt és talán egyik szemüket is odaadták volna gyönyörű sarujáért és szépséges paripájáért.

A jóleső és felüdítő pihenés után mindjárt gyorsabban

fogyott az út. Egyszerre csak este lett. Három órányira lehettek Fehérvártól.

— Menjünk bele az éjtszakába — kérdezte Csengez az egyik falu határában — vagy pedig pihenjünk meg itt? Nem jó éjtszaka szállást keresni és városok közelében este felé már sok az útonálló.

Úgy határoztak, hogy a faluban várják meg a reggelt és hajnalban indulnak tovább, hogy reggeli órákban érjék el a várost.

Ködös, csillagtalan éjtszaka volt és észak felől hűvös szél fújdogált.

Egy szállásháznál húzták meg lovuk zabláját. Az ivóban muzsikaszó és rezes férfihangok búsongó danászása hallatszott.

Először lenyergelték a lovakat és biztonságba helyezték a nyergeket, mert nagy keresete volt akkoriban a nyergeknek, lévén elég ló, de kevés a hozzávaló nyereg.

Az ivóban hirtelen elcsendesedett a dalolás, amikor Csengez és társai bebötörkáltak az alacsony kapun. Öblöstorkú tizedszedők, uradalmi pecérek, vadászok iszogatták a hegylevét és három ígric is húzkodta nekik a vidámítót.

Csengezék nem keveredtek közéjük. Tudták, hogy az ilyen mulatozás vége gyakran huzakodás vagy verekedés szokott lenni. A sarokba ültek a kisebb tűzhely köré és valami ennivalót meg innivalót kértek a gazdától.

Csípős füst ülte meg a helyiséget és a sűrű füstben gyengén derengett a pislákoló mécses sárga fénye. Inkább a bográcsok alól kilobbanó lángok világították meg a szurtos ivót. Az ének újból felhangzott.

A gazda húst sütött nekik, malachúst, amely csöpögött a zsírtól. Ropogós lepényt tett eléjük és savanyú, sült vadalmát.

Jácint alig evett valamit, a fáradtság álomra huzogatta a szemét. A rözse már-már ellobbant, csak egy fatuskó parázslott még és az hintett halvány fényt a fal redves, megfeketedett gerendáira. A feje alá tette az izákját és hanyatt dőlt. Jó volt így feküdni és nézni a mennyezet füstös gerendáit. Alatta akkora farkasbőr terült el, hogy ketten is elfértek volna rajta.

A borozók hangja elhalkult. Márcsak az egyik igric nyekergette készségét és dűnnyögött valamit. Nem értette, hogy miről énekelt, nem is figyelt oda, a húrok fátyolos hangja még jobban elálmosította.

A gerendákon libegő sárga fényt figyelte, mely különös alakokat formált ki a homályban. Az egyik sarokban bozontos állati fej tátogatta a száját, mintha zsákmányra lesett volna. Kissé odébb meg mintha egy fa ágai hajladoztak volna láthatatlan teher alatt. A képek folyton változtak. A fényfoltok Jácint képzeletében csodálatos alakokká formálódtak. Végül már maga sem tudta, ébren van-e vagy már álmodik. Édes érzés hullámszott rajta végig. A kevés bor, amit megivott, még jobban megszínesítette a gondolatait és egyszerre csak otthon, Esztergomban képzelte magát és anyját látta maga előtt, amint kitárt karjával feléje siet.

Az öreg igric is elhallgatott. A pecérek és tizedszedők felcihelődtek és a szállásházra ráterítette ködmönét az éjtzaka nyugalma. Nem sokkal azután csak az alvók egyenletes szuszogása hallatszott.

Bódog éjjeltájt hirtelen felserkent. Megtörölte lepedékes szemét és kiballagott a sötét udvarra. Bekukkantott az istállóba. Megnézte a lovakat és ölrevaló szénát vetett eléjük a jászolba.

Az istálló sarkában mécses égett és egy lovászegény nagyokat hortyogott alatta.

Mélységes csend ülte a tájat. Csak a kutyák ugattak itt-ott.

Bódog nem ment vissza az ivóba. Csak a lovai között érezte jól magát. Ott nyugodtan aludt és reggelre kipihen ten ébredt.

Amikor Jácint felserkent, a nap már besütött a nyitott ajtón. A többiek már fenn voltak és égett bort kortyoltak, mint férfihoz illő reggeli italt. Ő tejet kapott és egy akkora lepényt, hogy csak a felét tudta megenni, a másik felét bedugta a zsebébe és kiment az udvarba. Szép fehér lova már csutakoltan várta. Csak az idő lett volna derültebb. Alighogy kisütött a nap, újból beborult és szemergő eső árasztotta el a vidéket.

A négy lovas rátért a Fehérvár felé vezető hadiútra.

Ez már sokkal népesebb volt, mint azok a dülők, amelyeken eddig haladtak. Szekeres harcosok, málhaszállítók vonultak a város felé és a környék parasztjai csereárut vittek a hátukon hatalmas batyukban a fehérvári vásárra. A vámnál annyi szekér torlódott össze, hogy alig tudtak mozdulni. A besenyő lovasok rútol káromkodtak, ocsmány szavakat rikoltozva a vámosok felé. A vassal pántozott nagy kapu előtt páncélos vitézek álltak őrséget és nagyokat nevettek. Hosszú, német kopjáik voltak és hegyes, vörösréz sisakjuk.

Bekecs először járt Fehérvárott és bizony módfelett elcsodálkozott mindenben, amit látott. Csanád vára szép és nagy volt, de Fehérvárhoz mégcsak hasonlítani sem lehetett. A rengeteg ház, ami egymás hegyén-hátán torlódott és a töméntelen ember az utcákon bámulattal töltötte el. Csak az nem tetszett neki, hogy a házakból minden rondaságot itt is az utcára dobtak, nem törődve azzal, hogy az az arra haladó fejére esik.

A székesegyház hatalmas tornya magasan kiemelkedett a házak fölött. Nem messze tőle a gerendákból épült királyi palota állott. Ezt még Géza fejedelem építette. A királyi palota mellett sorakoztak a főemberek házai és az éléstárak. Távolabb a tizedszedők magtárai és közvetlenül a város falai mentén az istállók álltak, amelyekbe a málhás, igás és vezetékek lovakat kötötték be. Ott őrizték a királyi udvar hátsólovait is.

A város tele volt műhelyekkel. A főembereken és a néhány nemesen kívül az egész város a király szolgálatában állott. Ott laktak a várjobbágyok, hadnagyok, poroszlok, tiznagyok, száznagyok és rokonaik. Az udvari népek: tárnok, asztalnok, pohárnok és lovászbjobbágyok. Egyházi jobbágyok és vitézek. Várőrök és íjászok. És ott voltak a király és királyné udvarnokainak a házai is.

A királyi palotától messzebb eső helyeken szegényes, vályogházakban húzódtak meg az ígricék, solymárok, sütők, szücsök, gyertyaöntők, ötvösök, tímárok, üstfoltozók, kovácsok és ki tudná elsorolni mindazokat, akikre a királyi udvarnak még szüksége volt.

Bekecs a préposti palota előtt leszállt a lováról és meg-

kopogtatta annak vaspántos ajtaját. A kémlelőlyukon egy vörösszakállú barát dugta ki a fejét.

— Mi járatban lennél, ifjúember? — kérdezte rekedt hangon, nagyot pislogva.

— Berthold atyával volna kis beszélgetésem, — válaszolta Bekecs — kit Csanád várából ismerek még.

E szavakra a nagykapu fiókajtaja kinyílt és Bekecs belépett a boltíves előcsarnokba.

— Menj fel az emeletre — magyarázta a barát — és ott a folyosó végén, a Szent János-múzeumban találod meg Berthold atyát, ő az asztronómusok tanítómestere.

Bekecs felment a szűk falépcsőkön és végighaladt a folyosón is. Csend és tisztaság fogadta mindenütt. Egy fiatal fráter talpalt feléje.

— Berthold atyát keresném — szólt Bekecs, megállítván a siető frátert.

— Menj az auditóriumba, ott megleled. Éppen most fejezte be az előadását.

Az auditóriumnak nevezett helyiség azonban nem az emeleten volt, hanem fent, a kerek toronyban, ahonnan szép, derült időben nagyszerű kilátás nyílt a csillagos égre.

Berthold atya néhány idősebb teológus között ült és javában magyarázott valamit, midőn Bekecs megjelent az ajtóban.

Berthold atya nyomban felismerte az ifjúembert. Arca mosolygósra változott.

— Mi szél hozott közénk, frater amice? — kérdezte, kitárva két karját.

Bekecs röviden elmondotta, hogy úton vannak és másnap reggelig négyen itt szeretnének szállást kapni a préposti palotában.

— Misem könnyebb ennél — válaszolt Berthold atya és felállt. — A lovakat bekötítek az istállóba, hogy ne legyen velük gondotok, ti pedig a vendégszobában kaptok elhelyezést. A konyha fráternek pedig szólok, hogy ki ne maradjatok az ebédből.

Amíg Bekecs mindezt intézte, a három lovas kint várakozott a palota kapuja előtt. Nézték a jövő-menő embereket.

A szörnyetegeknek híresztelt német zsoldosok nem is voltak olyan rémségesek, mint aminő a hírük volt. Nyugodtan jártak-keltek és még fegyver sem volt náluk. Csak némelyiknek lógott kard az oldalán, talán azért, mert őrségre ment vagy onnan jött.

Bódog és Csengez dühös pillantásokat vetettek feléjük, de azok rájuk sem hederítettek. Nem is volt mindegyikük ellenség. István királynak valamikor nagy segítségére voltak. Ha ők nincsenek, a kereszténység aligha tudott volna gyökeret verni. Az örökös lázongásokat csak az ő nehéz fegyverzetük és kitűnő vértjeik tudták féken tartani és legyőzni. Koppány íjásza hiába hetvenkedtek a régi harcmóddal, a zsoldosok vasba burkolt sorairól lepattant a nyíl, ha pedig előreszegezett kopjákkal megindultak, a lázadók úgy széjjelszóródtak, mint a mérges náditők, ha karóval ütnek rá. Velük együtt jött be a tudomány és az imádság. Az, hogy útonálló és rablók is akadtak közöttük, azért volt, mert nem kapták meg zsoldjukat és az állandó hadakozásban farkasokká és sakálókka váltak.

De a jogaiban megsértett nép ezt nem méltányolta. Az a szájról-szájra járó hír, hogy Péter király odaadta az országot Henrik császárnak, még azokat is megingatta, akik hitükhöz ragaszkodtak. A sok német zsoldosnak a látása és garázdálkodása a falvakban, állandóan forrponton tartotta az érzelmeket. Bárhová fordult ügyes-bajos dolgában a magyar ember, mindenütt németbe ütközött. A csetepaték napirenden voltak és a nép pusztult, a helyett, hogy erősödött volna. Egy német zsoldos pusztulásáért számos ártatlannak kellett szenvednie. És nem volt hová menekülni, nem volt kitől segédelmet kérni. A király, ha valahol már kirobbant az ellenségeskedés, lóra ült és udvarnépe egyrészevel valamelyik másik várába sietett és ott várta be, amíg a helyzet megjavul. Péter Henriknek köszönhette trónját és azért inkább feláldozta az egész országát és népe szeretetét, csak a német uralkodó előtt ne tűnjék hálátlannak. A töméntelen ajándékot, amivel elhalmozta őt, a szegények verejtékével hordta össze.

A nép nagy többsége hamarosan tudomást szerzett arról, hogy az elégedetlenkedő főurak gyűlést tartottak

Csanádon, hogy valamiképen kiemeljék az országot a kátyúból, amelybe Péter szerencsétlen és hazafiatlan viselkedése vezette. Ezért vérszemet kapva, ők is lázongani kezdtek.

Igy történt, hogy a kelet felől beözönlő pogányoknak senki sem állta útját és mindazt, amit István király áldozatos és fáradságos munkájával elért, a beözönlők egyik napról a másikra tönkretették. Kolostorokat gyújtottak fel, papokat öltek meg és a hitükhöz ragaszkodókat rabszíjra fűzték és magukkal hurcolták.

A püspökök egyrésze a királlyal tartott, hogy fékezzék oktalanságait, de ezzel csak azt érték el, hogy rájuk is megharagudott a nép. Veszedelemben volt a lelkek vetése és attól kellett tartani, hogy az új hit egészen ki is pusztul.

Bekecsék bekötötték a lovakat a palota istállójába, aztán egymásra néztek, mitévők legyenek.

Lassan lépegetve kiballagtak a városba. A sok pusztaság, erdő és mező látása után jólesett a szemüket máson is meglegeltetni. De alig tettek meg félszáz lépést, olyan parázs verekedésbe keveredtek, hogy útjuk majdnem balul végződött.

Két német katona egy magyart hurcolt rabszíjra fűzve. A magyarnak seb tátongett a homlokán és a vér végigfolyt az arcán. A nép iszonyodva nézte a vérző rabot és az őt kísérő tömeg lépésről-lépésre nőtt. Egyszerre valaki elordította magát.

— Halál az elnyomókra! — A következő pillanatban valahonnan oly erővel vágódott egy kő az egyik zsoldos fejéhez, hogy azt is nyomban elöntötte a vér.

Bódog örömében akkorát ugrott, mintha meztelen lábbal parázsra lépett volna. A nép rárontott a zsoldosokra és földreterpette őket. A németek segítségére több zsoldos rohant elő, akik karddal beledőftek a tömegbe. Ordítás, jajgatás töltötte be a levegőt. Futva érkeztek újabb segítő csapatok és körülvették az egész tömeget. Akkor már öt halott feküdt a földön, köztük a két német zsoldos is. A rabszíjra fűzött magyarnak azonban a zürzavarban sikerült elmenekülnie. Kézről-kézre adták és mire a németek keresni kezdték, már hült helye volt.

A várórség legszívesebben kardélre hányta volna az

összefutott népet, de a parancsnokuk nyugalomra intette. A zajongó, ordító tömeg meggondolásra készítette. Többen voltak, mint ők és halálos elkeseredés vijjogott a hangjukban.

Zárt négyszögben elindultak a zsoldosok, de néhány embert magukkal hurcoltak. A tömeg egyrésze utánuk eredt, másik része csoportokba verődve, éktelen káromkodással vitatta meg a gyalázatos eseményt. A város rövid idő alatt harci képet öltött magára. Allig felfegyverezett páncélos zsoldosok járták az utcákat és szétkergették a csoportokban álló embereket. A börtön épülete előtt azonban újból fülsiketítő ordítás támadt. A nép azt követelte, hogy a foglyokat engedjék szabadon, de a németek egy szót sem értettek abból, hogy mit ordít a tömeg, csak azt látták, hogy fenyegetődzik, öklök emelkednek a magasba, s azért kopjáikat maguk előtt tartva viasszorították az előretörőket.

Dávid fráter, a székesegyház egyik sekrestyése tüzelte a tömeget.

— A kórság üssön oda, ahol egy is van belőlük — ordította és felgyűrt kámzsájával hol ide, hol oda ugrott. Az elfojtott virtus kitört belőle, semmibe sem véve a kegyes szavakat, amelyekkel már évek óta puhitgatták a püspök úr kanonokjai.

— Még hogy minket mernek megtámadni a saját földünkön és börtönbe zárni. Hát féleszüeknek képzelnek minket és azt hiszik, hogy ezt tűrni fogjuk? Boruljon lángba inkább az egész ország, de ezt a cafrang népséget kisép-rűzzük innen, a királlyal együtt. Ő hozta nyakunkra a romlást vasasaival és condraíval együtt, akikkel nem szűnik meg fajtalankodni és az ország pénzét pocskolni.

— Nem tart már soká, — kiáltott a fráter beszédébe egy férfihang — Endre herceg nemsokára itt lesz és akkor újból magyar lesz az úr a maga portáján.

A műhelyekben megállt a munka. A segédek, mesterek ott álltak a házuk előtt és egymással perlekedtek.

A király már napokkal ezelőtt elhagyta Fehérvárt és valahová Komárom vidékére ment ott táborozó seregéhez. Az udvari emberek legalábbis azt állították, de sokan arra

esküdtek, hogy visegrádi nyaralójában mulatozik németjeivel.

Német és talján lantosok vették körül és amíg a nép a jogaiért küzdött, ő maga magáról énekeltetett vitézi énekeket.

Bekecsnek bele kellett kapaszkodnia Csengezbe és visszatartania az öreget, hogy ne vesse magát a zsoldosokra.

— Nem a mi dolgunk, hogy beleavatkozzunk — mondotta csitítólag. — Reánk még más feladatok várnak. Reánk szüksége van a csanádi püspöknek és szüksége van az országnak is. Az ilyen csetepaténak nincsen sok értelme.

Csengezt meggyőzték Bekecs szavai. Megigazította süvegét, nyelt egyet, aztán a bormérők felé vette útját. Mit csinálhat ilyenkor az ember? Legjobb, ha iszik és elfelejti, hogy a világban van.

A székesegyház tornyában delet harangoztak.

— Mi Bódoggal itt eszünk valamit, — szólalt meg Csengez — de ti menjetek csak a papok közé, ott jobban főznek, mint idekint.

Bekecs karonragadta Jácintot és magával vitte a palotába.

A püspök úr kispapjai már az asztaloknál ültek és kanállal a kezükben vártak a jelre, hogy belemeríthessék a gőzölgő tálakba.

Bekecs és Jácint közöttük kaptak helyet, mint afféle diákgyererek.

A terem alacsony, boltíves helyiség volt és elég sötét. A szűk ablakokon keresztül gyéren világított be az őszi napsugár.

Evés közben csend volt. Senkinek sem volt szabad beszélnie. Savanyú káposztalevest ettek és füstölthús darabokat halásztak ki belőle. Bekecsnek ízlett. Rég nem evett már klastromi falatokat. Különösen a társaság tetszett neki. Olyan töről metszett magyar gyerekek voltak ott együtt, hogy gyönyörűség volt rájuk nézni. Nagyokat nyeltek, mert aznap ez volt az első étkezésük. Reggeli ismeretlen fogalom volt a szemináriumban. A papságra készülőknek délig nem volt szabad enniök, hogy így gyakorolják magu-

kat a bőjtölésben. Ebédkor ellenben annyit ehettek, amennyi csak beléjük fért.

Ebéd után rövid imádságot mondtak, utána a hetesek kivitték az üres tálakat, a többiek pedig kényelmesebben elhelyezkedtek az asztalok mellett. A terem végén lévő emelvény asztalnál nagy fóliánssal a kezében megjelent Leó atya és olvasni kezdett. Szépen, folyékonyan olvasott, úgy, ahogy egy felszentelt papnak olvasnia kellett. Könyv ritka jószág volt abban az időben és ha egy-egy könyv elkészült, az kolostorról-kolostorra járt, hogy áldásos mivoltában minél többen gyönyörködhessenek.

Leó atya megköszöri a torkát, aztán elkezdte:

— Egy fő- és nagyúri özvegyasszonynak nem vala több magzatja egy egyetlen fiánál, akit ő úgy tart vala, mint leendő vénsége istápjának, nyavalyáiban vigasztalójának és maradéki egyedülvaló reménységének: annakokáért, mint szeme világát, úgy szereti vala őtet. De ezt az ő örömet és reménységét félbeszakasztotta egy istentelen alattomban való gyilkos: az, ki házhoz menvén azon fiát valami titkos beszédnek okáért az palotára kihívá s ott törrel megölé és azonnal a háztól elillana. Azonban az asszony történet szerint a palotába mégyn, és annak közepén látja szerelmes fiát tulajdon véreben heverni. Elholt és olyan lett, mint a bálvány ez szörnyű esetnek a látására. Minekutána pedig magához tért volna, meggondolhadd, mint borította el az egész orcáját a sűrű könnyhullatásoknak árja, mint szorongatta szívét az keserves fájdalom és iszonyú bánat: mint töltötte bé az egész házat siralmas panasszal és jajgatással. Azonközben csakhamar mind a lett gyilkosságot, mind annak, aki azt elkövette, nevét beadják a királyi bírónak. A királyi bíró hamar poroszlókat küld, hogy minekelötte a lator a városból kioroszkodják, fogják meg. Utána vagynak azok, rá is akadnak, de a gyilkos szalad és a nagy rémülés miatt meg nem ismervén a házat, amelyben a gyilkosságot követett, abba szökik és igyenesen a palotába fut. Annál inkább megrémül, midőn ott látja a tőle megöletett ifjat véreben úszni és a búbamerült anyát felette siránkozni. Észrevévén magát, hol volna, nem tud mit tenni és mihez kapni ily nagy szorongatásában. Azért

lábaihoz borul a keserves szívű anyának és a Krisztus sebeiért, véreért és haláláért kéri, hogy botsása meg néki: és minekelőtte a poroszlók, akik majd itt teremnek és elérkeznek, rejtse el valahová előttük.

Leó atya megállt az olvasásban, körüljáratta tekintetét a figyelő arcokon, majd tovább folytatta:

— No, mit csinálsz már itt megepedett anya? Bosszút állsz-e egyetlenegy fiad haláláért, avagy megkegyelmezel-e néki Krisztusért, az kiért bocsánatot kér? Ha bosszút akarsz állni, vagyon most módod benne, van arra alkalmatosságod, add ötet kezekbe a város bírának. Nem kétlelem, kínos halállal fog fizetni egyetlenegy fiadnak gyilkosságáért. Ha pedig Krisztus vére többet ér nálad és érdemeiért irgalmaságot tész véle, hidd el, hogy te is nagy irgalmasságot találsz Krisztusnál. Igenis irgalmasságot akar véle cselekedni. Azért felemelvén a szívét az Istenhez, így fohászkodék: — Oh Uram, én Jézusom, ki a té gyilkosidnak bocsánatot kértél Atyádtól, én is a te szent Véredért és haláloért megbotsátok ennek az én fiam gyilkosának és azt a fájdalmat, amellyet érzek az én szívemben, ajánlom néked, mind magam, mind a fiam bűneiért. Ezeket mondván a háznak legtitkosabb helyére viszi és hogy ott lappangjon, abban elrejtí a gyilkost, az után lovat nyergeltett és egy erszény aranyat elkészít. Azonban ott toppannak a poroszlók. — Hol a gyilkos? — kérdezték, mert tudják, hogy ide szaladott volna. Mondá nekik az asszony: — Ha tudjátok és láttátok ötet házamhoz szaladni, magam is kérlek, hogy keressétek fel és fogjátok meg ötet, hogy az én szerelmes fiamnak méltatlan halála ne maradjon büntetlenül. Keresik azért mindenütt, eljárják és megsejmelik az egész házat és annak minden szegletit és szurdékit szorgalmasan megvizsgálják, de sehol fel nem lelhetik. Annakokáért, hogy kezektől meg ne menekedjék és valami módon el ne illantson, sietnek máshová menni, hogy kezekre kerítsék. Minekutána pedig elmenének, az asszony a gyilkost lóra ülteti és egy erszényi aranyat a kezébe taszítván és minden jó szerencsét néki kívánván szabadon elbocsátja.

Az egybegyűltek kitágult szemmel hallgatták az olva-

sást. Leó atya fordított egy lapot a könyvben és megköszö-
rülte a torkát.

— Oh, asszonyállat, nincs olyan nyelv, amely ezt a te jeles tselekedetedet elegendőképen megdicsérhesse. Méltó vagy bizonyára, hogy azért tégedet minden emberek szája égi magasztaljon. Méltó vagy, hogy a te emlékezeted örökké fenn maradjon. Már érkezett vala az éjt-zaka, amelyben a szomorú és bús asszony semmi nyugodalmat nem enged magának, hanem azt imádságban töltötte, kérvén az Istent, hogy tekintené meg az ő nyomorúságát és szívének epedségét és botsátaná meg az ő fiának minden bűneit. Szabadítaná ki a Purgatóriumból, ha ott volna és botsátaná őtet színének boldog látására. Midőn így imádkozik, ímé megjelenik néki a fia nagy fényességtől körül-vétetvén és nagy örömmel mondván néki: — Oh, szerelmes anyám, kívánom, hogy az Isten ezernyi ezer jókkal áldjon meg tégedet azért, hogy a te ellenségednek megkegyelmez-tél és véle jót tselekedtél. Jó anyám voltál ugyan életedben is, de sokkal nagyobb jó voltodat mutattad hozzám halálom után. Mert oly nagy kínokból, melyeket sokáig kellett volna szenvednem Purgatóriumban, szabadítottál ki engem, melyeknek szörnyűségét néked meg nem magyarázhatom, és oly nagy dicsőségbe, amelyet sokáig az emberi elme meg nem foghat, küldöttél engem azon szempillantásban, amelyben az én gyilkosomnak vétkét megbotsátottad. De magad is rövid idő alatt elvészted ennek a te jeles tselekedetednek jutalmát, amelynek nagy voltát, hogy elődbe adjam, nin-tsenek elegendő szavaim. Ezt mondván eltűnt, az asszony pedig rövid idő múlva meghala és egyenesen annak a néki elkészített jutalomnak elvételére Mennyszágba méne.

Leó atya elhallgatott és a nagy könyvet csendben össze-hajtotta. A felolvasás véget ért. Néhány percig csendben ült az egész gyülekezet. A hallottakon gondolkodniok kellett, hogy majdan, ha kikerülnek az életbe, legyen a tarsolyukban mondanivaló, valahányszor beszédet intéznek a néphez és istenfélelemre oktatják őket. Az elmélkedésre szánt néhány perc leteltével Leó atya kezének tapsával jelezte, hogy most aztán szabadfolyást adhatnak a beszédnek és tüdeik fújtatóinak.

Az ebédlőterem megtelt lármával. A komor, figyelő arcok egyszerre vidámmá formálódtak és nem volt szünete a kérdezősködésnek, kiáltozásnak.

A délelőtti csetepatéről már tudomást szereztek és most a részletekre voltak kíváncsiak. Bekecs került az érdeklődés központjába. Mint messziről jött embert körülvették és kérdésekkel halmozták el. A kérdésekből hamarosan megtudta, hogy az Urdug várában történekekről már a királyi várban is tudomást szereztek. Kenese főember napokkal ezelőtt itt járt a püspök úrnál és elmondotta a történeket, felmagasztalván Bekecsot és társait, mint akiknek köszönhető, hogy az ország egyik nyavalyájától megszabadult.

Csengez és Bódog ezalatt egy kalyibában ültek a város szélén és búsongó szívvel borozgattak. Lázongó emberek ültek körülöttük és egymást izgatták. Elmondották, mi történt itt, mi történt ott és mi várhat a magyarságra, ha ez így megy tovább. Azt beszélték, hogy nemcsak a csanádi főemberek menesztettek követeket Lengyelországba az Árpád-hercegek után, hanem a belusi Vatha úr is, kikötvén, hogy csak abban az esetben hajlandó őket támogatni és pártjukra állni, ha megengedik, hogy a papokat kiirtsák, a kolostorokat felgyujtsák és a kereszténységben megnyaklottakat oda juttassák, ahová valók. Amíg ezek továbbra is mérgezhetik a nép lelkét és széthányhatják áldozati oltáraik tüzét, addig nem lesz rend.

Csengez mélyen hallgatva bólogatott, de az ajka nem ejtett ki egy helyeslő szót sem. Gellért püspök szomorú arcát látta maga előtt. Az imádkozó Gellért püspökét, aki sírva és bőjtölve kéri az Urat e szörnyű veszedelmek elmúlásáért.

Bódog sűrűn pislogott és ha már nagyon kikíváncozott belőle a szó, az ónkupa után nyúlt és húzott belőle egyet, ami egyszerre elfojtotta a hangját.

Csengez jóideig hallgatott, majd halkan megszólalt. A szavak nyugodtan bújtak ki a bajusza alól.

— Rombolni sokkal könnyebb, mint építeni, — mondotta — márpedig romokból elég van. Ha megöljük saját népünket, vajjon ki szabadít meg minket a gonosztól.

— A papok hozták a németeket a nyakunkra, — elégedetlenkedett az egyik dühös képű — ha ők nincsenek, akkor mi még mindig a régi szellemben élhetünk és nem kell elásnunk azt, ami kedves nekünk.

Csengez a fejét rázta. Szeretett volna mondani valamit, de hiányzott a fejéből a szó, amivel kifejezhette volna azt, amit belül, a lelkében érzett. Az elhagyott istenek időnkint felsírtak benne, de a hangjuk már erőtlen volt és nem tudták belőle kitörölni az új Istent, akinek képe lassan és fokozatosan kezdett elhelyezkedni benne. Úgy érezte, hogy már nem tudná a pogányságot szokásaival, szilajságával együtt visszakívánni, a durva életet, az öldökléseket és rablásokat, az örökös hadakozást, a küzdelmet olyan ellenséggel, akit többé nem lehet legyőzni. A nyugat szellője már szélle erősödött és eljön az idő, amikor orkán lesz belőle és elsöpör mindent és mindenkit, aki szembe mer vele szállni. Érezte az új Isten közelségét, mint ahogy akkor, ott a nádasban megérezte Gellért püspök imájának csodálatos erejét.

— No, és ha megöltétek a papokat és felgyújtottátok a klastromokat, akkor mit értetek el? — kérdezte Csengez összehúзва a szemöldökét. — Azt hiszitek talán, hogy ezzel legyőztétek a németek császárját? És a többi reánk fenekedő népeket? Így csak az a tudatlan ember beszélhet, aki még nem járt túl a nagy folyókon és nem ivott más népek forrásvizéből. Vagy már elfelejtettétek talán a ménfői csatát, ahol Aba Sámuel összemérte legyőzhetetlennek vélt seregét Henrik császár németjeivel. Pedig a király a magyarságot védte és mégis elárulták őt. Ti nagyszájúak, kivel és mivel akarjátok megvédeni az országot? A ménfői síkon megmutattuk, hogy gyengék vagyunk, hogy nincs köztünk egység és egy mérőföldre elmaradtunk a szomszédos népektől. A viharral szemben hasztalan ordítózol, nem lesz megértője a szavadnak.

A békétlenkedők vérbenforgó szemekkel néztek reá, de nem tudtak mit szólni. Érezték, hogy Csengez kifakadásában sok igazság rejlett. Jól tudták, hogy azon a bizonyos harctéren, ahol Aba seregei megütköztek a németekkel, talán még most is ott fekszenek temetetlenül a halottak, mé-

tellyel és nyavalyával árasztva el messze földre az egész vidéket.

— Péter nekem sem tetszik — folytatta Csengez. — Endre pártján vagyok én is, de e miatt ne öljük, ne pusztítsuk egymást. Pusztuljon Péter és jöjjön be Endre, de őrizzünk meg mindent, ami jó és aminek felépítése fáradságba és sok marhába került. A szüntelen hadakozással már fel kell hagynunk és bé kell dugnunk lábunkat a szűk saruba, akár tetszik nekünk, akár nem. A klastromokat mi már nem rombolhatjuk le és a kereszténnyé lett népeket se ránthatjuk vissza a pogányságba. A régi istenek meghaltak, — tette hozzá halkán — kivénhedtek. Utolsókat rúg már a táltosló.

— Kegyelmed úgy beszél, mint egy kámzsás barát a monostorból — kapta fel fejét a jelenlévők egyike. — Mint egy álruhában járó kámzsás barát.

Csengez arcán különös mosoly suhant végig.

— Eltaláltad, öcsém! Álruhában járok, de nem barát vagyok, hanem táltos.

— Táltos! — riadtak fel valamennyien. — És táltos létedre így beszélsz?

— A népét szerető táltosnak így kell beszélnie. Rossz táltos lennék, ha népemet nem óvnám a veszedelmektől. Márpedig, amire ti áhítoztok, az nem válik többé a népünk javára. Eleget öltem életemben. Szemrebbenés nélkül végeztem azzal, aki a régi isten ellen lázadt, de most öreg fejemmel sajnálom, hogy tettem. Bár ne tettem volna. Mert ahogy a felhők járását, a vihar rohanását, a nap kelését mi emberek nem állíthatjuk meg, úgy nem avatkozhatunk az Isten dolgaiba sem.

Az egyik ott szorongó a kupa után nyúlt, de nem vitte a szájához. Elment a kedve az italtól. Felemelte zavaros tekintetét és Csengezre nézett.

— Azt mondtad az előbb, hogy táltos vagy. Mondd meg a nevedet is.

Csengez megsimogatta a szakállát és mintha gondolataiba mélyedt volna, pillanatokra lehúnyta a szemét.

— Megmondom. Nem titkolom senki előtt. Emelt fővel akarom a magam útját járni. Eddig bujdokoltam a keresztények előtt, ezentúl talán a régi hitűek keresnek halálra.

A nevem biztosan ismeretes előttetek: Csengez vagyok, a Gyulák neméből való.

A dühös arcok hirtelen megenyhültek. A haragjuk úgy elszállt, mintha a szél fújta volna el. Csengez nevét ismerték az egész országban, a pusztai nádkunyhóktól a királyi palotáig.

Csak a barázdásarcú, igrickülsejű ember sopánkodott:

— Mit szólnak majd a benned bízók és hogy néznek reád azok, akik az ősi gondolatnak egyik legerősebb harcosát látták benned. Sírní fog a szél az áldozati oltárok előtt és megtépik köntösüket a sámánok, garaboncok, jósök és vajákosok. Visszabújnak rejtekhelyeikre a náditündérek, vízleányok, habtündérek és az ezüstszakállú törpék, manók.

Hűvös szél csapódott be a nyitott ajtón az ivóba. Sötét felhő futott a napra.

— Meghalnak a deresszakállú, moharuhájú tápiók, akik lombruhákba öltöztetik a fákat, gondját viselik a vadaknak és mézet gyűjtenek az erdei kasokba — folytatta Csengez az igrickülsejű hangján és mosolygott. — De ne szomorkodjatok, kedves véreim, mert a régi tündér helyett kapunk egy szebb, még hatalmasabb tündért, akinek neve Nagyboldogasszony és aki boldoggá tesz minden benne bízót.

— Ez az újhitűek istenasszonya — szólt közbe zavarosan az egyik magyar.

— Nevezd őt, aminek akarod, — bölintott Csengez — de én már csak benne bízom. Ő az, akinek oltalmába ajánlott minket István király, midőn az élettől búcsúzott.

Bódog száraz torokkal hallgatta Csengezt. Így még sohasem hallotta beszélni. Szinte nem akart hinni a saját fülének.

Valaki megpiszkálta a tüzet és friss rőzsét dobott az alvódó parázsra.

— Hallgassatok ide, — szólalt meg újból Csengez — elmondok nektek egy történetet az új Boldogasszonyról. Igaz történet, mert azokat, akikkel történt, én magam ismertem.

Az arcokra rátelepedett a figyelem.

— Pozsony városát környékező hegyek egyik virágos

völgyében évekkel ezelőtt élt egy remete. Szentéletű férfi volt, aki megútálta az örökös hadakozást és az erdő magányába vonult, hogy Istennek szentelje hátralévő napjait. Faragott magának egy Boldogasszony-szobrocskát és elhelyezte a barlangjában. Azt akarta, hogy a Boldogasszony mindig vele legyen. Békességben éltek így vagy tíz évig. Nem háborgatta őket senki. De amikor Péter király első uralkodása alatt fellángolt a lázadás tüze, menekülnie kellett, ha kedves volt az élete. Mert nemcsak a papokat gyilkolták akkor, hanem az erdőben élő remetéknek sem kegyelmeztek. A mi remeténk látva a reá váró veszélyt, kis szobrát elrejtette egy odvas fa üregébe és a nyílást betapasztotta agyaggal. Aztán elmenekült. A lázadás eltiprása után egy napon új remete jelent meg a barlangban. A fa előtt pedig, amelyben a Boldogasszony szobra volt elrejtve, frissvizű forrás fakadt. Hogy a fában szobor rejtőzik, arról senki sem tudott.

Ebben az időben Karajnak, a rettegett haramia feleségének két gyermeke született, akiknek szőrös volt az arcuk és állati a tekintetük. Karaj e miatt szörnyen elbűsült. Isten haragját érezte magán. Bánni kezdte bűneit és az új Istent kereste, mert az övéhez hiába folyamodott segedelemért. És ekkor a feleségének álmában megjelent a Boldogasszony és azt mondta neki: — Menj a virágvölgyi remetéhez és a hársfa alatti forrásban mosd meg a gyermekeid arcát. — Az asszony szótfogadott. Elment és sírva, könnyörögve mosogatta gyerekei kutyaképű arcát. És ahogy így mossa, mosogatja, egyszerre csak megpillantja a víz tükrében a fa üregébe rejtett Boldogasszony szobrát... Felkiált, mert nemcsak a szobrot pillantotta meg, hanem azt is látta, hogy a gyermekei hirtelen megszépültek. A kiáltozásra oda sereglettek a környéken tartózkodók és meglátván a csodát, dicséretet mondtak az Istennek, aki ilyen csodálatos tettekkel örvendezteti meg a benne bízókat.

Hát látjátok, ilyen csodás dolgokat a mi istenünk sohasem mívelt velünk, bárhogya is emlegettük a nevét. Ilyeneket csak a keresztények Istene tesz, aki semmiből teremtette a világot.

Bekecs és Jácint ebben a pillanatban haladt el az ivó nyitott ajtaja előtt. Bódog reájuk ismert.

— Ni, itt mennek a miéink — ugrott fel és már kint is volt az utcán. Csengez is feltápázkodott. Megrázta a ködmönét és a süvegét rányomkodta a fejére.

— Isten áldja meg kendteket — mondotta és kezet nyújtott mindenkinek. — Gondoljátok meg jól, amit tesztek, embervérrel meg takarékoskodjatok, mert nincs elegendő erőnk. Könnyű ölni és a tűz martalékaul dobni valamit, de nehéz a tüzet eloltani és a halottakat nem lehet feltámasztani.

A búsongó magyarok úgy itták Csengez szavait, mint a szomjas föld az esőt. Szívesen hallgatták volna tovább is, de hirtelen úgy elviharzott körülük, mintha ott sem lett volna.

— Áruló! — dörmögött közülük az egyik, akinek homlokán sebforradás húzódott végig. Mereven maguk elé néztek, de árulónak nem merték nevezni, mert úgy érezték, hogy igazság bújkál a beszédében.

HUSZADIK FEJEZET

Bekecs örömmel karolt Csengezbe, amikor megállt előtte.

— Már azt hittem, hogy elvesztek — kiáltott vidáman — és nekünk magánosan kell az utat folytatnunk.

Az öreg ravaszkásan mosolygott.

— Kissé paposkodtam az imént, — mondotta — igaz-e Bódog?

Bódog élénken bólogatott és karjával szélesen csapkodott a levegőbe.

— Azonmód beszélt, mint egy szerzetbéli barát. A jó magyarok nem győztek eléggé csodálkozni, de én sem. Csengezt még sohasem hallottam így beszélni. De az igazságot mondta.

— Miről beszélt nekik, kegyelmed? — kérdezte kíváncsian Bekecs.

— Öldöklésre készülődnek az elégedetlenkedők, aztán eltompíttgattam a kedvüket. Nem tudják szegények, hogy kínjukban mitévők legyenek. Bármiként is cselekszenek, mindig rosszul járnak.

Bekecs úgy irányította a menésüket, hogy a Nagyboldogasszony temploma elé kerüljenek, amely a királyi palota közelében emelkedett.

Ennél szebb és hatalmasabb templom nem volt az országban. Bekecs sokat hallott róla beszélni a jó Valter kanonoktól, amikor az a templomok szépségeiről szólt. István király nem sajnálta érte a pénzt, külföldről elhozatta a legnemesebb mestereket, hogy nagyot és szépet alkossanak. Éveken át dolgoztak rajta és amikor elkészült, a király földi élete is véget ért.

A házak közül magasan kiálló négyszögű épület volt, minden sarkán egy-egy toronnyal. Mint négy éber őr, úgy állt a négy sarkon a négy, tompán végződő román torony. Falait csiszolt márványlapok borították, fedelét pedig égett cserepek.

Csengez hosszan elnézte a zord köépületet. Ilyent még ő sem látott, pedig bejárta már az egész országot, a Gyulák Fejérvárjától egészen a nyugati végekig.

Kívül a falat két sor díszítmény ékesítette. Kőbevésett levelek, virágok fonódtak egymásba és kígyózva futottak végig a falakon. A két tagozatból álló bejárat gyönyörű faragású, hétrétegeződésű oszlopsorból állott. Egyik szebb volt, mint a másik.

— Hogyan is lehet ilyet még csak kitalálni is — sóhajtott fel Bódog a fejét ingatva. — Aztán azok a magyarok ezeket szeretnék elpusztítani, hogy a kórság simogassa meg őket.

A templom kapuja nyitva volt, az mehetett be, aki akart.

Bekecsék levett süveggel és kissé hajlottan léptek be a hatalmas boltívek alá. Sötét lett volna a templom, ha a sok jobbra, balra égő gyertya nem árasztott volna gyér világosságot, rejtelmes fényekkel és árnyékokkal tarkítva a falak sima felületét. A szentélynek arannyal kirakott mozaikjain csillogott a gyertyafény.

Bekecs térdre roskadt, a többiek is melléje kuporogtak. Itt imádkozni kellett, akár tudott az ember, akár nem.

A középhajót a mellékhajóktól oszlopsor választotta el és a keleti oldalon félkörívbe fordult. A félköríves hajlatból különös fényesség áradt feléjük.

— Mi van ott? Nézzük meg — suttogta Jácint, aki már unta a hosszas térdelést.

Bekecsnek ekkor jutott eszébe, hogy ebben a templomban nyugszik a szentéletű király teteme.

— Menjünk és nézzük meg — mondotta. — Biztosan ott lesz István király koporsója.

Nem tévedett. A fehérmárványból faragott koporsó száz égő gyertya között emelkedett ki a kőpadozatból. Előtte egy szakállas barát és néhány asszony imádkozott. Bekecs hátán végigszánkázott a hideg, amikor ajkával megérintette a sír hideg kövét. Nem hitte, hogy valaha ez életben ilyen közel férközhetik a nagy királyhoz.

Csengez mellrehajtott fejjel állt mögötte és behúnyta a szemét. Ő ismerte a nagy királyt és most a szellemének hódolt. Ismerte erős kardját és tántoríthatatlan akaratát. Ott volt akkor a nép között, amikor a marosmenti monostorban kiadta a parancsot, hogy az ellenálló Tonuzóbát a feleségével együtt élve temessék el, mert egyszer már rendnek kell lennie az országban. Gellért püspök lehajtott fejjel hallgatta a király parancsát, de nem mert szólni. Az országépítő király akarata szent volt. Ott, a Maros vize mellett temették el feleségével együtt és még éltek, amikor reájuk hányták a földet. Vitézei véres fejjel feküdtek szanaszéjjel, de karjuk már nem emelkedett védelemre. István király letiporta a lázadó besenyőket. És most itt fekszik ő is, a fehér, hatalmas kő alatt és beszélget az Istennel, a nagy Úrral, aki néki egykor oly nagy hatalmat adott a kezébe és szívébe. A magyarság szeretete pedig a csendben égő gyertyák fényében ragyog körülötte és a püspökvár barátai éjjel-nappal imádkoznak előtte.

Bekecs szeretne volna felemelni a sírt borító nehéz márványlapot, mert biztosra vette, hogy a király teste épen fekszik a koporsójában és csak arra vár, hogy szólítsák és ő újra hadbaszáll a magyarok szolgálatában.

A szentélyben mozgolódás támadt. Vecsernyére gyülekeztek a kanonokok.

Az est árnyai már ott settenkedtek a sarkokban, mire hazavetődtek a monostorba. Bódog megnézte a lovakat, rendben vannak-e, aztán ő is bebújt a közösbe a lovászok közé, ahol már javában piszkálták a tüzet és friss rőzsét raktak a halványodó parázsra. Éjjeli pihenőre készülődött a város.

Másnap hajnalban útrakeltek. A város még aludt és a kapukat akkor nyitották ki a sodronyinges németek. Az északfelé vezető hadiútra tértek, mert erre felé az volt a legbiztonságosabb. A Vértes nyúlványain keresztül a Pilisi-hegység felé. Útközben majd megszállnak valahol, mert Jácint gyerek nem bírta volna ki Esztergomig egyhuzamban az utat. Az ízákok jól megtömve ott lógtak a nyeregkápa mellett és a kulacsok sem lötyögtek. A jó konyhatestvér minden jóról gondoskodott, hogy az úton semmiben ne szenvedjenek hiányt. Még töpörtyűs pogácsájuk is volt egy szakajtóra való a finom füstöltkolbászon kívül, amely nem hiányozhat egy tarisznyából sem.

— Sok mindenfélét tanul az ember ilyen hosszú úton — jegyezte meg Bekecs a nagy hallgatásban. — Mindenünnen csurog belé a tudomány, akár tetszik néki, akár nem. Csanád várában úgy élünk, mint a méhek a kaptárban. Alig tudjuk, hogy mi történik széles ez országban.

Csengez rábólintott.

— Aki jól akarja megülni a lovat, annak néha el kell engednie a gyeplőt és szabadjára engednie a lovat.

A hegyek mögött sápadt fények jelezték a hajnalt. A lovak agyagos, mély úton haladtak és alig győzték kikerülni a gödrökben összegyűlt tócsákat.

Bekecs összébbhúzta ködmönét a mellén. Fázott. Megsarkantyúzta a lovát, hogy gyorsabb ügetésre készítse, de a ló nem engedelmeskedett. Nehezen emelgette a lábát. Vastagon tapadt patájára az agyag.

Sűrű erdőbe értek. Lombjukat hullató fák, sárguló tölgyek suttoztak a kódorgó szélben. Lassan egészen kivilágosodott. Az égen sötétfelhők üzték egymást. Egy-két esőcsepp az arcukat érte.

— Száraz gúnyával ma nem ússzuk meg — szólott Bódog nagyot pislogva a szemével.

— Reád is fér az ég harmatjából egy vödörre való, — csördített rá Csengez — mert a kút vizét nemígyen szíveli a képed.

Bódog nem sértődött meg, de még csak nem is védekezett.

— Tán annyira meglátszik a képemen? — kérdezte.

— De meglátszik ám. Csutak kéne neki, hogy a ragyák-ból kipiszkálja a port és veritéket.

Nevettek. Dehát mit is beszéljen az ember okosabbat az ilyen végtelenbe kígyózó úton, aminek sohasem akar végeszakadni. Aztán hosszú ideig szótlanul lovagoltak. Ráró néha horkant, úgylátszik, hogy légy röpült vagy pihe szállt az orrába és az izgatja őt.

Délebed ideje volt, mire elérték a bicskei majort.

— Itt megpihenünk — jelentette ki Csengez és lovát a major felé igazította.

Ugató kutyák rontottak feléjük, egymást marva a nagy izgalomban.

A majorból kócos és maszatos gyerekhad szaladt a kutyák után nagy kiabálással és füttyüléssel.

A majoros, midőn látta, hogy úrinépekkel van dolga, betessékelte őket kőházának ünnepi szobájába.

— Pihenjenek csak le kegyelmedék, — udvariaskodott — a lovakat majd elintézem én. Merre tartanak? — kérdezte később, midőn már javában falatoztak.

— Esztergomba mennénk — szólott Bekecs tele szájjal.

— Úgy hírlik, hogy a király úr összehívta a püspököket tanácskozásra — beszélte a majoros.

— A király Esztergomban van? — kérdezte Csengez.
— Mi úgy hallottuk, hogy Komáromban mulatozik.

— Nincs annak nagy kedve most mulatozni, amidőn az egész ország gyulladozni kezd — jegyezte meg a majoros, nagyot húzva kajla bajszán. — Érzi, hogy a hatalom kicsúszik a kezéből és lassankint megemésztí őt a pokol tüze. Rossz ördöge vagyon neki. Királyember és még sincs nyugovása. Márpedig, ha a királynak nincs nyugovása,

akkor a népét is eszi a kórság. Nem tudjuk este, hogy reggel mire ébredünk.

Csengeznek nehezen mozgott a szája. Unta már az örökös elégedetlenkedőket. Másról szeretett volna beszélni, de akivel csak találkoztak, az mindjárt az ország sanyarú állapotára terelte a beszéd fonalát. Érezte az egész ország, hogy valami kitörőben van és nemsokára tűznyelvek fogják hasogatni az eget.

De amitől Bódog félt, a pihenés ideje alatt megérkezett. Olyan alapos eső zúdult a vidékre, hogy továbbmenésre gondolni sem lehetett. Az ég elsötétedett és percek alatt sártengerré változott a világ. A kutyák vackaikba bújtak és a kút gémje nyikorogva hajladozott a szélben.

Egy csuromvizes lovas ekkor toppant fekete lován a ház elé. Curgott róla a lé. A lovát az eresz alá állította és ő dideregve bebújt az ajtón. Amikor már bent volt, akkor látták, hogy őkegyelme az ígricek népéből való. Rongybacsvart lantját vigyázva húzta elő a köpenye alól.

— Jó, hogy meg nem ázott a szerszámom, — dideregte — mert ilyet nem tudnék magamnak egyhamar szerezni.

Körülnézett, nem találta-e valami száraz ruhafélét, amivel a rárakódott párát is letörölhetné róla.

Az ígric a legalkalmasabb időben jelent meg. Vidám kedéllyel fogadták.

— Most aztán valahogy csak agyoncsapjuk az időt — nézett körül Bódog és két tenyerét összeütögette. De az ígricnek nem volt kedve lantot pengetni. Lekuporodott a tűz mellé és szárítgatni kezdte elnyűtt öltözékét. Süvege olyan volt, mint egy ázott macska és foszladozó saruiból majdhogya ki nem látszott az ujjja.

Sötétbőrű, villogószemű, nyurga legény volt, akin az első pillanatban meglátszott, hogy csak akkor eszik, ha kap. Bekecs nyomban el is nevezte Hakapésznek.

— Éhes vagy-e, ígric koma? — kérdezte tőle a gazda, amikor látta, hogy a muzsikus hol ide, hol oda pislogat.

— Még ma nem ettem egy falatot sem. Ne száradjak meg soha, ha nem mondok igazat.

Csengez a fejét rázta.

— Hazudsz, te igric. Akinek ilyen lova van, mint neked, az nem szegény ember. A ló megér legalább két aranyat. Az igric kedvetlenül legyintett.

— Az is csak gondot okoz az embernek. Volt egy lovam, az a faforgácsot is megette, de ennek csak abrak kell, olyan úrifajta.

— És hová lett az a faforgácsot evő lovad?

— Elnyerték kockajátékon.

— És ezt hogy szerezted?

— Ezt meg én nyertem — nyikkantott egyet az igric és a vállá közé húzta a fejét.

— Hazudsz, te igric! — mordult reá Csengez. — Akinek ilyen lova volt, az nem ül le veled kockajátékra.

— Már miért nem ülne le? — kérdezte sértődötten az igric — hát nem vagyok én rendbéli ember?

— Hogy rendbéli vagy, azt látom a képeden, de hogy ehhez a két aranyat érő lóhoz nem igaz úton jutottál, arra a hitem adom.

— Amint látom, nagyon a kegyelmed bögyében van a lovam — szólt erre az igric, hanyattdőlve a lábát a tűz felé tartotta. — Eladom szívesen, ha megveszi.

— Mi az ára a lovadnak?

— Pensában fizetne kegyelmed vagy áruban?

— Ha pensában fizetném, mennyit kérnél érte?

Az igric megvakargatta a tarkóját. Hirtelenében nem tudta, mennyire taksálja.

— Két tinó áráért odaadom — bökte ki nagysokára.

— Az két arany, te! — hördült fel Csengez.

Az igric arcán gúnyos mosoly játszadozott.

— Hát nem kegyelmed mondta az előbb, hogy megér a ló két aranyat.

Csengez felnevetett.

— De akkor még nem tudtam, hogy alkudozni fogok rá.

Mielőtt folytatták volna a beszélgetést, Bódog közbeszólt:

— De ilyet sem láttam még? Kegyelmed alkudozik egy lóra, aztán még csak meg sem nézte, minő jószág? Nem kehes-e vagy nem bicsaklik-e meg a lába, ha lépked?

Csengez leintette.

— Ne taníts engem, Bódog, hogy kell lovat vásárolni. Elegendő nekem egy pillantás és már mindent tudok róla. Ennek a lónak semmi baja sincs. Szép, simaszőrű, fekete mén, fehér csillaggal a homloka közepén.

— Miért dicséri kegyelmed, ha meg akarja venni?

— Mert a ló megérdemli, hogy dicsérjék. Hiába szólnám le, nem szólna igaz szót a szám. De ne szaporítsuk a beszédet, adok érte egy aranyat.

Hakapesz felhúzta az ajkát s közben megcsillantak a fogai.

— Annyiért pedig nem adom el, mert akkor mi az én hasznom? Egy aranyért gebét kapok. Lóra meg nekem is szükségem van.

Egyidőre abbamaradt az alku. Kint még javában esett és úgylátszott, hogy nem is derül ki egyhamar.

— Ma alighanem itt kell aludnunk, gazduram — szólalt meg Bekecs és végigdőlt egy kopott farkasbőrön.

— Jobb itt henyélni, mint az esőben lovagolni.

Az igric, amikor látta, hogy nem kínálják semmi jóval, kihúzott a zsebéből egy lepénydarabot és azt kezdte rágni.

Bódog fanyar képpel kérdezte:

— Hát a hús hun maradt a lepény mellől?

— A húst már megettem tegnap.

Jácint belenyúlt az iszákjába és vagy négy-öt pogácsát nyújtott át neki.

— Egyél igric, pogácsát. A fehérvári barátok sütötték.

Az igric a csalétket visszadugta a zsebébe és beleharapott a pogácsába. Úgy evett, mint aki nagyon éhes. Ennek láttán sorban megkönyörültek rajta és mindenki kedveskedett neki valamivel.

A jóllakott embernek rendszerint egyszerre megváltozik a kedve. Amint az igric befejezte az evést, nyomban a hangszere után nyúlt és pengetni kezdte.

Először csak az ujjait sétálgatta a húrokon, aztán beléjük kapott, mint aki ingerkedik. A húrok felnyögtek, némelyik sírni kezdett, majd összezördültek és végül szép, sima csengésbe olvadtak. Az igric nem énekelt, mégis gyönyörűség volt a húrok zengését hallgatni.

Csengez a fejét ingatta.

— Nagy mestere vagy te a hangszerednek — mondotta elgondolkozva. — Ne vedd bűnömül, hogy az előbb megszólalak. Most már elhiszem, hogy úrinéppel ültél egy asztalnál.

Elővette a kulacsát és megkínálta vele az igricet.

— Olajozd meg a torkodat, mert a száraztorkú igricék nem találják el a hangot és hamisat fognak.

Igy mulatoztak aztán késő estig. Az igric nem fogyott ki a nótákból. Tán az ítéletnapig is győzte volna. Kint pedig szüntelenül esett és az éjtszaka olyan sötét volt, mint amilyen csak a sírboltban lehet. Egy tenyérnyi fény nem látszott sehol.

— Hát még mindig nem adod a lovad egy aranyért? — kérdezte Csengez az éneklésben támadt kis szünetben.

— Igérjen rá még valamit, úgy oda adom. Szegény ember vagyok, aztán nyakunkon a tél és a sarumból kilátzik a lábam ujjá.

Csengez gondolt egyet.

— No jó, kapsz tőlem egy sarut és egy lélekmelegítőt is. Megalkudtunk?

Igric a tenyerét nyújtotta.

— Adja ide az aranyat és a sarut, aztán ne beszéljünk róla többet.

A gazda bort hozott a kamrából, az asszony egy bárányt nyúzott meg és nemsokára olyan tor kerekedett a lobogó tűz körül, hogy még nézni is gyönyörűség volt.

Később lefeküdtek, ki ide, ki oda. Mindenki örült a vásárnak, de Csengez a legjobban. Ilyen szép lova már régen nem volt. Ezt még a király is megülhetné.

Éjfélfelé kiderült. Elállt az eső és a felhőket szétkergette a szél. A sarkokból mély szuszogás hallatszott. Csengez úgy hortyogott, mintha írhát szakítottak volna a torkában. Csak Bódog volt ébren. Este elnyomta az álom, de úgy éjfél tájt hirtelen felriadt. Mintha valaki megrántotta volna az imögét. Kinyitotta a szemét és körülnézett. Néma csend vette körül, csak Csengez horkant fel néha, mint harcbamenő paripa, midőn vérszag éri az orrát. Így feküdt egyideig csendben és azon gondolkozott, vajjon miért is ébredt ő fel ily hirtelenül? Sok mindenféle jutott az eszébe.

Amióta úton vannak, sok gyönyörűségben volt már része, hát volt is min gondolkoznia.

Az álom már újból kerülgetni kezdte a szeme táját, amikor a sarokban egyszerre csak megmozdult valami. Bódog arrafelé pislantott és az éjjeli mécs gyér világánál látta, hogy az igric húzkodja magára az ujjasát, mellényét és mint aki véglegesen el akar távozni, lábujjhegyen kilopakodik a helyiségből.

Bódog gyanút fogott, megérezte, hogy tolvaj settenkedik közöttük. Egyideig még nem mozdult, hagyta az igricet, menjen csak nyugodtan. Nem jó készülődésében zavarni a tolvajt, mert akkor nem lehet a tolvajláson rajta kapni.

Amikor az igricet elnyelte az udvar sötétje, Bódog is felszedelődzködött és mint az árnyék, utána osont. A fal mellett az istállóig tapogatódzott és ott meglapult. Kimeresztette szemét a sötétségbe és úgy várt. Nem kellett soká várnia. Csengez szép új lova lépkedett ki az ajtón és nyomában az igric, hatalmas batyuval a hátán.

Bódog megvárta, hogy lóra üljön, de amint el akarta indítani, hatalmas ugrással mellette termett és lerántotta a lóról.

— Gaz tolvaj! — ordította és a rúgkapálódzó igricet belehempergette a sárba. — Majd adok én neked lovat lopni, most emberedre akadtál.

Az igric jajgatni kezdett. Tudta, hogy ennek a balul végződő tettének mi lehet a vége.

A lármára ugatni kezdtek a kutyák és egyszerre felébredt az egész ház. Fáklyát gyújtottak a rözse paraszán és nyomban megkezdődött a kihallgatás.

Az igric a fejébúbjától a sarkáig merő sár volt. Orrából folyt a vér.

Csengez a szemét dörzsölte. Mérges volt, hogy a legjobb álmából zavarták fel.

— No, ugye mondtam, hogy tolvaj vagy, — ripakodott reá az öreg, mikor felismerte az igricet — az én szemem eddig még nem csalt meg soha. Aztán tudod-e, mit kap törvény szerint a tolvaj, akit másodszor érnek tolvajláson?

A kérdést néma csend követte. Az igric nem merte ki-

nyitni a száját. Csak a szeme járt kétségbeesetten ide-oda és az orrából csöpögött a vér.

— Ugy látom, nem tudod, hát majd megmondom. Első lopásért levágják az orrodát, a másodikért pedig a kezedet. Orr nélkül még élhetsz, azt Bódog példája is mutatja, de hogy miként akarsz kéz nélkül hűrt pengetni, arra azt hiszem, a klastromi barátok sem tudnak megtanítani. Most pedig nyakadnál fogva odakötünk a ló farkához és elviszünk Esztergom városába, ahol az ispáni ítélőszék elé bocsátunk. A gáztolvajokat és minden orozáson ért népet ki kell irtani erről a földről, hogy még a magja is kipusztuljon.

Csengez ekkor elővett egy istrángot és azt az ígric nyaka köré tekerte.

Az ígric könyörgésbe kezdett. Emlegette az Istent, a Nagyasszonyt és összehadart mindent, amiről azt hitte, hogy ezzel irgalomra készítheti az ítélkezőket. Letérdelt és kétségbeesésében a kezét tördelte.

— Ha Istent ismernek kegyelmedék, ne tegyenek csúffá. Hogyan tartom el a családomat, ha levágják a kezem és elcsúfítják a képem. Mindenki ujjal fog reám mutatni. Öreg édesanyám van, akinek én vagyok az egyetlen támasza.

Bekecsnek ekkor eszébe jutott a püspökvárban hallott történet, amit Leó atya olvasott fel a nagy könyvből. Ha az özvegyasszony megbocsátott a fia gyilkosának, ők is megbocsáthatnák most ennek a lótolvajnak a bűnét.

Meghúzkodta Csengez darócát és halkán mondott valamit. Csengez szeme tágrameredt, tele volt csodálkozással, aztán lecsukódott. Amikor újból kinyílt, arcára a megbékélés és jóság költözött.

— Ígric, ide figyelj! — szólalt meg kisvártatva. — Mielőtt elindulnánk a hosszú útra, mondd el nekünk, kitől loptad ezt a lovat, hogy visszaadhassuk a jogos tulajdonosának. Lehet, hogy az tehet majd érted valamit.

Az ígric szemét előntötte a könny. Sirós lett a szava.

A ló Sebösfia Zárándé, a királyi földek tisztartójaé. Bécsapott engem a nyáron és én most úgy bosszultam meg magam, hogy elkötöttem a lovát.

— Mivel csapott be téged, Sebösfia Záránd? — kérdezte Csengez, de most már sokkal békülékenyebb hangon.

— A nyáron muzsikáltam neki. Énekem és pengetésem úgy meghatotta, hogy egy malacot ígért, egy hízott malacot és csak arra kért, hogy várjak vele őszig. Én vártam is. De midőn tegnap jelentkeztem nála a malacért, kinevetett. Először nem is akart reám emlékezni, majd amikor semmiképen sem tudta letagadni, azt mondta: — Ide hallgass, ígric. Te akkor valóban kellemesen megörvendeztetted a fülemet. Én sem akartam neked adós maradni, kellemes dolgokat mondtam én is neked, hadd örvendezzék a te füled is. Most meg azt mondom: — Malac, az pedig nincs. Hát mit tehet ilyenkor a szegény ember. Megvártam, míg besötétedik. Bementem az istállójába és elkötöttem a lovát.

A körülállók felnevettek. Az ő fülük is örvendezett a történet hallatára.

— De mi nem csaptunk be téged — szólalt meg később Csengez. — Én arannyal fizettem neked és mégis meg akartál lopni.

Az ígric feje lehanyatlott. Erre már nem tudott mit válaszolni. Fáradt, agyonhajszolt arcát kiverte a veríték. Csupa maszat volt az egész ember.

— A sarut és a ködmönt, amit adtam, tartsd meg magadnak, — szólt hozzá Csengez — de az aranyat add vissza. Aztán menj Isten hírével. De intelek, ne lopj többet, mert nem mindenütt találkozol hozzánk hasonló puhaszívű emberekkel.

Az ígric előkotorta az aranyat és reszkető kézzel átadta Csengeznek.

— Szent ember vagy, bárki is légy — hallatszott az ígric hangja a néma csendben.

Bekecs szeme egyszerre megtelt könnyel. Csodálatos boldogság fészkelődött a szívébe. Régen érezte magát ilyen boldognak, mint most. Lehúnyta a szemét és csendben elmondott magában egy Avét. Mire újból kinyitotta, az ígric már nem is volt ott. Elnyelte őt a csendes éjtszaka.

— Most még aludhatunk egyet — javasolta Csengez és visszadőlt a vackára. De hiába volt az akarat, többé nem tudtak elaludni. Hajnalig elbeszélgettek.

Reggel Bódog megcsutakolta a lohoncos lovakat és

rövid falatozás után nekivágtak az útnak, remélve, hogy estére eléri Esztergom falait.

Metsző, hideg szél fújt az országutakon és a mély kátyukat teletöltötte a latyakos víz. Itt-ott már jeget is ért a lovak patája.

Jácint gyerek úgy ült a lován, mintha ránőtt volna. Belejött a lovaglásba. Már nem panaszkodott, hogy fáj a dereka. Az a tudat, hogy minden lépéssel közelebb ér az otthonához, vidámmá tette. Folyton beszélt. Alig győzték hallgatni. A vidék már ismerős volt előtte. Szüleivel többször járt erre felé.

Az országutat benépesítették a szekeresek. Látszott, hogy olyan város felé közelednek, ahol királyi seregek tábo-roznak.

Vágató futárlovak száguldottak el mellettük. Királyi és vezéri parancsokat vittek váltott lovaikon az ország minden részébe. Az ilyenek elől mindenkinek ki kellett térnie az útból és ha valamiben szükségét szenvedtek, a segítségükre lennie. Azt az utat, amihez nekik egy nap kellett, a futár megtette félnap alatt vagy még annyi idő sem kellett hozzá. Szép, száraz időben úgy röpültek, mintha szárnyuk lett volna. De nem is mentek mindig az országúton. Keresztüllovagolhattak a vetéseken, réteken, vadaskerteken. Folyókat úsztattak át, gátakat, kerítéseket ugrattak át és ha a ló kidőlt alóluk, kaptak helyébe másikat.

Zarándokokkal és búcsúsokkal is találkoztak, akik a Nagyboldogasszony templomába meneteltek, hogy ott kiimádkozzák magukat. Énekszóval, szép lassan mentek az úton és templomi zászlók lobogtak a szélben. Elöl keresztet vitt egy legény és aki szembejött vele, annak csókra nyújtotta. Jaj volt annak, aki nem akarta csókkal illetni az Isten fiát, aki feláldozta magát értünk és kínhalállal múlt ki a keresztfán. Ha akadt olyan vakmerő, aki nem csókolta meg a keresztet, azt a zarándokok úgy helybenhagyták, hogy két napig nem bírt a lábára állni.

— Te rusnya pogány — ordítottak reá és abbahagyva a Miatyánk mondását öklözni kezdték. Még szerencséje volt, ha néhány zúzóadás árán élve megmenekült. Minden ilyen pogányverés után mintha misem történt volna, valaki

újból elkezdte az Idvezlégyet vagy az éneket és áhítatosan haladtak tovább abban a tudatban, hogy Istennek tetőző cselekedetet vittek véghez.

A búcsúsok messze mögöttük maradtak és már az énekeket sem hallották. Mélyen bentjártak a Pilisi-hegyek között.

— Még napszállta előtt eljutunk Esztergomba, — állapította meg Csengez — ott aztán kipihenjük magunkat. Egy kiadós alvás már nekem sem fog ártani.

Bekecsen is meglátszott a fáradtság. A csendes monostori élet után ezek a véget nem érő lovaglások az ő fiatal életerőit is kimerítették. Arca kissé megnyúlt, de ez határozottan az előnyére szolgált. A szél és a nap megbarnította, ami tekintetének vonásait megkeményítette.

Érezni kezdte, hogy ő is valaki és hogy az országnak egyszer az ő erejére is szükség lesz. Szerette ezt a földet és büszkeséggel töltötte el, hogy magáénak mondhatja. Valter atya tanítása nem esett száraz ugarra és az elvetett mag szépen kicsírázott. Nyiladoztak lelkének színes virágai és látott közöttük olyanokat is, amiket eddig figyelmen kívül hagyott. A tudás kiemelte őt a hétköznapi emberek sorából és arra az útra vezérelte, amely a magasságok felé vezet. Bibor képe is felbukkant az emlékezetében, de már belátta, hogy belső érzéseit csak másodsorban ápolgathatja, első helyen mindig a nép és az ország szolgálatának kell lennie. Most kezdte csak megérteni Gellért püspök áldozatos munkáját, ki éjjelt nappallá téve azért dolgozik, hogy boldogabbá tegye ezt a népet és mélyre verje le az alappilléreket. A boldogemlékezetű király sírjánál mozdult meg benne valami. Ott, a fehérvári nagytemplom csillogó boltívei alatt. Az ország szívét érezte dobogni és annak a vérért saját szíven átzuhogni.

Most, hogy Esztergom felé közeledtek, szokatlan izgalom vett rajta erőt. Ez a város a szent király szülőföldje. Itt pillantotta meg szeme először a magyar eget és a vár hegyéről a nyugodtan hömpölygő Duna folyót.

Lehunyt szemmel ült a lován és úgy gondolkodott. Bódog rá-rá pislantott, végül megszólította:

— Min töprengsz úgy, kiskomám?

Bekecs felriadt.

— Hát csak úgy gondolkodom a világ múlásáról és a mi apró, kis életünkéről. Tudod, nagykomám, most kezdem csak érteni, hogy érdemes élni és az életet jól felhasználni. Sok munka és teendő vár még reánk. Sok követ kell egymásra raknunk és sok sebet begyógyítanunk. Úgy kell élnünk, mint Gellért püspök él és úgy, miként István király élt. Semmit sem önmagunkért, mindent a népért és az országért.

Bódog kétkedőn nézett Bekecsre. Hirtelenében azt hitte, hogy az ő kis urának az agyában meghibbant valami.

— Hát csak gondolkozzál, én nem zavarlak. Én nem értek az ilyesmihez. De ha azt mondod, hogy rajta rá, azt majd megértem és szótfogadok neked.

Jácint felkiáltása zökkentette ki őket csendes beszélgetésükből.

— Oda nézzetek, — szólt határtalan izgalommal a hangjában kezét előrenyujtva — ott látszanak már Géza fejedelem várának a tornyai. Nemsokára elérjük Esztergom falait.

A ködlő messzeségben, a derengő ég alján valóban látszott valami, ami olyan volt, mint egy vár. Hüvelykujjnyi tornyok emelkedtek ki a komor kösziklákból.

Csengez megsarkantyúzta lovát, hogy gyorsabb ügésre készítse. Rajta is erőt vett az izgalom.

— Hej, ha tudná az anyád, hogy itt ügetünk, biztosan elénk lovagolna — mondotta és a kipirultarcú fiúra nézett, aki nagy türelmetlenségében már alig ült a lován.

— Bizony, elélem jönne egy egész haddal — válaszolta a gyerek büszkén.

— Ha egész haddal jöhetne eléd, akkor miért nem tudt megvédeimezni Urdug embereitől? — kérdezte kissé gúnyos árnyalattal a hangjában.

— Urdug emberei a Dunán fogtak el, amikor csónakáztam. Hirtelen előtörték a nádasból, kiemeltek a csónakomból, zsákot dobtak a fejemre, hogy a kiáltozásomat ne hallhassa senki. Egész estig a nádasban lapultunk, aztán amidőn besötétedett, kihurcoltak az útra és maguk mellé ültetve a lóra, elvágtattak velem. Nem tudom, hogy azóta

mi történt idehaza. Biztosan azt hitték, hogy befulladtam a Dunába.

— Nem értem anyádat, hogyan engedhette meg, hogy egyedül menj csónakázni a nagy vízre? — kérdezte Bekecs.

— Többen mentünk, de társaim elmaradtak csónakjaikkal, amint a túlsó part felé eveztem, mert én mindenáron halat szerettem volna fogni. Olyan halak úszkáltak a csónakom körül, mint egy puzdra.

Vágtató lovasok közeledtek feléjük. Lándzsájukat magasra tartották és ordítottak. Jácint megismerte az elől lovagló hadnagyot. Kabos volt, a lovas harcosok parancsolója. Reá kiáltott.

A hadnagy nyomban megismerte, de mielőtt hozzá szólt volna, karjának intésével megállította a vágtató lovasokat és csak akkor irányította lovát a fiú felé.

— Hogy kerülsz ide, drága kisfiam? — kérdezte nagy álmélkodással és a ló hátáról átnyúlva magához ölelte a gyermeket. — Már azt hittük, hogy a halál fia lettél.

— Hát szüleim még nem értesültek arról, hogy kiszabadultam Urdug karmaiból? — kérdezte Jácint nagy szemeket meresztve.

— Régen beszéltem atyáddal. Tegnap érkezünk a Tiszántúlról és így még nem volt érkezésem véle beszélgetni. Ő is sokat van kint a Garam-menti táborban. De örülök, hogy látlak. Milyen öröm lesz otthon, ha édesanyád asszony meglát.

Hirtelen valami az eszébe jutott.

— Legények, ide figyeljetek, — kiáltott a lovasok felé. — Itt ül előttetek a lován fővezérünk elrablott fia. Mi kísérjük haza a szülei házhoz, hadd lássa az apja, hogy az ő öröme a mi örömünk is.

A lovasok nyomban körülvették Csengezéket és duhaj nótára gyujtva elindultak Esztergom felé.

Elöl lovagolt fehér lován Jácint gyerek, peckesen, hetykén, jobbra tőle Csengez, balra meg Bekecs. Bódog a lovasok közé keveredett. A különös menetnek sok bámulója akadt. Nem tudták mire vélni a szokatlan felvonulást.

A város előtti réteken egymás hegyén-hátán álltak a sátrak. Közvetlenül a várhegy tövében táboroztak a zsol-

dosok, a sodrony- és páncélinges nehéz lovasság, a Duna felőli hajlásnál a cseh és morva fogadottak, akik vastag bőrvet hordtak és marhabőrből készült vérteket viseltek. Bőrsüvegjeiket bronzabroncs szegélyezte. A vár túlsó oldalán a magyar hadinépesség táborozott benépesítve az egész Szent György-mezőt. Itt voltak a lovas íjászok és a harci szekeresek, akik harcok idején elől haladva, biztosítékot és védelmet nyújtottak az utánuk következő hadinépnek. Lándzsákra erősített zászlócskák lobogtak a sátrak körül, váltakozó színűk a századokat jelezte.

Az uradalmak fegyveres népe ott húzódott meg, ahol hely volt. Ezek hoztak magukkal pihent lovakat, hízott marhákat és egyéb lábasjóságot.

A magyar harcosokat az idegenektől a hatalmas piac választotta el, amelyen állandóan hemzsegett a nép. Óriási vásár volt ez, ahol minden akadt, amire a hadinépnek szüksége van. Lehetett ott kapni kidolgozott bőroket, ujjasnak és csizmának valót, gyapjútakarókat, ingnek való szőtteket, mézet, őrölt búzalisztet, darált kölest és sokféle sajtot. Lószerszámot, nyergét, lándzsahegyet, szekercéket, csákányt és kardot, görbét meg hosszút. Egyes sátrakban kumiszt mértek, méhsört meg bort és voltak sátrak, ahol állandóan sült a hús és az vásárolhatott belőle, aki megkívánta vagy megéhezett.

A világ minden nyelvén ordítottak. Egyesek veszekedtek, mások énekeltek, alkudoztak, az árusok pedig hangos szóval dicsérték a portékáikat.

A hadnagyok fapalotája a várhegy alatt állt, egy kőhajításnyira a folyó partjától. Facölöpökön nyugodott, hogy áradás idején kár ne essék a házban élőkön. Ettől jobbra húzódtak a lovastisztek házai, balra meg végig, szemben a szigettel a lándzsásoké. A derékhad a Duna balpartján, a garami rév körül táborozott. Itt álltak sorjában a dunai hajósok raktárai is. A halászok, hajósok és a csajkások a szigeten kaptak szálláshelyet. A szűk dunai ágat fenyőfacölöpökre épített hidak kötötték össze a parttal. Ott füstölögték a halszáritók és a part mentén rakták hordókba a sózott halakat is.

Borsa fővezér háza a várhegy aljában terpeszkedett,

szemben azzal a székesegyházzal, amelynek építését még Géza fejedelem kezdte azon a helyen, ahol vagy száz évvel ezelőtt Privina, a marahán herceg emeltetett fatemplomot.

A fővezér szállásháza magábanvéve is erősség volt. Kívülről kökerítés övezte és boltíves kapuja előtt állandóan két páncélos őr vigyázott. A kapu fölött piros-fehér lobogót lengetett a szél, jelezve, hogy a falak mögött királyi főember lakozik. A kaputól a szállásházig nagykoronájú hársfákkal szegélyezett köves út vezetett. A szállásház mellett kisebb faépületek sorakoztak a szolganép részére, ezek mögött pedig az istállók.

Amikor a két őr meglátta a kapu felé vágató lovasokat, felkapták a lándzsáikat és előre szegezték. Nem tudták elképzelni, mi a szándéka a temérdek lovasnak. Csak akkor derült fel a képük, midőn felismerték Jácint gyereket. A kedves viszontlátásnak csak örülni lehetett. Tudták, hogy ennek fényes áldomás lesz a vége.

Nyomban kitárták a kaput és intettek a kürtösöknek, hogy fújják meg a túlkeiket, de úgy, mintha maga a király úr jelent volna meg váratlanul a ház előtt. A szállásház népe pillanatok alatt kint termett a hársak alatt. Borsáné asszony is kifutott a szobájából a szokatlan kürtszóra.

Az öröm boldogságától egyszerre könnyes lett a szeme. Jácint gyereket öten is elkapták, hogy leemeljék a lóról, de maga ugrott le róla minden segítség nélkül. Gyakorlott lovas lett a hosszú úton.

Jácint anyja ölelő karjába esett. Amikor már sokszor megcsókolták egymást, Jácint megtörölte az arcát, mert csupa könny lett és jobbjával Bekecsre meg Csengezre mutatott.

— Anyám, ezeknek a férfiaknak köszönd meg, hogy szabad lettem. No meg annak is, aki ott hátrább áll, annak az orrtalannak. Ezek a hárman életük kockáztatásával nyomultak be a sárvárba és legyőzve az ellenséget, kiszabadították a rabokat.

Borsáné egyenkint kezet fogott mindhármukkal és belessékelte őket a házba.

— Atyám uram nincs itthon? — kérdezte Jácint, szemével az apját keresve.

— A királyi tanácsházban van, — válaszolta az aszszony — de nyomban érte küldök.

Borsa úr szinte futva érkezett. A hatalmas szál ember egyszerre gyerekké változott. Bozontos szemöldöke alól potyogtak a könnyek, midőn meglátta a fiát.

Leültek a szöttesekkel beborított székekre és sorra elmondták mindazt, ami velük történt. Az étekhordók közben bort töltöttek a kupába és megrakták az asztalt mindenféle jóval.

Meggyújtották a lánconlógó korongok gyertyáit és megkezdődött a vidám lakoma.

Borsa úr szeme ragyogott a boldogságtól, valahányszor a fiára nézett. Két leánya is volt, de azok a veszprémi klostromban nevelkedtek és így nem lelhetett bennük igaz örömet. Így tehát ez a gyerek volt minden boldogsága, mert mellette nőtt. Amikor elveszett, azt hitte, hogy véget vet az életének. Mérhetetlen keserűség szállta meg a szívét. Átkozta önmagát, hogy örség nélkül elengedte, az asszonyt is okolta, pedig az éppen olyan ártatlan volt, akárcsak ő maga.

A lakoma közben Csengez Zaránd úrra, a királyi földök tisztartójára terelte a szót. Szeretett volna róla egyet-mást hallani.

Borsa úr előbb hörpintett egyet a kupából és csak aztán válaszolt:

— Két nap óta nem lehet vele bírni, — mondotta — valami keshedt igríc elkötötte legkedvesebb lovát. De úgy kell neki, mit mulatozik mindig ilyen csavargó népséggel. Ezek ott lopnak, ahol tudnak.

— Ha már mulatozik, hát mulatozzék, — vágott a főember szavaiba Csengez — de akkor adja is meg nekik azt, ami a járandóságuk. De csak ígér és semmit sem ad.

Borsa úr táguult szemmel nézett Csengezre.

— Kegyelmedék is hallották a hírért?

— Nemcsak a hírért hallottuk, de a lovát is visszaszereztük, — szólt Csengez különös fintorral az orrán — és kötőféken magunkkal hoztuk. De olcsón nem adjuk ám. Egy aranyat kell érte fizetnie, akár tetszik néki, akár nem.

Mi az aranyat odaadjuk Gellért püspöknek, hadd ossza szét a szegényei között.

— Derék emberek vagytok, — bölintott rá Borsa — néhány arannyal én is meghizlalom az adományotokat, hogy Gellért püspök úr öröme annál nagyobb legyen.

— Úgy hallottuk Fehérvárott, hogy a püspök úr itt tartózkodik Esztergomban — szólalt meg Bekecs, mert őt jobban érdekelte ez a kérdés, mint Zaránd lova.

— Most gyülekeznek a püspökök az ország minden tájáról, — válaszolta Borsa úr — Esztergom új püspökét fogják felszentelni.

— Ki lesz az új püspök? — kérdezte élénken Bekecs.

— Benéta apátúr, — válaszolta kedvetlenül Borsa — Péter király szívbéli embere.

— Kegyelmedék talán nem örülnek neki?

Borsa úr egykedvűen megvonogatta a vállát.

— Olyan biztosan nem lesz, mint elődje volt, a boldog-emlékezetű Domonkos, akit még István király állított népe élére atyai pásztornak. Hat évig nem volt püspökünk. Se Péter, se Ába nem talált olyan férfit a főpapok között, aki kedvére való lett volna. Benéta megtetszett neki, de nem nagyon tetszik nekünk. Dehát csak csinálja, nem a mi dolgunk. Majd elválík, kinek volt igaza.

Bekecs a szavak járásából nyomban megérezte, hogy a királyi székhely se különb az ország más városainál. Senki nincs megelégedve a királlyal, még azok a főemberek sem, akik a közvetlen közelében élnek.

— Itt is a németek parancsolnak? — bújt ki a kérdés Csengez ajkán.

Borsa úr fáradtan legyintett.

— Csak itt parancsolnak aztán igazán. Mi magyarok csak másodsorban jutunk szóhoz. A király minden fontos ügyben először a német Hauptmanokat kérdezi meg és csak aztán fanyalodik reánk. Mert nem az a fontos, hogy mit mondunk mi, hanem az, hogy mit mondanak a németek. Először a németeket kell ellátnunk minden jóval, mert a fegyverzetükön kívül egyebet nem hoztak magukkal, a miénk pedig az, ami megmaradt. Hogy a magyar harcosoknak van-e rendes sarujuk, ruhájuk, az a királyt nem érdekli,

csak az, hogy a németeknek legyen meg a nyíves morvának meg cseheknek. Az utolsó bőrt is lehúzná a népről, hogy előteremtse azt a rengeteg holmit, amire állandóan szüksége van. A tizedszedők ölmosvégű ostorral járnak és azt húzkodják végig a szegény jobbágynépen, ha baj van a dézsmájával. Nem állják, hogy utolsó tehenét meg malacát is elhajtsák tolvajkodó, nagy igyekezetükben. A németeknek nem fáj a mi sebünk, de a királynak sem a mi fájalmunk.

Olenka, a felesége reászólt:

— Édes férjem uram, ne kezdje el már megint a keserveket emlegetni, mert akkor elromlik a mi örömünk. Mit fáj kegyelmednek annyira a mások sora. Adjunk Istennek hálát, hogy megkerült a gyerekünk. Mi az ország állapotán úgysem tudunk változtatni.

— Mindnyájan Isten kezében vagyunk — hallatszott ekkor az ajtó felől egy érces férfihang. Mindenki odanézett. Gellért püspök úr állt a küszöbön és mosoly ült az arcán. Mosolyából feléjük áradt lelkének minden jósága.

Az asztal körül ülők felugráltak és eléje siettek.

— Békesség e házra és minden lakójára — hallatszott újból a püspök hangja.

Az ottlévők letérdepeltek és a püspök keresztet vetett rájuk.

Először Borsa úr csókolt neki kezét, utána a felesége járult Gellért elé. Majd Jácintra került a sor. A fiú fél-térde ereszkedett és megfogta a püspök gyűrűs kezét.

— Miattad jöttem ide, kisfiam — szólt a püspök és megsimogatta a gyerek fejét. — Hallottam, hogy kiszabadultál a rabságból.

— Ők szabadítottak ki — mutatott Jácint Bekecsékre.

A püspök arrafelé nézett és már azt akarta kérdezni, ki fiai vagytok, midőn megismerte a ragyogóképű Bekecsét.

— O, te sárkányfi, mennyi imádságomba kerültél. Valter atya már nem tudta, mit tegyen utánad való aggodalmában és folyton csak imádságomba ajánlgatott téged. Így hát, amíg mi imádkoztunk érted, te kalandokon mulattattad magadat.

— Nem volt az multság, jó püspök atyánk, — men-

tegetődzött Bekecs — ha a püspök úr nem imádkozott volna értünk, biztosan fűbe haraptunk volna valamennyien.

— Ne az én imádságomat emlegessétek, hanem a jó Isten kegyelmét, mert a nélkül gyarlók és erőtlének vagyunk.

A püspök tekintete ekkor Csengezével találkozott. Csengez lehajtotta a fejét, majd újból felemelte és úgy nézett az előtte álló püspökre. Valamikor ő is főpapja volt a népének. Ő előtte is tisztelettel hajoltak meg a törzsfők és félték a hatalmától. De ő kiszakította magát népe szeretetéből és az ország bújdosója lett. Szemében leírhatatlan szomorúság fészkelte, de palástolt bámulat is.

— Ha nem csal az emlékezetem, — szólalt meg a püspök — tebenned Csengezt, az egykori táltost tisztelhetem.

— Az vagyok, nagyúr — hangzott a válasz.

A püspök felemelte kezét és feléje nyujtotta.

— Légy üdvözölve körünkben, Csengez testvérünk, ki az ősök tiszta vérére hordod magadban.

Csengez megfogta a püspök kezét és egyideig a tenyerében tartotta, közben rogyadozni kezdett a térde, lassan behajlott és ajka a sokat dolgozott kéz felé közeledett. A körülöttük állók némán figyelték a jelenetet és Bekecsen kívül talán egyikük sem tudta, hogy ebben a pillanatban mi is történik itt. A pogányság meghajol Krisztus papja előtt.

Gellért érezte a pogány Csengez ajkának melegét. Baljával feléje nyúlt, magához húzta ősz fejét és megölelte.

— A mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme legyen veled, Csengez és ne engedje, hogy a szíved valamikor is elhidegüljön tőlünk — szólt halkán a püspök és ismét mosolygó főpappá változott.

Jácint, aki le nem vette róluk a szemét, Bódogra mutatott.

— Püspök atya kérem, a Bódog nagykomámát is tessék megáldani. Az ő munkája is sokat segített Urdug hatalmának a megtörésében. Ő volt az, aki behatolt sátorába és megverekedett vele. Urdug fejére kitűzött királyi vérdíj elsősorban őt illeti.

— Kívánságod szerint legyen kisfiam — válaszolt a püspök. — Holnap majd magad adhatod elő kérésedet a király úrnak. Megkérem őt, hogy fogadjon beanneteket. Ur-dug pusztulásáról már hallott hírt, csak a nagy tett végre-hajtóit nem látta még.

— Én elmegyek a király úr színe elé, — fogadkozott Jácint — de csak akkor, ha a többiek is velem jönnek. Mert a hős nem én vagyok, hanem ők.

Erre aztán mindnyájan nevettek. Jácint őszintesége és hálája meghatotta őket.

A püspök úr szeméből csak úgy áradt a megelégedés.

— Ez egyenes beszéd, kisfiam. Nincs benned álnokság. Látszik, hogy jó és egészséges fáról pottyantál közénk.

— Tisztelje meg asztalunkat, püspök atyánk — kér-
elte őt Olenka asszony.

— Szívesen leülök közétek rövid időre, de ennivalóval ne kínáljatok.

A pohárnok egy ezüstserlegben bort tett eléje.

— Egy-két korty bor tán nem fog ártani — szólalt meg végre a ház ura a saját serlege után nyúlva. — Örö-münk olyan nagy, hogy szóval ki sem tudjuk fejezni. Isten megkönyörült rajtunk és visszaadta a fiunkat.

— És a Nagyboldogasszony!

Mindnyájan Csengezre néztek.

— Igazat beszélsz, Csengez — bólintott Bekecs. — Egész hosszú utunkon az Ő közbenjárásáért folyamodtunk.

A beállott csendben Gellért püspök hangja hallatszott:

— Aki Őbenne bízik, az sohasem csalatkozik, mert Ő mindnyájunk édesanyja. Ő úgy szeret minket, mint ahogy egyszülött Fiát szerette.

Halk sóhaj szakadt ki Csengez melléből. Gyenge sóhaj, mintha fohász lett volna.

Aztán elbeszélgettek egyideig.

A püspök úr nem tartózkodott sokáig. Felállt az asztal mellől. Távozóban volt. Nagy és hosszú megbeszélést kel-
lett még tartania az egybegyűlt püspökökkel.

— Holnap akkor találkozunk — mondotta búcsúzóul Jácint fejére téve a kezét. — Híradó fráterem majd tudo-mástokra adja, hogy mikor vár reátok a király.

Kikísérték őt a szállásház kapujáig. Kint a kapunál sok nép várt reá és körülvették. Egyik a kezét, a másik a kámzsája szegélyét csókolta. És ő megáldotta őket. Keze keresztekert rajzolt a homlokokra és ajka latinul mondta:

— Benedicat te, Omnipotens Deus, Pater és Filius et Spiritus Sanctus. Amen.

HUSZONEGYEDIK FEJEZÉT

Géza fejedelem egykori vára, középen a székesegyházzal, fent a hegyen épült. Aki a régi várat és templomot látta, annak volt most min csodálkoznia. A gerendafalak eltűntek és faragott kövek kerültek a helyükbe. István király olasz, dalmát mestereket hozatott és azokkal végeztette az átalakítást. A templom hatalmas homlokzatát színes kőburkolat borította. A visegrádi és börzsönyi hegyekből kifejtett kékes, szép sárgás és zöldesszürke négyszögű kőlapok váltakoztak a homlokzaton.

Jobbról állt a királyi palota a hegy lábáig érő bástyafalakkal, tágas kiugrókkal az őrség és erkélyekkel a palota lakói részére. A középső részben volt a királyi család lakosztálya és a nagy tanácsterem a sok kancelláriával, ahol az íródeákok a királyi határozatokat vetették pergamentre. A boltíves folyosókat vastag szőnyegek borították és a falakon elhelyezett aranyozott gyertyatartókról ömlött a fény.

Az érsek palotája a templom baloldalán terült el és nagyságra nézve talán még nagyobb volt, mint a királyé. Ebben gyülekeztek össze kíséretükkel az ország püspökei, ha tanácskozni jöttek a királlyal. Temérdek barát sürgött-forgott a folyosóin és latinul beszélgettek, mert másképp még nem értették volna egymást, lévén az egyik lengyel honból való, a másik az írek földjéről vetődött ide, a harmadik olasz volt, a negyedik német és akadt olyan is, aki a franciák földjén látta meg a napvilágot. És ezek mind azért jöttek ide, hogy István királynak a segítségére legyenek nagy, nemzetalapító munkájában.

Innen széledtek el a térítő barátok csapatai az ország minden részébe, hogy monostori iskolákat építsenek, temp-

lomokat emeljenek, ispotályokat állítsanak és ott helyezték el a betegeket. A palota alsó részében voltak az ötvösök műhelyei, ahol kelyheket, monstranciákat, keresztelő kanakát, olajtartó edényeket készítettek a templomok részére. Az itt készült kegyeszerekkel a király és királyné ajándékozta meg a templomokat. Gizéla királyné életében száz leányzó és asszony dolgozott szorgalmasan az egyházi ruhákon és szőtteseken. Arany és színes fonallal hímezték a miseingeket, casulákat, dolmákat és a hozzávaló selymet messze földről hozatták olyan kalmárokkal, akik csak a királyi udvarnak szállítottak.

De István király halála óta sok minden megváltozott. Gizéla királyné hölgyei elkerültek a királyi palotából és helyükbe német urak fészkeltek be magukat. A püspökvár arculata is megváltozott. Domonkos érsek halála után árván állott az érseki szék, s így bizony nem volt, aki István király hagyatékát tovább vitte volna. A műhelyekben megcsappant a munka és a kezekből kiesett a tű és a kalapács. Péternek egyéb dolga volt, mint hogy ilyenekkel törődjék. Örökösen háborúskodott és nem lévén hadvezér, csak a sírját ásta a nemzetnek.

A törzsek fejei, a főemberek sokszor vérben forgó szemekkel léptek ki a palota kapuin és átkot szórtak önmagukra, ha még egyszer átlépnék annak küszöbét. De gyakran megesett, hogy nem is fogadta őket. Először kitudakolta emberei révén, hogy mi járatban vannak és ha megtudta, elzárkózott előlük, lóra ült és kíséretével beleveszett az országba. Csak a legbizalmasabb emberei tudták, hogy hová ment.

De ezekben a napokban már ő is elérkezettnek látta az időt a tanácskozásra. Hírthozó emberei szomorú és ijesztő valóságokról számoltak be. A törzsek lázadoznak. A jobbágyok megtagadják a kirótt tizedek és kilencedek megfizetését. Harcosai szökdösnek a táborokból és Vathához pártolnak. A Tiszántúl kolostorok lángokban állnak, az istenfélő népek pedig elrejtőznek az erdők rengetegeiben, nádasok útvesztőiben és a tóságok ingoványai között. Egész falvak népességének nyomavész. Még hírmondó sem marad közülük. A remetékét megölve találják a barlangjaikban, az

utak szélén gyakran barátok megcsonkított tetemei feküsznek. Sokan visszakívánják a pogányságot, mert amint mondják, akkor szabadon élhettek és nem parancsolt nekik mindenféle jöttment.

Csengezék magukra öltötték legszebb gúnyáikat. Hajukat gondosan megfésülték, saruikat kifényesítették és mint ilyenkor illik, még kardot is kötöttek az oldalukra.

Csengez nem szívesen ment a király elé, de Bekecs addig abajgott a fülébe, hogy végül mégis rászánta magát.

— Én nem a királynak akartam szolgálatot tenni, — mordult fel — hanem nektek és az országnak. Eddig is megvoltam nélküle és megleszek ezentúl is. A kapott vérdíjról pedig már előre is lemondok. Legyen Bódogé a részem.

Bódog arcán különös ránc képződött, amikor megszólalt.

— Először csak kapjuk meg azt a vérdíjat, osztzkodni majd ráérünk.

Gyalogosan haladtak fel a várig. Rövid útra nem volt érdemes a fáradt lovakat megnyergelni. A király elé pedig úgysem mehettek lóháton, hát akkor minek ültek volna nyeregbe.

A kapuk előtt páncélinges németek állták az őrséget. Aranyosvégű kopjaikon hegybe végződő zászlócska lengett.

A várőrség már tudott az érkezésükről, azért minden kérdezősködés nélkül beljebb engedték őket. Az ajtók megnyíltak előttük és egyszerre csak ott álltak a királyi terem nehéz, selyemszőnyegekkel letakart ajtaja előtt.

Az ajtónálló széthúzta a függöny szárnyait és kitérte az aranyzegecsekkel és pántokkal díszített ajtót.

A király piros bársonnyal ékesített trónuson ült és kormfekete szakállát simogatta. Szép ember volt, de képe és mozdulatai már az első pillanatban elárulták, hogy olasz vér csergendezik az ereiben. Az embermagasságú gyertyatartókból száz gyertyának a fénye hullott az arcára és drágakövekkel kirakott ujjasára. Piros nadrág és sárga, magas saru feszült a lábán.

Elöl ment Jácint és utána lépkedtek a többiek. Félkörben álltak fel és mélyen meghajoltak.

A király egyideig nézte őket, aztán idegenül bangzó magyarsággal megszólalt:

— Örömömre szolgál, hogy láthatlak benneteket, hű alattvalóim. Gellért püspök, az udvarispán és mások is tudtomra adták viselt dolgaitokat és a nagy hőstettet, amit sikerrel végrehajtottatok. Segítségemre voltatok a rablók és útonállók kipusztításában. Ezért illően megjutalmazlak benneteket és királyi szóm hitelül pecsétetes írást adatok nektek, hogy adományomat később senki kétségbe ne vonhassa. Téged pedig Ders nemből való Benk fia, Mihály, kit egyszerűen Bekecsnek neveznek, ha befejezted tanulósodat, udvarom szolgálatába fogadlak. A nádorispánt már értesítettem elhatározásomról.

Csengez kissé hajlottan állt és a király sarujára nézett. Bekecs szeme meg úgy ragyogott, mintha két égő karbunkulus lett volna a helyén.

A király aztán magához intette őket és kezet fogott velük.

— Most pedig menjetekek békességgel és jelentkezzeteket a kancelláriámban, ahol a pecsétetes írás már készen vár rátok.

Jácintot ottmarasztalta.

Csengezék, amikor magukhoz tértek, már kint is álltak az előcsarnokban és egymásra néztek.

— Nem is olyan rossz ember a király, mint aminőnek mondják — szólalt meg Bekecs és Csengez vállára tette a kezét. — Kegyelmed miként véli?

— Ily rövid idő kevés ahhoz, hogy szólásra nyíljenek szám. Egy véka sőt kell megennie az embernek valakivel együtt, hogy megmondhassa, ki légyen ő. A királlyal meg még egy marokkravalót sem ettem meg. A farkas sem bántja az embert akkor, ha enni ad neki.

Egy leányképű, fiatal kamarás várt rájuk és nyomban elkísérte őket a kancelláriába, ahol az íródeákok és barátok egész hada szorgalmatoskodott.

A kamarás az íródeákok dolgozótermén áthaladva benyitott a kancellárius szobájába.

— A király úr ökegyelmessége parancsa folytán jelen-

tűnk meg itt, — mondotta — hogy a nevükre kiállított adomány-levelek kiadassanak nekik.

A kancellár végignézett rajtuk, aztán megbiccentette a fejét.

— Miattatok kellett egész éjszaka dolgoznunk és az éj nyugalma feláldoznunk — szólt palástolt haraggal a hangjában.

Az asztalról felemelt két pergament-tekerceset és az egyiket kiterítette az asztalon.

— Az adomány-levelek tartalma ez. Ide figyeljete. — A király úr földet, házhelyet és pusztarétet adományoz kendteknek. Száz ekealja pusztaréten dolgozhatnak kendtek Marosvár környékén, amely most Csanád várának nevezetik. Kilencedet és tizedet nem fizetnek, de még árendát sem. Más jobbágyát, szökött szolgát, pogányt, kóbort ne alkalmazzanak. Hogy azonban a királytól való függőségüket bizonyítsák, évenként egy aranyat tartoznak az adóba befizetni. Maguk dolgában ítéletet nem mondhatnak és bírságot ki nem róhatnak, legyen az kézifenyítés vagy másnemű. Az ítéletet az ispán mondja ki. Továbbiakban Csanád várispánjához forduljanak kendtek. Mire hazaérnek, ő már tudni fog a dolgaikról.

Ekkor összegöngyölte a pecsétetes írásokat és átadta nekik. Majd Bekecs felé fordult.

— A te dolgoz egyelőre pihen. Majd ha végeztél, jelentkezzél nálunk. A neved a lajstromban van.

Csengez olyan gyengéden fogta az írást, mintha legálább is madárfióka lett volna az ujjai között, de az arca nem árult el semmi örömet. Bódog azonban alig bírt magával, olyan nagy boldogság hatotta át a szívét. Szabad jobbágy lett és ezentúl nem rendelkezik vele más, csak a király.

— Én eddig szabadabb voltam — mordult fel újból Csengez — és nem fizettem adót még a királynak sem. Nekem nem kell ez a föld, sem a pusztaréte, sem pedig a házhely. Odaadom a monostornak és maradok az, aki voltam.

Kint álltak a vár udvarán és az őszi nap aranyos fényével besugározta őket.

— Fogd ezt az írást és tedd el, — mondotta hosszas tűnődés után és mélyen ülő szemével Bekecsre nézett — minden történjék úgy, amint te akarod. Nekem egyelőre semmire sincs szükségem. Van annyi aranyam, hogy életem végéig elegendő lesz.

Bekecs átvette a tekercset és a hóna alá dugta, majd megkérdezte:

— Kegyelmed mit kért volna a királytól, ha kérhetett volna?

Csengező gondolkozás nélkül válaszolt:

— Azt kértem volna, rakja ki a várból a németeket és elégedjék meg velünk magyarokkal. Vagyunk mi is olyan jók és hűségesek, mint amazok, sőt tán hűségesebbek is.

— Ne haragudjék kend annyira rájuk, ők sem jószántukból vannak itt. Bódog közben ragyogó képpel nézegette, forgatta az írást. Csak az volt a baj, hogy nem tudta, hol a teteje és hol az alja. Hol fent volt a pecsét, hol lent.

— Be kár, hogy nem tudok olvasni — sóhajtotta, majd Bekecshez fordult. — Mutasd meg, kiskomám, hogy hun van odaírva az én nevem?

Bekecs kezébe vette az írást és nyomban rámutatott és olvasni kezdte:

— Ehol van ni. Bódog nevű házatlan szolgát érdemének elismerésül, ezen királyi írásunkkal a szabad parasztok rendjébe emeljük és neki az ajtonymonostori királyi birtokunkból száz ekealja pusztarétet, házhelyet és földet adományozunk. Ezenkívül meghagyjuk, hogy a birtoka közelében lévő tóban szabadon halászhasson, amiben őt senkifia ne zavarja...

— Ezt nem is említette a kancellárius — szólt bele Bódog és úgy húzott a képe, mintha édes bivalytejet iszogatót volna.

Bekecs újból összesodorta az írást és visszaadta neki.

— Látod-e, mit értél el. Űr lett belőled és megszűntél az én nagykomám lenni.

Bódog előbbre húzta a süvegét és megvakarta a fejébúbját.

— Ki gondolta volna, hogy ide lyukadunk ki.

— Jól van ez így, — bölintott Bekecs — öregségedre

legalább lesz hol lehajtanod a fejedet. Megnősülsz, lesznek gyerekeid és én leszek a keresztapjuk.

Bódog a fejét rázta.

— Hogy én megnősüljek? Hát van olyan nőszemély, aki eljönne hozzám feleségül.

— Már miért nem menne? Nem vagy te olyan rút, mint aminőnek gondolod magad. Ha megtudják, hogy telkes gazda vagy, nyomban megszépülsz előttük és olyan kapós legény leszel, mintha két orrod és négy füled lenne.

Jót nevettek ezen mind a hárman.

Az okmányokat a szállásukra vitték, azfán hogy az idegen lóval ne legyen gondjuk, a szép, fekete paripát elvitték Zaránd úr otthonába.

Zaránd úr mókás ember hírében állott. Tizenegy gyerek szaladgált a portáján és már a harmadik felesége dőlt ki mellőle. Nagytermetű, vállas férfi volt. Az egészség majd kicsattan rajta. Síposok, tilinkósok, igricek, kobzosok, cimbalmosok társaságát nagyon szerette és ha volt pénze, meg is fizette a fáradságukat. Ha meg nem volt, hát szép szóval bocsátotta el őket.

A vendégeket betessékelte belső szobájába és nyomban akkora kupa bort hozatott, hogy tíz embernek is elegendő lett volna. A gyerekek a bőrfüggöny mögül leskelődtek és hol az egyik nyikkant, hol a másik.

A boroskupát Evike hozta be, a legidősebb gyermek valamennyi között. Szép, barna leány volt, két akkora hajfonattal, hogy leértek egészen a térdéig. Lábát piros saru fedte és bugyros ingét bíborszínű mellényke fogta szorosra a mellén.

Letette a kupát az asztalra és megkérdezte, hogy hozhatna-e kis harapnivalót is.

— Ne fáradjon, lelkem, galambom — háritotta el a szíves kérdést Csengez — az előbb ettünk és még nem ehültünk meg. De a bort azt köszönjük. Nagy dolgok járásában megszikkad az ember torka.

A gyerekek közben egymást bökdösték az ajtó előtt. Szerettek volna bemenni, de nem mertek. Ha vendégek tartózkodtak a házban, akkor nekik az anyjuk szobájában volt

a helyük. Gyerekek nem valók a férfiak társaságába. Zavarják a komoly beszédet.

Az apjuk rájuk mordult, de Csengez megszólalt:

— Engedje be őket, kegyelmed, — kérlelte Zaránd urat — szeretjük mi a gyerekeket.

Olyan zsvaj támadt erre, mintha besenyők törtek volna a házba.

Borzas hajú, ordítózó farkaskölykök rontottak be. Arcuk tele volt karmolások nyomaival. Az egyiknek akkora daganat éktelenkedett a homlokán, mint egy érett szilva.

— De rendesen viselkedjeteek ám, — szölt rájuk az apjuk — mert különben végighúzkodom rajtatok a botomat. Vadmacskák ezek és nem gyerekek, — fordult a vendégek felé — reggeltől-estig marakodnak és háborúskodnak.

Csengez magához húzta a legkisebbiket és az ölébe ültette. Okosszemű kis lurkó volt. Olyan volt a szeme, mint két fénylő kökénybogyó. Ölelgette, simogatta a kis emberporontyot és a szívében édességes érzések kavargtak. Nem is emlékezett, mikor is volt ilyen kislegényke a keze között. A gyerek megérezte, hogy szeretettel vannak irányában, odasímult az öreg táltos domború melléhez.

— Boldog lehet kegyelmed, hogy ilyen szép gyermekek apjának vallhatja magát — szólalt meg Csengez. — Nekem ilyenben soha nem volt részem. Lovon ülő, vadlegény voltam és igazi otthonra sehol sem találtam. Feleségem volt, de elmaradt mellőlem. Engem magával sodort az áradat és amikor keresni kezdtem, már nem akadtam rá. Mégcsak azt sem tudom, mi lett vele.

A tisztartó a fejét rázta.

— Ennyi gyerekeknek három apa kellene, egy nem bír velük.

— De ha megnőnek, akkor majd visszafizetik a tarozást.

— Sokára lesz az. Ki tudja, megérem-e ebben a zavaros világban. Mert nagy vihar van készülöben. A parasztok böködik egymást. Embereim jelentgetik, hogy a keleti végeken hadbagyüjtik a pogányokat és lármafákat állítanak fel és márcsak arra lesnek, hogy megkapják a jelt az indulásra. Akkor pedig nekünk béfellegzett. A király szolgálatában

lévő embernek nem lesz maradása. Kiirtanak ezek minden udvari embert, de még azt is, aki a kereszt előtt süveget emel.

— Én nem félek, — jegyezte meg Csengez — Endrének lesz annyi esze, hogy útjukat állja.

— De kivel állja, ha nem lesz serege? A nép nem fog saját vére ellen harcolni. Ha Endre kiverné a németeket, azonmód melléje áll a nép, mert nem a papokra haragszik, hanem a németekre. Csak a csüherde menne neki a papoknak. A kolostorok kincseire fáj a foguk. De hát lehet ilyenkor gátatvetni az áradatnak.

Csengez a gyerek fejét simogatta, majd eres kezét az arcán járatta.

— Olyan vagy fiam, mint a frissen szedett alma — fordult a gyerek felé, a tisztartó szavaira már oda sem figyelve. — Aztán mi a neved?

— Döme.

— Döme? Nagyon szép név. Egy szent ember élt réges-régen a székelyek földjén, azt nevezték Dömötörnek. A havasi pásztorok az ő napján terelik a nyáját a havasi legelőkről a téliszállásra.

— Szent Dömötör nem volt székely ember, — szólt közbe Évike, aki szintén helyet foglalt a vendégek között — hanem proconsul, aki Maximian császár idejében szolgált mint római katona Görögországban. Hite miatt lándzsával döfték agyon.

Mindnyájan csodálkozva néztek rá.

— Hát te ezt honnan tudod? — kérdezte az apja.

— Könnyű ezt tudni, — válaszolta — Kelemen atya beszélt róla, annak minden vértanú a fejében van.

— Hű de nagy feje lehet annak a Kelemen atyának, — nyikkantott fel Bekecs — ha a sok vértanú mind a fejébe fér.

Nevettek.

De a kis Dömét mindez nem érdekelte. Egy ezüstgombot szeretett volna leszakítani Csengez zekéjéről, mert ilyen szép gombja neki még sohasem volt.

Záránd közben újból csordultig töltötte a serlegeket.

Bekecs tiltakozott.

— Ne töltsön már nekünk kegyelmed, nem iszunk. Nem akarunk fényes nappal tántorogva végigmenni a sátrak között.

Bódog legszívesebben énekelni kezdett volna, olyan jókedve kerekedett. Csengeznek a fekete ló jutott az eszébe. Kérje vajjon az aranyat a gazdájától? Záránd nem beszélt a lóról, mintha csak érezte volna, hogy tartozást kell lerónia. Csak akkor szólt róla, amikor már a kapuban álltak.

— Aztán mivel tartozom, kegyelmednek, hogy visszahozta elkötött lovamat?

Csengez feléje nyújtotta a kezét.

— Akinek tizenegy gyereke van, annak mi is a segítségére lehetünk — mondotta. — Becsületből hoztuk kegyelmednek a lovat.

Záránd képe ekkor virult ki igazában. Azt sem tudta, miként hálálkodják. De Csengez nem szerette a hálálkodó embereket, megbillentette süvegét és illő köszönés után lassan elballagott.

Már jó messze jártak a háztól, amikor Csengez visszanezett és látta, hogy Záránd népe ott áll a ház előtt és integetnek neki.

Mind a hárman megemelték a süvegüket és érezték, hogy a becsületesség többet ér az aragnál is.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

Sokszáz gyertyának a fénye ragyogott a templom boltívei alatt. Olyan volt a székesegyház belseje, mint egy tündérpalota vagy még annál is szebb. Az ország minden részéből egybesereglett püspökök díszkíséretükkel érkeztek. A szegényes és mindig egyszerűen járó szerzetesek az Uristen templomában magukra öltötték a legszebb ruhákat és az almafából készült pásztorbotot ezüsttel cserélték fel. A püspöksüvegeken drágakövek ragyogtak. Még István király adományozta nekik ezeket, hogy díszül legyenek az Ur Egyházának.

Bekecs is magára öltötte kámzsáját és Gellért püspök segédletében a többiekkel együtt ő is bevonult a temp-

lomba a nép sorfala között. A kóruson az esztergomi iskolás papok énekeltek és a hajóban tolongott a nép.

Még kora reggel volt, de a püspökszentelés hosszú szertartása már megkezdődött. Benéta már ott térdelt az oltár előtt és mélyen lehajtotta a fejét. Szöghajú, hegyes szakállú férfi volt, inkább tömzsi, mint magas.

Jobbján Gellért püspök helyezkedett el, balján meg Mór, kit Bekecs már Csanád várából ismert. Mögöttük a többiek térdeltek, de Bekecs csak a váraði Beszterédet ismerte, látásból pedig Buldi püspököt.

Amikor az evangélium felolvasására sor került, bevonult a király fején a koronával, vállán a paláستtal és kezében a jogarral.

A püspöki székkal szemben foglalt helyet. Vele egyidőben érkezett a nádorispán, tárnokmester és az udvarispán és néhány főtiszt a király szolgálatában. Csak magyar urak voltak ott.

A templom úgy megtelt, hogy alig lehetett mozdulni. A hosszú szertartás alatt Csengez hol az egyik püspök ruháját nézte, hol a másikét. Nem volt egyforma öltözetük, sőt olyan is akadt, amelynek selymébe pogány alakzatokat szőttek. A király palástja sötét, ibolyaszínű selyemszövet volt négytestű párduccal ékesítve, a párdúok körül félholdakkal, amelyek nyíltan elárulták, hogy a szövetet az arabusoktól hozták a kalmárok. Színes volt a püspökök egyházi ruhája is. Mindegyikük a legszebbet viselte. Drága, gyönyörű öltözékek voltak, de Mór püspöké merőben más volt, mint Gellérté. Gellért albája nehéz selyemből készült, alján vastag aranyhímzéssel díszítve, Mór püspöké meg bársonyból, ezüsthímzéssel ékesítve. Lábukat sötét violaszínű selyemből varrt harisnya és bokáig érő bőrsaru fedte.

Bekecs a sok gyönyörűség látásától egészen elkábult és csak akkor riadt fel, amikor az ének elhallgatott. Az új püspök a király elé járult és mélyen meghajolt előtte.

Az udvarispán püspöki pásztorbotot és egy tálcán gyűrűt nyújtott át a királynak. A király átvette és az új püspök felé fordulva latinul megszólalt:

— Conferimus tibi, auctoritate apostolica nobis annu-

ente, ut in praescriptis solemnitatibus ornamentis Pontificalibus utaris ...

Bekecs megértette a latin beszédet. A király apostoli tekintélyénél fogva, átnyújtotta az új püspököknek a főpapi jelvényeket, a pásztorbotot és a gyűrűt, amit a püspök mély meghajlással átvett.

A jelenlévő püspökök harsány vivat kiáltással üdvözölték új társukat.

Aztán újból felzendült az ének. Az óriási tömeg mozgolódni kezdett. A püspökszentelés szertartása a vége felé közeledett.

Dél volt, mire Bekecs hazavetődött a szállására.

— Hogy tetszett a szertartás kegyelmednek? — kérdezte jókedvűen Csengezt, aki komoly képpel szedte le magáról ünneplőjét.

— Szerettem volna, ha itt lett volna Vatha úr és fia, Janus, hogy olyat lássanak, amit még nem láttak. Csak az Isten hiányzott és a Nagyasszony, hogy teljes legyen a gyönyörűség.

Bekecs gyereki szeretettel cirógatta meg az öreg táltos arcát.

— Ott voltak azok is, csak nem láttuk őket, mert ők szellemek. Az Úr Krisztus azonban kenyér és bór színében ott volt az oltáron.

Csengez a fejét ingatta.

— Ha te mondd, hát elhiszem, de fel nem foghatom.

— Ezt mi sem foghatjuk fel, de hisszük, mert így rendelkezte az Úr. Sok dolog van az égen és a földön, amit gyarló fejjel mi szegény emberek megérteni nem tudunk.

Csengez ledőlt a medvebőrrel letakart heverőre és kinyújtózkodott. Fáradt volt. Az egész idáig megtett úton nem fáradt el annyira, mint ma, ott a templomban. Mereven nézte a mennyezet gerendáit. Látszott rajta, hogy nagy viharok dúlnak a lelkében. Talán eszébe jutottak a pogány áldozati szertartások és hallotta a vad sámánok durva ordítzásait, midőn sörényénél fogva elővezetik a lovat, hogy megöljék. Egy-két pillanatig érezte az áldozati oltárok körül áramló bűzt és az égett szőr szagát, noha most a tömjén ámbrás illatával volt tele az orra. Magával hozta emlékez-

tetőnek. És a szép ének a kóruson milyen más volt, mint az a fékevesztett ordítózás, aminek nem volt semmi, de semmi értelme a világon. Utána pedig a tor, a mértéktelen evés és ivás, aztán újból a ló és vágatás a végtelenbe vesző pusztaságokon. Lehúnyta a szemét és úgy feküdt csendben, mozdulatlanul.

Arra riadt fel, hogy keltegetik.

Bódog térdelt mellette és rázogatta. Este volt és a mennyezet gerendájáról lógó mécseken sercegve égett az olaj.

— Ha már elaludta kegyelmed a délebedet, ne szalassza el az estit.

Csengez megrázta ősz üstökét és nagyot nyújtózott.

— De jót aludtam.

— Mit csinál kend éjjel, ha nappal kialussza magát?

— Ma éjjel is alszom. Úgy látszik, a sok fáradtságot most üt ki rajtam.

Az ebédlőteremből hangos beszéd foszlányai szűrődtek át a bőrfüggönyökön keresztül.

— Sokan vannak odaát? — kérdezte.

— Itt van a tárnokmester, az udvarispán és még néhány főember az udvarból. Várják kegyelmedet.

— Engem várnak? Hát mi vagyok én, menyasszony vagy micsoda? — zsörtölődött az öreg. — Nem szívelem én a nagy társaságot. Magánosan élő ember voltam egész életemben. Csordanélküli, kivert bika vagyok. Az első csordát én hagytam ott, a másodikba meg nem vettem be.

Bekecs az öreg karjára tette a kezét.

— Keresztelkedjék meg kegyelmed, nem lesz akkor semmi baj. De két úrnak nem lehet egyszerre szolgálni. Vagy az egyikhez szegődik vagy a másikhoz. De amint látom, kegyelmed lélekben már hozzánk tartozik.

— Aztán miből látod te ezt?

— Abból, hogy az elhagyottak és szegények segítségére siet. Aki így cselekszik, mint kegyelmed, az már lélekben keresztény. Gellért püspök imádkozik kegyelmedért, és akiért a püspök úr imádkozik, annak helye lesz a mennyországban, ha maga is azt akarja.

— Sok az én bűnöm, — bólogatott elgondolkozva az

öreg táltos — nem lehet azokat pusztá imádkozással semmivé tenni.

Bekecs közelebb hajolt hozzá és szinte sűgva mondta:

— A keresztség vize lemos a lélekről minden koszt, sőt még a túlvilági büntetést is elveszíti. Olyan ártatlan lesz kegyelmed a keresztség után, mint a kisgyermek.

— És a bús képeket is kiviszi a lelkemből, amelyek éjjel zavarognak bennem, ha nem tudok aludni?

— Ne bántsák kegyelmedet a bús képek. Az Úr irgalmassága nagyobb, mint a mi gonoszságunk. De most ne beszéljessünk erről Csengez apó, odaát várják kegyelmedet.

Az öreg felcihelődött. Csakúgy szárazon, tenyerével megmosta az arcát és Bekecs után indult a hangoskodók felé.

Bor és sült birkahús szaga ütötte meg az orrukát. Az asztalon nagy tálakban párolgott az étel.

Csengez a nádorispán és Borsa közé ültették. Csengez még sohasem evett főemberekkel egy tálból s azért nem is érezte magát jól. Azt sem tudta, miként is kell viselkednie ilyen nagy urak előtt. A puszták ordasa volt, aki a sátorokban, halászkunyhókban és erdei kalibákban lelte kedvét.

— Hallottuk, hogy szabad jobbágya lettél a királynak — szölt a nádorispán, nagyot kanyarítva a bajuszán.

— Nem sok hasznát veszem néki — válaszolta Csengez egykedvűen — eddig is szabad ember voltam és az leszek ezentúl is.

— Biztosan jobban örültél volna, ha aranyat kapsz.

— Van nékem aranyam is, nem szorulok a király uréra.

A tárnokmester, aki szemben ült vele, megszólalt.

— Köztudomású dolog, hogy Urdug várában rengeteg rablott holmi volt, vajjon hová lett az?

— Azt magukkal vitték azok, akik megmentették a rabokat.

— De ez a holmi és drága marha a királyi kincstárt illeti — horkant fel a tárnokmester. — Azt nincs joga senkinek sem elvinni. És ha elvitte, le kell adnia.

— Bolond ember lesz, aki leadja. Ha a király úrnak szüksége volt rá, ment volna oda és foglalta volna el a vá-

rat maga. Ott nem vadalmára ment a játék, hanem életre és halálra.

De a tárnokmester nem nyugodott.

— Vagy van törvény ebben az országban vagy nincs. Ha a törvény azt írja elő, akkor azt meg is kell tartania minden embernek, legyen az szabad vagy akár szolgaságban lévő is.

— Kérdezzék meg tőlünk, hogy milyen legyen a törvény, akkor majd igazságosabb lesz. Mi a törvény, pergament, amin javítani, törölni lehet.

Nevetve néztek egymásra az urak. Érezték, hogy Csengezből a nép lelke beszél. A tárnok szeme villant egyet, de aztán ő is mosolyogni kezdett. Nem akart haragjával magára maradni.

— Amint látom, kegyelmed a lázadókkal tart.

De akkor már Csengez is felnevetett, az ő fátyolos, rekedt nevetésével.

— Ha lázadókkal tartanék, akkor Urdug még mindig bent ülne a várban és tovább sanyargatná a népet. Én azokkal tartok, akik az igazságot keresik és a nép javát. Ha ezek lázadók, akkor én is az vagyok.

— Lázadó az, aki szembehelyezkedik a király úr akaratával — folytatta a vitát a tárnokmester.

Csengeznek egyszerre elment a kedve az evéstől, legszívesebben arconcsapta volna a tárnokmestert, de türtőztette magát. Borsa közbeszólt.

— Ne vitatkozzatok most, amikor örömtört ülünk. Mindkettőtöknek igaza van.

Kívülről hangszerek pöngetése hallatszott. Mindenki az ajtó felé nézett.

— Megjöhettek a kobzosok, engedjétek be őket — szólalt meg Borsa és felállt. A nagy helyezkedés során Csengez is felemelkedett a helyéről és lassan téován kiment a teremből. Egyideig állt és gondolkozott, aztán vállára kapta holmiját és kiment az istállóba. Megkereste a lovát, felynergelte és a nélkül, hogy valakitől is elbúcsúzott volna, belevesztett az éjtszakába.

Bekecs vette észre leghamarább, hogy eltűnt. Keresni kezdte a házban, majd az istállóban. Majdnem sírvafakadt,

amikor tudatára ébredt annak, hogy az öreg harcos itt-hagyta őket.

Bódog sűrűn hűmmögött, midőn megtudta a valót.

— Ne búsulj, kiskomám, — szólalt meg nagysokára — Csengez tudja, hogy mit csinál. Annak a tárnokmesternek a kincsre fáj a foga, biztosan az elől menekült. Vele még csak könnyen elbánt volna, de ha haddal jön ellene, azzal már ő sem szállhatna szembe.

— És ha nem látjuk többé viszont, — kesergett Bekecs — akkor mi lesz?

— Ne féltsd őt, kiskomám, nem tud az már meglenni nélkülünk. Ha elmúlik a veszély, magától jelentkezik. Ő nem hagy el téged, azt már megmondta nekem.

Bekecsnek nem volt kedve visszamenni a mulatozók közé. Leheveredett az istálló szénájára. Bódog melléje guggolt.

— Nem hittem volna, hogy utunk így végződik — sóhajtott. — A sok fáradságért ez a köszönet.

Igy beszélgettek még jóideig. Már éjjel felé járhatott az idő, amidőn hirtelen halk beszélgetést hallottak az istálló ajtaja előtt.

— Bent a házban nincs, — mondotta az egyik — lehet, hogy tán itt az istállóban húzta meg magát a vén paraszt.

Két fegyveres lépett az istállóba. Körülnéztek, de a mécs pislá fényénél nem láttak semmit. Tíz ló állt sorjában és abrakoltak. A sarokban lovászgyerek aludt egy bőrhalmazon. Felkeltették.

— Ebbe az istállóba van bekötve Csengez lova? — kérdezte közülük az egyik.

— Ki légyen az a Csengez? — kérdezte álmosan a lovászgyerek.

— Hát az az öreg bátyó, aki hazahozta Borsa úr fiát.

— Az még az este elvitte a lovát, ráült és elvágatott.

— Nem mondta, hová megy?

— Nem szolt az egy szót se. De láttam rajta, hogy haragos. A méreg ehette, mert folyton morgott, amíg nyergelte a lovát.

— Hát akkor kicsúszott a kezünk közül — szisszent fel a két fegyveres közül a magasabbik. Ki tudna most a

nyomára akadni. Van az ilyen lókötőnek magához való esze.

Reggel, amikor Borsa értesült a történetekről, egyszerre elvörösödött. Olyan lett az arca, mint a pipacs. Azonnal tudta, hogy honnan fúj a szél.

— Mellétek majd lovasokat adok, hogy valaki utatókat ne állja, — mondotta — mert ha eszébe veszi, még titeket is átkutat a kapzsi eb.

— Mi Gellért püspökkel megyünk — szólalt meg Bekecs.

— Annál jobb, de lovaskíséretet adok mellétek akkor is. Gerde tárnok úrnak ne légyen nyeresége rajtatok.

Amíg beszélt, többször is nevetnékje támadt.

— De az öreg jól megmondta neki. Minden szava az igazságot fedte. Ez a kabaorrú azt hiszi, hogy minden magyarnak rögvest lekuskad a feje, ha ő a király nevét említi, de arról megfélekedzik, hogy a király nevének is csak addig van varázsa, amíg az az igazság és becsület ösvényén halad.

Bekecs idegenül nézett körül. Barátságtalan lett az egész palota. Csengez nélkül semmi sem érdekelte. Úgy megszerette az öreget, mintha a nagyapja lett volna.

Gellért püspök csak annyit mondott:

— Furfangos ember, aki belát a mások veséjébe. Jól tette, hogy eltűnt, így legalább nem a németek látják a kincs hasznát.

— Majd meglátja, püspök atya, hogy mit adott ő a csanádi székesegyháznak. Olyan gyönyörű kelyheket és kereszteteket, hogy mindenki álmélnodni fog rajtuk. A pécsváradi apátúr szeme nem tudott betelni velük. Lám, ha Csengez kapzsi lenne, ezeket is magával vihette volna és eladhatná a kálmároknak.

— Milyen kapzsiak az emberek, — szólt a püspök elgondolkozva — egyikük sem gondol arra, hogy az arannyal együtt mindnyájan az Istené vagyunk. Minden és mindenki az Istené és az aranynak is csak akkor vesszük hasznát, ha úgy kezeljük, mint az Isten tulajdonát szokás. Semmit sem viszünk magunkkal a sírba. Csak a bűneink és jócselekedeteink lesznek velünk, más semmi. Az arany arra való, hogy Istent dicsérve enyhítsük vele a nyomort.

— Csengez is erre használja. Istennek adta, ami az Istené volt és a többit szétszította köztünk, mert vele küzdöttünk együtt a veszedelemben.

Gellért püspök mosolygott.

— Remélem, ti jól felhasználjátok?

— Majd elvállik.

Többet nem is beszéltek az aranyról. Gellért püspök az utazásra terelte a szót.

— Holnap hajnalban indulunk. Legyetek készen, hogy ne kelljen reátok várakoznom. Kristóf és Özséb kanonokok jönnek velem. Kristóf lóháton, Özséb pedig mellettem kap helyet a szekéren, öreg már és szívesebben ül a meleg bőrkön, mint a rázós lovon. Úgy van, mint én. Sohasem szívelhette a lovaglást.

Bekecs felnevetett.

— De a püspök atya nem is magyar ember.

Gellért szeretettel nézett reá.

— Igazad van, fiam. Nem vagyok született magyar, de igyekeztem azzá lenni. Megtanultam a nyelveteket és az Úr ígájába hajtottam a fejeteiket. Köztetek éltem le életem nagyrészét és ami nektek fáj, nekem is fáj és aminek ti örültök, az nekem is örömet szerez.

Bekecs a püspök keze után nyúlt és az ajkához emelte.

— Tudjuk mi azt jól és hálásak is vagyunk érte — válaszolta Bekecs és a szeme tele lett könnyel.

A püspök egyideig szótlánul nézte Bekecs arcát, aztán újból megszólalt:

— Egyszer majd kitudódik, hogy ki volt a jobb magyar, az-e, akinek a szája járt vagy pedig, aki Isten akarata szerint cselekedett. Isten útjait kell követni. Te még fiatal vagy. Túl élsz engem és sok nagy dolognak leszel a tanúja.

— Borsa úr lovasokat ad mellénk, hogy egy darabig elkísérjenek — jegyezte meg Bekecs, hogy másra terelje a szót. Nem bírta a püspök úr tekintetét. Perzselő tűz lobogott benne.

— Akit az Isten nem véd meg, azt a lovasok sem tudják megvédeni — tette hozzá a püspök.

— Tán éppen Isten adatja mellénk a lovasokat, hogy így megvédjén minket — szólalt meg Bekecs.

A püspök a kezét nyujtotta.

— Menj most és hagj magamra. Még sok a dolgom. Reggelre időben legyetek készen és várjatok reám a palota előtt, hogy nyomban indulhassunk.

Metsző, hideg szél fújt a Garam felől. Hószaga volt a levegőnek.

— Bár fagyna, — sóhajtott Bódog — mert latyakban gázolni az utat nem szívelem. A szekér beragad a sárba s akkor aztán mindnyájan munkálkodhatunk rajta, amíg kirudaljuk szikesebb helyre.

Ezen az éjjelen esett le az első hó. Mire hajnalban felserkentek, már arasznyi hó borította a földet.

— Szánkó kellene ide és nem szekér — mutatott a nagy fehérségre Bekecs.

— Ezt a korai havat még elbírja a szekér, csak aztán nagyobb ne legyen.

Kiment az udvarra és a friss hóval megmosta az arcát.

— Gyere ki te is, — kiáltott Bódogra — az első hó széppé teszi az embert. Leviszi a ragyát is.

Rövid falatozás után elbúcsúztak a ház népétől és kissé nehéz szívvel ügettek ki a kapun.

A székesegyház tornyában ekkor szólalt meg a harang. Hajnali misére hívta az embereket.

HUSZONHARMADIK FEJEZET

Tíz daliás lovas ügetett a félhomályban a püspök szekere mellett. Borsa úr hívséges emberei voltak. A hajnal derengő fénye nehezen tört át a vastag felhőrétegen. A lovak prűszköltek és patáik alatt hupogott a hó. A föld még puha volt és itt-ott feltörtek a buggyanó vizek.

Gellért püspök a subájába takaródzva imádkozott. Ilyenkor az Isten közelében érezte magát a legjobban. Nem törődött semmivel. Lehúnyta szemét és mire kinyitotta, már világosan döcögött a szekér.

Délfelé járt az idő, mire a pesti révhez értek. Itt volt a legalkalmasabb átkelés a Dunán. A Kelenhegy és a Várhegy között elterülő Kispesten a Boldogságos Szűz Mária-

ról nevezett templom plébánosánál megpihentek. Gellért püspök valahányszor errefelé járt, sohasem mulasztotta el, hogy a templomba és annak plébánosához be ne térjen. Itt ebédelték. Megetették a lovakat és elbúcsúztak a kísérő lovasoktól.

Délfelé rövid időre kissé kisütött a nap, de aztán újból beborult és havazni kezdett. Gellért püspök szekeren zörögtek a löcsők. A havazás olyan sűrű lett, hogy egy kődobásnyira sem lehetett látni.

— Még várhatott volna ez a havazás — szólalt meg Bekecs, aki szörnyen unta a hallgatást. Napsütésben a lovon ülve jó volt elbeszélgetni, de havazásban tanácsosabb volt hallgatni. Senki sem figyelt szívesen a beszédre. Bódog bajszáról csöpögött a hólé és szájából bodrosodott a pára.

Már dél óta haladtak, de emberrel, állattal alig találkoztak. A homályba vesző országút néptelen volt.

Ócsa táján megszólalt Bódog.

— Lovas jár a nyomunkban. Már jóideje figyelem. Néha elmarad, néha meg közelebb ér. De nem tudom ki-venni, hogy kicsoda lehet. Olyan forma, mint egy kísértet, ki lóra ült.

— Biztosan fél egyedül, azért tartózkodik a nyomunkban — válaszolta Bekecs.

— Nem úgy jár mögöttünk, mint aki fél.

Bekecs megállította a lovát és hátranézett, de az erős havazásban nem látott senkit. Fáradt volt. Lába elzsibbadt a hosszú lovaglástól. Jó lett volna már megpihenni és magába szívni a tűz melegét. De ki tudja, mikor érnek lakott területre. Most járt először erre és nem ismerte a vidéket. Az est beállta előtt valahol mindenképen meg kell pihenniök. Vaksötétben úgysem lehet előrehaladni. A nagy göröngyökön a szekér néha olyant zökkent, hogy szinte várta, mikor esik széjjel.

— Káprázik a szemed, nagykomám, — szólott oda Bódognak — nem jár utánunk senkifia.

De még ki sem mondotta az utolsó szót, midőn szemben velük, az úton hirtelen négy lovas bontakozott ki a homályból. Bódog megállította a lovát. A szekér is megtorpant. Gellért püspök felriadt elmélkedéséből.

— Miért álltunk meg?

A négy lovas közben egészen a közelükbe ért. Az egyikük megszólalt:

— Adjátok ide, amitek van, aztán menjetek tovább.

— Útonállók kezébe kerültünk — hüledezett a kanonok a püspök úr oldalán. Látszott rajta, hogy szörnyen megijedt.

— Amink van, arra nekünk is szükségünk van — förmedt a lovasokra a püspök. — Inkább azt mondjátok meg nekünk, hogy jó úton haladunk-e Fürjes felé, mert már ott kellett volna lennünk.

A haramiák közül az egyik nyersen felnevetett.

— Add ide előbb a pénzeszacskódat, öreg, aztán majd útbaigazítunk.

— Az én pénzem nem a ti számotokra hordom a tarsolyomban, rusnya csimazok. Hordjátok el magatokat innen, mert utolér az Isten haragja.

A püspök olyan bátran beszélt, hogy valamennyien nekibátorodtak.

Az egyik lovas odaugratott a szekérhez és lerántotta a püspök takaróját, de abban a pillanatban lefordult a lováról. Egy nyíl hatolt az oldalába.

Senki sem tudta, hogy a nyíl honnan repülhetett ide. A piros vér sötét foltot hagyott a szürke havon. A püspök visszahanyatlott a szekérbe. Erre ő sem volt elkészülve. Isten haragja gyorsan működött.

A három lovas, midőn látta, hogy mi történt, megfordították lovaikat és csakhamar eltűntek a sötétben, életelen társukat otthagya a hóban.

— Vigyük magunkkal, — szólalt meg Gellért püspök, midőn magukra maradtak — embertestvérünk ez is, hátha még visszatér beléje az élet.

Bececs és Bódog felnyalábolták a testet és rákötözték a lóra. Még mindig csöpögött belőle a vér.

Aztán elindultak a bizonytalan esthomályban.

— Vajjon ki lehetett az, aki lenyilazta ezt a haramiát? — kérdezte a kanonok a püspök úrtól.

— Biztosan az, akit őrzőangyalunk révén segítségünkre küldött az Úr — válaszolta a püspök.

Bekecs egyideig hallgatott, aztán szakadozva, bizonytalanul jött ki belőle a szó:

— Nem gyanítod, nagykomám, hogy ki lehetett a nyilazó?

De Bódog nem figyelt oda. Lova fejéről verte le a havat.

— Nem hallottad, hogy mit kérdeztem?

Bódog felemelte a fejét és Bekecsre passogott.

— Csak a titokzatos lovas lehetett, aki nyomunkban jár. A csodanyilas, aki leszedte az öklömnnyi sást a levegőben.

Bekecsnek egyszerre megjött a kedve. Énekelni szeretett volna a sötétedésben.

Már csak lépésben tudtak előrehaladni. Az éjtszaka reájuk terítette szárnyait.

Bódog újból megállította a lovát és megvárta, amíg a kocsi a közelébe ér.

— Itt hálunk az úton vagy tovább megyünk? — kérdezte, de a választ nem a püspök úr adta meg, hanem Csengez, aki lovával közvetlenül ott állt a kocsi mellett.

— Csak bátran előre. Nemsokára elérjük Fürjest.

— Hát te, öreg harcos, hogy kerülsz ide? — kérdezte tőle a püspök.

Csengez rekedten nevetett.

— Hát csak úgy lóháton jöttem. Tudtam, hogy merre mennek, ozt a nyomukba szegődtem. Veszedelmes a járás itt a Duna-Tisza közén.

— Te nyilaztad meg ezt az útonállót? — kérdezte a püspök és a különös teherrel megrakott lóra mutatott.

— Én. Vagy tán jobb lett volna, ha kifosztják kegyelmedéket? Aljas népség ez, nem érdemli meg a pártolást.

A püspök nem szólt semmit. A kocsis a lovak közé osztorozott. Lassan megindultak.

Nemsokára imbolygó fények tűntek fel a közelben. Megérkeztek Fürjesre.

A fürjesi pap gazdasszonyával a tűz mellett ült és kását kanalizott egy bográcsból, amikor a püspök és kísérete beléptek az ajtón.

— Aldás és békesség — köszönt Gellért püspök és

levette fejről a fővegét. — Adnál-e nekünk szállást, ha megkérnénk rá? — kérdezte és körülnézett az egyszerű szobában. Sűrűn úszott benne a füst, de meleg volt.

— Üljön csak le, püspök atya — bólintott a pap és a püspök keze után nyúlt, hogy megcsókolja. — Az én házamban mindig van hely fáradt utasok befogadására.

— Igazat beszélsz, édes fiam — szólt a püspök. — De nem is kerülöm el a házad táját soha, ha erre visz utam. Valami meleg ennivalót adhatnál-e, mert átfáztunk az úton és megéhezünk. A nagy havazásban még enni sem értünk rá, márpedig a testnek is meg kell adnunk, ami neki jár. Húst hoztunk magunkkal, csak valami levest adj, hogy átmelegedjünk.

— Lebbencsleves jó lesz? — kérdezte a gazdasszony.

— Mit kívánhatnék jobbat? — mosolygott reá a püspök.

— Forró tejet is adhatnék. Az ilyenkor gyógyító ír. Jól alszik tőle az ember.

Csengező közbeszólt:

— Mézzel kevert forró bor segítene igazán rajtunk.

Erre aztán mindnyájan megkívánták a mézes borlevest.

Míg a leves elkészült, elővették az iszákból az elemőzsiát és falatozni kezdtek. A püspök úr ugyanúgy tűzte a késhegyre a szalonnát, mint a többiek. Évek óta megszokta a szalonnát és meg is kedvelte. Kis darabkákat vágott és lassan ette.

— Gyérülnek már a fogaim — mondotta mosolyogva — és így soká tart, míg megrágom.

Ekkor hirtelen eszébe jutott a megnyilazott útonálló. Letette a szalonnát a lócára és felállt.

— Le kell vennünk azt az embert a lóról, — rendelkezett — hátha még van benne élet.

— Maradjon csak, püspök atya, — intett neki Csengező — majd mi elintézzük ökegyelmét.

A püspök lassan leereszkedett a lócára és újból kezébe vette a szalonnát. Néhány percre csend ülte meg a szobát, aztán hirtelen kinyitották az ajtót és hecipelték a megnyilazott embert. Lefektették a földre, közel a tűz mellé, úgyhogy a lángok fénye az arcába világított.

A püspök föléje hajolt és kisujjával megérintette a szemgolyóját. Aztán a szája elé tartotta a kezét.

— Ebben az emberben még van élet — mondotta, amint felegyenesedett. — Csengez, húzd ki a nyilat az oldalából, ha tudod.

— Nem lenne jobb, ha bent maradna. Már úgysem vehetem hasznát.

A püspök szomorúan nézett reá.

— Csengez, Csengez, így a pogányok beszélnek, pedig te már nem vagy pogány.

— Ha életre keltjük, újból gyilkolni fog — morogta.

— Az az ő lelkén szárad, de nekünk az a kötelességünk, hogy segítsünk rajta. Ha magához tér, megkereszteljük. Örömet szerzünk az Úrnak, aki jobban örül egy megtérő bűnösnek, mint száz igaznak.

— A nyilat csak kivágni tudom, de kihúzni nem — szólt Csengez és már elő is húzta a-kését.

Bódog lehúzta róla vérrel átitatott ködmönét, szétvágta bőrujjasát, majd darócingét. A nyilvessző kiálló szára szabadon állt. Szerencsére csak egy ujjnyira hatolt be a jobb oldal bordái közé.

Csengez mesteri kézzel tágitotta ki a nyilást és húzta ki a nyilat.

— Most aztán csak hódzsírt kell rátenni és ha életben marad, a sebe is begyógyul — jelentette ki Csengez és nadrágjába törölve kését felállt.

A püspök a melegező borból kimerített egy csuporral és a sebesült félignyitott szájába öntötte. A sebesült hirtelen köhögni kezdett és a bor véresen ömlött ki a szájából, de ugyanakkor kinyitotta a szemét és tétován szénézett, mint aki nem tudja, hogy mi történik vele.

A püspök leült a földre és a sebesült fejét az ölébe fektette, majd a csuprot újból a szájához emelte. Nagy kortyokban nyelte a meleg italt. Láthatólag nagyon jól tett legyengült szervezetének. Lehúnyt szemmel a feje egyideig a püspök ölében maradt.

Percek múltak el a nélkül, hogy valaki is megmozdult volna. A püspök úr halkan imádkozott. Latinul jöttek ki a szavak a száján és elvesztek a pislá fényben.

— Ez a haramia sem hitte reggel, hogy estére a feje egy püspök ölében fog nyugodni — mókázott Bódog furcsákat hunyorítva. Csapzott haja a homlokába lógott és orra hegyéről egy csicsirkó készült lecsöppenni. Úgy fénylett a rőzse tüzeiben, mint egy drágakő.

Bekecs rábólintott.

— Jobb helyet nem is találhatott volna magának.

A plébános szentelt olajakat hozott át a templomból, hátha ki kell szolgáztatni a sebesültnek az utolsó kenetet.

Bekecs a plébános felé fordult.

— Először meg kell kérdezni a betegtől, hogy meg van-e keresztelve, mert pogánynak nem lehet feladni e szentséget.

A plébános érdeklődéssel nézett a fiúra. Tetszett neki az ifjúember határozott beszéde.

— Te akár papnak is beillenél, annyira jártas vagy e tudományban.

— Szopóskorom óta a papok között nőttem, hogyné értenék hozzá — válaszolta és megsimogatta még alig pelyhedző bajuszát. — Valter atya úgy nevelt engem, hogy akár pap is válhatnék belőlem. Megtanultam írni, olvasni, számolni. Megismertem a Szentatyák írásait és a Bibliából végigolvastuk az Újszövetséget. Sőt fordígtattunk latin auktorokat is. Vergilius és Ovidius hexameterait skandáltuk az ujjainkon.

— Titeket már másképen tanítanak, mint minket valamikor. Mi a latin auktorokkal nem értünk rá foglalkozni. István királynak buzgó papokra és ném tudósokra volt szüksége. Csak a legszükségesebbet tanultuk meg, a többit a Szentlélek Úristenre bíztuk. Intézze el helyettünk Ő, amit nem tudunk vagy amihez nem értünk. Mi még nád-tollal írtunk viaszba és úgy hallom, hogy ti már lúdtollal írtok pergamentre és papíruszra. Nekünk a simított fakéreg is jó volt.

Bekecs felemelte a kezét.

— Viaszba még most is írnak, de csak a kezdők. Azt könnyen el lehet kenni, a pergament drága és kevés van belőle. Arra csak az írhat, aki maradandót akar alkotni.

Még tovább beszélgettek volna, ha Gellért püspök közbe nem szól:

— Elaludt. Fektesse le valahová, hogy az alvás a javára váljék. Remélem, hogy megmarad az életnek.

A borleves ott párolgott már a csuporban. A püspök megízlelte. A többiek nagy kortyokban szürcsölték.

A meleg aztán elálmosította valamennyiüket. Ott ültek elbóbiskoltak. A gazdasszony szötteket és vadbőröket terített a földre, majd megjegyezte:

— Aki az istállóban a szénán jobban aludnék, az elmehet oda.

A püspök, a kanonok és Bekecs a házban maradtak, a többiek az istállóba mentek.

Az éjszakát csendes pihenésben töltötték. Egyedül Gellért püspök riadt fel néha és hallgatódzott. A sebesült nyöszörgött. Vízért kért.

A püspök megitta, betakarta, aztán újból lepihent. A kakas harsány kukorékolása ébresztette fel valamennyiüket.

A nyíljárta embert a püspök a plébános gondjaira bízta.

— Mondd meg neki, ha meggyógyul, jelentkezze nálam. Én munkát és kenyeret adok neki. Nem szeretném, ha ez az ember rossz véget érne.

— De hiszen még csak a nevét sem ismerjük — jegyezte meg Bekecs.

A sebesült megszólalt a sarokban:

— Szomor a nevem, Öshöd fia Szomor, az Alpár nemzetségéből való.

A püspök ujjával megfenyegette.

— Az Alpár nemzetségéből való vagy és rablásra adtad magad? Szégyent hozol őseid nevére. Ha megtudják, hogy unokájuk útonálló lett, még a sírjukban se lesz nyugovásuk.

Szomor arcán bágyadt mosoly jelent meg.

— Nem vagyunk mi rablók, — suttozta — most is csak úgy unalomból tettük, hogy megrémítsük az utasokat. Múlatni akartunk nagy tétlenségünkben.

— Hát most aztán mulathatsz — mordult feléje Csengez. — Buta népnek buta a mulatsága.

Kint a tornác előtt már útrakészen álltak a lovak. A püspök és kísérete elbúcsúztak a ház népétől és lassan elindultak. Estig Csongrádot szerették volna elérni.

Csípős hideg volt, de már nem havazott. Hamarosan elhagyták a falut és előttük állt a végtelenbevesző behavazott országút.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET

Valter kanonok szemrehányó tekintettel fogadta a nála jelentkező Bekecsét.

— Sok gondot és szomorúságot okoztál nekem, te minden lében kanál. Már azt hittem, hogy sohasem látlak viszont.

— Nagy dolgokat műveltünk mi ez idő alatt, Valter atya.

— Hát csak ne dicsekedjél. Tudunk mi már mindent.

Megrázta az ifjú vállát, aztán mint akit nagyon szeret az ember magához ölelte.

— Hiányoztál nekem, — mondotta atyai hangon — mert téged szívellek valamennyi közül a legjobban. Nem helyes ez, tudom. A tanítónak egyformán kell szeretnie minden tanítványát, dehát mit csináljak? Gyenge az ember szíve és gyenge marad örökké a szeretettel szemben.

Bekecsnek részletesen kellett elmesélnie mindazt, ami vele a hosszú úton történt. Hallgatóság akadt bőven. Úgy vették körül, mint a mesemondót szokás és ő kiszínezte még az apróságokat is, hogy a hallgatóinak annál nagyobb élvezetet szerezzen.

De minden csoda három napig tart, így hát Bekecs is kiesett az érdeklődés központjából. Bódog néhány napi pihenés után elvált tőlük és mint szabad jobbágy jelentkezett az ispánnál a királyi levéllel a kezében és kérte a földjét. Csengez azonban ottmaradt a monostorban. Már nem üldözte senki, sőt maga Kocsobur is megsüvegelte, ha találkozott vele. De Csengez sem volt már a régi. Órák hosszat

elüldögélt a tűzhely mellett vagy a szoba sarkában, hogy valakihez is szólt volna. Hallgatta a barátok imádságát, de a nélkül, hogy velük imádkozott volna. Bekecs néha melléje ült és elbeszélgetett vele. Tanítgatta őt és lépésről-lépésre vezette beljebb az Egyház gyönyörűséges palotájába. Csengez éjjelig is elhallgatta volna, annyira tetszett neki minden, amit hallott. Bekecs pedig nagy mestere volt a beszédnek. Éppen karácsony ünnepe előtt álltak, hát volt bőven miről beszélni. Az angyali üdvözlétről, Krisztus születéséről. Bekecs szép színesen lefestette a betlehemi kis istállót, az ajándékokat hozó pásztorokat, majd a hírvívő angyalt, aki tudtul adta nekik, hogy mi történt. De beszélt neki a prófétákról is, akik sokezer évvel előbb már megjövendöltek mindent, ami bekövetkezik.

— És honnan tudták ezt előre — kérdezte, mert néha neki is volt kérdeznivalója.

— A próféták ajkáról az Úr Jézus maga beszélt és Ő vezette kezüket, amikor írtak.

— És ti azt honnan tudjátok, hogy mit írtak akkor a próféták?

— Az mind benne van a Szentírásban, — válaszolta Bekecs — abban a nagy könyvben, amiből a papok fel szoktak olvasni a templomban, amikor istentiszteletre összegyülekeznek.

De nemcsak Bekecs tanítgatta őt, hanem maguk a kanonokok is, akik a monostori iskolában hitoktatással foglalkoztak. A tanítás alatt Csengez is leült a többiek közé és hallgatta azt, amit a papok mondtak. Lassan haladtak, mert a tar koponyákba nehezen ment a tudomány. Új világ volt ez, amibe bele kellett élniök magukat. A puszták fiai a monostor falai között szűknek érezték a világot és nehéznek a lúdtollat. Időbe került, amíg megszokták a fegyelmet a szabad, korlátnélküli élet után.

De nemcsak Csengez változott meg, hanem maga Bekecs is. Érezte, hogy még nagy feladatokat kell megoldania. Az úton szerzett tapasztalatai is megerősítették ebben a felfogásában. Láttá, hogy a tanult embernek sokkal nagyobb hasznát veszik, mint a tudatlannak. Aki valamit el akar érni az életben, annak tanulnia és tudnia kell. Éles

szeme rögtön észrevette, hogy a magyar főembereknek hiányos a tudományuk és nagy többségük még olvasni sem tud. Ha nem lennének mellettük írni- és olvasnitudó barátok, semmire sem mennének a tudományukkal. Bekecs azért naphosszat a tanulószobában ült és tanult. Gyakorolta magát a latin grammatikában, mert rájött, hogy a nélkül semmit sem ér egész latintudománya. Míg társai kint hógolyóztak, ő bent ült a pulpitusnál és egy vastag könyv rejtelmek között búvárkodott. Nyakánál fogva kellett őt kihúzni a szabadba.

Hamarosan bekerült a püspök úr kancelláriájába, ahol olyan dolgokról szerzett tudomást, amikről eddig fogalma sem volt. Ott látta meg igazán, hogy mi teendője van egy püspöknek, aki hatalmas egyházmegyéje nyáján őrködik és enyhíti a nyomort ott, ahol tudja. A püspök úrnak sohasem volt annyi pénze, amennyire szüksége lett volna. Magára semmit sem költött, egyszerű szegénységben élt, úgy, ahogy azt Szent Benedek regulája előírta. Ő az Uristen játékszere volt, akivel azt tehetette, amit csak akart. És ő nem kímélte magát. Alig aludt valamit. Egész éjszakákat imábamerületlen töltött el a dermesztően hideg templomban, hogy aztán nappal együtt dolgozzék azokkal, akik éjszaka kipihenték magukat.

Bekecs az íródeákja lett. Neki kellett leírnia, amit a püspök úr tollbamondott, vagy lemásolnia azt, ami már le volt írva.

Már túl voltak az Epiphánián is, amikor egy napon beállított a monostorba a halottaiból feltámadt Szomor. Sápadt volt, de fiatalos tűz lobogott a szemében. A püspök urat kereste, személyesen akart vele beszélni.

Bekecs megismerte és maga vezette be a püspök úr elé.

Szomor sápadt volt, látszott rajta, hogy nagy betegségből épült fel.

A püspök úr maga mellé ültette egy padra.

— Amint látom, meggyógyultál, — szólt hozzá atyai hangon — pedig azt hittem, hogy már nem lesz ember belőled. Sok véred omlott akkor ott a hóra.

— Nem sajnálom a kiömlött véretem, — válaszolta fátyolos hangon Szomor — sok volt belőle. Ügylátszik, az

zavarta meg a lelkemet. Most aztán ilyen kaland többé az eszembe sem jut. Az Úristen a rosszat jóra fordította.

— Ki tanított téged az ilyen beszédre? — csodálkozott a püspök.

— Amíg betegen feküdtem, a plébános tanítgatott és most azért jöttem ide, hogy kereszteljen meg engem, mert keresztény akarok lenni és úgy is meghalni. Otthagytam a családomat, barátaimat és szolgáló leszek, ha kell, az Úr aklában.

— Hány évet számlálsz, Szomor fiam?

Szomor elgondolkozva nézett maga elé.

— Lehetek vagy huszonöt.

— Szüleid élnek?

— Csak az anyám él. Atyámat István király húzatta karóba, mert nem akarta előtte meghajtani a fejét. Koppany úr embere volt és az is maradt a haláláig.

A püspök egyideig nézte a különös embert, aztán két tenyere közé fogta a kezét.

— Amíg a végső szót kimondanám, addig el kell telnie kis időnek. A monostor falai azonban szívesen befogadnak téged. Maradj itt közöttünk és érezd jól magadat. A keresztelésre nemsokára sor kerül. Csengezzel együtt szeretnék megkeresztelni, de nála nem megy ez olyan könnyen, mint nálad. Ő várfalakat dönt le magában és amíg azzal elkészül, ahhoz bizony idő kell. Erőszakkal nem érünk el célt nála. Minden akaratos tett ellenállást vált ki benne. Egyedül a szeretet és a jóság az, ami győzedelmeskedik rajta. Annak nem tud ellenállni.

Amikor a püspök elhallgatott, Szomor megkérdezte:

— Ki az a Csengez?

— Csengez a Gyulák népéből való táltos, — válaszolta a püspök — az, aki a nyilat kivette az oldaladból.

— És ki volt az, aki odaröpítette?

A püspök egyideig hallgatott, de aztán kimondta:

— Csengez volt, ki megcsapolta véreidet.

Szomor lehúnyta a szemét. A püspök kíváncsian várta a hatást.

— Hol találném meg őt?

— Nem tudom megmondani, hogy hol lehet, de ha be-

szélni akarsz vele, menj és keresd meg. Az idő megérleli vagy megváltoztatja az elhatározásokat. Mindenesetre olyat ne tégy, hogy később megbánd.

Szomor felállt, majd féltérdre ereszkedve megcsókolta a püspök kezét.

— Köszönöm püspök atyám a hozzám való jóságát — mondotta és halvány pír simult végig az arcán.

A püspök keresztet rajzolt a legényember homlokára és elbocsátotta.

Szomor először járt a marosmenti monostorban és így bizony nem tudta, hogy hol mi van. Végigjárta a folyosókat, benyitott ide, benyitott oda, de senki sem tudta neki megmondani, hogy Csengez hol tartózkodik. Végül hosszú keresés után reá akadt a székesegyházban. A Nagyboldogasszony szobra előtt ült egy padon és lehúnyt szemű arca az égő gyertyák fényözönében fürdött. Nemesvonalú orra, hátrahajló homloka és fehér haja a próféták képeire emlékeztetett.

Szomor egyideig figyelte, aztán hozzá lépve, gyengéden megrázta a vállát. Csengez a nemvárt érintésre felriadt. Zavartan tekintett Szomorra.

— Kend hallgat Csengez névre? — kérdezte Szomor a süvegét forgatva.

— Én volnék.

Szomor folytatta a kérdezősködést.

— Kend volt az, aki megnyilazott Fürjes előtt és a nyilat kivette az oldalamból?

Csengez nem lepődött meg a váratlan kérdésem. Nyugodtan intett, hogy ő volt. Látszott rajta, hogy nem törődik semmivel és mindent úgy vesz, ahogy jön. Már tudta, hogy Isten akarata nélkül egy hajszál sem görbülhet meg a fejünkön.

Szomor benyúlt a zsebébe és egy marokra való arany-pénzt húzott ki belőle.

— Ezt kendnek adom, fogadja el tőlem, mert szívesen adom.

— Mit csináljak én az aranyaddal? — kérdezte a nélkül, hogy érte nyúlt volna.

— Tegyen, amit akar. Nekem többé nem lesz rá szükségem.

— Mért akarod nekem adni?

— Hát csak azért, mert megnyilazott engem.

Csengez a fejét rázta. Nem tudta megérteni a legényt.

— Hol szerezted ezt az aranyat, — kérdezte nyersen — loptad vagy raboltad?

Szomor sértődötten húzódott hátra.

— Rablott pénz még sohasem volt a markomban. Ez a jussom.

— Ha a jussod, akkor tartsd meg, mert nekem aranyra nincs szükségem. Ha pedig mindenáron meg akarsz szabadulni a pénzedtől, add oda a szegényeknek, ott a legjobb helyen lesz. Csak a királynak ne add oda, mert az az ország kárára használja fel.

— Akkor hogyan háláljam meg a hozzám való szíves-ségét? — kérdezte elcsukló hangon.

— Imádkozzál értem. Azt mondják a papok, hogy az a javamra válik. Természetesen, ha tudsz imádkozni.

— Imádkozni már tudok, de még pogány vagyok. Majd kenddel együtt keresztel meg engem a püspök úr.

— Ki mondta ezt neked?

— Ő az imént, midőn nála jártam. Nagyon szíven viseli a kend sorsát.

— No látod, ez az, amit nem tudok megérteni — szólalt meg Csengez rövid gondolkozás után. — Soha jót nem tettem vele, de ő csak jóval fizet nekem. Mi pogányok nem így gondolkozunk. Mi fogat fogért veszünk és szemet szemért. Sőt egy fogért sokszor még életet sem bánunk kioltani.

A sekrestyés fráter, ki a gyertyákat igazgatta a tatókban, reájuk szólt:

— Ha beszélgetni valótok van, menjetek ki az Isten házából. Aki itt van, annak imádkoznia kell.

— Hát akkor imádkozzunk — jelentette ki Csengez és behúzódott a sarokba. Szomorra többé rá sem nézett.

A legény egyideig még ott állt mellette, de midőn látta, hogy Csengez nem figyel reá, lassan kioldalgott a templomból.

HUSZONOTODIK FEJEZET

Havazott. Igazi, zimankós tél volt. A hó már a lovak hasáig ért, annyi volt belőle. Minden épkézláb ember lapátolta a havat. Még Valter kanonok diákjai is kint hancúroztak, de a helyett, hogy dolgoztak volna, egymást gyömszőlgették és dobálták. Valter atya látta, hogy mit csinálnak, de nem szólt reájuk. — Játsszanak, ha kedvük van, ki tudja, hogy meddig vigadozhatnak. A tavaszra biztosan újból a harcok földjévé válik az ország és akiknek szeretniök kellene egymást, vérüket fogják ontani. Egyik magyar nekimegy majd a másiknak és addig irtják egymást, amíg egy is lesz belőlük. A gypúkról, végekről máris rossz hírekkel jönnek a hírmondók. A fatemplomok sokhelyütt lángokban állnak és a lázadók már nemcsak a papokat ölik, hanem azokat a híveket is, akik pusztá szóval a védelmükre kelnek. Egész nemzetségek kipusztulnak és még hírmondó sem marad belőlük. A sátán télen is arat és nem nyugszik sohasem. Gellért püspök homloka napról-napra gondterhesebb lett. A rossz hírek falánk pofával fogyasztották az életerőit. Nem volt elég ereje, hogy megállítsa az áradatot. Csak Bekecs élt a felhők fölött. Ő Szent Ágoston intelmeit másolta és az egész lénye tele volt gyönyörűséggel. Fehér pergamentlap feküdt előtte és két mécses égett az asztala sarkán, hogy jobban láthasson. A lúdtollat bemártotta a szurokfelete tintába és a megvonalmazott pergamenten szépen egymásmellé rózta a betűket. Az első betű helyét üresen hagyta, azt majd akkor rajzolja meg, ha az egész oldalal elkészül. Eddig világi szövegeket másolt. Ezeknél nem kellett annyira vigyáznia mindenegyes szóra, de most már a Szentírók szövegére kapott megbízást, amit hiba nélkül kellett leírnia és ha ez a munkája sikerül neki, csak akkor kezdhet a Szentírás másolásának. Ott aztán hibának nem szabad előfordulnia.

Az Énekek éneke egyik mondata következett. Piros tintával szerette volna írni, mert annyira tetszett neki.

„Egészen szép vagy én barátnőm és szeplő nincs tebenned.”

Elgondolkozott. Bíbor jutott az eszébe és egyszerre

melege lett. Amióta elhagyta, alig gondolt rá. Az új képek és benyomások messzire terelték tőle a gondolatait.

Valaki megérintette a vállát.

— Min gondolkozol, édes fiam? — kérdezte tőle Hermann kanonok és a leírt mondat fölé hajolt.

— Ezen a mondaton gondolkodom — válaszolta Bekecs kissé elpirulva.

— Én megmondom neked, hogyan kell ezt értelmezned — szólt a kanonok nagy jóindulattal a hangjában. — Miként Krisztus jegyese, az Egyház szeplő és ránc nélkül való, ilyen mindenegyes lélek is, aki Krisztus vérében megtisztult.

A kanonok nem magyarázott tovább, Bekecs pedig a nélkül, hogy valamit is mondott volna, tovább kezdte írni Szent Ágoston intelmeit.

„Oh siessetek ti, a szent Istennek fiai és leányai, férfiai és női, nőtlenek és hajadonai, siessetek állhatatosan a végcél felé. Zengjétek édesdél dicsőeneket az Úrnak, kire oly sokszor gondoltatok. Az iránt legyetek boldogabb reménységgel, akinek buzgóbban szolgáltatok. Legyetek forróbb szeretettel az iránt, akinek figyelemmel jártatok kedvében. Felővezett ágyékkal és lámpákkal várjatok az Úrra, mikor a menyegzőre jön. Új éneket fogtok zengedezni a Bárány menyegzőjén, amit ceteráitok hangja mellett úgy fogtok énekelni, amire más nem lesz képes, csak egyedül ti. Így látott titeket a többiek felett a Titkos jelenésben a Bárány kedveltje, ki annak keblén szokott volt pihenni. Száznegyvennégyezer éneket zengő, szűztestű és igazszívű szentnek látott benneteket. Kövessétek a Bárányt, mivel a Báránynak teste is szűz. Kövessétek őt szűztisztán testben és lélekben, bármerre megy. Mert mit tesz követni, ha nem utánózni? Azért mondja Szent Péter: Krisztus is szenvedett értettedek, példát hagyván nektek, hogy az Ő nyomdokait kövessétek.”

Bekecs idáig jutott a latin szövegben. Fáradtan tette le a tollat. A szöveg különös értelme egészen összezavarta. Körülnézett, nem látja-e valahol Hermann kanonokot, hogy magyarázatot kérjen tőle. De a teremben senki sem tartózkodott. Mindenki örült a hónap és kint csatározottak az ud-

varon. A lármájuk behallatszott a terembe. Aztán egyszerre, mintha csak egy nagy késsel elmetszették volna a kiabálás fonálát, csend lett. Gellért püspök hangja csengett egyedül.

Bececs nem értette, hogy mit mond, azért magára kapta a ködmönét és kisietett. Szomorú kép tárult eléje. Féligmeztelen alakok álltak az udvar közepén, látszott rajtuk, hogy a nagy kimerüléstől és hidegtől már alig állnak a lábukon.

— Kik ezek? — kérdezte az egyik frátertől.

— Menekültek, akiket a lázadók kikergettek az otthonaikból. Köztük vannak az ajtonymonostori szerzetesek is. És még mindig sereglenek — tette hozzá.

Gellért püspök hajadonfőtt állt és rendelkezett.

— A szerzetesek menjenek a monostorba és a tanácskozó teremben helyezkedjenek el, a többiek meg foglalják el az ispánlak üresen álló szobáit. A betegeket pedig kíséreljék az ispotályba.

Bececs belekarolt egy öreg szerzetesbe és az alig járnitudo embert bekísérte az infirmáriába. A betegszobák ágyai percek alatt benépesültek.

Sírás, nyögés hallatszott mindenfelől. Egyik a megfagyott lábát simogatta, a másik meg a fülét fogdosta, a harmadik meg úgy köhögött, mintha a tüdeje akarna kiszakadni.

— Az éjtszaka törtek a monostorra, — beszélte az egyik szerzetes — körülvették és tűzcsóvát dobtak a szénapadlásra, mire percek alatt lángban állt minden. Nem volt, aki oltsa. Menekülnünk kellett, ki hogy tudott. A jó Graciánusz atya ottmaradt halva, nyíllal a szívében.

Az ilyen esetek napirenden voltak. Szegény Gellért püspök már nem tudta, hová helyezze el a sok szerencsétlent. A lázadók portyázó bandái hol itt tűntek fel, hol ott és nem volt segítség. Hiába indultak volna ellenük a vári harcosok, azok már messze jártak és valahol Nagyvárad táján garázdálkodtak. A király nem tudott ellenük védekezni, de akiket elfogtak, azok részére nem volt kegyelem. Az utolsó szál emberig kiirtatta őket.

Az elkövetkezendő nyár borzalmai már előre vetették

árnyékukat. Ha most télen, amikor a nagy hó miatt nehéz a mozgás, ilyenek történnek, vajjon mi lesz majd akkor, amidőn majd mindenfelé szabad lesz az út.

A kapukat, várfalakat már most erősítették és ahol hiányok mutatkoztak, pótolták. Gabonát gyűjtöttek a magtárakba, ha ostromra kerülne a sor, legyen kitarásuk.

A menekültek egyrésze napok múlva visszament elhagyott otthonába, mert itt a monostorban véglegesen mégsem maradhattak. El kellett takarítaniok az üszköket és összehajtogatni a széthitangolt jószágot.

Csengez ilyenkor fáradhatatlan volt. Ott segített, ahol tudott. Egy napon, amikor a munka megkevesbedett, így szólt Bekecshez:

— Ki tudja, hogy mit hoz a jövő. Nem akarok tovább várni, kérd meg a püspök urat, hogy kereszteljen meg. Nem szeretnék pogányként meghalni.

Bekecs azonnal jelentette Gellért püspöknek Csengez óhaját.

— Mondd meg neki, hogy Szomorral együtt holnap reggel megkeresztелеm őket. Készüljenek rá illő áhítattal, mert nagy dologban lesz részük.

Csengez az egész éjszakát átvirrasztotta a templomban. Szomor is melléje szegődött, de Csengez nem tűrte meg maga mellett.

— Menj be és feküdjél le, — mondotta — neked még árt a virrasztás. Reád jön a köhögés és akkor aztán köpheted a pirosat. Éveknek kell elmúlnia, hogy a régi ember váljék belőled.

Hajnalban a konventi mise előtt, amelyet maga a püspök úr mondott, az egész káptalan színe előtt járult Csengez a keresztelő medencéhez. Ünneplő gúnya volt rajta és a haja gondosan meg volt fésülve.

Csengez a keresztségben Lőrinc, Szomor meg Sebestyén nevet kapott.

Utána néhány buzdító szót intézett hozzájuk a püspök:

— Mi, kik Krisztusnak nevét viseljük és Krisztusról mondatunk keresztényeknek, tehát tartozunk ötet követni, mert egyébképen igaz keresztényeknek nem mondatunk. De ha ötet akarjuk követni, tartozunk a hitet hinni

és megtartani, mert ki a hitnek ágazatjában csak egyikben is megfoghatkozik, elkárhozik.

Csengez ettől a naptól kezdve úgy viselkedett, mintha a monostorhoz tartoznék. A barátokkal kelt és velük egyidőben ment aludni. Mindenütt ott volt, ahol dolgos kézre volt szükség. Ha a püspök útrakelt, akkor mellette lovagolt, nem hagyta volna el őt a világ minden kincséért sem. Igazi testőr lett belőle. Ha valamit nem értett, Bekecstől tudakolta meg, mert Bekecs maradt továbbra is az ő igaz és hűséges tanítója.

Munka után azonban legszívesebben a monostor hatalmas konyhájában tartózkodott. Ott volt a legmelegebb. Oda ült a hőkö mellé vagy a zsarátnok közelébe és elbeszélgett a napi eseményekről. Régi életére nem szeretett visszalemlékezni, pedig lett volna bőven mit elmondania.

Lőrinc apónak hívták és rendkívül büszke volt a nevére. Legszívesebben vette, ha Szent Lőrinc életéről beszéltek neki. Akácius atya, aki bejárta a félvilágot, sok szép dolgot tudott róla. Amikor szóra nyílt a szája, Lőrinc apó szíve menten olvadozni kezdett. Jó ülőhelyet választott ki magának és úgy hallgatta az atya elbeszélését.

— Rómában, ahol fiatalkoromban jártam, — beszélte az atya — az egyik külvárosban, kertek között egy hosszú út vezet. Az útnak a végén a temetők közelében áll Szent Lőrincnek a székesegyháza. Ennek falába illesztve látható egy nagy kőlap. Megsárgult márványkő, amelynek felülete tele van apró lyukakkal és vörösbarna foltokkal. A hagyomány azt tartja róla, hogy ezen a kőlapon feküdt kiterítve Szent Lőrinc vértanú holtteste, amikor leemelték a vasrostélyről. A barna foltok megpörkölt vérének és húsának a foltjai.

Szent Lőrinc szegény sorsú ifjú volt — beszélte tovább az atya — és Valeriánus császár idejében élt Rómában. Az Anyaszentegyház élén akkoriban Szent Sixtus pápa állott. Lőrinc olyan szorgalmas és buzgó fiatalember volt, hogy a pápa maga oktatta őt személyesen mindenre, amit tudnia kellett és ő maga is szentelte diákonussá. A pápa aztán reábizta az Egyház pénzének a kezelését és a szegényekről való gondoskodás is az ő feladata lett.

Abban az időben a pogányok úgy akarták kiirtani a keresztény vallást, hogy az Egyház vezetőit, papjait tették el a láb alól. Elsőnek a pápát fogták el és ítélték halálra. Mikor a vesztőhelyre vitték, Szent Lőrinc sírva szegődött a nyomába és így kiáltozott:

— Ó, ne hagyj magamra, szentséges atyám!

Sixtus pápa mosolyogva nézett kedves fiára és így szólt hozzá:

— Nem hagylak el, fiam! Reád még dicsőbb küzdelem vár Krisztus hite miatt.

A szent pápát ezután keresztre szögezték, de hű tanítványa ott sem hagyta magára. Oda állt a kereszt alá és hangosan imádkozott. A pápa ekkor leszólt a keresztről.

— Lőrinc fiam, három nap múlva követni fogsz engem.

Lőrinc egyszerre megvigasztalódott. Egybehívta az egyházközsége szegényeit és a reábízott pénzt kiosztotta közöttük. Eladta az értékesebb drágaságokat, amelyeket az istentiszteletnél használtak és az értük kapott pénzt is kiosztotta közöttük.

Akácius atya itt egy kis időre elhallgatott. Néhány korty mézes bort ivott, aztán folytatta elbeszélését.

— A pogányok Lőrinc diakonus nagy bőkezűségét látva, még nagyobb haragra gerjedtek és tüstént maguk elé idézték, abban a reményben, hogy a kincsekben ők is részesülhetnek. Lőrinc meg is jelent előttük, de amikor azt hallotta, hogy adja át a kincseket, kis haladékokat kért a kincsek összegyűjtésére. A hatóság készséggel adott neki időt, amikor is Lőrinc újból egybegyűjtötte szegényeit és még kocsikat is kért a hatóságtól, hogy a kincseket oda szállíthassa. A kocsikra a betegeket rakták fel és a temérdek szegénnyel, akik lehettek vagy kétezren, beállított a bíró elé.

— Mit akar itt ez a sok ember, — kérdezte a bíró — és hol az ígért kincs, amire a kocsik kellettek?

Lőrinc diakonus ekkor a szegényeire mutatott.

— Ez az Egyház kincse és gazdagsága. Ami pedig pénzünk volt, azt az utolsó fillérig reájuk költöttük.

A kapzsi bíró e szavak hallatára szörnyen felháborodott. Mivel pedig tudta, hogy Lőrinc keresztény, megpa-

rancsolta, hogy tagadja meg a hitét. De mikor Lőrinc vonakodott a parancsot teljesíteni, a bíró kegyetlenül megkorbácsoltatta, azután vasrostélyra fektette és tüzet rakatott alája. Lőrinc diakonus a szörnyű kínzás alatt nem sírt, nem jajgatott, sőt boldogságában, hogy nemsokára az égben lesz, még tréfálkozni is kezdett. Így szólt a bíróhoz:

— Fordíttass át a másik oldalamra, mert ezen már eléggé megsültem.

Midőn a szenátorok és főemberek ezt látták és hallották, sokan közülük még ott a helyszínen keresztények lettek. A rostély körül azonban nem a pörkölődő hús undorító szaga terjengett, hanem finom rózsailat, mely betöltötte az egész piacot, sőt még a szomszédos utcákat is.

A diakonus halála után a keresztények a vértanú testét éjjel magukkal vitték és eltemették a földalatti templomukba. Sok ember meggyógyult a sírjánál és neve rövid idő alatt ismert lett az egész világ keresztényei előtt.

Akácius atya újból az ibrik után nyúlt és néhány kortyot leengedett a torkán. Szeretett így kortyolgatni beszéd közben. Azt mondogatta, hogy nagyon kiszáradt a torka. Aztán újból folytatta, mert még volt mondanivalója:

— Szent Lőrinc halála előtt kétszáz évvel a pogányok megölték István diakonust, szintén csak azért, mert nem akarta megtagadni a hitét. Ennek a tetemeit Theodózius császár uralkodása alatt Rómába vitték és amikor Szent Lőrinc tetemei mellett nyugovóra akarták helyezni, a hagyomány szerint a szent vértanú sírjában félrehúzódott, hogy helyet adjon Szent István csontjainak.

De ezzel még nem végződött be Szentünk csodálatos élete — mondotta az atya. — Spanyolország Valencia nevű városában egy kelyhet őriznek, amely drágakövekből készült. Nagy tiszteletben tartják; egyetlen pap, még maga az érsek sem használhatja misézés közben. Szent Máté apostol és evangélista ünnepén azonban óriási fénnel és pompával hódolnak a kehely előtt. Ezen a nagy ünnepen fényes körmenetben hordozzák végig a városon. A hagyomány ugyanis azt tartja a kehelyről, hogy azt a nagy, szent vértanú, Lőrinc küldte volna Spanyolországba, mert állítólag spanyol származású volt. Úgy mondják, hogy a diakonus

Sziksztus pápától kapta ajándékba és ez a kehely azonos lenne azzal, amelyet a mi Urunk és Üdvöztőnk állítólag az utolsó vacsorán használt.

Akácius atya itt újból elhallgatott és az ibrik után nyúlt.

— De ha keresztre feszíttek, úgy, mint hajdan Szent Andrást feszítették, akkor sem tudok nektek többet mondani Szent Lőrincről — szólt a páter és megtörölte a bajuszát.

Csengez mosolygott és kimondhatatlanul boldogságos érzés viharzott benne. Ilyen boldogságban, mint aminő az utóbbi napokban reázúdult, még sohasem volt része. Az a kijelentés, hogy ő az Isten és a Nagyasszony kiválasztott gyermeke, érthetetlen volt előtte. Ő, a nagy bűnös, akinek az ujjaihoz annyi, de annyi vér tapad.

Mereven belebámult a tűzbe, nézte, hogyan esnek szét hamvadó parázssá a nemrég még kemény fadarabok. Ezen túl majd a dicső vértanú nevét viseli és lassan elhamvad a régi, táltos név. Arra gondolt, hogy neki is úgy kellene élnie, miként Szent Lőrinc élt, hogyha egyszer maga is eljut az égbe és szemtől-szembe fog vele állni, ne kelljen szégyenkeznie.

Nem is tudta, hogy mi történik körülötte, annyira elfoglalták saját gondolatai. Nem hallotta, hogy a tűzrakás másik oldalán megszólalt Szomor és arra kérte Akácius atyát, mondana valamit Szent Sebestyénről is, akinek a nevét a keresztségben ő kapta. Bár már tudott róla egyet-mást, de úgy gondolta, hogy Akácius atya kimeríthetetlen kincsestárában akad még új valami az ő számára is. A pogány mesék és mondák már nem érdekelték. Talán voltak valamikor tündérek, szépasszonyok, manók, törpék és kópék, de abban biztos volt, hogy ma már nincsenek. Eddigi életében még eggyel sem találkozott, pedig bejárta a rengetegeket és aludt a legsötétebb barlangokban is.

— Menjetek aludni, — biztatta őket az atya — reggel munka vár rátok.

De egyikük sem fogadott szót. Úgy ültek ott, mintha oda lettek volna növe. Sebestyén kérő hangon újból megszólalt:

— Akácius atya, beszéljen valamit az én védőszentemről is. Hadd épüljek én is rajta.

Akácius atya egyideig gondolkozott, merthát, mi tagadás, ő is szívesen üldögélt itt. Nem háritotta el magától a kérést, nem is tévovázott, merthát, amit elmondandó volt, úgysem volt Szentírás és nem kellett a szószerinti szöveghez ragaszkodnia. Elmondhatta úgy, ahogy neki jólesett és ahogy egyszer régen, nagyon régen, neki is mesélte a jó Kordulusz atya, akit egy pogány avar úgy szíven szúrt, hogy menten felrepült a lelke a mennyekországába.

— Sebestyén Diokleciánus császár idejében élt. Ez a császár arról volt nevezetes, hogy a keresztényeket egészálig szerette volna kiirtani. Irtotta is őket, ahol csak módját ejtette. Nagy mestere volt a különféle kínzások kitalálásának. Szent Sebestyén gyermekkorától a keresztény hitben nevelkedett és így azon volt, hogy szenvedő hittestvéreinek a segítségére lehessen. Azért is lett katona, hogy könnyebben beférkőzhessék a redves börtönökbe, ahol százával várták a keresztények a kivégzésüket.

Szent Sebestyén, mint hű katona, pontosan és bátran teljesítette kötelességét. Ezért a császár nagyon szerette és magas tiszti ranggal tüntette ki.

Egyszer két előkelő ifjú került hite miatt a mély marmertini börtönbe, ahol a patkányok százai tanyáztak és növelték a halálra ítélték szenvedéseit. Az egyiket Márknak, a másikat meg Marcellusnak hívták. Szent Sebestyén gyakran meglátogatta őket a börtönben és nem szűnt meg előttük a vértanúhalál szépségeiről beszélni. — Ne féljete, — mondotta — ha e földi életet el is veszik tőletek, Isten az örökkévalóságban jutalmaz meg érte.

A két testvér szülei és rokonai, akik pogányok voltak, nem tudták megérteni a fiúk elhatározását és mindent elkövettek, hogy hittagadásra bírják őket. Azt mondták: — Tagadjátok meg a hiteteket és újból szabadok lesztek. A császár visszaadja vagyonotokat és előkelő állásba helyez. De a fiúk azt válaszolták, hogy vagyonra nincs szükségük és Isten még előkelőbb helyet biztosít nekik az égben, mert nagyobb és hatalmasabb úr, mint a császár. Az ifjak

bátor viselkedése annyira meghatotta a börtönőrt és feleségét, hogy ők is megtértek és keresztények lettek.

Sebestyén keresztény volta egy napon a császár tudomására jutott. A császár maga elé hívatta és így szólt hozzá: — Sebestyén, előkelő rangra emeltelek és te a veszemre törsz és megsérted az isteneket. — Sebestyén tagadólag rázta a fejét. — Tévedsz uram és császárom. Én állandóan imádkozom üdvödért és a birodalmad jólétéért. Azt azonban esztelenségnek tartom, hogy kőből faragott isteneket imádjak.

A császár ekkor szörnyű haragra gyúlt és kiadta a parancsot, hogy Sebestyént vigyék ki a mezőre, kötözzék meg és nyilazzanak rá, mint valami céltáblára. A katonák teljesítették a parancsot és Szent Sebestyén testét számátalan nyíllal megsebesítették.

Aznap éjjel egy keresztény vértanú Iréne nevű özvegye kimerészkedett a vesztőhelyre és Sebestyén testét leemelte a gerendáról, amelyre oda volt kötözve, és otthonába vitte. Örömmel látta, hogy Sebestyén nem halt meg, csak eszméletlen. Gondos ápolás alá vette és meg is gyógyította. Amikor visszanyerte egészségét, a helyett, hogy elmenekült volna, odaállt a császár elé és szemrehányásokat tett neki. A császár ekkor újból elfogatta és addig botoztatta, amíg csak meg nem halt.

Itt Akácius atya az ibrik után nyúlt, de szomorúan kellett tapasztalnia, hogy már nincs benne semmi.

— Kár, hogy az a bizonyos császár már nem él — szólalt meg Szomor.

— Miért volna kár? — kérdezték többen egyszerre.

— Azért, mert akkor elmennék oda és én is megmondanám a szemébe, hogy gyatra egy féreg, aki nem érdemel mást, mint hogy eltapossák. Nem bánám, ha aztán engem is agyonbotoztatna.

— Van itt elég pogány császár az országban, — válaszolta neki Akácius atya — nem kell neked olyan messzire menned. A császárok megmaradnak, csak a nevük változik meg. Egyszer Diokleciánnak, egyszer Vespazianusnak, más-szor meg Koppánynak, meg Vathának hívják. Az ördög mindig gondoskodik róla, hogy legyen valaki, aki irtja a

kereszténységet és mindig lesznek hősök, akik áldozatul esnek. No de most aztán menjünk ám aludni, mert ránk virrad — fejezte be szavait az atya és felállt.

Mikor kiléptek a konyhából a tornác alá, látták, hogy közben kitisztult az ég. Akácius atya még egyszer megszólalt és a csillagos égre mutatott:

— Látjátok amott, ott van a Hadakútja. Azon járnak a hősiek lelkek, akik életüket áldozták az Istenért és az Ő Egyházáért. Mi, amikor a földről az égre nézünk, csillagokat látunk és amikor az Isten tekint a földre, sötétnek látja azt, de a sötétségből csillagok ragyognak elő és ezek a csillagok nem mások, mint az Isten akarata szerint élő, hitükhöz ragaszkodó emberek. Megértettetek engem? — kérdezte végül.

— Megértettünk atyánk — hangzott a válasz és a fejek a magasságok felé fordultak. A Nagyasszony csillaga régen ragyogott ilyen tisztán, mint ezen az éjjelen.

HUSZONHATODIK FEJEZET

Húsvét nagy ünnepére készültek a monostorban, mert a húsvétot is olyan ünnepélyesen akarták megülni, mint ahogy megülték szent karácsony ünnepét, amelyről még mindig szó esett, ha este a tűzhelyek mellett elbeszélgettek. Nem tudták elfelejteni, amit akkor hallottak és láttak. A szentmise előtt kivonultak a szerzetesek Gellért püspök vezetésével az oltár elé és ott félkörben felálltak. Minden szerzetes égő gyertyát tartott a kezében és a kóruson kristálytisztá hangon énekeltek a kispapok. A templom annyira tömve volt, hogy alig lehetett megmozdulni. Az ünnepi szentmisére a környék népe is eljött és még a gyermekeket is magukkal hozták, hogy azoknak is része legyen a nagy eseményben. Viharvert arcok meredtek az oltár felé és igaz hit ült a szemekben.

A kispapok kórusa latinul énekelt:

„Énekkel dicsérjük azt a Gyermekeket, akit az idők előtt megfoghatatlan módon szült az Atya és ugyan Őt időben hozta e világra a Szűzanya.”

Őt pásztorbotos pap lépett ekkor a szentélybe és énekelve kérdezte:

„Ki ez a Gyermeke, akit ily nagyszerű dallamokkal szólíttatok? Mondjátok meg nekünk, hogy mi is veletek együtt dicsérhessük.”

A papok kórusa megadta a választ:

„Ő az, akiről a választott és jólétesült isteni hírnök előre tudván azt, hogy a földre lesz majd eljövendő, akit már sokkal annakelőtte ismert és ezeket mondotta róla: Kisded Fiú született ma nekünk és neve Isten, Erős. Alleluja!”

A papok kórusa elhallgatott és újból a pásztorok szóltak meg:

„És hol találjuk meg Őt, akit keresünk? Őt, aki pólyába takarva, jászolban fekszik. Mi is imádni akarjuk Őt.”

Ekkor a háttérből egy szárnyas angyal lépett a pásztorok elé és kezében ragyogó csillagot tartva, kérdezte:

„Kit kerestek a jászolban, pásztorok?”

A pásztorok válaszolták:

„Az Üdvözítő Krisztust keressük, az Urat, ki pólyába takarva, jászolban fekszik az angyal beszédje szerint, és anyja, Mária vele van, amint azt annakidején már előre megjövendölte Izaiás próféta: — Ime Szűz fogan és fiát szül. Alleluja.”

Az angyal ekkor felemelte a csillagot és énekelve mondta:

„Gyertek utánam. Megmutatom nektek a helyet, ahol a Gyermeke pólyába takarva fekszik és anyja, Mária mellette vagyon.”

Az angyal elöl lépkedett, utána mentek a pásztorok, aztán a püspök élén a papok és énekeltek:

„Gyertek, mondjunk örök dicséretet és hálaadást. Imádjuk Őt legbensőbb szeretettel. Őt, ki

irántunk való szeretetből egy istállóban született és jászolban feküdt.

Gyertek, mondjuk az ég összes angyalaival és szentjeivel: Szent, szent, szent a seregek Ura, Istene.

Teljes az ég és föld dicsőségének magasztosságával."

A Szűz Mária oltára előtt faragott, gyönyörűséges Betlehem állott és benne pólyába takarva a Kisded Jézus feküdt a jászolban. Mellette Mária és Szent József térdelt és odébb bárányok és tehenek vették körül a jászolt.

Mindenki térdre borult és fent a kóruson felcsendült az ének:

„Dicsőség mennyben az Istennek.
Békesség földön az embernek...”

A nagy sokaság átvette a dallamot, zengett az ének-től a templom és ünnepi szent érzéssel teltek meg a szívek.

Csengez és Szomor az oltár mellett álltak és a szemükben a legszebb csillagok ragyogtak: a könnyek.

Az ünnepi játék után a szentmise következett.

Igy volt az karácsonykor. A húsvéti ünnepeket is ilyen széppé és emlékezetessé akarták tenni. Szorgalmasan készültek rá és tanulták az énekeket és a mondókákat.

Valter atya nagy mestere volt az ilyen templomi játékoknak. Csanád várában is meg akarta honosítani a szép gandersheimi szokásokat, amiket magával hozott még ifjú korában, midőn Magyarországra jött, hogy segítségére legyen a nagy királynak. És az Egyház ismereteiben oly gyenge lábon álló népnek ez nagyon tetszett. Lelkiség volt benne, ami után őszintén vágyakoztak a pogányságból megtértek.

De a húsvéti ünnepek szertartása abban az esztendőben elmaradt. Tavasz volt és a szikkadt avaron és gyepükön megindult Vatha lázadó csapatainak a csatározása. Senki-nek sem volt biztonságban az élete. A Csanád vára felé közeledő búcsúsokat szétverték és nagyrészüket a papokkal együtt megölték. Annyi lett a sebesült és hajléktalan,

hogy még a templomban is egymás mellett feküdtek olyanok, kik segélyre és gyógyírra szorultak.

Éjtszakánként piros volt az égálja és a falvak népe, mint az óljából kivert kutya, riadtan menekült, elrejtőzött a zombékosban és a fenyegető veszedelem elől elbujdosott. Az a hír járta, hogy Endre és Levente már gyűjtik a seregüket és a nyár vége felé betörnek az országba, hogy visszaállítsák a régi rendet és még a magját is kiirtsák a kereszténységnek. A monostorba mindenfelől érkeztek a hírnökök és menekültek, akik mind arról beszéltek, hogy lánggra kaptak az elfojtott tüzek.

A falvak népe azonban sokhelyütt nem nézte tétlenül a lázadók üszökvetéseit és ha neszét vette, hogy a pogányok támadásra készülnek, ők támadtak, s ilyenkor aztán az ellenségből alig maradt hírvivő. Ott koncolták fel, ahol elfogták és levetkőztették pucér meztelenre. Mert nekik is szükségük volt a rablott holmikra, éppen úgy, mint az ellenségnek.

A vásárok egészen megszűntek. Az idegenből jött kalimárok elmaradoztak, s így aztán mindenben hiány mutatkozott. De ki is mert volna útrakelni ilyen áldatlan időben és kinek lett volna pénze, hogy vásároljon valamit. A rablások és fosztogatások napirenden voltak és még szegényes viskóikban sem éltek biztonságban az emberek.

Csengez, Csanád várában a markos és verekedni szerető embereket maga köré gyűjtötte és csak az alkalomra várt, hogy megmutathassa, hogy a régi virtus még nem veszett ki belőle. Éjtszakánként megnégyszereztek az őrséget és a legkisebb gyanús megmozdulásra már félreverték a harangokat és megszólaltatták a tülköket. A nép kaszával, kapával, löccsel és cséplőkkel felfegyverkezve várta a támadókat. De nemcsak bent a várban volt felfegyverzett népe az ispánnak, hanem a marosmenti füzesekben is. Ezek úgy rejtőzködtek ott, hogy senki sem tudta, hol és merre vannak. Csak akkor bújtak elő, amikor szükség volt rájuk. A portyázó ellenség ezekre nem számított és csak akkor riadt meg, amikor a nyilakat és lándzsavégeket az oldalukba kapták. A portyázóknak nem kegyelmeztek. Sebesülteiket nem vették gondozásba. Aki nem halt meg, azt le-

szúrták, hogy ne kínlódják, de irt nem öntöttek volna a sebére.

A zsoldos német katonák ebben az időben nagyon meg-ritkultak. Alruhákban elszökdöstek és úgy menekültek a Lajtán túlra, mert itt a Tisza táján nem volt maradásuk. Gyűlölte őket az ország népe és minden rosszért őket okolta, amiben igaza is volt, mert nem mint barátok jöttek az országba, hanem mint a nép nyúzói. Hiába járták az országot a király tizedszedői is, üres szekerekkel távoztak a falvakból. A parasztok elvermelték kevés gabonájukat és amíg a tizedszedők a faluban jártak, ők arra az időre belevestek az erdőségekbe.

Gellért püspök pedig még fáradhatatlanabb volt, mint azelőtt. Éjjelente alig aludt néhány órát. Sebesülteket kötöztött, betegeket ápolt és szüntelenül imádkozott. Sokszor már alig volt jártányi ereje, annyira legyengült. Csak nagy, szúrós, fekete szemében lobogott az élet. Mintha a szemének külön élete lett volna. Sokszor útra akart kelni, hogy maga néz majd a dolgok után, de a kanonokjai nem engedték.

— Mi lesz belőlünk és mi lesz híveiddel, ha az ellenség kezébe kerülsz? — kérdezte tőle az oldalkanonokja. — Könnyelműen senkinek sem szabad az életét kockára tennie. Meg kell várnunk, amíg a láz lecsitul és a kiáradó vizek visszafolynak a medrükbe. Mert egyszer ennek is vége lesz. Endrének, ha békésen akar uralkodni, véget kell vetnie a gyalázatosságoknak.

— A vértanúk vére megtermékenyíti a kereszténységet — válaszolta a püspök — és nekünk nem szabad gyávn elbujdokolnunk. Isten kezében vagyunk és úgyis az történik velünk, amit Ő akar. Ha megkívánja tőlünk, hogy vértanúk legyünk, akkor azokká kell válnunk. Játékszerek vagyunk az Isten kezében.

Kisebb utaktól azonban nem tudták visszatartani. A közfelfekvő plébániákat sorra látogatta, hogy segítségére lehessen szenvedő híveinek. Ilyenkor magával vitte Csenget, Bekecset és még vagy öt jó és bátor harcost, hogy végszükségben legyen valaki mellette, aki megvédelmezi, nem is annyira őt magát, hanem inkább a szegények ré-

szére vitt segedelmet. Mert a szekere mindig tele volt osztogatni való eleséggel. Megrakodva ment és üres szekérrel tért haza.

Bekecs a jobbán lovagolt és tekintete úgy járta a vidéket, mint a vércse, ha áldozatára les. Aztán egyik nap Bódog is feltűnt a látóhatáron. Kis tanyáján nem volt nyugovása, felperzselték a rusnya férgek és még jó volt, hogy ép bőrrel megmenekülhetett előlük.

Szomor lassan megerősödött és régi, ifjú ereje kezdett visszatérni. Ha a püspök útra kelt, ő sem maradt otthon. Beállt negyedik testőrnek és így a jó püspök atyát olyan harcosok vették körül, akik szívesen feláldozták volna érte életüket is.

A nyár vége felé mintha megritkultak volna a támadások. Olyan hírek érkeztek, hogy Vatha és fia, Janus gyűjtik a seregeket, hogy Endre herceg segítségére lehessenek, ha hadaival átlépi majd az ország határát. Már csak az a kérdés foglalkoztatott mindenkit, hogy Endre miként fog viselkedni. Kinek a pártjára áll. Vathát veszi-e oltalmába és vele foglalja el a hatalmat, vagy pedig a püspökök szavára hallgat és az ármánykodást és pusztítást gyökereiben kiirtja.

Gellért püspök ezért imádkozott annyit, hogy Endre a jobb belátásra térjen, sőt ezért imádkoztatta az embereit is.

— Ha Endre erőskezű lesz és gátat vet az árnak, hamarosan béke és rend lesz az országban, — mondotta — de ha nem, akkor elpusztulunk mindnyájan és kár volt megszületnünk.

Kristóf kanonok, akinek nagy esze volt és tudott következtetni, mert állandóan a görög filozófusokat olvasta, megszólalt:

— Endre Bizáncból jön, ott pedig már keresztények az emberek. Nem tudom Endrét másképen elképzelni, mint aki belátta, hogy a pogánysággal már semmire sem mehet. A körülvevő keresztény népek megfojtják őt, ha ellenük cselekszik. Nincs más választása. Vagy elfogadja István örökségét vagy elpusztul. Az ország népe mellette áll, ki lehet hát ellene? A németeket pedig majd elintézzük közös

erővel. Én nem félek és mindenkinek azt mondom, hogy ne rettegjen. Az Isten és az ő drágalátos Anyja nem fog elhagyni minket, csak próbára teszi hitünket.

Az ilyen beszédek vigasztalólag hatottak mindenkire és egyszerre könnyebbé vált elviselni a nélkülözéseket és a szenvedéseket is.

De úgy az ősz elején egyszerre megváltozott a helyzet. Fáradt utasok érkeztek a faluba és szállást kértek. Utánuk újból jöttek és sokan közülük még a püspökvár területére is bemerészkedtek. Hányták magukra a keresztet és váltig hangoztatták, hogy istenfélő, jó keresztények.

A monostor szerzetesei a segítségükre siettek és elláták őket minden jóval, ami csak szűkös körülményeik között a rendelkezésükre állott. Még barát formájú ember is akadt köztük, aki zarándoknak mondta magát és térdenállva ment végig a templomon. Nyilaik, dárdáik voltak, de hát ki nem hordott abban az időben nyilat magával, amikor biztonságosan egy lépést sem tehetett. A sok fegyver, amit magukkal hoztak, senkinek sem tűnt fel. Csak Damján atya járt zúgolódva köztük. Sehogy sem tetszett neki ez az ágrólszakadt népség. Ha váratlanul megjelent köztük, hallotta csúnya káromlásait, ezek pedig sehogy sem illettek keresztény emberek szájába.

— Jó lesz vigyáznunk, — mondotta egy este vacsora közben — ez a piszkos népség még vesztünkre törhet. Egy nap arra ébredünk, hogy itt ők az urak és nem mi. Azt mondták, egy-két napra jöttek és már egy hete itt lebzselnek. Mindenhová bedugják az orrukat és még arra is kíváncsiak, amihez semmi közük.

Egyesek igazat adtak Damján atyának, de voltak olyanok is, akik a pártjukra álltak és védelmükbe vették őket.

Még azon az éjtszakán, amelynek estéjén Damján atya aggodalmának adott kifejezést, égő kakas röpült fel a házak tetejére és percek alatt lángbaborult a falu és a monostor egyrésze. Az emberek vízéért rohantak, hogy elolthassák, ami még oltható. De vesztükre tették, mert az égő házak mögül nyilzápor fogadta őket. Az őröket ugyanekkor letaszították. Aztán kinyitották a kapukat és az éj sötétjében meghúzódo hadat beengedték. Csanád várának békés tere

egyszerre vérfürdővé változott. A jó Damján atyát, aki a menekültek szállásházában volt, hajánál fogva húzták ki a térre és vagy öten dőfték bele a dárdájukat. Úgy, hogy azonnal szörnyethalt.

A monostorban azonban idejekorán eltorlaszolták a kapukat és megkezdődött a harc. A támadókra forró vizet öntöttek és akinek volt nyila, egymásután röpítette ki a vas-hegyű vesszőket.

Gellért püspök a nagy ebédlőben állt és hirtelenében nem tudta, hogy mitévő legyen. Nem szerette a harcot és azért fegyvert sohasem vett a kezébe. Még most sem, pedig minden hadakozó kézre szükség volt.

Csengez rontott ekkor a terembe. Arca vérezett és orrából is csöpögött a vér.

— Püspök atya, — kiáltotta rekedt hangon — menekülnünk kell, ha életben akarunk maradni. Itt nincs értelme a várakozásnak. Élve nem menekülünk meg a kezeikből, ha ittmaradunk. Annyian vannak, hogy előbb-utóbb győzedelmeskednek rajtunk. Ilyen nagy haddal nem lehet szembeszállni.

A püspök nyugodtan hallgatta Csengez beszédét. Sem ijedtség, sem félelem nem fészkelt a szemében, csak mérhetetlen szomorúság.

— Bekecs hol van? — kérdezte.

— Mindjárt itt lesz ő is, — válaszolta Csengez — most szedi össze a szükséges útravalót.

— Merre megyünk, — fordult feléje Gellért püspök — ha semerre sincs menekvés. A kapuk előtt a pogányok viaskodnak.

Csengez halkabbra fogta a szót.

— Azon az alagúton keresztül, amely levisz a Maros partjára. Az ajtaja már nyitva van. Aki tudott, arra menekült.

Kívülről jajgatás, kiáltozás és az égő házak gerendáinak a ropogása hallatszott.

Szomor ekkor már halva feküdt a templom küszöbén. Arca a felismerhetetlenségig össze volt roncsolva. Bódog az istállóban viaskodott és már vagy öt lázadó feküdt előtte szétloccsant koponyával. Csengez buzogánya volt nála és

ahová leütött vele, ott nyomban megszűnt az élet. A régi keserűség és a sok elfojtott bánat most tört elő belőle és talán nem akadt az egész várban még egy, aki olyan élvezettel hadakozott volna, mint ő.

— Ezt az orromért — kiáltotta és máris sujtott. — Ezt a balfülemért, ezt meg a jobbért. Ezt a csúfságomért és ezt az elszenvedett szégyenkezéseimért. Aztán félreállt az istálló ajtajából és szabadon engedte a megbokrosodott lovakat. Az istálló tele volt füsttel és a meleg már kibírhatalanná vált. A lovak vakon nekirohantak az embereknek és halomra gázolták őket. Kint pedig egymást verték az emberek. Már nem is tudták, hogy ki az ellenség.

Lent a Maros partján egy fűzfa tövében ült Gellért püspök és onnan nézte sok-sok évi munkájának a pusztulását. — Felépül-e még valamikor e templom? És akad-e majd kéz, amely felépíti? Mi történik szegény híveivel, lesz-e elég erejük, hogy hitükben állhatatosak maradjanak. A sok drágaság és kincs, amit a templom számára évek alatt összegyűjtöttek, az eszébe sem jutott.

Valaki megérintette a vállát. Feleszmélt. Bódog állt előtte és olyan kormos volt, aminő csak az ördög lehet.

— Négy lovat már hoztam, csak szekerem nincs még, — sipítozott elfúló hangon — azért el kell mennem a majorba, ott talán lesz még szekér, amit magunkkal vihetünk. Remélem, azt még nem dúlta fel az ellenség.

— Menjünk Isten nevével — szólalt meg a püspök és Bekecs karjába kapaszkodott, aki mellette állt és parancsát leste.

A nádasban a fűzesek között bugdácsoltak bokáig érő vízben. Az útra nem volt tanácsos menniök, mert a hold olyan derűlten világított, hogy nappali fényességgel árasztotta el a tájat s így valamelyik portyázó észrevehette volna őket.

Az ég vörös volt Csanád vára felett és első püspöke mint hajszolt vad menekült belőle.

Végig a Maros partján csendes békesség honolt. Csak az az égfelé törő vörös fény ne lenne, még azt hinné az ember, hogy az egész nem más, csak egy rossz álom.

Gellért püspök gondolataiba mélyedve lépkedett és

eddig eltelt életére gondolt. Érezte, hogy most a határához érkezett. A jó Isten kiveszi a kezéből a pásztorbotot, hogy azt a vértanúk dicső pálmájával cserélje fel. Mint erőből duzzadó, fiatal férfi került ide és most mint elfáradt, öreg munkása az Úrnak örökre elcsendesedik. De nem kesergett. Könny nem szökött a szemébe, mert ami reá vár, az még dicsőségesebb és magasztosabb lesz, mint eddigi élete. A remeteség boldog napjaira gondolt, amikor mással nem kellett törődnie, csak saját lelkével. Elmosolyodott. Eszébe jutott szelíd farkasa és még szelidebb báránya, amelyek megosztották vele csendes magányát. Ott nem kellett magukról megfélemezett kapzsi királyokkal hadakoznia és oltalmaznia azt, amit megvédeni a királynak lett volna elsőrendű kötelessége.

Hányszor mondta Abának és most Péternek, hogy ne szálljanak szembe a nép akaratával, de azok sohasem hallgattak a szavára, mindig akaratosan és meggondolatlanul cselekedtek és íme, most Péter is megkapja a magáét, mint ahogy két évvel ezelőtt megkapta Aba is. Egy ember féktelen szenvedélyei rombadöntik egy évszázad munkáját és földönfutóvá teszik azokat, akik már békés otthonokban éltek.

Nádirigó fütttyentett a közelben és a magasban egy fehér madár fürdött a holdsugárban.

Nem messze tőlük egy asszony siránkozott és jajongott. Megölt férjét siratta. Gellért feléje akart indulni, de Csengez visszatartotta.

— Menjünk csak egyenesen előre, — mondotta a lasan baktató püspök karját megérintve — mert hamarosan utolérhet az ár.

A közeli országút felől vágatató lovasok dobogása törte meg a csendet.

— Merrefelé tartanak ezek? — kérdezte a püspök és megállt.

— Csanád vára felé igyeksenek, — válaszolta Bekecs — Karafő hadnagy lesz az embereivel. Ezek majd ellátják a nyívesek baját.

Karafő hadnagy a püspök hadakozó népe közé tarto-

zott és ha valahol baj volt, mint a villám ott termett. Harcosai sodronyíngot viseltek és fejüket bronz sisak fedte.

A püspök kísérelőivel kiért a nádasból és egy kis emelkedésen, ahonnan szabadabb volt a kilátás, körülnézett. Oroszlámos felől tisztán hallatszott a lármafa hangja. Előre jelezte a környék népének, hogy közelükben jár a veszedelem.

A major felé vették az irányt. Sehol élő lélek nem mutatkozott. A síró asszony jajgatását is elnyelte az éjtszaka. Mögöttük Bódog a lovakkal vesződött.

A majorban egy lelket sem találtak. A rémhírek hallatára a nyakukba vették a cók-mókjaikat és belevesztek a közeli erdőbe. A majorosok már tudták, mit jelent az ellenség karmaiba kerülni.

Bódog körülnézett a fészerben és legnagyobb öröme talált egy szekeret. Nemrég javíthatták, mert új abroncs volt rajta.

— No, ezen aztán eliszkódunk akár Fehérvárig is — állapította meg és nyomban keresni kezdte a hozzávaló istrángokat.

— Nem pihennénk itt reggelig? — kérdezte a püspök és körüljártatta szemét az emberein.

— Püspök atya, pihenésről most szó sem lehet — szólt Csengez. — Majd nappal pihenünk és éjjel megyünk tovább. Éjjel biztonságosabb az út.

A püspök nem ellenkezett. Bódog két lovat fogott a szekér elé és felült a bakra.

— Mehetünk!

A lovak közé csapott. Rövidre fogta a gyeplőt, hogy a lovak hirtelen meg ne ugorjanak a szekérrel, és lassan kihajtott az útra. Bekecs és Csengez lóháton ügettek mellettük. A püspök hátránézett és reszkető kezével megáldotta a még mindig piros égálját.

HUSZONHETEDIK FEJEZET

Hangtalan éjtszakában döcögött a szekér a fehérvári országúton. A nappalokat erdőkben, csalitosban töltötték, ahol egyikük sem pihenhetett ki magát. A lovak már alig

bírták a szekeret húzni. Éheztek azok is. Ritkán találkoztak emberekkel és ha kérdezősködtek tőlük, szomorú dolgokat hallottak. Nemcsak a Tiszán túl mozdultak meg az elégedetlenkedők, hanem mindenfelé az országban.

— Mi hír a városban? — kérdezte Gellért az egyik Fehérvár felől baktató paraszttól.

— Ott is eszik egymást — mordult fel a paraszt és ment tovább a nélkül, hogy hátranézett volna.

Andorfia Dénes otthonában aztán többet tudott meg Gellért. Dénes ispán régi, hűséges embere volt, akit még abból az időből ismert, amikor a bakonyi hegyekben reméskedett.

— Fehérvárott, Esztergomban, Veszprémben — beszélte Dénes ispán — és szerte az országban, mindenfelé fellázadtak a magyar seregek. A várakban lévő olaszokat és németeket felkoncolták és hajtóvadászatot rendeztek ellenük. A királytól azt követelik, hogy öltesse meg a püspököket és irtsa ki a papságot, üttesse le a dézsmaszedőket, állítsa vissza a pogányságot és törölje el az adót. Éjjelenként érkeznek a királyhoz a hírmondók és követek, hogy senki se tudhassa, merről jöttek, és előadják a követeléseiket. A király, aki Komárom vidékén táborozott, megtagadta a követelések teljesítését, de másnap reggel hírmondói már azt jelentették, hogy Endre és Levente az országban vannak és mindenkit megölnék, aki ellenáll nekik.

Gellért püspök kimerült arccal és bánatos szemekkel hallgatta Dénes ispán szavait és egyetlenegyszer sem szólt közbe. De nem így Bekecs. Ő megkérdezte:

— Ezekután mit csinál a király?

— A király hűséges embereivel lóra ült, Zsitvafőnél átkelt a Dunán és Fehérvár felé sietett. De a lázadók addigra már elfoglalták a várost és a király előtt bezárták a kapukat. A király ekkor németjeivel Mosony felé menekült, de a felkelők ott is megszállták a kapukat és Pétert kíséretével nem engedték be. Hogy most hol és merre bujdosol, azt csak az Isten tudja.

Gellért püspök lassan eszegette a kását, amit kis tálon eléje tettek. Nem volt étvágya. Végtelen szomorúság ne-

hezedett a szívére. Ha könnyek buggyantak volna ki a szemén, nem szégyelte volna magát miattuk.

— Most aztán merre menjünk? — kérdezte Csengez lassan végigsímítva a szakállán.

— Fehérvárra megyünk, hogy személyesen győződjünk meg, mi igaz ezekből a hírekből — válaszolta a püspök és letette a tálat a kezéből.

Bekecs nem vette szívére a hallottakat, egy kölyök-kutya fejével játszadozott. Szép, kis, játékos állatka volt. Szívesen magával vitte volna, ha lett volna hová.

— Endre felől érkező hírmondások nem tetszenek nekem, — vette fel újból a szót az ispán — úgylátszik, behódolt Vatha embereinek és szemet húny a gyalázatosságok fölött.

— Így van az, ha nincsen törvényes feje az országnak. Mindenki azt teheti, amit akar. Egyik jogtalanság szüli a másikat és mindenki csak azt nézi, ami az ő javára válik — mondotta a püspök haragos szemekkel. — De mindenkit utolér a saját gyalázata. Isten haragos markából még senki sem menekült meg épen. A jó István király gondolta volna-e valamikor, hogy ilyen ebek harmincadjárja kerül az országa.

Bódog oldalgott be az ajtón. Fanyalgott a képe, valami nem tetszett neki.

— Megsántult a kese — szólalt meg, midőn látta, hogy senki sem érdeklődik baja iránt. — Itt hagyjuk, aztán majd egy lóval megyünk tovább.

— Majd adok én pihent lovakat — bólintott Dénes ispán — és mindent, amiben hiányt szenvedtek. Inkább töletek vegyék el Endre emberei, mint tőlem. — Kényszeredetten mosolygott. — Mert itt előbb-utóbb úgyis hadakozásra kerül a sor. Én nem hajtom meg a fejem előtte, ha ő is csak a kardjával és nem az eszével akarja helyreállítani a rendet.

Az éjtszakát az udvarházban töltötték és csak másnap hajnalban indultak tovább.

Fehérvár előtt olyan volt a zűrzavar, hogy alig tudtak előbbre jutni. Egyesek kifelé törekedtek a városból, mások meg minél előbb bent szerettek volna lenni.

— Hozzák Pétert! — ordította valaki a ló hátáról az

emberek feje fölött az út egyik oldaláról a másikra. — Zamur felől közelednek.

Bódog leszállt a bakról és zablámfogva vezette a lovakat, mert néhol úgy összerolódtak az emberek, hogy csak tülekedéssel, lépésenkint tudtak előre jutni.

Gellért püspök magába roskadtan ült a szalmában és talán azt sem tudta, hogy mi is történik körülötte. Lélekben valahol egészen másutt járt.

Nagynehezen átjutottak a kapun. Őrség nem volt a kapuban, mint a legutóbb, amidőn ott jártak. Amikor még német vértések hivalkodtak ott a jó levegőn. Most jöhetett, mehetett, aki akart, adót, vámot nem fizetett senki. A vámosok asztalai fel voltak fordítva és az áruraktárak kifosztva. Az ajtók feltörve és a rácsok felfeszítve.

Döglött lovak feküdtek az úton és odébb az egyik szérú szélén egy rakás németnek a holtteste búzlótt. Nem volt, aki eltemesse őket.

A förtelmes szagra Gellért püspök is magához tért.

— Hol járunk? — kérdezte, de senki sem figyelt rá. Mindenki a saját bajával volt elfoglalva.

Részeg emberek kurjongatása, dühös emberek káromkodása hallatszott mindenfelől. Minden cél nélkül össze-vissza jártak-keltek az emberek, mintha valamire vártak volna.

Nem messze a préposti palotától végleg megrekedtek. Még ha a közelükben állók tovább is engedték volna őket, a nagy tömeg miatt egy lépést sem tudtak előre mozdulni. Az alsó város felől kiáltások hallatszottak.

— Itt van már a nemzetgyalázó. Ehun van ni. Követ a pofájába.

Egy asszony, hogy jobban láthasson, a lovak hasa alatt bújta át. Olyan düh ült az arcán, mintha megveszett volna. Marni, marcangolni tudott volna. De még onnan sem látott többet, előre akart tolamakodni és ököllel verte az előtte álló hátát. A szenvedő fél erre megfordult és úgy képen-törölte az asszonyt, hogy annak menten elállt a lélekzete.

— Mész innen, te rima — ordított rá. A nő hápogott, de se előre, se hátra nem tudott mozdulni.

Bekecs a lova hátáról jól látott mindent.

Síposok lépkedtek a menet élén és sípolásukkal csak növelték a folyton erősödő zivajt. A síposok után vadpofájú dzsidások következtek, ki gyalogosan, ki lóháton.

Aztán feltűnt egy botorkáló alak, keze hátul össze volt kötve, nyakán kötél feszült és kétfelől is húzták, ha megbotlott és arcra akart esni.

Bekecs belekapaszkodott a nyeregkápába, mert majd leszédült a lóról, annyira megijedt.

— Vajjon ki lehet ez a véresarcú férfi?

Amikor megpillantotta, látta, hogy mind a két szeme ki van szúrva.

Nem akart reá ismerni, azt hitte, hogy káprázik a szeme, pedig alig egy év múlt el azóta, hogy személyesen beszélt vele.

Szédült a lován. Mintha a király nevét hallotta volna emlegetni. A nyomában tántorgó asszonyt és a megvakított emberek egész raját már nem is látta, vagy ha látta is, nem figyelt reájuk. Pedig az asszony, aki ott lépkedett előtte, a király felesége volt.

— Péter király! — nyögött fel és meg kellett kapaszkodnia a ló sörényébe, mert olyan gyengeség vett rajta erőt.

Gellért püspök eltakarta az arcát és fejét mélyen lehajtotta. Csengez úgy ült a lován, mintha megkövesedett volna. Fejedelmi tartása volt a fejének.

A tömeg ordítva tovább hömpölygött és Gellért püspök egyszerre csak arra riadt fel, hogy a szekere elindul.

— Elmentek már? — kérdezte síri hangon és olyan sápadt volt, mintha az előbb támadt volna fel halottaiból. De senki sem válaszolt. Ügylátszott, hogy a szörnyű látványtól mind a hárman megnémultak.

— Péter király, Péter király, mi lett veled? — sírt egy hang a szélben és fent a magasban fekete madarak eveztek délfelé, talán hírt vittek valahová, ahol derültebb az ég és békességesebbek az emberek, mint itt.

A várban nagy volt az izgalom, midőn Gellért belépett a tanácskozó terembe. Az árkádos folyosókon tanakodtak az atyák és bent a teremben püspökök vitáztak.

Gellért püspök leroskadtt az egyik padra. Alig néhányan vették észre a zajban, hogy belépett és közöttük van.

Kihevült arccal éppen Beszteréd püspök beszélt. A máskor oly nyugodt embernek most harsogott a hangja és a szeme szikrázott.

— Lépre csalták — kiáltotta. — Mosony előtt azt mondták neki, hogy Endre herceg alkudozásba kíván vele bocsátkozni, térjen csak vissza Fehérvárra. A király nem tehetett mást, német testőreivel elindult vissza Fehérvár felé. Zamur falvánál azonban elfogták és tudatták vele, hogy Endre foglya. Péter ekkor egy udvarházban megvette magát és három napon át védekezett. Amikor nyilai elfogytak és kísérei nagyrésze elesett, megadta magát. A nép ekkor reá rohant és bántalmazni kezdték. Aki csak tudott, ütött rajta egyet, végül is megvakították.

Ugyanekkor megölték Modesztusz püspököt, ki Győr felől igyekezett a fővárosba. Mitévők legyünk most? — kérdezte és kitért karokkal végignézett az egybegyűlteken.

Egyideig csend volt, aztán hirtelen Gellért püspök emelkedett szólásra.

— Halljátok szavam — mondotta fátyolos hangon. — Azt javasolnám, menjünk Endre herceg elébe és beszéljünk vele. Bírjuk reá, hogy vegye elő a jobbik eszét és vessen véget e céltalan öldöklésnek. En megyek. Ki tart velem?

Beszteréd püspök volt az első, aki jelentkezett.

— En veled tartok — kiáltotta, hogy mindenki hallja.

— En is — hallatszott az asztal végéről Buldi püspök szava.

Esztergom püspöke, Benéta emelkedett fel ezután. Tompán szólt a hangja:

— Gellért püspök, én is veled megyek.

Gellért püspök körülnézett az egybegyűlteken és várt, de többen nem jelentkeztek. Csend ülte meg a termet.

— Ti, kik velem jöttök, legyetek útrakészen, — szólalt meg aztán — holnap reggel, a Prima hora után indulunk. Olyan út áll előttünk, amely bizonytalanságba vezet, de reméljük, hogy Isten angyalai velünk lesznek és ügyünket siker koronázza. Nem a mi életünk a fontos, hanem a hazáé és a szenvedő, megnyomogatott népé. Mindnyájan

tudjátok rólam, hogy olasz származású vagyok, de azt is tudjátok, hogy Magyarország lett az új hazám és ezt még a réginél is jobban szeretem. Ezért még életemet is hajlandó vagyok feláldozni.

Helyeslő moraj zúgott végig a teremben.

Szolnok ispán, aki szintén ott tartózkodott a seregnagyok, főemberek és püspökök között, a püspök elé lépett és hódolata jeléül megcsókolta skapuláréja szélét.

— Püspök atyám, ha megengeded, én is veletek tartok. Legyen ott legalább egy ember a világi nemből való.

Gellért püspök meghatódva nézett reá.

— Meggondoltad, hogy mire határoztad el magad? — kérdezte tőle. — A farkasok és oroszlánok barlangjába megyünk.

— Veled, atyám, a halálba is megyek.

A püspök magához ölelte őt.

— A mindenható Isten áldása legyen veled.

Meghatódottság ülte meg a szemeket.

Fehérvár piacán pedig gúnyt űzött királyából a nép. Csörgős sapkát húztak a fejére és vad táncot jártak körülötte. Ott sűrögtek-forogtak az erdők pogány papjai, akiknek eddig bujdokolniuk kellett, de most egyszerre szabad lett körülöttük a világ. Péter király remegve állt az embergyűrű közepén. Nem tudta, mi történik körülötte. Azt sem tudta, hogy hitvesét félholtra verve kocsin hozták utána és a város kapujánál leráncigálták róla és gyalogosan kergették a menetben maguk előtt. Amíg erő volt a karjában, kardjával bátran hadakozott, de aztán legyőzte a túlerő. A lázadók letéperték a földre, behurcolták a félszerbe és hogy aztán mi történt, arra már nem emlékezett, mert a szörnyű fájdalom, ami végignyilallott a fején, elvette az eszméletét. Midőn magához tért, leírhatatlan sötétség vette körül és hiába akarta kinyitni a szemét, nem tudta, mert nem volt már szeme. Két égő üreg tátongett a homloka alatt és elkínzott arcát pajzsként fedte a megalkadt vér. De nem nyitotta panaszra ajkát. A szájába csörgő vért lenyelte és hagyta, tegyék vele azt, amit akarnak. Most már úgyis mindennek vége.

Rőzsehordó szekerek döcögtek végig Fehérvár utcáin.

A nép megrohanta a szekereket és nyalábra kapva a rőzsét, széthordották mindenfelé. A király udvarában rakásra öldösték a lovakat és olyan máglyát raktak, hogy akár egy egész ökröt is megsüthettek volna a lángjainál.

A pincék borát vödörszámra hordták fel és addig ittak, amíg csak eszméletlenül el nem kerültek a földön. Ott maradtak, ahová estek. Egész éjszaka ott fetrengtek.

A négy püspök és néhány emberből álló kíséretük a korahajnali órákban hagyták el a várost. Ponyvával letakart szekéren ültek és egy orrtalan, csúnya férfi hajtotta a lovakat. Gyér szakálla, sárga, sásformájú bajusza araszos száját övezett. Csengez és Bekecs a kocsi előtt ügettek és utat törtek, ha nagyon összeszaladt a nép vagy a szekerek.

Budára tartottak, mert a hírek szerint Endre seregeivel arra vette útját és leghamarabb ott érhetik el őt.

Este volt, midőn a rázós szekér utasaival Diósdra érkezett. Gellért püspök úgy intézkedett, hogy az éjszakát itt töltik és csak reggel folytatják útjukat.

A Szent Szabina tiszteletére épült templom plébánosánál megháltak. Most következett útjuk legnehezebb része. Testi és lelki pihenésre volt szükségük.

Csendes őszi éjszaka borult a kis falura. A csillagok olyan szépen ragyogtak, mintha valaminek örültek volna, valami olyanoknak, ami csak a csillagoknak okozhat örömet.

Gellért püspök mozdulatlanul feküdt és a szűk ablakon beáramló holdfény kerek karimát rajzolt a feje köré. A püspök ajka mozgott, mintha valakivel beszélgetett volna. Benéta nem tudott aludni, kerülte szemét az álom, de Buldi annál jobban hortyogott. Ő nem félt semmitől és senkitől, kész volt akár az ördöggel is szembeszállni. Beszteréd a sarokban feküdt, a pusztá földön és jóízű álom haramozta be az arcát.

Bódog az istállóban heverészett és hallgatódzott. Egy kuvikmadár ült az eresz sarkán és bele-belekuvikolt a csendességbe.

Bódog lassan kilépegetett az istállóból, felkapott egy lécdarabot s a madár felé hajította.

— Mész innen, te undok féreg — ripakodott rá, de a madár egy idő múlva visszatért és újból hallatta hangját.

De Bódog nem törődött többé a madárral, szemét lassankint elnyomta az álom. Akkor riadt fel, midőn az őszi reggel már benézett az istálló ajtaján.

A szorongásig megtöltött templomban Gellért püspök az oltárnál állt és a misét mondotta. A püspökök a kíséretükkel együtt az oltár előtt térdeltek.

Az evangélium végén Gellért püspök az egybegyültek felé fordulva könnyes szemekkel megszólalt:

— Testvéreim, püspöktársaim és minden más hívek, akik jelen vagytok, tudjátok meg, hogy ma a vértanúság koronájával Urunkhoz, Jézus Krisztushoz az örök örömekbe jutunk. Tudtotokra adom Isten különös végzését, mely nekem ez éjjel értésemre adatott. Láttam Urunkat, Jézus Krisztust, szentséges Szűz Anyja ölében ülve, ki magához híván bennünket, saját kezével osztá nekünk teste és vére szentségét. Midőn azonban Benéta püspök járult eléje, visszavoná a szentséget Jézus Krisztus, miért is ő ma vértanúságunk társaságából ki lesz rekesztve.

Benéta, Esztergom új püspöke kimeredt szemekkel nézte Gellért püspök könnyáztatott arcát. Nem tudta elképzelni, mi lehet az oka, hogy őt az Úr nem méltatta arra, hogy meghaljon érte. Szomorúan hajtotta le a fejét.

Gellért püspök pedig lassan, akadozva tovább beszélt. Sírás fojtogatta a torkát.

— Gyónjatok meg egymásnak, hogy tiszta lélekkel vehessétek magatokhoz az Úr testét és véré.

Néma csend nehezedett az egybegyültekre, csak a felfelsíró asszonyok zokogása hallatszott néha.

Az őszi reggel tán még sohasem volt olyan szép, mint ezen a napon. A nyártól búcsúzó fák színes köntösükben mintha csak nászra készülődtek volna. Ragyogó harmatcseppek ültek sárguló, bíborló, reszkető leveleiken. Hőfehér ködfátylak úsztak a réteken és Kelenhegye fölött olyan rózsaszínű volt az ég, mintha rózsaszirmokkal szórták volna tele. Gellért püspök mindnyájukat megáldoztatta.

Aztán levették egyszerű ruháikat és felöltötték a magukkal hozott püspöki ornátusokat, hogy teljes díszben vonulhassanak a királyi hercegek elé.

Szolnok ispán Csengez és Bekecs között lovagolt. Úgy

ült a lován, mint egykor Árpád ülhetett, amikor jókedvű vitézeivel áthaladt Verecke szorosán. A félelemnek legkisebb nyoma sem látszott az arcán.

A budai hegyek már tisztán látszottak, csak Kelen-hegye körül lebegtek a mélyből felszálló fehér párák.

— Nemsokára elérjük a pesti révet — szólt hátra az ispán és egy nyílveendővel a messzibe mutatott.

Gellért püspök nem hallotta szavait. Feje előrehajlott. Imádkozott.

Vágató, szilaj lovasok száguldottak el a szekerek mellett. Akadt köztük olyan is, aki belesett a ponyva alá, hadd lássa, kik is ülhetnek odabent. Bódog ostorával a leselkedő szeme közé vágott.

— Mit kíváncsiskodsz, te görénypofájú? — ordított reá, de az válasz helyett megfordította a lovát és visszalovagolt arra, ahonnan jött.

A szekér tovább döcögött a kátyús, göröngyös úton. Bódog hiába hajrázta a lovakat, gyorsabb futásra nem tudta hajszolni. Minél előbb szeretne volna elérni a pesti révnél álló kompot, hogy átszállhassanak rajta a másik partra. A domb kanyarulatánál már fel is tűnt a Duna zavaros vize, amikor néhány vágató pogány a szekér közelébe ért és egy rántással lekapták róla a takaróponyvát. Mindenki láthatta a négy díszbeöltözött püspököt. És ekkor, mintha csak a földből bújt volna elő a tömérdek harcos, nyilazni és kővel hajigálni kezdték a püspök szekerét.

Gellért püspök felállt, pedig akkor már vágattak a lovak. Egy kódarab úgy homlokon találta Buldi püspököt, hogy véresen dőlt a szekér oldalához. Csengez és Szolnok ispán elkeseredetten hadakozott. Az ispán buzogányával úgy kaszabolt köztük, mintha csépett volna. Bekecs szeretett volna segíteni, de nem tudott a szekér közelébe férni. Középor zúdult mindenünne feléje. Már az ő homloka is vérzett. A szekér rohant és Gellért reszkető kezével áldást osztogatott és nem szűnt meg mondani:

— Uram, bocsásd meg bűneiket, hiszen nem tudják, hogy mit cselekszenek.

A szekeret már majdnem körülvelték, de Gellért püspököt még egy kő sem érte. A nála lévő fakeresztet a ma-

gasba emelte és mondott valamit, de a nagy ordítózásban nem lehetett hallani szavát.

A szekér már a part felé rohant le, midőn az egyik kiálló sziklán fennakadt az egyik kereke és nagy reccsenéssel elvált a tengelyétől. A szekér féloldalra dőlt, Gellért püspök nagy ívben kirepült belőle. Csengez leugrott a lováról és a püspök segítségére sietett, de alig ért hozzá, hátulról úgy nyakszirten vágták, hogy menten élettelenül esett össze. Vágtató lovasok gyúrták végig a testét. Beszteréd hátába nyíl fúródott és arcára esett. Mozdulatlanul feküdt egyideig, aztán kétkézre emelkedve, segítségért kiáltott, de tüstént elhagyta az ereje és visszahanyatlott a földre.

Bekecs mindenáron Gellért püspököt szeretete volna megmenteni, de közelébe sem juthatott, annyian körülverték. Egy kétkerekű taliga állt az út szélén. Bekecs látja, hogy a pogányok Gellért püspököt a taligához viszik és kötelekkel hozzákötik, hogy mozdulni se tudjon. Aztán az egyik lovat a taliga elé fogják és ostorcsapásokkal felhajszolják a hegyre, oda, ahol a hegy meredeken ereszkedik a Duna felé. Bekecs utánuk iramodott és sírva kiáltozott, de senki sem figyelt rá. Hirtelen elsötétedett körülötte a világ, nem tudta, hogy mi történt. Amikor magához tért, nem volt a közelében senki. Csak a messzeségből törtek feléje zavaros, rikoltozó hangok. Feltápáskodott és dülöngélve indult a part felé. Ott még javában állt a harc. A pogányokhoz nem szító magyarok karddal, dárdával, szekercével verték az ellent. Halottak heverték mindenfelé. Bekecs leért a partra s akkor látta, hogy Gellért püspök ott fekszik vérebe fagyva az egyik kiálló sziklán. Díszes püspöki öltözeke csupa vér és egy dárdának a nyele áll ki a szíve tájékáról. Szép ősz feje pedig össze van zúzva. Hatalmas kövel zúzhatták össze lent a parton, mert még élet volt benne, amikor a magasból, ahonnan letaszították, leért az iszapos partra.

Bekecs odarohant és ráborult a halott püspökre. Már nem törődött vele senki. Az élet volt most a fontos és nem a halál.

A Duna hajjai csendesen mosták a partot és Gellért

vére vékony csikban folyt és összekeveredett a Duna vizével, hogy megszentelje azt a folyót, mely végighömpölyög az egész országon és hírül adja minden magyarnak, hogy az első, szent, magyar püspök életét adta oda Krisztusért és az Egyházáért.

Szolnok ispán, midőn látta, hogy nincs menekvés, lovával a vízen veszteglő komp felé nyargalt, hogy átkeljen a Dunán, mert Endre seregeivel már a túlsó parton állott és csak arra várt, hogy átkelhessen. De a kompot nem engedték át a lázadók a másik oldalra. Ekkor a vízben ringó csónakban észrevette keresztfiát, Murtomért. Intett neki és kérte őt, vegye fel a csónakjába.

Sietve leugrott a lováról és úgy, ahogy volt, belegázolt a vízbe. A parton lévők és a kompot őrzők észrevették, hogy valami főemberféle akar a csónakba kapaszkodni, ordítozni kezdtek.

— Meg ne mentsd. Pusztítsd el, mert ellenségünk!

— Téged ölünk meg, ha nem végzel vele.

És Murtomér keze, a keresztfiúé ekkor gyáván lehangyatlott. Szolnok ispán belekapaszkodott a csónak oldalába, de keresztfia úgy ütötte fejbe, hogy élettelenül merült bele a vízbe és többé fel sem került. Csak a víz lett egy helyen pirosas.

Buda felől lovasok vágattak a part felé. Bekecs látta rajtuk, hogy keresztények. — Jézus nevével az ajkukon törtek a már meggyengült gyülevész hadra. A pogányok látván a túlerőt, sebes iramban elvágattak, otthagya halottaikat és sebesültjeiket. A térség egyszeriben megtisztult. Endre herceg kompja néhány vitézével közeledett az innenső parthoz.

A keresztény harcosok, amikor meghallották, hogy Endre herceg és kísérete száll le a kompról, vágató iramban ott teremtek a parton. Hangos éljenzés hallatszott mindenfelé. Ezek valamennyien Endre herceg pártján voltak, akik hittek abban, hogy Endre a kereszténység mellett tör lándzsát.

Endre herceg a kompról a partra ugrott és megütközve nézett végig a szeme elé tárult szomorú látványon. Minden másra inkább számított, csak ilyenre nem. Az iszapos par-

ton halott emberek és döglött lovak feküdtek és sírás, jajgatás hallatszott mindenfelől. Szilajnézésű, bátor embernek látszott. Fekete szakálla rövidre volt nyírva és dús szemöldöke szinte árnyat vetett a szemére. Arannyal kivarrt bársonyos ujjasan díonagyságú gombok ragyogtak és mellét vékony acélpáncél fedte. Térden alul érő sárga saruja, magán hordta a hosszú út porát.

Bekecs vérző fejjel támo lygott előbbre. Otthagyta halott püspökét és az egybegyűltek között utat törve magának, megállt a herceg előtt.

Akadozva tört elő belőle a szó:

— Vatha népe megölte az eléd jött püspököket, akik kellő tisztelettel és hódolattal akartak fogadni téged mint az ország új királyát.

— Ki vagy te, ifjú ember? — kérdezte tőle a herceg.

— Én Gellért püspök íródeákja voltam.

— Miért mondd, hogy voltál?

— Mert őt is megölték, — sírt fel Bekecs és könnyes szemekkel a szikla felé mutatott, ahol vérében feküdt Csánád püspöke.

Endre semmit sem szólt, de lassan megindult a szikla felé. Udvari vitézei nyomon követték.

— Nézd, herceg úr, mivé tették ezt a szent embert.

Endre herceg leemelte fejéről aranyozott ezüsből vert sisakját és jobbjával háromszoros keresztet rajzolt magára.

A magyarok arca felragyogott. Endre most nyíltan is bevallotta, hogy keresztény. Bekecs szeméből csak most kezdtek igazán hullani a könnyek. Endre herceg féltérdre ereszkedett és megcsókolta a halott püspök véres kezét.

Aztán felegyenesedett, de a sisakját mindaddig nem tette vissza a fejére, amíg a vértanú teste mellett állt.

— Iván, — szólt oda a kíséretének egyik tagjához — addig itt maradsz és őrzöd őt, amíg újabb rendelkezést nem kapsz. Illő temetésben akarjuk részesíteni.

Aztán a szemével Bekecset kereste, amikor megtalálta, megkérdezte:

— A többiek hol vannak?

— Arrafelé fekszenek valahol — mutatott Bekecs a

hégyszarvára és a nélkül, hogy mondták volna neki, elindult.

Beszteréd még mindig ott feküdt, ahol a nyíltól találva összeesett. Arccal feküdt a földön. Még volt benne élet. Vigyázva felemelték, de a hozzá intézett kérdésekre nem tudott választ adni.

— Vigyék fedél alá, — rendelkezett Endre — tán még meg lehet menteni az életnek.

A kíséretében lévő orvos tagadólág rázta a fejét, de nem szólt semmit. Hagyta, hadd vigyék el a püspököt a herceg parancsa szerint.

Ekkor valaki a tömegből jelentette, hogy nem messzire a bokor alatt egy papformájú ember fekszik tehetetlenül. Nagyokat nyög és nem bír lábraállni.

Bekecs bukácsolva előrefutott. A bokor közelében hirtelen megtorpant. Benéta püspök feküdt a bokor alatt. Melléje térdelt és kezével felemelte a fejét. A püspök eszméletén volt, de nehezen jött ki a száján a szó.

— Mi van Gellért püspökkel és a többiekkel? — kérdezte.

— Meghaltak, — sírt fel újból Bekecs — Gellért püspök szavai beteljesedtek. De kegyelmed miért nem ül fel, — kérdezte — tán megsebesült?

— Valamivel fejbeütöttek és még most is keveredik körülöttem a világ.

Endre herceg orvosa leguggolt és megnézte Benéta püspök fejét. Csúnya, nagy daganat éktelenkedett rajta.

— A püspök úr ezt hamarosan kiheveri, — jelentette ki biztatólag — a baj nem olyan komoly, mint aminőnek látszik.

— Vigyék el a püspök urat is és helyezték el Beszteréddel együtt egy szállásra, hogy egymásmellett legyenek — rendelkezett Endre herceg és máris indult tovább. — Van még valaki? — kérdezte Bekecstől, aki közben egészen összeszedte magát. Épp egy ruhadarabbal törölgette véres arcát.

— Még Buldi püspök hiányzik, — mondotta — őt még a szekéren ütötték agyon. Valahol a szekér roncsai között kell feküdnie Csengez közelében.

De a szekerek roncsai között nem találták. Néhány lépéssel odébb feküdt, de majdnem pucéran, ruháit közben valaki lehúzta róla.

— Vigyétek őt is a templomba, — szólt — terítsétek ki az oltár előtt és imádkozzatok mellettük, hogy az Isten bocsássa meg minden magyarok vétkeit. — Aztán emberei felé fordult és a besenyők nyelvén szólalt meg:

— Üssetek itt tábornok megfelelő helyen. Addig nem megyünk tovább, amíg nagy halottaink temetéséről kellőképpen nem intézkedünk. Csengez, a volt táltos is a mi halottunk, ki mint hallom, Gellért püspök leghűségesebb védői közé tartozott és úgy is halt meg. Isten legyen irgalmas szegény lelkének.

Gellért püspök tetemét egy szekérre tették és elvitték a vár tövében álló, Boldogságos Szűz Máriáról nevezett templomba, amelynek oltáránál, ha erre vitt az útja, mindig oly áhítatosan imádkozott.

A két halott püspök tetemét felravatalozták a templomban és Bekecs Csengez holttestét is melléjük fektette, aztán másnap ideiglenesen elhantolták őket a templom alacsony boltívei alatt.

Bekecs kijelentette, hogy a csanádiak hamarosan eljönnek püspökükért, mert Gellértnek a helye a Maros partján van, abban a székesegyházban, amelynek ő volt az első püspöke.

Endre hercegnek Bekecs határozott fellépése, értelmes beszéde nagyon megtetszett.

— Téged fiam, most, hogy árván maradtál, magammal viszlek — mondotta s megveregette a vállát. — Ilyen legényekre van nekem szükségem, mint aminő te vagy. Ha majd egyszer pergamentre veted Gellért püspök életét, azt fogod írni: Nagy volt ő a magyarok között. Hitet hozott a nemzetnek, verejtékezett érte és vére hullásával áldozott neki. Emléke élni fog, amíg víz folyik a Duna medrében.

Bekecs meghajtotta a fejét a herceg előtt és a keze után nyúlt. Bizánci szokás szerint megérintette az ajkával.

Harmadnapra felszedték a sátortábornok és megindultak Fehérvár felé. A herceg megérkezésének hamarosan híre

ment és csak úgy dőltek mindenfelől az urak és harcoló vitézek, hogy felajánlják szolgálataikat az új királynak.

Bekecs sápadt arccal lovagolt a király oldalán és szeme sarkában két ragyogó könnycseppen szikrázott a hajnali nap.

A sor végén fakóparipáján egy bekötözött fejű árva lovas ügetett. Bódog volt. Vele nem törődött senki, talán azt sem tudták már, hogy a világon van. Sokáig feküdt eszméletlenül. A harcban kiütötték az egyik szemét és így most már csak egy szeme volt, de azzal is a gazdáját kereste, aki ott lovagolt délcegen, szépen a király úr oldalán.

A Boldogságos Szűz Mária templomában megkondultak a harangok és Bekecs úgy hallotta, mintha a harang szavában Gellért püspök énekelt volna dicsőséget az Istennek.

(1946 okt. 1-től dec. 21-ig.)

VÉGE.

